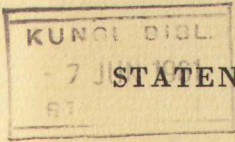

**National Library
of Sweden**

Denna bok digitaliserades på Kungl. biblioteket år 2012

Sole
1961:19A

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1961:19

Socialdepartementet

BYGGNADSINDUSTRINS ARBETSKRAFT

UTREDNING AV

ARBETSMARKNADSSTYRELSEN MED BITRÄDE AV

SÄRSKILT TILLKALLADE EXPERTER

Stockholm 1961

STATENS

OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1961

Kronologisk förteckning

1. Totalisatorverksamheten. Idun. 140 s. Jo.
2. Sparstimulerande åtgärder. Idun. 121 s. Fi.
3. Effektivare prisövervakning. Idun. 177 s. H.
4. Automatisk databehandling inom folkbokförings- och uppbördsväsendet. Idun. 230 s. Fi.
5. Begravningsplatser och gravar. Norstedt & Söner. 188 s. Ju.
6. Underrätterna. Idun. 339 s. Ju.
7. Enhetlig ledning av krigsmakten. Beckman. 120 s. Fö.
8. Om läkarbehov och läkartillgång. Idun. 228 s. I.
9. Principer för en ny kommunindelning. Beckman. 248 s. I.
10. Preliminär nationalbudget för år 1961. Marcus. V + 105 s. Fi.
11. Den allmänna brottsregistreringen. Kihlström. 318 s. Ju.
12. Statliga belastningsbestämmelser av år 1960 för byggnadsverk. Idun. 50 s. K.
13. Lantbrukets yrkesskolor. Kihlström. 206 s. Jo.
14. Pensionsstiftelser. I. Marcus. 184 s. Ju.
15. Polisens brottsbekämpande verksamhet. Idun. 251 s. + 2 s. ill. I.
16. Kriminalvård i frihet. Idun. 137 s. Ju.
17. Hjälpmedel i skolarbetet. Idun. 244 s. + 12 s. ill. E.
18. Totalförsvarets upplysningsverksamhet. Kihlström. 90 s. Fö.
19. Byggnadsindustrins arbetskraft. Idun. 150 s. S.

STATENS OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1961:19

Socialdepartementet

BYGGNADSINDUSTRINS ARBETSKRAFT

UTREDNING AV ARBETSMARKNADSSTYRELSEN

MED BITRÄDE AV SÄRSKILT TILL-

KALLADE EXPERTER

IDUNS TRYCKERIAKTIEBOLAG ESSELTE

STOCKHOLM 1961

STATENS OFFENTLIGA TRYCKERIEN 1961-19

Societetspolitiska

BYGGMATERIALBOK

ARBETSKRAFT

UTGIVET AV ARBETSMARKNADEN

1961-1962

ALLA RÄTTIGHETER

1961-1962

STOCKHOLM 1961

Innehåll

Skrivelse till Konungen	5
<i>Kap. 1. Inledning</i>	7
<i>Kap. 2. Byggnadsindustrins arbetskraft.</i>	9
Avgränsningsproblem	9
Byggnadsarbetarkårens storlek och utveckling	9
Byggnadsarbetarnas yrkesfördelning	12
Geografisk fördelning och utveckling	13
Byggnadsarbetarnas åldersfördelning	15
<i>Kap. 3. Byggnadsarbetarnas sysselsättning</i>	17
Sysselsättningens fördelning	18
Sysselsättningens utveckling	19
Byggnadsarbetarnas sysselsättningsgrad	20
Sammanfattning	25
<i>Kap. 4. Sysselsättningens säsongvariationer</i>	26
Allmänna synpunkter	26
Säsongvariationer inom reglerad och oreglerad byggnadsverksamhet	27
Sammanfattning	33
<i>Kap. 5. Byggnadsarbetarnas arbetslöshet</i>	36
Olika slag av arbetslöshetsstatistik	36
Arbetslöshetens omfattning	38
Arbetslöshetens säsongvariationer och geografiska fördelning	41
Regionala olikheter i arbetslöshetens omfattning	45
Säsongarbetslöshetens storlek	47
Arbetslösheten inom olika ortsgrupper	48
Arbetslöshetens individuella struktur	55
Arbetslöshetstidens längd	55
De arbetslösas ålderssammansättning	58
De långvarigt arbetslösa	60
Sammanfattning	63
<i>Bilaga till kapitel 5</i>	
Arbetslösheten — några internationella jämförelser	66
<i>Kap. 6. Efterfrågan på byggnadsarbetskraft</i>	70
Överskott och brist	70
Efterfrågans styrka vissa tider	71
Några utvecklingstendenser	71
<i>Kap. 7. Produktionsutveckling och arbetskraftsbehov</i>	75
Byggnadsproduktionens volym under efterkrigstiden	75
Antagande om investeringsvolymen 1961—65	76

Produktivitetsutvecklingen	79
Antagande om produktivitetsutvecklingen 1961—65	82
Byggnadsarbetskraftsbehovet 1960—65.	83
Arbetskraftens yrkesfördelning	85
Sammanfattning.	86
<i>Kap. 8. Rekryterings- och utbildningsbehov 1961—65</i>	<i>87</i>
Nuläge och allmänna tendenser	87
Rekryteringsbehov.	88
Nuvarande utbildningskapacitet.	92
Sammanfattning.	94
<i>Kap. 9. Åtgärder för förbättrad arbetsmarknadsfunktion</i>	<i>96</i>
Statistik och prognoser.	98
Byggnadsregleringen	100
Investeringsreserv och beredskapsarbeten.	102
Investeringsfönderna.	104
Rörlighetsstimulerande åtgärder.	106
Skyddad sysselsättning.	109
Upplysnings- och informationsverksamhet	110
<i>Kap. 10. Slutsatser och rekommendationer</i>	<i>112</i>
Allmänna synpunkter	112
Byggnadsverksamheten och konjunkturpolitiken	113
Byggnadsverksamheten och säsongutjämnningen	114
Rekrytering och utbildning av byggnadsarbetare	116
Åtgärder vid arbetslöshet.	117
Den äldre arbetskraftens problem	118
Samarbetsformer	121
<i>Kap. 11. Sammanfattning</i>	<i>124</i>
<i>Tabellbilaga</i>	<i>126</i>

Till Konungen

I gemensam skrivelse den 21 april 1958 fäste Svenska byggnadsarbetareförbundet, Svenska murareförbundet, Svenska målareförbundet, Svenska elektrikerförbundet och Svenska bleck- och plåtslagareförbundet uppmärk-

14
samhet på vissa då aktuella problem på byggnadsindustrins arbetsmarknad. I skrivelsen framhölls att de senaste årens rationalisering genom ökad mekanisering och tillämpning av nya arbetsmetoder hade i rask takt reducerat behovet av arbetskraft vid oförändrad eller till och med ökad byggnadsverksamhet. Trots en totalt sett ökad byggnadsverksamhet var på grund av denna utveckling tillgången på arbetskraft större än behovet. Särskilt framhölls att strukturförändringen inom byggnadsindustrin och de otillfredsställande rekryteringsförhållandena medfört svårigheter att sysselsätta den äldre arbetskraften.

Den 28 juli 1958 uppdrog Kungl. Maj:t åt arbetsmarknadsstyrelsen att företaga en utredning rörande byggnadsindustrins arbetsmarknad i syfte att klarlägga vilka åtgärder, som erfordrades för att trygga byggnadsindustrins behov av arbetskraft och bereda denna jämn sysselsättning. För att biträda styrelsen i denna utredning tillkallades experter, representerande byggnadsindustrins arbetsgivar- och arbetstagarorganisationer. Såsom experter har fungerat ombudsman Nils Hammarlin, Svenska murareförbundet, ombudsman Börje Jönsson, Svenska byggnadsarbetareförbundet, direktör Sten Källenius, Svenska byggnadsentreprenörföreningen, direktör Anders Lif, Byggfackens produktionsaktiebolag och direktör Gunnar Olofgörs, Svenska byggnadsindustriförbundet.

Utredningsarbetet har inom styrelsen handhåfts av en arbetsgrupp, bestående av ovannämnda experter och med generaldirektör Bertil Olsson som ordförande. Som huvudsekreterare vid utredningsarbetet har tjänstgjort tf byråchef Curt Canarp och som sekreterare extra förste byråsekreterare Tage Öh.

Arbetsmarknadsstyrelsen anser sig i och med framläggandet av detta betänkande ha slutfört sitt uppdrag att verkställa en utredning om byggnadsindustrins arbetsmarknad.

Vid den slutliga handläggningen av detta ärende har deltagit undertecknad Montell, överdirektör och souschef, ledamöterna Adamsson, Jönsson och Hansson samt ersättarna Lindström, Olofgörs, Nilsson och Östergren. Därjämte har närvarit byråcheferna Sännås, Rooth, Ringenson, Lidgren och tf byråchefen Canarp samt byrådirektören Myhrman. Ärendet har föredragits av tf byråchefen Canarp.

Stockholm den 17 februari 1961.

Underdånigst

ERIK MONTELL

C. Canarp

I kommunens skrivelse den 21 april 1958 läste Svenska Byggnadsarbetareförbundet, Svenska murareförbundet, Svenska byggnadsarbetareförbundet, Svenska byggnadsentreprenörföreningen, Svenska Byggfackens produktionsaktiebolag och Svenska Byggnadsindustriförbundet uppmaningen att utreda arbetsmarknadsproblemen i byggnadsindustrin.

KAPITEL 1

Inledning

Byggnadsindustrins arbetsmarknadsproblem har under efterkrigstiden skiftat i flera avseenden. Tidvis har allvarlig brist på viss arbetskraft förekommit, men samtidigt har på andra platser eller vid andra tillfällen överskott med sammanhängande arbetslöshet förelegat för olika grupper byggnadsarbetare. Det är därför angeläget att klarlägga vilka åtgärder, som är erforderliga för att såväl trygga byggnadsindustrins behov av arbetskraft som bereda denna jämn sysselsättning.

I skrivelse av den 21 april 1958 från byggnadsfackförbunden¹ till statsrådet och chefen för socialdepartementet framhölls bl. a. att tillgången på arbetskraft syntes överstiga den dåvarande byggnadsverksamhetens behov. Detta förhållande ansågs ha uppkommit genom en kraftig arbetsbesparande rationalisering inom byggnadsverksamheten, samtidigt som en omfattande rekrytering tillfört byggnadsverksamheten ett betydande arbetskraftstillskott. Resultatet hade blivit en byggnadsarbetarkår, vars otillfredsställande yrkes- och åldersmässiga struktur ansågs ha medfört en hög arbetslöshet.

Den industrialisering, som byggnadsindustrin undergår, medför otvivelaktigt förändringar inte blott av det totala behovet av arbetskraft utan också ifråga om behovet av olika slag av arbetskraft. Det samlade rekryteringsbehovets storlek kan bedömas utifrån antaganden om det framtida byggandets volymmässiga omfattning och fördelning samt med beaktande av väntad produktivitetsförändring samt avgång av arbetskraft på grund av yrkesbyte, ålder, dödsfall etc. Sådana beräkningar måste dock på grund av olika kortsiktiga ekonomiska störningar samt byggnadsverksamhetens dynamiska karaktär till sin natur bli hypotetiska och får uppfattas endast som uppskattningar av långsiktiga trender.

Byggnadsindustrins dynamiska karaktär — projektens varierande art, kvalitet och storlek, byggplatsernas tillfälliga natur och olika belägenhet samt den med byggnadsteknik och produktionsteknik varierande insatsen av olika produktionsfaktorer — innebär att balans i tillgång och efterfrågan på arbetskraft i hög grad är en fråga om arbetskraftens rörlighet, både yrkesmässigt och geografiskt. Den brist på balans, som förelegat under

¹ Svenska byggnadsarbetareförbundet, Svenska murareförbundet, Svenska målareförbundet, Svenska elektrikerförbundet samt Svenska bleck- och plåtslagareförbundet.

1940- och 1950-talen, med otillfredsställd efterfrågan på viss yrkesutbildad arbetskraft, har ofta försvårat en optimal produktion. I överväganden om det under 1960-talet sannolika behovet av arbetskraft är därför inte bara den totala efterfrågan på byggnadsarbetare utan även behovet av byggnadsarbetare med olika slag av utbildning av intresse.

Den under efterkrigstiden starkt förändrade produktionstekniken har medfört förändringar i sysselsättningsförhållandena. Så t. ex. har det inom byggnadsföretagen arbetande realkapitalet ökat genom den mekanisering, som byggnadsindustrin undergått under 1950-talet. Detta innebär ett ekonomiskt incitament till ökat byggande året runt, samtidigt som mekaniseringen löst en rad vinterbyggnadsproblem, som gjort ett ökat vinterbyggande tekniskt möjligt. Detta torde i sin tur kunna medföra successivt jämnare och fastare sysselsättnings- och anställningsförhållanden för byggnadsarbetarna.

Byggnadsarbetarnas genomsnittsalder har sedan länge varit hög. Samtidigt har under 1950-talet en tilltagande föråldring kunnat iakttagas. Med den ökande arbetslöshetsrisk, som högre ålder medför, bör den äldre arbetskraftens speciella problem bli föremål för särskilda överväganden.

Förbättrade yrkesutbildningsmöjligheter ökar arbetskraftens såväl geografiska som yrkesmässiga rörlighet ävensom den äldre arbetskraftens anpassning till byggnadsarbetets successiva förändring. Därför intar utbildningsfrågorna en central ställning i avseende på arbetskraftens anpassning till dynamiken i byggnadsindustrins arbetsmarknad. Samtidigt torde emellertid utbildningsverksamhetens egen rörlighet vara av vital betydelse för en smidig anpassning av utbildningens omfattning och innehåll till det aktuella behovet och den ständigt förändrade tekniken.

¹ Svenska byggnadsarbetarförbundet, Svenska murarförbundet, Svenska målareförbundet, Svenska elektrikerförbundet samt Svenska block- och plåtslagarförbundet.

KAPITEL 2

Byggnadsindustrins arbetskraft

Avgränsningsproblem

Byggnadsindustrin är inte någon statistiskt klart avgränsad sektor. Olika avgränsningar förekommer vid olika tillfällen. I denna utredning kommer i första hand de fackliga organisationernas omfattning att bestämma avgränsningen.

Huvudparten av byggnadsindustrins arbetare är medlemmar av byggnadsarbetareförbundet, murareförbundet (sistnämnda förbund har fr. o. m. 1 januari 1961 uppgått i byggnadsarbetareförbundet), målareförbundet, elektrikerförbundet, bleck- och plåtslagareförbundet samt vägarbetareförbundet. Betydande grupper arbetare, som yrkesmässigt utför byggnads- och anläggningsarbete, är emellertid icke organiserade inom de nämnda byggnadsfackförbunden. Hit hör inte bara de helt oorganiserade och de organiserade inom Sveriges arbetares centralorganisation (SAC) utan även personer, som utför byggnads- och anläggningsarbete inom andra näringsgrenar och som därför i enlighet med industriförbundsprincipen är organiserade inom andra förbund. Sådana grupper är exempelvis ban- och linjearbetarna vid järnvägarna och televerket, de kommunala byggnads- och anläggningsarbetarna samt industrins fast anställda byggnadsarbetare. Arbetsmarknadsförhållandena för flera av dessa grupper torde i många avseenden vara olika dem som gäller för byggnadsindustrins arbetare och motiverar därför icke en diskussion i detta sammanhang.

Byggnadsarbetarkåren kan alltså icke fattas som en entydigt definierad grupp. En jämförelsevis fast kärna i byggnadsarbetarekåren utgör dock de nämnda byggnadsfackförbundens medlemmar. Inom dessa förbund ingår emellertid yrkesgrupper av olikartad karaktär. Detta innebär också, att de arbetsmarknadsmässiga problemen varierar i rätt hög grad. Föreliggande utredning kommer huvudsakligen att behandla de s. k. egentliga byggnadsarbetarna, dvs. byggnadsgrov- och byggnadsträarbetarna samt murarna.

Byggnadsarbetarkårens storlek och utveckling

Enligt 1950 års folkräkning var av samtliga förvärvsarbetande — företagare, tjänstemän och arbetare — 245 000 eller 7,9 % sysselsatta inom

byggnadsverksamheten. *Fördelningen på företagare, tjänstemän och arbetare* framgår av följande tablå, där även siffror för 1940 års folkräkning medtagits.

	Förvärvsarbetande inom byggnadsverksamheten, 1 000-tal		I % av samtliga förvärvsarbetande	
	1940	1950	1940	1950
Företagare och medhjälpare familjemedlemmar.....	33	31	3,8	4,3
Tjänstemän.....	10	20	1,7	2,4
Arbetare.....	149	194	9,8	12,5
Samtliga	192	245	6,5	7,9

Antalet arbetare inom byggnadsverksamheten ökade alltså enligt dessa källor från 149 000 år 1940 till 194 000. Andelen byggnadsarbetare av samtliga yrkesverksamma steg samtidigt från 9,8 % till 12,5 %.

Vid skattetaxeringarna grupperas inkomstagarna med hänsyn till den näringsgren, inom vilken den huvudsakliga delen av inkomsten har intjänats. Vidare särredovisas företagare och anställda. Antalet *förvärvsarbetande inom byggnadsverksamheten åren 1953, 1955 och 1959 enligt skattetaxeringarna* framgår av följande tablå.

	Förvärvsarbetande inom byggnadsverksamheten, 1 000-tal			I % av samtliga förvärvsarbetande		
	1953	1955	1959	1953	1955	1959
Företagare.....	20,5	21,7	23,8	3,9	4,1	4,8
Anställda.....	220,7	235,3	258,2	8,0	8,2	8,7
Samtliga	241,2	257,0	282,0	7,3	7,6	8,2

Siffrorna visar att byggnadsverksamheten tenderar att sysselsätta en växande del av arbetskraftsresurserna.

Medlemsantalet i de 6 byggnadsfackförbunden — byggnadsarbetare-, murare-, målare-, elektriker-, bleck- och plåtslagare- samt vägarbetareförbunden — uppgick vid slutet av år 1959 till 220 000. Av medlemmarna är emellertid icke alla förvärvsarbetande. Inom samtliga förbund finns ett antal medlemmar, som på grund av ålder, sjukdom och dyl. icke står till arbetsmarknadens förfogande. Andelen varierar i olika förbund. Störst är den inom murareförbundet med ca 13 %, medan den i elektriker-, bleck- och plåtslagare- och vägarbetareförbunden icke torde vara större än 2—3 %.

I följande tablå har en sammanställning gjorts över *fackförbundens nominella medlemsantal vid utgången av 1959 och den beräknade andelen yrkesverksamma medlemmar.*

	Antal medlemmar	Därav yrkesverksamma
Byggnadsarbetareförbundet ..	140 700	132 000
Murareförbundet	15 400	13 000
Målarförbundet	21 400	20 000
Elektrikerförbundet	21 200	21 000
Bleck- och plåtslagareförbundet	4 000	4 000
Vägarbetareförbundet	17 700	17 000
Samtliga	220 400	207 000

Till dessa drygt 200 000 byggnadsarbetare kommer, som inledningsvis nämdes, dels byggnads- och anläggningsarbetare tillhörande andra näringsgrenar, dels syndikalister och oorganiserade. I nedanstående tablå ges en sammanfattande uppskattning av *det totala antalet yrkesverksamma byggnads- och anläggningsarbetare.*

	Antal yrkes- verksamma
Byggnadsfackförbunden	207 000
Banarbetare vid järnvägarna	7 000
Linjearbetare vid televerket	6 000
Kommunala byggnads- och anläggningsarbetare...	16 000
Industrins byggnadsarbetare	23 000
SAC:s byggnadsarbetare	5 000
Oorganiserade byggnadsarbetare	11 000
Samtliga byggnadsarbetare	275 000

Totalt skulle alltså antalet byggnads- och anläggningsarbetare kunna uppskattas till ca 275 000 vid slutet av år 1959.

I nedanstående tablå har ett försök gjorts att belysa *förändringarna i antalet yrkesverksamma byggnadsarbetare under efterkrigstiden.*

	1945	1950	1955	1959
Byggnadsfackförbundens medlemmar	155 000	173 000	197 000	207 000
Index	100,0	111,6	127,1	133,5
Övriga byggnadsarbetare	73 000	72 000	69 000	68 000
Index	100,0	98,6	94,5	93,2
Samtliga	228 000	245 000	266 000	275 000
Index	100,0	107,5	116,7	120,6

Även om de uppgifter, som ligger till grund för de givna serierna, är behäftade med brister, torde de ge en någorlunda riktig bild av utvecklingen

under efterkrigstiden. Totalt skulle antalet byggnadsarbetare kunna beräknas ha ökat med ca 20 % sedan 1945. Mot en ökning av byggnadsfackförbundens medlemsantal med ca $\frac{1}{3}$ står en stagnation eller minskning för övriga byggnadsarbetare.

Byggnadsarbetarnas yrkesfördelning

Byggnadsarbetarna kan efter tekniskt-funktionella principer fördelas på tre stora huvudgrupper: a) egentliga byggnadsarbetare, dvs. grov- och träarbetare samt murare; b) övriga husbyggnadsarbetare, dvs. rörarbetare, målare, elektriker och bleck- och plåtslagare; c) väg- och anläggningsarbetare. De i byggnadsfackförbunden organiserade arbetarnas relativa fördelning på dessa tre huvudgrupper framgår av följande tablå.

	1945 %	1950 %	1955 %	1959 %
Egentliga byggnadsarbetare.....	61,4	58,4	59,7	59,0
Övriga husbyggnadsarbetare.....	26,4	30,2	28,9	29,2
Väg- och anläggningsarbetare.....	12,2	11,4	11,4	11,8
Samtliga	100,0	100,0	100,0	100,0
Absolut antal.....	164 500	182 600	207 500	220 400

De egentliga byggnadsarbetarnas fördelning på grov- och träarbetare samt murare är, med hänsyn till den tekniska omvandling byggnadsindustrin genomgår, av särskilt intresse. De organiserades relativa fördelning vid olika tillfällen var följande.

	1945 %	1950 %	1955 %	1959 %
Grovarbetare.....	46,7	47,0	52,1	53,1
Träarbetare.....	41,0	39,7	35,1	35,0
Murare.....	12,3	13,3	12,8	11,9
Samtliga	100,0	100,0	100,0	100,0
Absolut antal.....	100 900	106 600	123 900	130 000

Mellan 1945 och 1959 har gruppen egentliga byggnadsarbetare ökat med 29 %. Grovarbetarnas ökning är inte mindre än 46 % och murarnas 25 %, medan träarbetarna endast ökat med 10 %. Ehuru träarbetarnas absoluta antal icke minskat, har deras relativa andel reducerats avsevärt under det att grovarbetarnas ökat betydligt. Även murarnas andel har minskat något. Under senare år har murarna även absolut sett gått tillbaka.

Övriga husbyggnadsarbetares fördelning på olika yrkesgrupper har icke genomgått några anmärkningsvärda förändringar under efterkrigstiden.

Totalt har gruppen ökat med ca 48 %, alltså betydligt mer än de egentliga byggnadsarbetarnas ökning. En avsevärd del av ökningen inträffade under senare hälften av 1940-talet.

Väg- och anläggningsarbetarnas ökning 1945—59 var 30 %. Vägarbetarna har haft en något stagnerande utveckling, medan anläggningsarbetarna ökat kraftigt. Anläggningsarbetarna, som 1950 utgjorde drygt $\frac{1}{5}$ av samtliga väg- och anläggningsarbetare, hade 1959 vuxit till nära $\frac{1}{3}$.

Även om i vissa fall ganska stora skillnader i ökningstakten för olika byggnadsarbetargrupper förekommit, så är helhetsintrycket, att den relativa fördelningen mellan yrkesgrupperna icke förändrats anmärkningsvärt under efterkrigstiden. Mest betydelsefull från både kvantitativ och arbetsmarknadsmässig synpunkt torde vara förskjutningen mellan grov- och träarbetarna inom gruppen egentliga byggnadsarbetare.

Geografisk fördelning och utveckling

I följande tablå har landet uppdelats på 7 riksområden.¹ Tablåen visar byggnadsarbetarnas antal och fördelning vid slutet av år 1959 inom olika riksområden.

	Hela antalet byggnadsarbetare	Därav (i %)		
		Egentliga byggnadsarbetare	Övriga husbyggnadsarbetare	Väg- och anläggningsarbetare
Stockholms stad och län	40 900	60,7	34,6	4,7
Mälarlänerna i övrigt	25 800	61,2	29,1	9,7
Östra Götaland	27 200	60,3	28,6	11,1
Skåne, Halland, Blekinge	31 500	59,0	31,1	9,9
Väst kust- och Vänerlänerna	42 800	60,0	30,3	9,7
Dalarna och Nedre Norrland	32 600	57,1	24,9	18,0
Övre Norrland	19 600	51,1	20,7	28,2
Hela riket	220 400	59,0	29,2	11,8

Andelen egentliga byggnadsarbetare är i stort sett lika i alla riksområden utom Övre Norrland. Övriga två gruppers andel varierar dock avsevärt mellan olika riksområden. Stockholms stad och län har många och Övre Norrland få övriga husbyggnadsarbetare. Omvänt har Övre Norrland stor och Stockholms stad och län liten andel väg- och anläggningsarbetare.

¹ Riksområdena omfattar följande län: *Stockholms stad och län*, omfattningen framgår av beteckningen; *Mälarlänerna i övrigt*, Uppsala, Västmanlands, Örebro och Södermanlands län; *Östra Götaland*, Östergötlands, Jönköpings, Kronobergs, Kalmar och Gotlands län; *Skåne, Halland, Blekinge*, Blekinge, Kristianstads, Malmöhus och Hallands län; *Väst kust- och Vänerlänerna*, Göteborgs och Bohus, Älvsborgs, Skaraborgs och Värmlands län; *Dalarna och Nedre Norrland*, Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands och Jämtlands län; *Övre Norrland*, Västerbottens och Norrbottens län.

Beträffande den närmare fördelningen på yrkesgrupper finns avsevärda olikheter mellan riksområdena. För gruppen egentliga byggnadsarbetare var *yrkesfördelningen* år 1959 följande.

	Grovarbetare	Träarbetare	Murare	Samtliga
Stockholms stad och län	59,9	30,1	10,0	100,0
Mälardalen i övrigt	55,7	33,9	10,4	100,0
Östra Götaland	49,0	38,3	12,7	100,0
Skåne, Halland, Blekinge	49,0	32,9	18,1	100,0
Väst kust- och Vänerlän	52,3	36,4	11,3	100,0
Dalarna och Nedre Norrland	51,6	37,4	11,0	100,0
Övre Norrland	52,1	38,9	9,0	100,0
Hela riket	53,1	35,0	11,9	100,0

Byggnadsarbetarkårens yrkessammansättning är till stor del betingad av gamla material- och yrkestraditioner i olika delar av landet. Betongbyggnadstekniken vann tidigt insteg i det av byggnadstraditioner ganska obundna Stockholmsområdet, vilket delvis förklarar den där stora andelen grovarbetare. De murade husen, som haft sekelgammal tradition i södra Sverige, har också satt sin prägel på yrkestraditionen. Detta återspeglas alltså i den stora andelen murare i riksområdet Skåne, Halland, Blekinge. Slutligen kan noteras, att trähusens traditionsrika dominans i de skogrika bygderna i Norrland samt i mellersta och östra Götaland medfört en bestående relativt sett stor andel träarbetare i den yrkesverksamma byggnadsarbetarkåren i dessa områden. De senaste decenniernas markanta normering av byggnadstekniken i hela landet har sålunda ännu icke medfört en enhetlig och lika yrkesfördelning i alla områden. De tekniska förändringarna har gått väsentligt snabbare än de erforderliga yrkesförskjutningarna.

Fördelningen inom gruppen övriga husbyggnadsarbetare visar inga mer markanta olikheter mellan riksområdena. Stockholms stad och län har de största och Övre Norrland de minsta andelarna av yrkesgrupperna rörläsningsarbetare, målare, elektriker och bleck- och plåtslagare. Vad slutligen gäller den tredje gruppen — väg- och anläggningsarbetare — finns som väntat de största skillnaderna mellan riksområdenas andelar hos anläggningsarbetarna.

Den organiserade byggnadsarbetarkårens utveckling inom olika riksområden framgår av följande tabell. Uppgifterna avser den procentuella ökningen mellan 1945 och 1959. Som framgår har utvecklingen varit rätt olikartad i olika riksområden och för olika grupper byggnadsarbetare. Den starkaste ökningen såväl totalt som för de enskilda yrkesgrupperna uppvisar Övre Norrland. Speciellt kraftig har ökningen där varit för övriga husbyggnadsarbetare. Som tidigare visats är dessas andel dock fortfarande låg i Övre Norrland jämfört med hela riket. Den minsta ökningen av byggnadsarbetarkåren under ovannämnda tidsperiod har Skåne, Halland, Blekinge haft.

	Egentliga byggnads- arbetare	Övriga hus- byggnads- arbetare	Väg- och anläggnings- arbetare	Samtliga
Stockholms stad och län	31,7	36,1	25,7	32,9
Mälarlånen i övrigt	19,1	45,7	21,4	26,0
Östra Götaland	32,0	42,0	41,7	35,8
Skåne, Halland, Blekinge	4,0	31,3	51,8	15,0
Väst kust- och Vänerlånen	29,6	48,8	18,9	33,7
Dalarna och Nedre Norrland	46,4	74,3	—6,3	37,9
Övre Norrland	68,3	149,4	123,8	94,9
Hela riket	28,8	48,0	30,6	34,1

Byggnadsarbetarnas åldersfördelning

Byggnadsarbetarnas genomsnittsålder har sedan länge varit hög. Åldersfördelningen år 1959 i grova drag inom de olika arbetslöshetskassornas medlemskåror framgår av följande tablå. För jämförelse har även uppgifter om åldersfördelningen inom den fasta industrins 19 arbetslöshetskassor givits.

	Procentuell åldersfördelning			Medianålder	Övre kvartilålder
	—44	45—59	60—w		
Byggnadsarbetarnas ..	50,7	38,5	10,8	44,7	53,7
Murarnas	51,1	35,1	13,8	44,2	53,3
Målarnas	52,0	35,1	12,9	44,2	53,2
Elektrikernas	71,6	19,8	8,6	35,7	47,0
Bleck- och plåtslagarnas	69,3	21,1	9,6	34,8	48,0
Vägarbetarnas	39,2	46,3	14,5	48,8	56,9
Samtliga	52,3	36,4	11,3	44,0	53,5
Samtliga industrikas- sor	58,9	28,9	12,2	40,7	52,9

Som framgår av ovanstående är genomsnittsåldern (median) hög inom byggnadsfackens samtliga arbetslöshetskassor med undantag för elektrikerens och bleck- och plåtslagarnas kassor. Särskilt är vägarbetarnas ålder hög, över 48 år. För medlemmarna i byggnadsarbetarnas, murarnas och målarnas kassor är genomsnittsåldern 44—45 år, medan den för arbetarna inom den fasta industrin stannar vid 41 år. Byggnadsarbetarnas höga genomsnittsålder beror mindre på en stor andel i de allra högsta åldrarna än på en — i förhållande till den fasta industrins arbetare — relativt liten andel i de yngre åldrarna. Medan av industrins arbetare 59 % var under 45 år, var av medlemmarna i byggnadsarbetarnas arbetslöshetskassa endast 51 % under 45 år och av vägarbetarna endast 39 %. Ser man däremot till den övre kvartilåldern — den ålder som 25 % av de redovisade överstiger — framträder icke några mera markerade skillnader mellan byggnadsarbetarnas och den fasta industrins arbetare.

Alderssammansättningen varierar emellertid inte endast mellan olika kassor utan också mellan olika riksområden. I följande tablå har *genomsnittsåldern* — median — uträknats för varje arbetslöshetskassa och riksområde.

	Arbetslöshetskassa					
	Byggnadsarb.	Murare	Målare	Elektriker	Bleck- och plåt	Vägarbetare
Stockholms stad och län	45,6	47,3	47,7	37,4	45,2	48,3
Mälardalen i övrigt	44,8	42,8	43,2	36,1	32,7	47,7
Östra Götaland	45,0	42,8	42,1	35,2	29,9	48,3
Skåne, Halland, Blekinge	44,5	47,5	43,5	34,4	33,7	49,6
Väst- och Vänerlän	45,9	43,6	45,6	36,1	33,9	49,0
Dalarna och Nedre Norrland	44,5	42,3	42,5	36,3	31,8	49,7
Övre Norrland	40,7	34,8	37,7	33,0	26,1	48,2
Hela riket	44,7	44,2	44,2	35,7	34,8	48,8

Bortses från vägarbetarnas kassa visar Övre Norrland genomgående för samtliga kassor en väsentligt lägre genomsnittsålder än övriga riksområden, medan Stockholms stad och län i allmänhet har den högsta genomsnittsåldern. Beträffande byggnadsarbetarnas kassa redovisar dock Väst- och Vänerlän och beträffande murarnas kassa Skåne, Halland, Blekinge en något, om än obetydligt högre genomsnittsålder än Stockholms stad och län. Beträffande vägarbetarna, som har den högsta genomsnittsåldern i samtliga riksområden, framträder inga större skillnader mellan olika områden.

KAPITEL 3

Byggnadsarbetarnas sysselsättning

Med det statistiska materialets nuvarande beskaffenhet är det inte möjligt att med någon högre grad av säkerhet uttala sig om sysselsättningens storlek, fördelning på byggnadstyper och utveckling. Bland byggnadsfackförbundens 220 000 medlemmar ingår — utom den tidigare nämnda grupp som på grund av ålder, sjukdom osv. endast i undantagsfall står till marknadens förfogande — personer som på grund av arbetslöshet, militärtjänst, tillfällig sjukdom, skolgång eller av andra orsaker tillfälligt saknar förvärvsarbete. Dessutom tillkommer ytterligare en mindre grupp av arbetare, som visserligen är organiserade i ett byggnadsfackförbund men som mer eller mindre tillfälligt utför arbete inom annan näringsgren.

I följande tablå har gjorts ett försök till kvantifiering av *de faktorer som reducerar den faktiska sysselsättningen inom byggnadsverksamheten*. Uppgifterna är baserade på de undersökningar av byggnadsarbetarnas sysselsättningsförhållanden, som två gånger årligen, nämligen dels under lågsäsongen i februari, dels under högsäsongen i augusti, utföres av Byggnadsfackens utredningsavdelning. Eftersom Stockholms- och Göteborgsområdena ej ingår i dessa undersökningar, har därvid framkomna tal uppräknats med ledning av andra tillgängliga uppgifter till att avse hela riket.

		Grovarbetare	Träarbetare	Murare	Samtliga
Antal medlemmar.....		67 200	44 600	15 700	127 500
Därav:					
Varaktigt icke till marknadens förfogande	Antal	4 000	3 600	2 100	9 700
	%	6,0	8,0	13,5	7,5
I militärtjänst	Antal	700	400	200	1 300
	%	1,0	1,0	1,5	1,0
Tillfälligt icke yrkesarbetande	Antal	2 700	1 800	600	5 100
	%	4,0	4,0	3,5	4,0
Arbetslösa	Antal	5 400	2 500	1 400	9 300
	%	8,0	5,5	9,0	7,0
Sysselsatta medlemmar	Antal	54 400	36 300	11 400	102 100
	%	81,0	81,5	72,5	80,5
Därav utanför byggnadsverksamheten	Antal	4 400	1 600	200	6 200
	%	6,5	3,5	1,5	5,0
Sysselsatta i byggnadsarbete	Antal	50 000	34 700	11 200	95 900
	%	74,5	78,0	71,0	75,5

Uppgifterna i tabblån är medeltal för åren 1957—59 och gäller de egentliga byggnadsarbetarna, dvs. grovarbetare, träarbetare och murare.

Av 127 500 i byggnadsfackförbunden organiserade egentliga byggnadsarbetare var således i genomsnitt endast 95 900 eller $\frac{3}{4}$ i arbete inom byggnadsverksamheten. Av de i genomsnitt ca 32 000 personer, som icke utförde byggnadsarbete, var 30 % personer, som på grund av sjukdom, hög ålder m. m. var varaktigt arbetsoförmögna eller av andra orsaker icke stod till marknadens förfogande. Ungefär lika stor var andelen arbetslösa, medan 20 % var i militärtjänst eller saknade arbete av andra orsaker, såsom tillfällig sjukdom osv. Återstående 20 % utgjordes av personer, som hade annat arbete än byggnadsarbete.

Andelen varaktigt arbetsoförmögna har visat en trendmässig ökning, som under de senaste fem åren sammanlagt uppgått till ca 2 procentenheter. Andelen i militärtjänst har varit i huvudsak konstant. Andelen tillfälligt icke yrkesarbetande varierar säsongmässigt och är ca 1 procentenhet högre på vintern än på sommaren. De arbetslösas andel är givetvis beroende av konjunkturförhållandena. De säsongmässiga förändringarna är dock siffermässigt av avgjort mer påtaglig storlek än de konjunkturrella. Vad slutligen gäller andelen byggnadsarbetare, som är sysselsatta utanför byggnadsverksamheten, varierar den efter ett betydligt mer komplicerat och mångtydigt mönster. Absolut sett synes andelen trendmässigt minska något — 1—2 procentenheter under de senaste 5 åren. Säsongmässigt är andelen 1—2 procentenheter större på vintern än på sommaren. Konjunkturrellt ökar andelen vid dåliga sysselsättningsförhållanden inom byggnadsindustrin, förutsatt att förhållandena inom de alternativa näringarna — skogsbruk, industri osv. — medger detta.

Sysselsättningens fördelning

Av intresse är även *den faktiska sysselsättningens fördelning på olika byggnadstyper*. En sådan fördelning har gjorts i den följande tabblån. Till grund har huvudsakligen legat undersökningar och inventeringar gjorda av arbetsmarknadsstyrelsen och Byggnadsfackens utredningsavdelning. Uppgifterna gäller i detta fall förhållandena år 1959.

Bostadsbyggandets dominerande betydelse för dessa yrkesgrupper framgår klart. Av hela antalet var 50 % sysselsatta inom bostadssektorn, om såväl nybyggnadsverksamhet som reparationer medräknas. Enbart nybyggnad av bostäder sysselsatte 42 %. Av murarnas sysselsättning kom inte mindre än 59 % på bostadsbyggande. Grovarbetarnas andel är mindre eller 45 %. Beträffande bostadsbyggandet kan det observeras att småhusbyggandet upptog 37 % av den sysselsatta byggnadsarbetarkåren, medan andelen färdigställda lägenheter i småhus inte var mer än ca 25 % av det totala antalet. Den näst största gruppen omfattar byggnader för kraft- och

		Grovarbetare	Träarbetare	Murare	Samtliga
<i>Nybyggnad</i>					
Bostadshus	Antal	20 000	15 500	5 800	41 300
	%	38,5	43,2	51,3	41,6
Därav: En- och två-familjshus	Antal	5 500	7 700	2 200	15 400
	%	10,6	21,5	19,5	15,5
Flerfamiljshus	Antal	14 500	7 800	3 600	25 900
	%	27,9	21,7	31,8	26,1
Jordbruk	Antal	400	800	200	1 400
	%	0,8	2,2	1,8	1,4
Industri	Antal	6 200	3 200	1 000	10 400
	%	11,9	8,9	8,8	10,5
Handel	Antal	3 200	1 900	700	5 800
	%	6,1	5,3	6,2	5,9
Förvaltning och sociala ändamål	Antal	2 600	1 800	700	5 100
	%	5,0	5,0	6,2	5,1
Skolor, kyrkor m. m.	Antal	3 800	2 500	1 000	7 300
	%	7,3	7,0	8,8	7,4
Kraft- och belysningsverk, samfärdsel, militära arbeten m. m. ¹	Antal	9 800	3 200	300	13 300
	%	18,9	8,9	2,7	13,4
Samtliga	Antal	46 000	28 900	9 700	84 600
	%	88,5	80,5	85,8	85,3
<i>Reparationer</i>					
Bostäder	Antal	3 300	4 200	900	8 400
	%	6,3	11,7	8,0	8,5
Övriga	Antal	2 700	2 800	700	6 200
	%	5,2	7,8	6,2	6,2
<i>Totalt</i>	Antal	52 000	35 900	11 300	99 200
	%	100,0	100,0	100,0	100,0

¹ Ej rena väg- och anläggningsarbeten.

belysningsverk, samfärdsel, militära byggnader samt byggnader för gatu- och vägväsendet. Vid dessa byggnader sysselsattes 13 %, varav grovarbetarna utgjorde majoriteten. Sannolikt ingår i denna grupp även vissa anläggningsarbeten. Industribyggnaderna svarade för 10,5 % av sysselsättningen och det övriga nybyggandet för ca 20 %.

Sysselsättningens utveckling

Flera serier belyser *sysselsättningsvolymens förändringar*. Samtliga lider emellertid av brister. Genom byggförbundets semesterkassa finns uppgifter om antalet arbetade timmar för de tre grupperna grovarbetare, träarbetare och murare sedan 1946. Arbetslöshetskassornas uppgifter om betalda veckor avser en större del av den totala byggnadsverksamheten, men de medger icke en fördelning på grov- resp. träarbetare och sträcker sig icke längre tillbaka än till 1949.

I följande serier har såväl semesterkassans uppgifter som byggnadsarbetarnas och murarnas arbetslöshetskassors uppgifter använts. De senare har rensats från rörarbetarnas och anläggningsarbetarnas andelar samt från sysselsättningen utanför byggnadsverksamheten och omräknats till arbetstimmar.

	Sysselsättning i milj. arbetstimmar				
	1946	1950	1955	1958	1959
<i>Byggförbundets semesterkassa</i>					
<i>LO-organiserade</i>					
Murare	17,2	17,6	20,3	18,1	18,5
index	97,7	100,0	115,3	102,8	105,1
Träarbetare	52,9	51,1	56,1	54,2	56,6
index	103,5	100,0	109,8	106,1	110,8
Grovarbetare	64,3	67,8	90,6	87,9	90,7
index	94,8	100,0	133,6	129,6	133,8
<i>Syndikalister</i>	2,9	3,1	3,6	3,4	3,7
index	93,5	100,0	116,1	109,7	119,4
Summa	137,3	139,6	170,6	163,6	169,5
index	98,4	100,0	122,2	117,2	121,4
Summa, exkl. syndikalister	134,4	136,5	167,0	160,2	165,8
index	98,5	100,0	122,3	117,4	121,5
<i>Murarnas och byggnadsarbetarnas arbetslöshetskassor</i>					
Murare		22,9	25,4	22,4	22,9
index		100,0	110,9	97,8	100,0
Trä- och grovarbetare		152,4	171,9	169,1	175,1
index		100,0	112,8	111,0	114,9
Summa		175,3	197,3	191,5	198,0
index		100,0	112,5	109,2	113,0

Enligt byggförbundets semesterkassa har sysselsättningen för husbyggnadsarbetarna — grovarbetare, träarbetare och murare — ökat med 23 % mellan 1946 och 1959. Ökningen ligger huvudsakligen på första hälften av 1950-talet. Den kraftigaste ökningen under hela den redovisade tidsperioden företer grovarbetarna, den svagaste murarna. Begränsar man sig till förändringarna mellan 1955 och 1959 framgår att sysselsättningsvolymen för murarna sjunkit med ca 9 %, medan såväl träarbetarnas som grovarbetarnas sysselsättning ökat något, om än obetydligt.

Byggnadsarbetarnas sysselsättningsgrad

I tidigare avsnitt har sysselsättningens omfattning och övriga dimensioner huvudsakligen diskuterats i totalbegrepp. De individuella variationerna är emellertid stora.

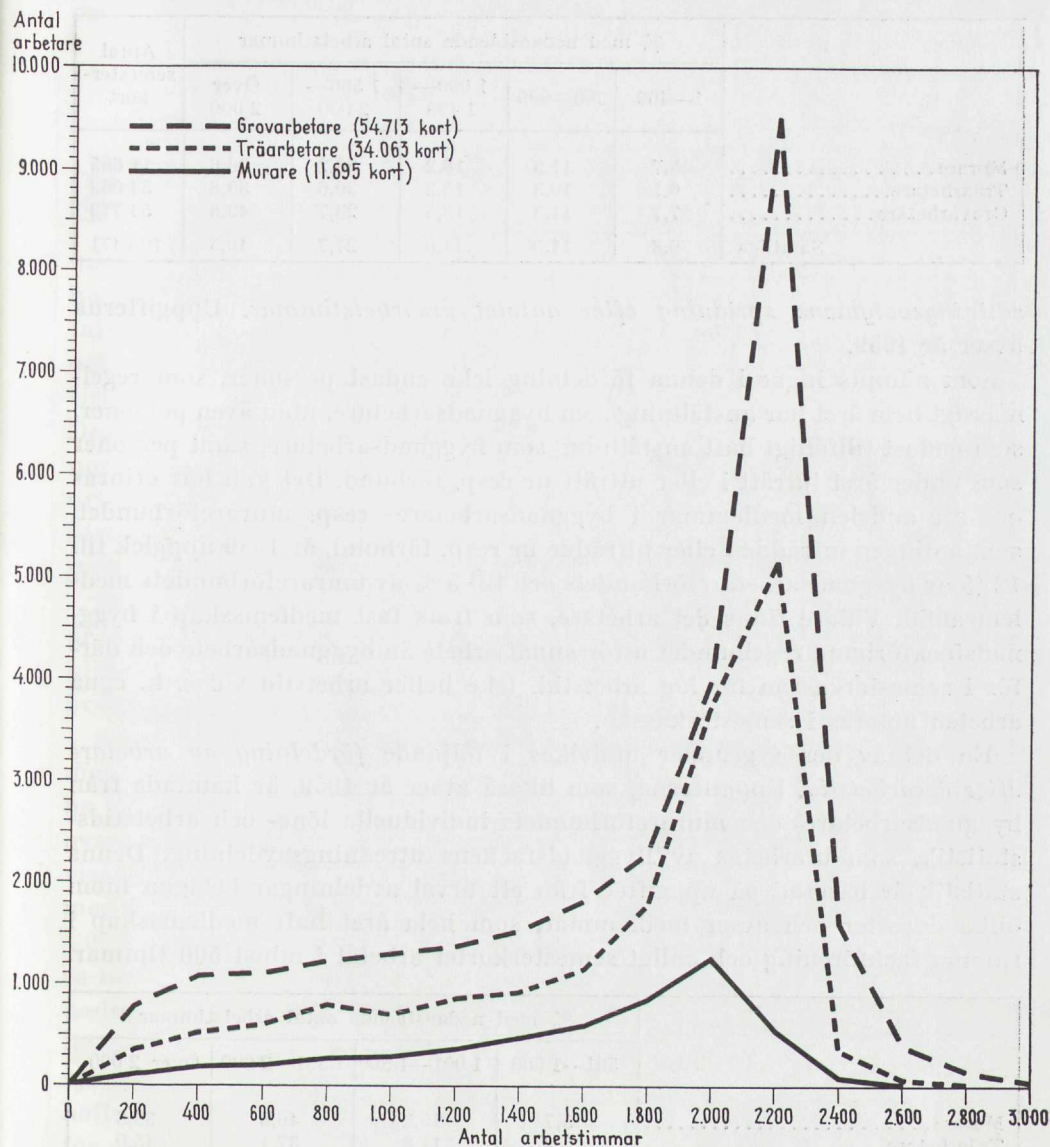

Diagram 3: 1. Semesterkorten fördelade efter antalet arbetstimmar år 1959

Genom byggförbundets semesterkassa kan uppgifter erhållas om byggnadsarbetarnas fördelning efter arbetstidens längd. Som tidigare påpekats omfattar dock semesterkassan icke samtliga inom berörda yrkesgrupper. Vidare är det sannolikt att viss arbetstid icke noteras. Då även personer, som exempelvis på grund av yrkesväxling endast varit byggnadsarbetare en del av året, kommer med, är uppgifterna om den genomsnittliga sysselsättningen säkerligen för låga. I följande tablå har arbetarna fördelats procentuellt efter arbetstiden i 500-timmars intervaller. Diagram 3: 1 visar också syssel-

	% med nedanstående antal arbetstimmar					Antal semesterkort
	1—499	500—999	1 000—1 499	1 500—2 000	Över 2 000	
Murare.....	5,7	11,3	18,2	38,2	26,6	11 695
Träarbetare.....	6,1	10,3	13,2	30,6	39,8	34 063
Grovarbetare.....	7,7	11,3	13,5	23,7	43,8	54 713
Samtliga	6,8	11,0	14,0	27,7	40,5	100 471

sättningsvolymens spridning efter antalet årsarbetstimmar. Uppgifterna avser år 1959.

Som nämnts ingår i denna fördelning icke endast personer, som regelmässigt hela året har anställning som byggnadsarbetare, utan även personer, som endast tillfälligt haft anställning som byggnadsarbetare, samt personer som under året inträtt i eller utträtt ur resp. förbund. Det kan här erinras om att andelen medlemmar i byggnadsarbetare- resp. murareförbundet, som antingen inträdde i eller utträdde ur resp. förbund, år 1959 uppgick till 12 % av byggnadsarbetareförbundets och till 5 % av murareförbundets medlemsantal. Vidare finns det arbetare, som trots fast medlemsskap i byggnadsfackförbund regelbundet utför annat arbete än byggnadsarbete och därför i semesterkassan får låg arbetstid. Icke heller arbetstid vid s. k. egna arbeten noteras i semesterkassan.

En del av dessa grupper undvikes i följande *fördelning av arbetare efter årsarbetstid*. Uppgifterna, som likaså avser år 1959, är hämtade från byggnadsarbetare- och murareförbundets individuella löne- och arbetstidsstatistik, som utarbetas av Byggnadsfackens utredningsavdelning. Denna statistik är baserad på uppgifter från ett urval avdelningar belägna inom olika dyrorter och avser medlemmar, som hela året haft medlemsskap i samma fackförening och enligt semesterkortet arbetat i minst 500 timmar.

	% med nedanstående antal arbetstimmar			
	501—1 000	1 001—1 500	1 501—2 000	Över 2 000
Murare.....	5,7	15,2	46,8	32,3
Träarbetare.....	5,8	11,8	37,4	45,0
Grovarbetare.....	6,6	13,8	30,6	49,0
Samtliga	6,1	13,2	36,2	44,5

Som framgår av dessa två tablåer är andelen personer med låg arbetstid — mindre än 1 500 arbetstimmar — störst bland murarna och minst bland träarbetarna. Sättes gränsen vid 2 000 timmar, har dock grovarbetarna den minsta andelen.

Den genomsnittliga årsarbetstiden (median) för yrkesgrupper och dyrortsgrupper enligt byggnadsarbetare- och murareförbundets ovannämnda statistik framgår av följande tablå. Dyrortsgrupp II omfattar huvudsakligen

	Antal arbetade timmar i genomsnitt i dyrortsgrupp						
	II	III	IV	V	Summa II—V	Stock- holm	Hela riket
Murare.....	1 876	1 916	1 834	1 426	1 874	1 852	1 869
Träarbetare.....	1 915	1 999	1 930	1 696	1 959	1 993	1 964
Grovarbetare.....	1 941	2 014	1 902	1 457	1 989	—	—

mindre städer och orter i Götaland, exempelvis Svedala, Tomelilla, Simrishamn, Sjöbo, Vimmerby, Värnamo och Oskarström. Dyrortsgrupp III omfattar såväl större som medelstora och mindre städer i Götaland, Svealand och södra Norrland, exempelvis Malmö, Norrköping, Gävle, Västerås, Örebro, Uppsala, Ludvika, Linköping, Sölvesborg, Ronneby, Hjo, Västervik och Degerfors. Dyrortsgrupp IV omfattar utom Göteborg och Södertälje en del norrlandsorter såsom Sundsvall, Härnösand, Skellefteå och Burträsk. Dyrortsgrupp V slutligen omfattar bl. a. Östersund, Luleå, Piteå, Kalix och Strömsund. Stockholm redovisas i detta sammanhang vanligen för sig. För grovarbetarna saknas uppgifter från Stockholm. Uppgifterna avser år 1959.

Skillnaden i arbetstid mellan olika dyrortsgrupper och olika yrkesgrupper är som synes i vissa fall rätt betydande. Till detta förhållande bidrar såväl klimatiska olikheter som olikheter i frekvensen av sysselsättning i andra branscher än byggnadsverksamhet mellan skilda delar av landet.

Skillnaderna i årsarbetstid mellan olika yrkesgrupper framgår också av diagram 3: 2, som även visar utvecklingen under efterkrigstiden. Uppgifterna till diagrammet är hämtade från semesterkassan. Den streckade kurvan avser den årliga genomsnittsarbetstiden (median) för samtliga i kassan redovisade personer. Den heldragna kurvan visar medelarbetstiden för samtliga med minst 1 100 arbetstimmar (närmare bestämt för 1958 1 073 och för 1959 1 054 timmar). Med denna avgränsning har avsetts att i görligaste mån »rensa bort» personer, som icke har sin huvudsakliga sysselsättning inom byggnadsverksamheten. En jämförelse mellan dessa rensade uppgifter och de tidigare nämnda uppgifterna från byggnadsfackens individuella löne- och sysselsättningsstatistik, vilka omfattar byggnadsarbetare, som hela året haft medlemskap i en fackförening och arbetat i minst 500 timmar, visar för senare år relativt god överensstämmelse.

I tidigare arbetstidsuppgifter har semestertiden icke medräknats. I diagram 3: 2 ingår däremot semestertiden. Den inverkan på årsarbetstiden, som den 1952—53 förlängda semestern har haft, har således neutraliserats i diagrammet.

Som framgår av diagrammet har den genomsnittliga årsarbetstiden för grovarbetare och murare i stort sett varit konstant sedan 1951. Träarbetarnas årssysselsättning ökade fram till 1955. Den nedgång i årsarbetstiden, som inträffade 1958 jämfört med 1957, var för grov- och träarbetarna endast obetydligt större än den som motiverades av den generella förkortningen av

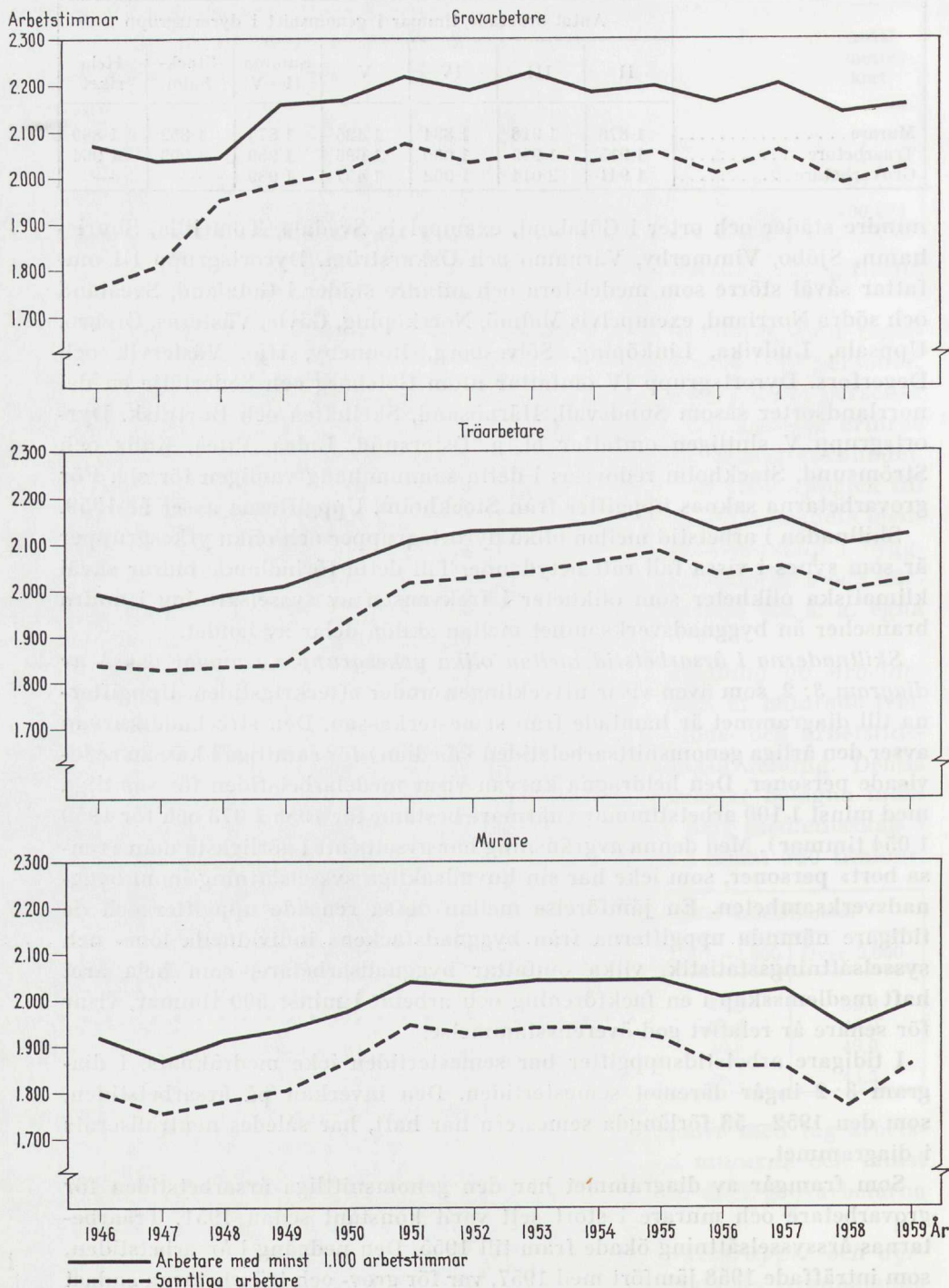

Diagram 3: 2. Medelarbetstid (inkl. semester) för byggnadsarbetare 1946—59

veckoarbetstiden från 48 till 47 timmar. För murarna var nedgången större eller ca 90 timmar. Även 1959 minskades veckoarbetstiden med en timme. De förbättrade sysselsättningsförhållandena gjorde dock, att den genomsnittliga årsarbetstiden icke minskade utan tvärtom ökade med 14 timmar för grovarbetarna, 18 timmar för träarbetarna och 56 timmar för murarna jämfört med 1958.

Kurvorna i diagrammet för dels arbetare med minst 1 100 arbetstimmar, dels samtliga arbetare visar under 1950-talet en parallell utveckling. Endast för murarna syntes fram till 1958 en tendens till vidgning mellan kurvorna, vilken tydde på större spridning i årsarbetstidens fördelning. De förbättrade sysselsättningsförhållandena år 1959 medförde dock en minskning i differensen mellan kurvorna.

Sammanfattning

Av de i byggnadsfackförbunden organiserade grov- och träarbetarna samt murarna är i genomsnitt ca $\frac{3}{4}$ sysselsatta inom byggnadsverksamheten. Resten står av olika anledningar icke till marknadens förfogande, är arbetslösa eller sysselsatta utanför byggnadsverksamheten. Av de sysselsatta är ca 50 % verksamma vid nybyggnad och reparation av bostadshus. Byggnad för industri och handel sysselsätter 15 à 20 % samt byggande för förvaltning, sociala ändamål, skolor och kyrkor 10 à 15 %.

Sysselsättningen mätt i antal arbetstimmar har för ifrågavarande yrkesgrupper enligt byggförbundets semesterkassa från 1950 till 1959 ökat med omkring 20 %. Ökningen under denna period ligger till största delen hos grovarbetarna, medan den varit mycket svag för murarna.

Spridningen i byggnadsarbetarnas årsarbetstid är stor. Bortses från arbetare, som icke haft sin huvudsakliga sysselsättning inom byggnadsverksamheten, synes emellertid årsarbetstiden sedan 1951 ha varit ganska konstant och för grovarbetarna legat omkring eller något under 2 200 arbetstimmar (inkl. semester) samt för träarbetarna mellan 2 100 och 2 200 timmar. Murarnas årsarbetstid har bortsett från åren 1958—59 legat mellan 2 000 och 2 100 timmar.

KAPITEL 4

Sysselsättningens säsongvariationer

Allmänna synpunkter

Olika faktorer av klimatisk, teknisk och institutionell natur medför att bygnadsverksamheten kännetecknas av starkare säsongmässiga variationer än flertalet andra verksamheter. Även om det rent tekniskt sett är möjligt att eliminera de klimatiska hindren för vinterbygge, är det i vissa fall ekonomiskt ogynnsamt att upprätthålla en oförändrad sysselsättning. Institutionella faktorer såsom semester- och ferieuppehåll i industrier och skolor — uppehåll som utnyttjas till reparations- och ombyggnadsarbeten — orsakar vidare vissa säsongmässiga förändringar i sysselsättningen. Svårigheterna att någorlunda riktigt bestämma variationernas verkliga storlek och övriga karakteristika är dock med den befintliga statistiken stora.

Indirekt belyses sysselsättningsvariationerna bl. a. av arbetslöshetsstatistiken. Denna avser emellertid i regel endast personer som söker arbete, dvs. står till arbetsmarknadens förfogande. En betydande del av byggnadsarbetarna är dock icke sysselsatta med byggnadsarbete, utan att de därför är registrerade som arbetslösa. Det är personer, som är sjuka eller på grund av ålderdomssvaghet, militärtjänst, skolgång och dyl. icke står till marknadens förfogande. Vidare finns det byggnadsarbetare, som mer eller mindre tillfälligt har annat arbete än byggnadsarbete.

En del uppgifter om sysselsättningsvariationerna inom byggnadsverksamheten kan erhållas genom statistiken över betalda veckoavgifter i arbetslöshetskassorna. Ytterligare och mer differenterade upplysningar kan dessutom erhållas genom förut omnämnda inventeringar av bl. a. sysselsättningen inom byggnadsverksamheten, som görs av arbetsmarknadsstyrelsen och Byggnadsfackens utredningsavdelning två gånger om året.

Kassastatistikens informationsvärde är i detta fall relativt begränsat. Uppgifterna avser för det första endast kassamedlemmar. Avgift skall vidare erläggas även vid sysselsättning utanför byggnadsverksamheten. Avgifterna registreras i veckoavgifter betalda under tvåmånadersperioder, oavsett om avgiftsbetalningen avser arbetade veckor under tidigare perioder. Antalet veckor per period är vidare olika, 8 veckor under perioderna januari—februari och september—oktober och 9 veckor under övriga perioder. Av dessa orsaker ger uppgifter om antalet betalda veckor under olika perio-

der endast grova värden för säsongsvängningarna i sysselsättningen vid byggnadsverksamhet.

Nedanstående serier visar *variationer i antalet redovisade betalda veckor i byggnadsarbetarnas och murarnas arbetslöshetskassor*. Uppgifterna, som i viss mån har justerats med hänsyn till olikheterna i antalet veckor per tvåmånadersperiod, utgör ett genomsnitt av redovisningen åren 1950—1959. Perioden sept.—okt. redovisar högsta antalet betalda veckor. Denna period har därför angivits lika med 100,0 och redovisningens övriga perioder har ställts i relation här till.

	Jan— febr	Mars— april	Maj— juni	Juli— aug	Sept— okt	Nov— dec
Byggnadsarbetarnas	71,7	77,0	86,1	88,6	100,0	93,7
Murarnas	61,9	67,7	83,7	89,4	100,0	85,9
Samtliga	70,6	76,0	85,8	88,7	100,0	92,9

Som framgår är redovisningen av betalda veckor avsevärt, 30—40 %, lägre under vintermånaderna januari—februari än under september—oktober. Även månaderna mars—april har av siffrorna att döma en betydligt lägre sysselsättning än höstmånaderna. Vidare synes det framgå, att murarna har betydligt större svängningar i sysselsättningen än vad som är fallet för medlemmarna i byggnadsarbetarnas arbetslöshetskassa.

Kassastatistiken torde ge en något överdriven bild av säsongsvängningarna. Detta kan hänga samman med att en viss förskjutning av redovisningen från början av året till senare delen av året förekommer. Ovanstående serier avser ett tioårsgenomsnitt. Även om årliga variationer, återspeglade det allmänna sysselsättningsläget inom byggnadsverksamheten, förekommer, synes några bestämda slutsatser beträffande säsongsvängningarnas trendmässiga utveckling under 1950-talet icke kunna dragas av de kassastatistiska uppgifterna.

Säsongvariationer inom reglerad och oreglerad byggnadsverksamhet

De sysselsättningsundersökningar, som arbetsmarknadsstyrelsen och Byggnadsfackens utredningsavdelning var för sig gör två gånger om året, är icke helt jämförbara men kompletterar dock varandra på ett värdefullt sätt. Arbetsmarknadsstyrelsens undersökningar avser samtliga sysselsatta vid den tillståndsreglerade byggnadsverksamheten en viss dag i mitten av februari (1956 gjordes undersökningen dock i april) och augusti. De av Byggnadsfackens utredningsavdelning verkställda undersökningarna, som före augusti 1960 icke omfattar Stockholm och Göteborg, avser sysselsättningsförhållandena under en vecka i mitten av februari och augusti för de i byggnadsarbetareförbundet och murareförbundet organiserade grovarbe-

tarna, träarbetarna och murarna. I båda fallen redovisas resultaten med fördelning på olika slag av byggnadsarbeten. Allmänt kan sägas, att medan arbetsmarknadsstyrelsens undersökningar ganska fullständigt omfattar den reglerade byggnadsverksamheten, dvs. större delen av nybyggnadsverksamheten, så omfattar byggnadsfackens undersökningar även en stor del av sysselsättningen vid den oreglerade byggnadsverksamheten, dvs. småhusbyggandet och reparations- och underhållsarbete. Utom byggnadsverksamheten i Stockholm och Göteborg saknas i de senare undersökningarna större delen av anläggningsverksamheten. Sysselsättningen vid statliga kraftverksbyggen samt vissa andra mindre grupper ingår för övrigt icke heller i arbetsmarknadsstyrelsens inventeringar före 1958.

I följande tablå redovisas antalet *sysselsatta egentliga byggnadsarbetare* — *grov- och träarbetare samt murare* — *enligt arbetsmarknadsstyrelsens och byggnadsfackens inventeringar*. Byggnadsfackens uppgifter har uppdelats i dels »reglerade» arbeten (R), vilka helt torde ingå i arbetsmarknadsstyrelsens uppgifter, dels »oreglerade» arbeten (OR) vilka endast i undantagsfall omfattas av arbetsmarknadsstyrelsens undersökningar. För att i största möjliga omfattning få med den totala sysselsättningen har för Stockholm och Göteborg schematiskt antagits, att den oreglerade byggnadsverksamheten har sysselsatt 4 000 arbetare i februari och 5 000 i augusti. Till grund för denna beräkning ligger uppskattningar gjorda av länsarbetsnämnderna. Denna sysselsättning har inlagts i nedanstående siffror.

	Antal sysselsatta arbetare enligt undersökning gjord av			
	Arbetsmarknadsstyrelsen (1)	Byggnadsfackens utredningsavdelning		
		R (2)	OR (3)	Summa (1) + (3)
1955 aug.....	59 048	46 837	36 490	95 538
1956 febr.....	60 944	40 891	21 830	82 774
aug.....	60 331	51 011	35 327	95 658
1957 febr.....	61 570	46 399	25 006	86 576
aug.....	56 367	47 990	36 377	92 744
1958 febr.....	62 442	45 627	23 110	85 552
aug.....	68 742	52 100	35 717	104 459
1959 febr.....	72 137	48 562	25 440	97 577
aug.....	72 659	50 982	35 351	108 010
1960 febr.....	69 156	47 426	25 115	94 271
aug.....	73 291	53 664	35 019	108 310

Det bör observeras, att samtliga byggnads- och anläggningsarbeten icke ingår i dessa siffror. Sålunda ingår icke beredskapsarbeten, vägförvaltningarnas väg- och brobyggnadsarbeten, televerkets kabelarbeten, statens järnvägars dubbelspårs- och elektrifieringsarbeten liksom icke heller huvudparten av de statliga och kommunala myndigheternas av egen personal utförda underhållsarbeten.

Antal sysselsatta murare, grov- och träarbetare i februari och augusti

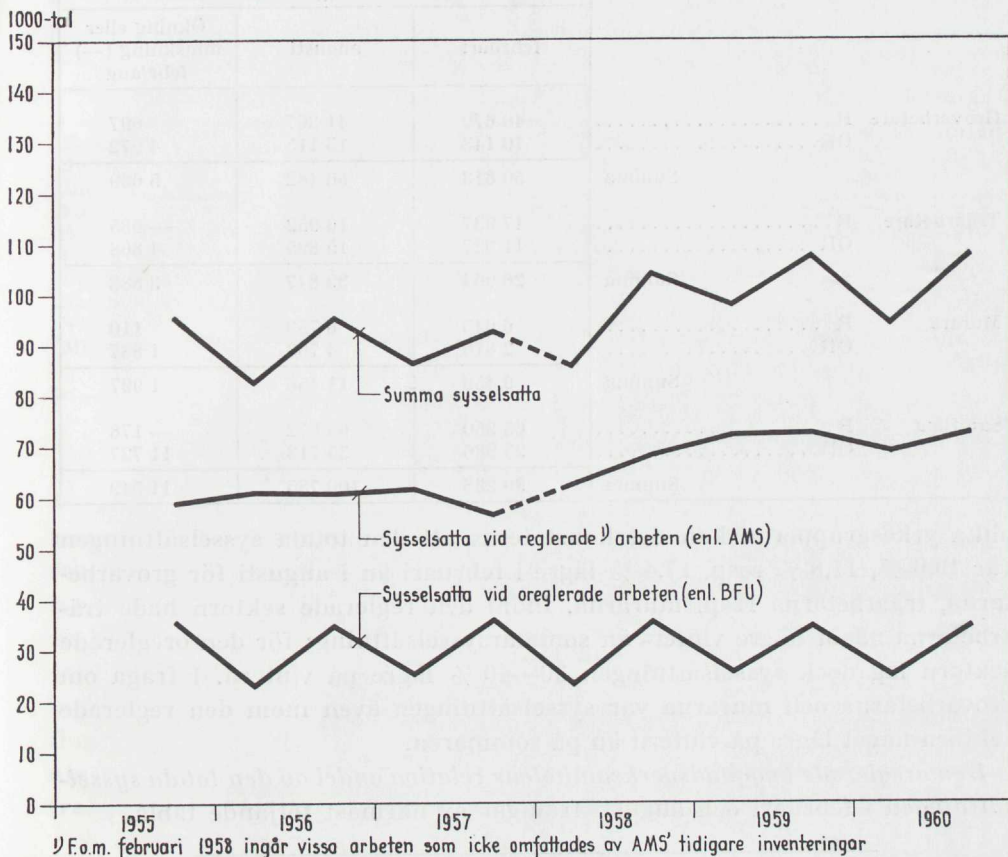

Diagram 4: 1. Sysselsatta byggnadsarbetare enligt arbetsmarknadsstyrelsens och byggnadsfackens utredningsavdelnings inventeringar

Som framgår av tablån och av *diagram 4: 1* är *säsongsvängningarna inom byggnadsverksamheten* huvudsakligen hänförliga till icke reglerade arbeten. Sysselsättningen vid dessa arbeten pendlar relativt konstant mellan ca 25 000 och 35 000. Sysselsättningen vid den reglerade verksamheten visar totalt sett ingen klar säsongvariation men däremot en mer konjunkturmässig variation, under de senaste åren mellan 62 000 och 72 000 arbetare.

Sysselsättningsfördelning på yrkesgrupper och reglerad (R) och oreglerad (OR) byggnadsverksamhet redovisas nedan. Uppgifterna är medeltal av undersökningarna augusti 1955—augusti 1960.

Totalt har således antalet sysselsatta under de senaste sex åren varit ca 11 500 högre i augusti än i februari.

Inom den oreglerade delen av byggnadsverksamheten har sysselsättningen varit ca 11 700 högre i augusti, medan sysselsättningen inom den reglerade byggnadsverksamheten varit obetydligt lägre i augusti än i februari. För de

		Antal sysselsatta i genomsnitt 1955—60		
		februari	augusti	Ökning eller minskning (—) febr/aug
Grovarbetare	R.....	40 670	41 367	697
	OR.....	10 143	15 115	4 972
	Summa	50 813	56 482	5 669
Träarbetare	R.....	17 937	16 952	— 985
	OR.....	11 027	15 895	4 868
	Summa	28 964	32 847	3 883
Murare	R.....	6 643	6 753	110
	OR.....	2 816	4 703	1 887
	Summa	9 459	11 456	1 997
Samtliga	R.....	65 250	65 072	— 178
	OR.....	23 986	35 713	11 727
	Summa	89 236	100 785	11 549

olika yrkesgrupperna kan det konstateras att den totala sysselsättningen var 10,0 %, 11,8 % resp. 17,4 % lägre i februari än i augusti för grovarbetarna, träarbetarna resp. murarna. Inom den reglerade sektorn hade träarbetarna något högre vinter- än sommarsysselsättning; för den oreglerade sektorn låg dock sysselsättningen 30—40 % lägre på vintern. I fråga om grovarbetarna och murarna var sysselsättningen även inom den reglerade sektorn något lägre på vintern än på sommaren.

Den oreglerade byggnadsverksamhetens relativa andel av den totala sysselsättningen i februari och augusti framgår av närmast följande tablå.

	Sysselsatta i % av samtliga	
	Februari	Augusti
Grovarbetare.....	20,0	26,8
Träarbetare.....	38,1	48,4
Murare.....	29,8	41,1
Samtliga	26,9	35,4

Totalt har sysselsättningen inom den reglerade byggnadsverksamheten i genomsnitt för åren 1955—60 varit ca 200 större i februari än i augusti. Vid en uppspaltning av sysselsättningen på olika byggnadstyper visar det sig, att några större skiljaktigheter icke finns. Detta framgår närmare av nedanstående tablå, som avser den genomsnittliga sysselsättningen åren 1955—60 enligt arbetsmarknadsstyrelsens undersökningar av den reglerade byggnadsverksamheten.

Endast för grupperna kraft- och belysningsverk samt skolor, kyrkor m. m. har sysselsättningen i genomsnitt varit något högre i augusti än i februari.

	Antal sysselsatta i genomsnitt 1955—60		
	Februari	Augusti	Ökning eller minskning (—) febr/avg
Bostadshus (flerfamiljshus).....	25 753	25 084	— 669
Jordbruk.....	64	62	— 2
Industri.....	9 388	9 301	— 87
Kraft- och belysningsverk.....	4 879	5 879	1 000
Samfärdsel.....	3 034	2 601	— 433
Handel.....	4 529	4 327	— 202
Förvaltning, sociala ändamål.....	3 764	3 600	— 164
Skolor, kyrkor m. m.....	6 107	6 718	611
Vägar, gator, vatten och avlopp.....	6 864	6 627	— 237
Militära arbeten.....	868	873	5
Summa	65 250	65 072	— 178

Begränsas jämförelserna till åren 1958 och senare, då även sysselsättningen vid de statliga kraftverksbyggena ingår, blir siffrorna delvis helt andra. Totalt var sysselsättningen i detta fall ca 3 600 större i augusti än i februari. Detta berodde främst på att sysselsättningen vid kraft- och belysningsverk var ca 2 400, vid skolor, kyrkor m. m. ca 800 och vid industri ca 700 större i augusti än i februari. Även vid grupperna vägar, gator, vatten och avlopp samt handel var sommarsysselsättningen större eller sammanlagt ca 800 över februarisiffrorna. Vidare har augustisysselsättningen inom flera andra grupper de två sista åren legat närmare februarisysselsättningen än tidigare. Inom bostadsbyggandet har sysselsättningen de senaste tre åren varit ca 1 100 högre på vintern än på sommaren.

Sysselsättningsvariationerna inom de olika yrkesgrupperna inom reglerad byggnadsverksamhet varierar rätt avsevärt vid olika byggnadstyper. I följande tablå redovisas *variationerna mellan februari och augusti* i genomsnitt för åren 1955—60.

	Sysselsättningsökning eller -minskning (—) februari/augusti (Genomsnitt 1955—60)			
	Grovarbetare	Träarbetare	Murare	Samtliga
Bostadshus (flerfamiljshus).....	— 187	— 563	81	— 669
Jordbruk.....	3	— 4	— 1	— 2
Industri.....	— 29	— 105	47	— 87
Kraft- och belysningsverk.....	976	22	2	1 000
Samfärdsel.....	— 120	— 233	— 80	— 433
Handel.....	— 91	— 119	8	— 202
Förvaltning, sociala ändamål.....	— 72	— 98	6	— 164
Skolor, kyrkor m. m.....	440	119	52	611
Vägar, gator, vatten och avlopp..	— 269	29	3	— 237
Militära arbeten.....	46	— 33	— 8	5
Summa	697	— 985	110	— 178

Totalt har således grovarbetarnas sysselsättning vid reglerade arbeten varit ca 700 personer högre på sommaren än på vintern. För träarbetarna har förhållandet varit det motsatta, dvs. sysselsättningen har varit ca 1 000 personer större på vintern än på sommaren. Murarnas variationer har varit mindre; i genomsnitt har 100 fler varit sysselsatta på sommaren. En högre februarisysselsättning har för grovarbetarna förekommit vid vägar, gator, vatten och avlopp samt bostäder, handel och samfärdsl. Däremot har vintersysselsättningen varit låg vid kraft- och belysningsverk samt skolor, kyrkor m. m. Träarbetarnas högre februarisysselsättning har främst varit lokaliserad till bostadsbyggandet, samfärdsl samt industri och handel. Murarnas relativt dåliga februarisysselsättning beror främst på variationer inom grupperna bostadsbyggande och skolor, kyrkor m. m.

De stora säsongvariationerna inom byggnadsverksamhetens sysselsättning finns, vilket tidigare konstaterats, inom den byggnadsverksamhet, som här rubriceras som *oreglerad byggnadsverksamhet*. Denna består främst av småhusbyggandet, bostadsreparationer och andra husreparationer och underhållsarbeten samt av jordbrukets ekonomibyggnader. Under den senaste femårsperioden har variationerna mellan februari och augusti i genomsnitt uppgått till — om Stockholm och Göteborg medräknas — uppskattningsvis 12 000 byggnadsarbetare. I följande tablå har *den för åren 1955—60 genomsnittliga sysselsättningen i februari och augusti* fördelats på olika slag av icke reglerade byggnadsarbeten.

	Antal sysselsatta i genomsnitt 1955—60		
	Februari	Augusti	Ökning febr/avg
En- och tvåfamiljshus.....	9 346	15 359	6 013
Reparations- och ombyggnadsarbete...	9 664	13 456	3 792
Jordbrukets ekonomibyggnader.....	977	1 898	921
Summa	19 987	30 713	10 726
Oreglerade byggnadsarbeten i Stockholm och Göteborg.....	4 000	5 000	1 000
Samtliga	23 987	35 713	11 726

Det kan konstateras, att säsongsvängningarna är mycket stora vid samtliga här berörda byggnadsarbeten. Absolut sett svarar småhusbyggandet för mer än hälften av hela ökningen i sysselsättningen från februari till augusti. Beträffande de uppskattade uppgifterna för Stockholm och Göteborg kan det framhållas, att den oreglerade sektorn utgör en relativt liten andel av samtliga byggnadsarbeten samt att säsongsvängningarna även vid oreglerade arbeten är mindre i storstäderna än i riket i övrigt.

De olika yrkesgruppernas säsongvariationer vid oreglerade byggnadsarbeten redovisas i följande tablå.

	Sysselsättningsökning febr/avg (Genomsnitt 1955—60)			
	Grovarbetare	Träarbetare	Murare	Samtliga
En- och tvåfamiljshus	2 310	2 675	1 028	6 013
Reparations- och ombyggnadsarbete	1 655	1 593	544	3 792
Jordbrukets ekonomibyggnader.....	407	400	114	921
Summa	4 372	4 668	1 686	10 726
Oreglerade byggnadsarbeten i Stockholm och Göteborg.....	600	200	200	1 000
Samtliga	4 972	4 868	1 886	11 726

Säsongvariationerna inom den fria sektorns byggnadsverksamhet består absolut sett av ca 5 000 grovarbetare, 5 000 träarbetare och 2 000 murare. Träarbetarnas sysselsättningsvariation är särskilt stor vid småhusbyggandet.

Sammanfattning

De säsongmässiga sysselsättningsvariationerna har enligt de redovisade beräkningarna uppgått till i genomsnitt 11 500 sysselsatta. Beräkningarna gäller för de tre yrkesgrupperna grovarbetare, träarbetare och murare. I dessa beräkningar ingår större delen av husbyggnadsverksamheten och vissa grupper anläggningsarbeten. Däremot är större delen av vägarbetena samt vissa andra anläggningsarbeten och underhållsarbeten icke medräknade.

Sysselsättningsvariationerna finns huvudsakligen vid den oreglerade sektorns byggnadsverksamhet. Det finns därför anledning att erinra om de betydande olikheterna i villkoren för å ena sidan den reglerade verksamhetens arbeten och å andra sidan den oreglerade byggnadsverksamhetens arbeten. Dessa olikheter är av såväl teknisk som ekonomisk och institutionell natur. Huvuddelen av reparations- och ombyggnadsverksamheten hör till den icke reglerade sektorn. De tekniskt-ekonomiska förhållandena är vid dessa arbeten i en del fall sådana, att det i praktiken ställer sig svårt att upprätthålla sysselsättningen vintertid i samma utsträckning som vid exempelvis nybyggnad av flerfamiljshus. Även vid egnahemsbyggandet, som till stor del hör till den icke reglerade sektorn, är svårigheterna för vinterbygge ofta betydande.

Även andra än tekniskt-ekonomiska faktorer skiljer den reglerade och icke reglerade sektorns verksamhet. Reparationsarbeten vid exempelvis industrier, sjukhus och skolor kan i vissa fall utföras endast under semester- eller ferietid, då lokalerna är utrymda. För den reglerade byggnadsverksamheten, som till allt väsentligt består av nybyggnader, har dessa problem mycket begränsad betydelse.

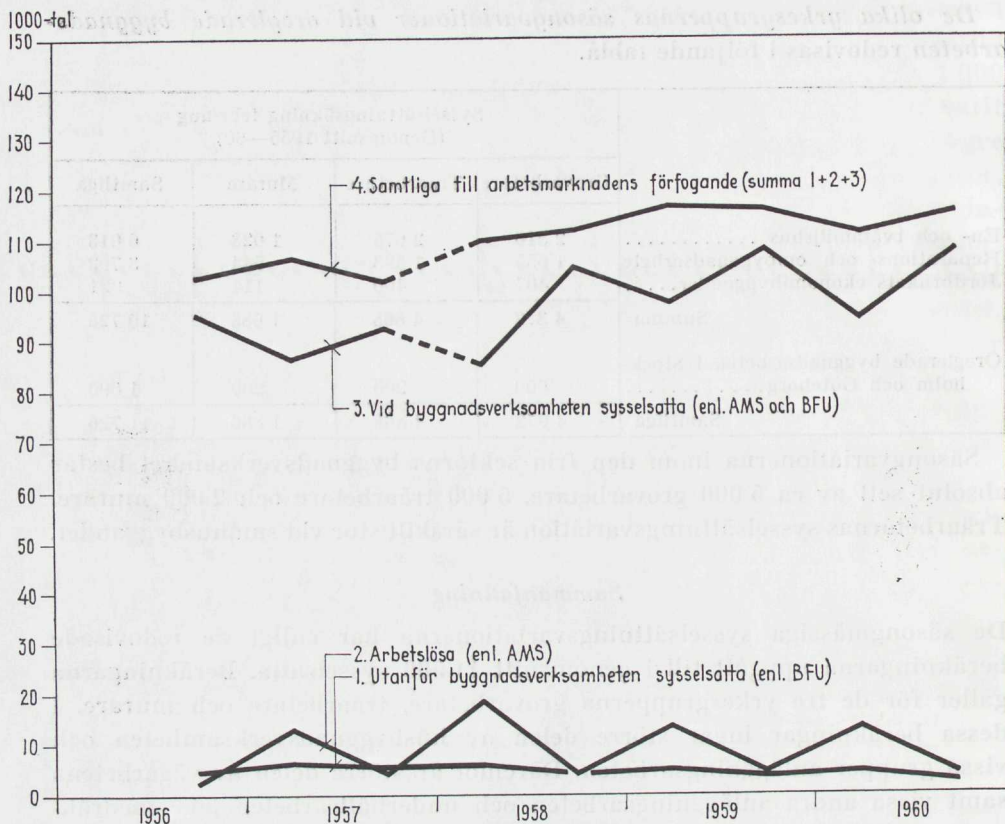

Diagram 4: 2. Sysselsatta och arbetslösa byggnadsarbetare i februari och augusti

Skilnaderna i sysselsättningsvolymen vinter och sommar kan huvudsakligen redovisas som arbetslöshet. En mindre del består dessutom av förändringar i byggnadsarbetarnas sysselsättning utanför byggnadsverksamheten. En belysning härav ger nedanstående tablå samt diagram 4: 2. Uppgifterna om antalet sysselsatta utanför byggnadsverksamheten har hämtats ur förut omnämnda undersökningar av Byggnadsfackens utredningsavdelning. Uppgifterna om antalet arbetslösa avser hos arbetsförmed-

	Förändring febr/avg. (genomsnitt 1955—1960)		
	Sysselsatta vid byggnadsverksamhet	Sysselsatta utanför byggnadsverksamhet	Arbetslösa
Grovarbetare.....	+ 5 669	— 708	— 6 737
Träarbetare.....	+ 3 883	— 406	— 4 566
Murare.....	+ 1 997	— 123	— 2 329
Samtliga	+ 11 549	— 1 237	— 13 632

lingarna anmälda arbetslösa kassamedlemmar. Med hänsyn till det olikartade statistiska materialet synes några preciserade jämförelser mellan å ena sidan sysselsättningens, å andra sidan arbetslöshetens säsongvariationer ej vara möjliga. Arbetslösheten bland byggnadsarbetarna skall närmare behandlas i följande kapitel.

KAPITEL 5

Byggnadsarbetarnas arbetslöshet

Olika slag av arbetslöshetsstatistik

Arbetslöshetens storlek och förändringar framgår av flera olika arbetslöshetsserier. Även om dessa serier i stort visar likartade utvecklingstendenser, är skillnaderna i arbetslöshetens nivå i vissa fall rätt betydande. Detta framgår av följande tablå (sid. 39) och *diagram 5:1*, där tre olika slag av arbetslöshetsstatistik utnyttjas. Skillnaderna beror huvudsakligen på olikheter i definitionen av arbetslöshetsbegreppet.

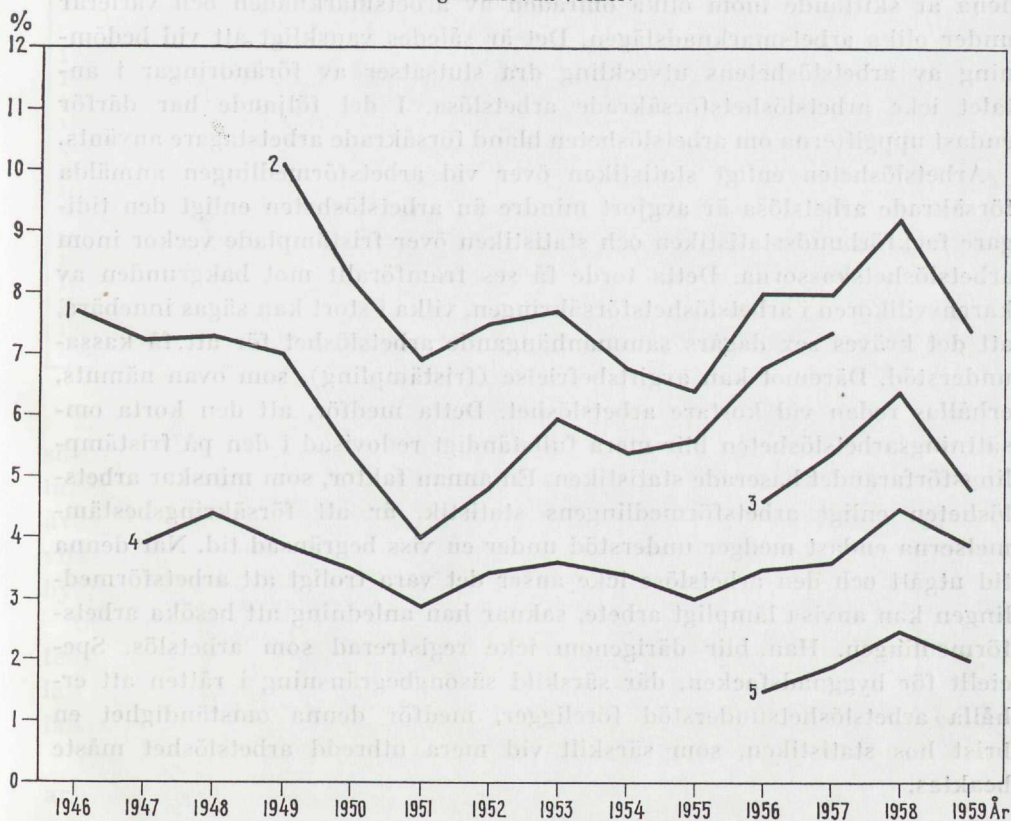
Serie 1, *arbetslösheten inom fackförbunden*, omfattar följande 6 fackförbund: byggnadsarbetareförbundet, murareförbundet, målareförbundet, elektrikerförbundet, bleck- och plåtslagareförbundet samt vägarbetareförbundet. Statistiken, som för vissa förbund påbörjades redan 1911, nedlades i och med 1957 års utgång. Uppgifter om arbetslösheten inom fackförbunden erhöles i samband med avdelningarnas ekonomiska redovisning till förbunden. Som arbetslösa skulle därvid redovisas personer, som på grund av arbetslöshet erhöles avgiftsbefrielse — fristämpling — för sista redovisningsveckan i månaden. Fristämpling medgavs icke blott medlemmar, som helt saknat arbete under veckan, utan även medlemmar, vars arbetstid understeg visst minimum, i regel halv ordinarie arbetsvecka. Från och med juni 1953 redovisades arbetslösheten inom fackförbunden endast varannan månad.

Serierna 2 och 4, *antalet på grund av arbetslöshet fristämplade veckor inom de erkända arbetslöshetskassorna*, är närmast en administrativ statistik och omfattar för byggnadsarbetarnas del samma yrkesgrupper som i serie 1. Statistiken redovisades fram till mitten av 1953 i 1-månadsperioder men därefter i 2-månadersperioder. I kassornas redovisning ingår bl. a. uppgifter om antalet veckor, som under redovisningsperioden fristämplats på grund av arbetslöshet. Vidare redovisas antalet medlemmar vid periodens början och slut. Genom dessa senare uppgifter kan det totala antalet redovisade — genomlevda — veckor beräknas, vilket tal ligger till grund för beräkningen av den procentuella arbetslösheten. Villkoren för arbetslöshetskassornas fristämpling överensstämmer i flertalet fall med dem som gäller för motsvarande fackförbund. Det bör observeras, att det under en period rapporterade antalet arbetslösa veckor omfattar samtliga under perioden redovisade arbetslöshetsveckor, dvs. även sådana som avser en tidigare period.

Arbetslösheten enligt kassastatistiken är större än arbetslösheten enligt fackförbundsstatistiken. Orsakerna härtill torde bl. a. vara, dels att i fackförbundsstatistiken icke medräknats den arbetslöshet som redovisats efter rapporternas färdigställande, dels att fackförbundsstatistikens relativa arbetslöshetstal beräknats på ett större antal medlemmar än kassastatistiken, därigenom att äldre och andra personer, som icke är yrkesverksamma, ofta kvarstår som medlemmar i förbundet men icke i arbetslöshetskassan.

För att få mera differentierade och snabba uppgifter om arbetslöshetens olika karakteristika infördes i juli 1955 en ny arbetslöshetsstatistik. Den nya arbetslöshetsstatistiken, *arbetslösa anmälda vid arbetsförmedlingen*, — serierna 3 och 5 i tablån sid. 39 och diagram 5:1 — avser förhållandena

Totalt och inom byggnadsverksamheten Årsmedeltal i procent av medlemsantal resp. antal
»genomlevda veckor»

- 1 Arbetslösheten inom 6 byggnadsfackförbund
 2 Arbetslöshetsveckor inom 6 byggnadsarbetslöshetskassor
 3 Arbetslösa anmälda vid arbetsförmedlingen, 6 byggnadsarbetslöshetskassor
 4 Arbetslöshetsveckor inom samtliga arbetslöshetskassor
 5 Arbetslösa anmälda vid arbetsförmedlingen, samtliga arbetslöshetskassor

Diagram 5: 1. Arbetslösheten 1946—59

första helgfria dagen i den vecka, då den 15:e infaller. Statistiken omfattar samtliga på räkningsdagen anmälda arbetslösa, som under den vecka som börjar nämnda dag haft kontakt med arbetsförmedlingen och konstaterats vara arbetslösa räkningsdagen. Dessutom företas beträffande arbetslösa medlemmar i byggnadsarbetarnas, murarnas och målarnas arbetslöshetskassor en särskild räkning på 76 orter första helgfria dagen i den vecka, då den 1:a infaller.

Vid bedömningen av förändringarna i arbetslösheten är det nödvändigt att skilja mellan arbetslöshetsförsäkrade och övriga arbetslösa. Enligt försäkringsbestämmelserna kan en försäkrad arbetslös få understöd endast under förutsättning att han står i regelbunden kontakt med arbetsförmedlingen. I vilken utsträckning icke arbetslöshetsförsäkrade arbetslösa anlitar arbetsförmedlingen torde bl. a. bero på hur de bedömer arbetsförmedlingens möjligheter att bereda dem arbete. Man torde böra räkna med att förhållandena är skiftande inom olika områden av arbetsmarknaden och varierar under olika arbetsmarknadslägen. Det är således vanskligt att vid bedömning av arbetslöshetens utveckling dra slutsatser av förändringar i antalet icke arbetslöshetsförsäkrade arbetslösa. I det följande har därför endast uppgifterna om arbetslösheten bland försäkrade arbetstagare använts.

Arbetslösheten enligt statistiken över vid arbetsförmedlingen anmälda försäkrade arbetslösa är avgjort mindre än arbetslösheten enligt den tidigare fackförbundsstatistiken och statistiken över fristämplade veckor inom arbetslöshetskassorna. Detta torde få ses framförallt mot bakgrunden av karensvillkoren i arbetslöshetsförsäkringen, vilka i stort kan sägas innebära, att det kräves sex dagars sammanhängande arbetslöshet för att få kassa-understöd. Däremot kan avgiftsbefrielse (fristämpling), som ovan nämnts, erhållas redan vid kortare arbetslöshet. Detta medför, att den korta omsättningsarbetslösheten blir mera fullständigt redovisad i den på fristämpningsförfarandet baserade statistiken. En annan faktor, som minskar arbetslösheten enligt arbetsförmedlingens statistik, är att försäkringsbestämmelserna endast medger understöd under en viss begränsad tid. När denna tid utgått och den arbetslöse icke anser det vara troligt att arbetsförmedlingen kan anvisa lämpligt arbete, saknar han anledning att besöka arbetsförmedlingen. Han blir därigenom icke registrerad som arbetslös. Speciellt för byggnadsfacken, där särskild säsongbegränsning i rätten att erhålla arbetslöshetsunderstöd föreligger, medför denna omständighet en brist hos statistiken, som särskilt vid mera utbredd arbetslöshet måste beaktas.

Arbetslöshetens omfattning

Arbetslösheten bland byggnadsverksamhetens arbetare har även under efterkrigstiden varit hög jämförd med andra arbetargrupper. Utsträcket jä-

förelserna till förhållandena under förkrigstiden, har emellertid arbetslösheten minskat avsevärt. Denna minskning ägde dock huvudsakligen rum under mitten av 1940-talet. Beträffande den svenska byggarbetslöshetens storlek jämfört med vissa andra länder lämnas en översikt i en bilaga till detta kapitel.

I följande tablå samt i *diagram 5:1* visas den procentuella årsarbetslösheten enligt olika arbetslöshetsserier. Uppgifterna avser dels byggnadsarbetarna, dels motsvarande serier för samtliga i fackförbund eller arbetslöshetskassa organiserade arbetare.

	Byggnads- fackförbund	Byggnadsarbetslöshets- kassor		Samtliga arbetslöshets- kassor	
		Arbetslösa veckor	Arbetslösa medlemmar	Arbetslösa veckor	Arbetslösa medlemmar
	1	2	3	4	5
1946.....	7,7	..	..	..	..
1947.....	7,2	..	..	3,9	..
1948.....	7,3	..	..	4,4	..
1949.....	7,0	10,1	..	3,9	..
1950.....	5,4	8,2	..	3,5	..
1951.....	4,0	6,9	..	2,9	..
1952.....	4,8	7,5	..	3,4	..
1953.....	6,0	7,7	..	3,6	..
1954.....	5,4	6,8	..	3,4	..
1955.....	5,6	6,4	..	3,0	..
1956.....	6,8	8,0	4,6	3,5	1,5
1957.....	7,4	8,0	5,4	3,6	1,8
1958.....	..	9,3	6,4	4,5	2,5
1959.....	..	7,4	4,8	3,9	2,0

Enligt de jämförbara serierna 3 och 5 ligger byggnadsarbetarnas genomsnittliga arbetslöshetsprocent 3 å 4 procentenheter högre än samtliga arbetares. Då bör även observeras att i serierna för byggnadsarbetarna ingår även sådana grupper som rörarbetare, elektriker och bleck- och plåtslagare, vilka har låg arbetslöshet samt att i serierna för samtliga arbetare även ingår byggnadsarbetarna.

Utvecklingen under 1950-talet synes knappast ha visat någon bestämd tendens beträffande den totala arbetslöshetens storlek. Vid jämförelse mellan byggnadsarbetare och samtliga arbetare synes variationerna i årsmedeltalen vara större för byggnadsarbetarna än för samtliga arbetare.

Arbetslösheten bland de egentliga byggnadsarbetarna — grov- och träarbetare samt murare — framgår närmare av *diagram 5:2*. Uppgifterna avser för åren 1946—57 arbetslösheten inom fackförbunden och för 1956—59 vid arbetsförmedlingen anmälda arbetslösa kassamedlemmar. Som framgår av diagrammet var arbetslöshetens omfattning och utveckling under åren 1947—51 likartad för träarbetarna och murarna. Efter 1951 har emellertid murarna haft en högre arbetslöshet än träarbetarna. Grovarbetarna,

Årsmedeltal i procent

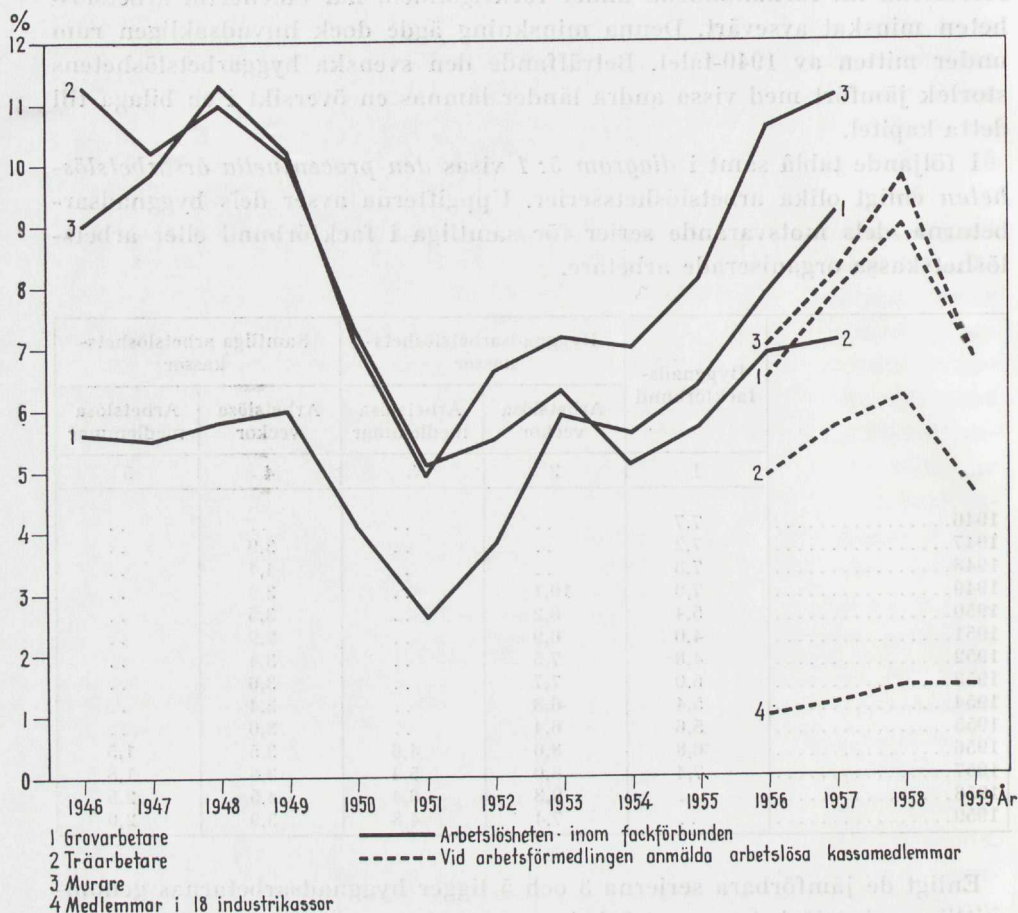

Diagram 5: 2. Arbetslösheten för egentliga byggnadsarbetare 1946—59

som enligt fackförbundsstatistiken hade lägre arbetslöshet än träarbetarna ända fram till 1954, har sedan mitten av 1950-talet redovisat högre arbetslöshet än träarbetarna.

I diagram 5: 2 har en kurva (4), utvisande arbetslösheten inom samtliga 18 industriarbetarkassor, medtagits. Mot en årsarbetslöshet av 1,0—1,5 % för industriarbetarna har träarbetarnas legat vid 4,5—6,0 % och grovarbetarnas och murarnas vid 6,5—10,0 %.

Byggnadsarbetarnas höga arbetslöshet — särskilt i förhållande till den fasta industrins arbetare — får ses mot bakgrunden av i första hand de stora säsongmässiga variationerna, som kännetecknar delar av byggnadsverksamheten. Men även andra för byggnadsarbetsmarknaden mer eller mindre speciella faktorer bidrar till den höga arbetslösheten. En är att anställningarna inom byggnadsverksamheten i regel är kortvarigare än inom närings-

livet i övrigt. Detta medför en hög omsättning på arbetskraft med åtföljande risker för åtminstone en kortare tids arbetslöshet i samband med anställningsbytet. Ytterligare faktorer, som måste beaktas vid bedömande av byggnadsarbetslösheten, är de större eller mindre växlingar som ständigt sker i byggnadsverksamhetens geografiska fördelning liksom förskjutningarna i behovet av olika yrkeskategorier av byggnadsarbetare. Förhållandevis stora skillnader i arbetslösheten framträder såväl mellan olika geografiska områden som mellan olika yrkeskategorier. Sistnämnda skillnader har redan något framgått av det föregående. Självklart påverkas förändringarna år från år i byggnadsarbetslöshetens nivå också av det allmänna konjunkturläget och de särskilda konjunkturerna för byggnadsverksamheten. Slutligen tillkommer mer eller mindre individuella arbetslöshetsfaktorer, såsom lokal bundenhet eller nedsatt arbetsförmåga hos arbetskraften till följd av hög ålder, sjukdom m. m. Även om sistnämnda arbetslöshetsfaktorer icke är specifika för byggnadsverksamheten, kan de tänkas medföra relativt större anpassningssvårigheter inom detta fack än inom flertalet andra.

Det ligger i sakens natur, att icke några av de här berörda arbetslöshetsfaktorerna låter sig helt renodlas. I särskilt hög grad gäller detta de säsongmässiga variationerna i arbetslösheten. För bedömande av behovet och inriktningen av åtgärder i syfte att nedbringa byggnadsarbetslösheten är det emellertid viktigt att ändå bilda sig en uppfattning om vilken betydelse de olika arbetslöshetsfaktorerna kan ha. I det följande skall till en början något närmare belysas de säsongmässiga variationerna i arbetslösheten och arbetslöshetens geografiska fördelning.

Arbetslöshetens säsongvariationer och geografiska fördelning

En anseelig del av byggnadsyrkenas arbetslöshet kan betecknas som säsongmässigt bestämd. De faktorer som påverkar säsongarbetslösheten är av flera olika slag. Tillfälliga och svåra klimatiska förhållanden höjer vinterarbetslösheten. Den pågående byggnadsstockens fördelning på byggnadslag, på projektstorlekar, hustyper och teknik påverkar vinterarbetslöshetens storlek. Därtill kommer att det stadium, som den samlade byggnadsstocken befinner sig i vid den svåraste köldperiodens inträdande, har betydelse. Även faktorer av vanemässig och traditionell natur torde påverka säsongsvängningarnas storlek. Av kanske större vikt synes dock det allmänna konjunkturläget vara. Vid allmänt hög sysselsättning och stor efterfrågan på arbetskraft tenderar säsongsvängningen att dämpas genom både lägre vinterarbetslöshet och utsträckt högsäsong.

I diagrammen 5: 3 och 5: 4 illustreras arbetslöshetens säsongmässiga förändringar. I diagram 5: 3 har för var och en av grupperna grov- och träarbe-

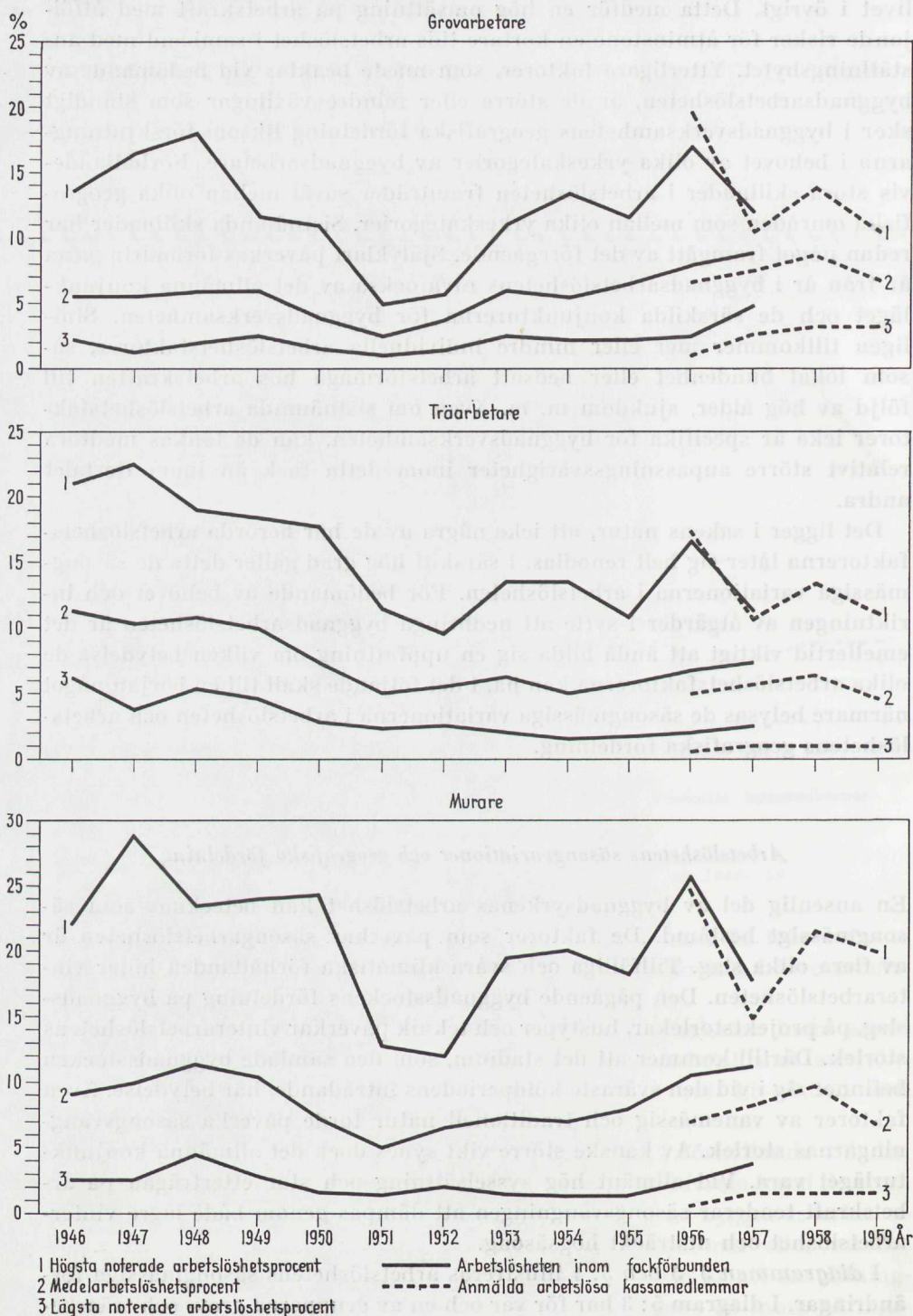

Diagram 5: 3. Arbetslöshetens säsongväxlingar 1946—59

Vid arbetsförmedlingen anmälda arbetslösa kassamedlemmar

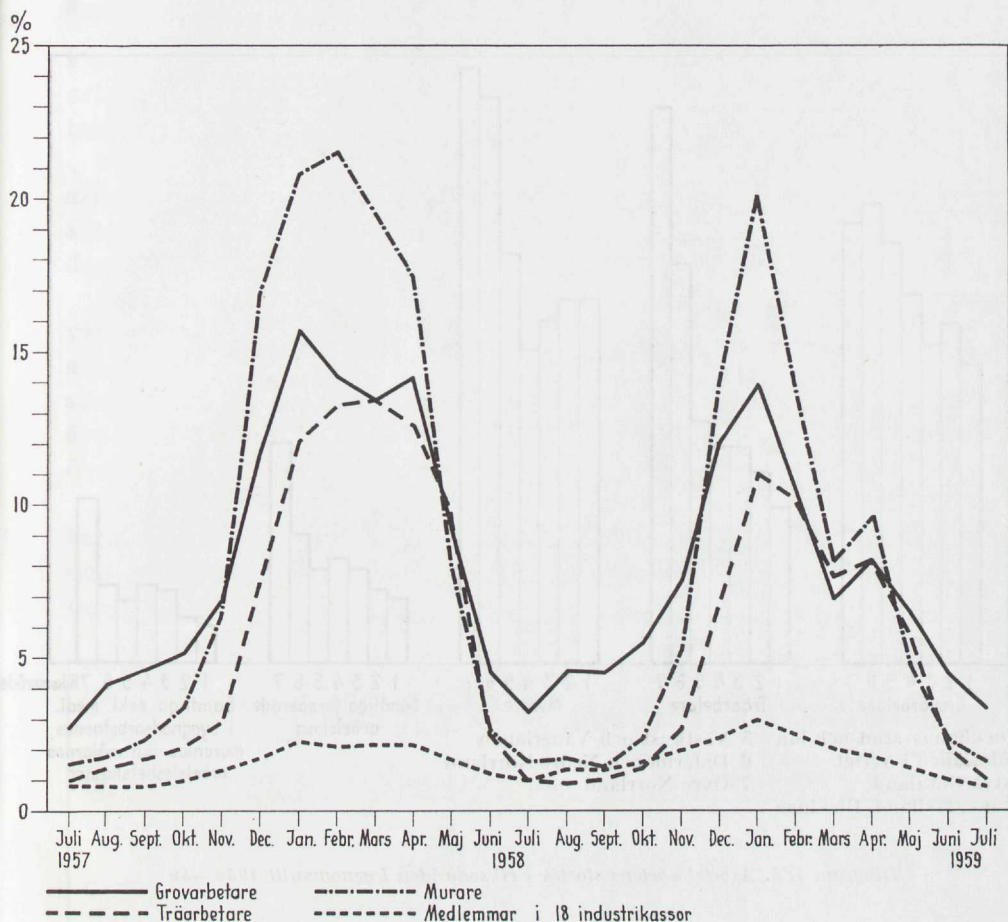

Diagram 5: 4. Arbetslösheten för egentliga byggnadsarbetare 1957—59

tare samt murare uppritats kurvor för den högsta registrerade arbetslösheten, för medelarbetslösheten och för den lägsta registrerade arbetslösheten.

Det framgår härav, att murarnas höga medelarbetslöshet orsakas av särskilt hög säsongarbetslöshet; en säsongarbetslöshet som vissa år varit dubbelt så hög som grovarbetarnas och träarbetarnas. Det kan av diagrammet också konstateras, att grovarbetarna även under högsäsongen under de senaste åren haft en relativt hög arbetslöshet eller 3,0—3,5 % mot 1,0—1,5 % för träarbetarna och murarna. I diagram 5:4 har arbetslöshetskurvan månad för månad markerats för tiden juli 1957—juli 1959, dvs. under två år då situationen växlat från hög till relativt låg arbetslöshet. I diagrammet finns också en kurva utvisande arbetslösheten inom den fasta industrins arbetslöshetskassor.

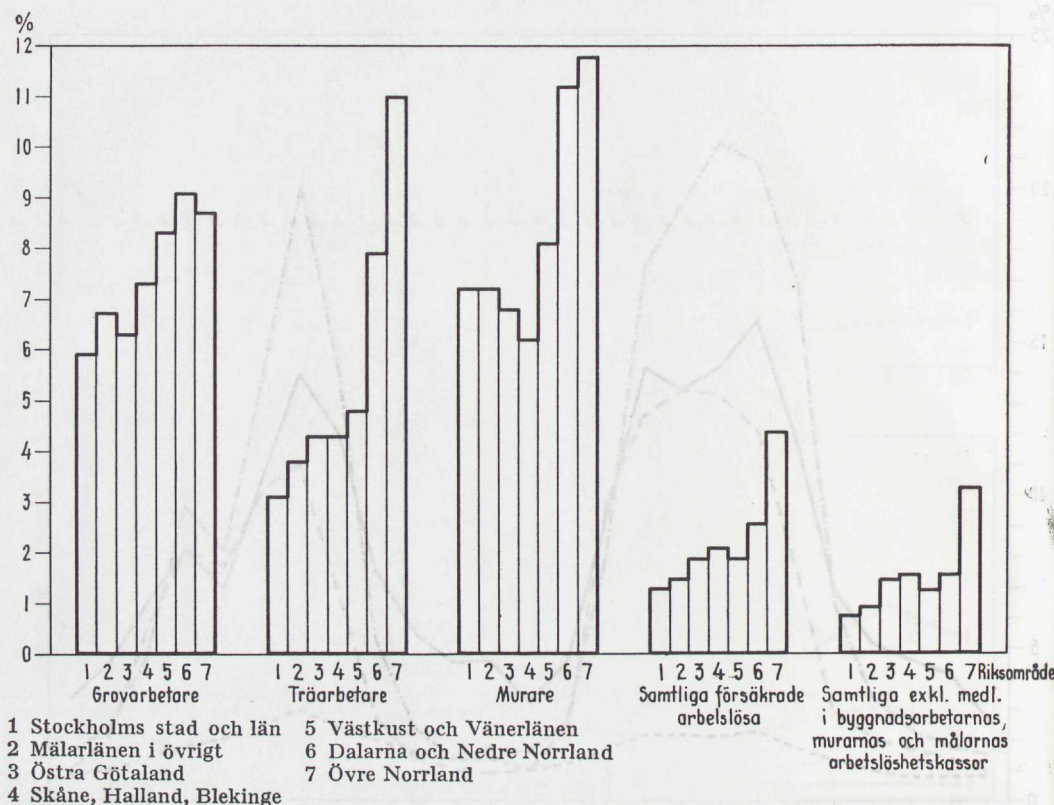

Diagram 5: 5. Arbetslöshetens storlek i riksområden i genomsnitt 1956—59

Även av detta senare diagram framgår, att säsongsvängningarna i arbetslösheten är större för murarna än för de övriga yrkesgrupperna. Vidare framgår det att träarbetarna i regel vid alla tillfällen har lägre arbetslöshet än övriga samt att grovarbetarnas relativt höga sommararbetslöshet icke påverkades av konjunkturuppgången 1958—59. Konjunkturförbättringen sänkte arbetslösheten 1958—59 främst genom kortare högarbetslöshetsperiod.

Det hack i utvecklingen, som synes av grovarbetarnas arbetslöshetskurva mars—april 1958 och för samtliga tre yrkesgrupper mars—april 1959, måste åtminstone delvis bero på bristfällig statistik. På grund av den säsongmässiga begränsningen i rätten till ersättning vid arbetslöshet, som föreligger inom byggnadsfackens arbetslöshetskassor, avstår en del arbetslösa från att besöka arbetsförmedlingen och de registreras därför icke som arbetslösa. Det är därför sannolikt, att uppgifterna om arbetslösheten för i första hand månaderna februari och mars är för låga.

Regionala olikheter i arbetslöshetens omfattning

För att belysa arbetslöshetens omfattning i olika delar av landet har de vid arbetsförmedlingen anmälda arbetslösa kassamedlemmarna i nedanstående tablå samt i *diagram 5: 5* fördelats på riksområden.¹

För jämförelse med näringslivet i övrigt redovisas också uppgifter om *arbetslösheten inom olika riksområden* för samtliga försäkrade arbetslösa samt för hela näringslivet exklusive byggnadsverksamhet. Uppgifterna avser den genomsnittliga arbetslösheten för åren 1956—59.

Skillnaderna mellan riksområdena i byggnadsarbetslöshetens storlek är väsentliga. I regel har de mellan- och sydsvenska områdena betydligt lägre arbetslöshet än de två norrländska riksområdena. Det kan emellertid konstateras, att de geografiska differenserna i arbetslösheten varit betydande även fränsett byggnadsfacken. Skillnaderna mellan Övre Norrland och det övriga riket har t. o. m. varit relativt mer markerade i detta senare fall.

Ser man till de olika byggnadsyrkena, finner man beträffande grovarbetarna, att Stockholms stad och län under den redovisade tidsperioden haft den genomsnittligt lägsta arbetslösheten och Dalarna och Nedre Norrland den högsta, ca 3 procentenheter högre än Stockholmsområdets. Träarbe-

		% arbetslösa i riksområde							Hela riket
		1	2	3	4	5	6	7	
Grovarbetare	1956.....	5,9	5,6	5,8	7,8	6,8	6,8	6,7	6,5
	1957.....	6,6	6,6	6,4	7,4	8,8	8,8	8,6	7,6
	1958.....	6,3	8,6	8,0	8,9	9,4	11,7	10,6	9,0
	1959.....	4,6	5,9	5,8	5,0	8,3	9,2	8,8	6,8
Genomsnitt	1956—59.....	5,9	6,7	6,5	7,3	8,3	9,1	8,7	7,5
Träarbetare	1956.....	3,4	3,2	4,1	5,1	4,2	6,6	9,3	4,9
	1957.....	3,6	3,4	4,4	4,3	5,5	8,0	11,4	5,7
	1958.....	3,2	4,9	5,4	5,3	5,6	8,8	12,6	6,2
	1959.....	2,3	3,7	3,3	2,3	3,9	8,1	10,5	4,6
Genomsnitt	1956—59.....	3,1	3,8	4,3	4,3	4,8	7,9	11,0	5,4
Murare	1956.....	7,9	6,3	5,6	6,0	6,4	9,2	9,6	7,0
	1957.....	7,8	7,4	6,4	6,1	9,2	11,4	11,7	8,2
	1958.....	7,6	8,9	9,3	8,7	9,5	12,8	14,1	9,7
	1959.....	5,5	6,1	5,7	3,8	7,2	11,5	11,9	6,8
Genomsnitt	1956—59.....	7,2	7,2	6,8	6,2	8,1	11,2	11,8	7,9
Samtliga försäkrade arbetslösa...									
Genomsnitt	1956—59.....	1,3	1,5	1,9	2,1	1,9	2,6	4,4	2,0
Samtliga exkl. medl. i byggnads-									
arbetarnas, murarnas och målar-									
nas arbetslöshetskassor									
Genomsnitt	1956—59.....	0,8	1,0	1,5	1,6	1,3	1,6	3,3	1,4

¹ Se not sid. 13.

Hela stapeln visar årsmedeltalet

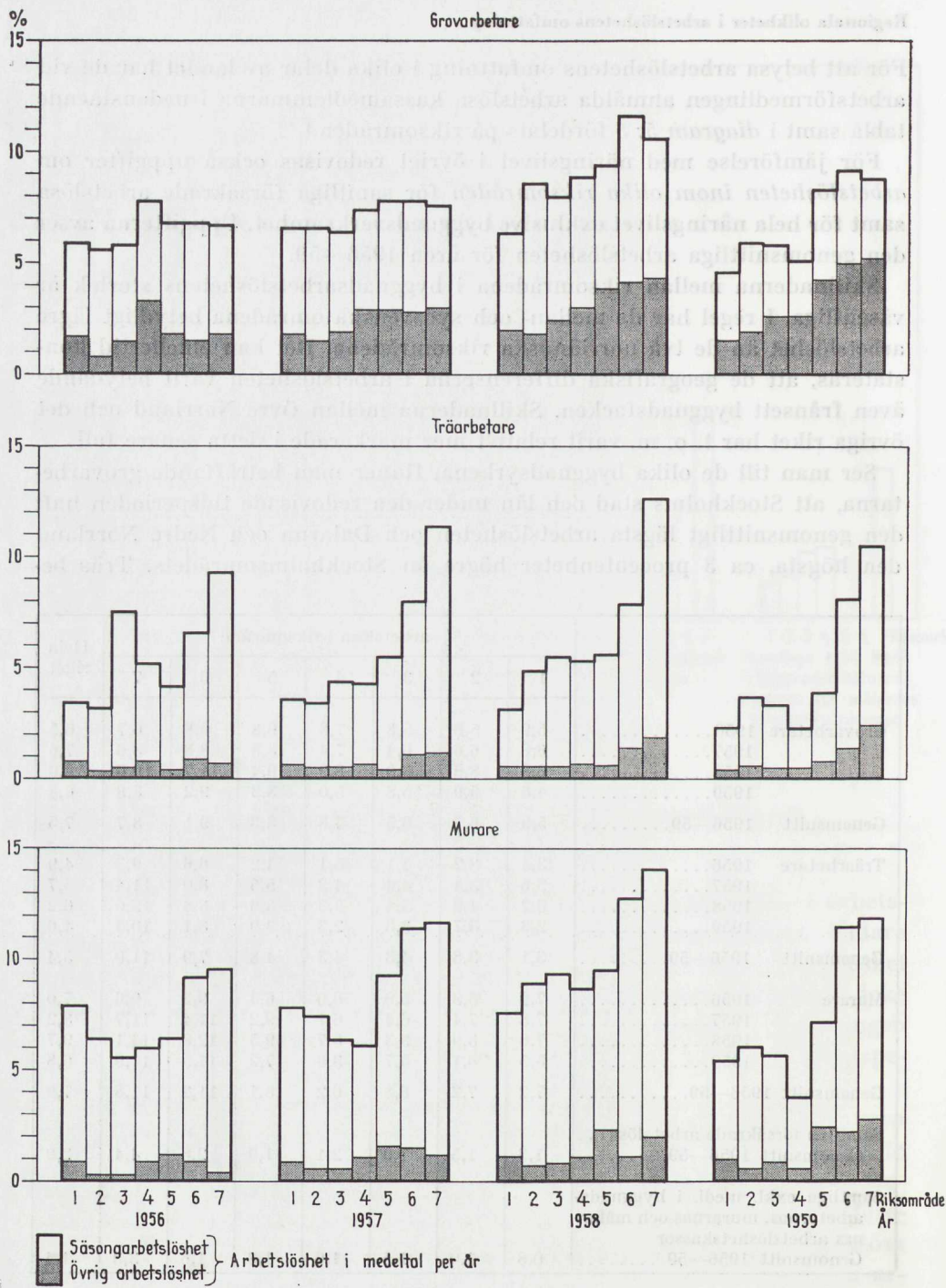

Diagram 5: 6. Arbetslöshetens fördelning på säsongarbetslöshet och övrig arbetslöshet inom olika riksområden

tarna har haft låg arbetslöshet särskilt i Stockholms stad och län och i Mälarlänen i övrigt och under 1959 även i Sydsverige, medan Övre Norrland haft en arbetslöshet som varit omkring 8 procentenheter högre än Stockholmsområdet. För murarna har arbetslösheten varit lägst inom riksområdet Skåne, Halland och Blekinge. Även för denna yrkesgrupp är arbetslösheten betydligt högre i norrlandsområdena än i övriga landet.

Säsongarbetslöshetens storlek

Det har redan framhållits att en stor del av skillnaderna mellan yrkesgrupperna beträffande arbetslöshetens storlek kan återföras på olikheter i säsongarbetslöshetens omfattning. När det gäller olikheter mellan riksområdena är förhållandena mindre klara. År 1956 noterades exempelvis den högsta vinterarbetslösheten inom samtliga tre yrkesgrupper — grov- och träarbetare samt murare — i Sydsverige. Tillfälliga klimatiska förhållanden påverkar således i vissa fall statistiken i avsevärd grad.

I följande beräkning av arbetslöshetens fördelning på dels säsongarbetslöshet, dels övrig arbetslöshet har ytterlighetsvärdenas inflytande i viss mån eliminerats. Säsongarbetslösheten har uttryckts som skillnaden mellan arbetslöshetens årsmedeltal och den lägsta registrerade arbetslösheten under året. Denna har betecknats som »övrig» arbetslöshet. För att i något högre grad än vad eljest skulle vara fallet få med förändringar av konjunktur- eller trendmässig natur i den »övriga» arbetslöshetens omfattning har denna beräknats som ett medeltal av tre år. Dvs. 1956 års »övriga» arbetslöshet har antagits vara medeltal av 1955, 1956 och 1957 års lägsta arbetslöshetsnotering — i regel juliarbetslösheten.

I följande tablå samt i *diagram 5:6* har den totala arbetslösheten i de 7 riksområdena fördelats på *säsongarbetslöshet och övrig arbetslöshet*. Tablån anger säsongarbetslöshetens procentuella andel av den totala arbetslösheten (årsmedeltalet). Diagrammet anger arbetslösheten i procent av medlemsantalet inom respektive område.

Av tablån framgår att säsongarbetslösheten för grovarbetarna under åren 1956—59 uppgått till i genomsnitt 65 % av den totala arbetslösheten. För träarbetarna och murarna var motsvarande tal 84 %. Talen åskådliggör sålunda tydligt säsongarbetslöshetens stora betydelse speciellt för sistnämnda två yrkesgrupper.

I fråga om den regionala fördelningen har grovarbetarna i Övre Norrland haft den lägsta andelen säsongarbetslöshet, medan Mälarlänen och Stockholms stad och län haft den högsta. För träarbetarna har andelen säsongarbetslöshet i genomsnitt varit ganska lika i de olika riksområdena. Så har också varit fallet för murarna, om man bortser från riksområdet Väst kust- och Vänerlänen, vars andel säsongarbetslöshet varit mindre än i riket för övrigt.

		Säsongarbetslöshet i % av total arbetslöshet						
		Riksområde						Hela riket
		1	2	3	4	5	6	
Grovarbetare	1956.....	71	86	74	71	74	78	75
	1957.....	73	77	70	61	67	68	68
	1958.....	68	79	70	66	60	65	66
	1959.....	67	68	55	48	49	46	52
	Genomsnitt 1956—59	70	78	67	62	63	64	65
Träarbetare	1956.....	77	91	88	84	93	96	86
	1957.....	81	85	89	84	93	86	86
	1958.....	81	88	89	87	89	84	84
	1959.....	83	84	85	78	80	83	77
	Genomsnitt 1956—59	81	87	88	83	89	87	84
Murare	1956.....	89	95	95	85	81	90	89
	1957.....	89	92	91	82	83	87	85
	1958.....	86	92	91	86	76	84	85
	1959.....	82	90	86	94	67	81	77
	Genomsnitt 1956—59	87	92	91	87	77	86	84

Skillnaderna mellan riksområdena i säsongarbetslöshetens andel växlar ganska avsevärt mellan olika år. För grovarbetarna är andelen minst i Övre Norrland och störst i Mälarlän och Stockholm. För träarbetarna är rangordningen mer växlande, men 1959 hade även här Övre Norrland den minsta andelen, medan Östra Götaland hade den största andelen säsongarbetslöshet. För murarna noteras den minsta andelen i Västsverige och den största omväxlande i Syd-, Mellan- eller Nordsverige.

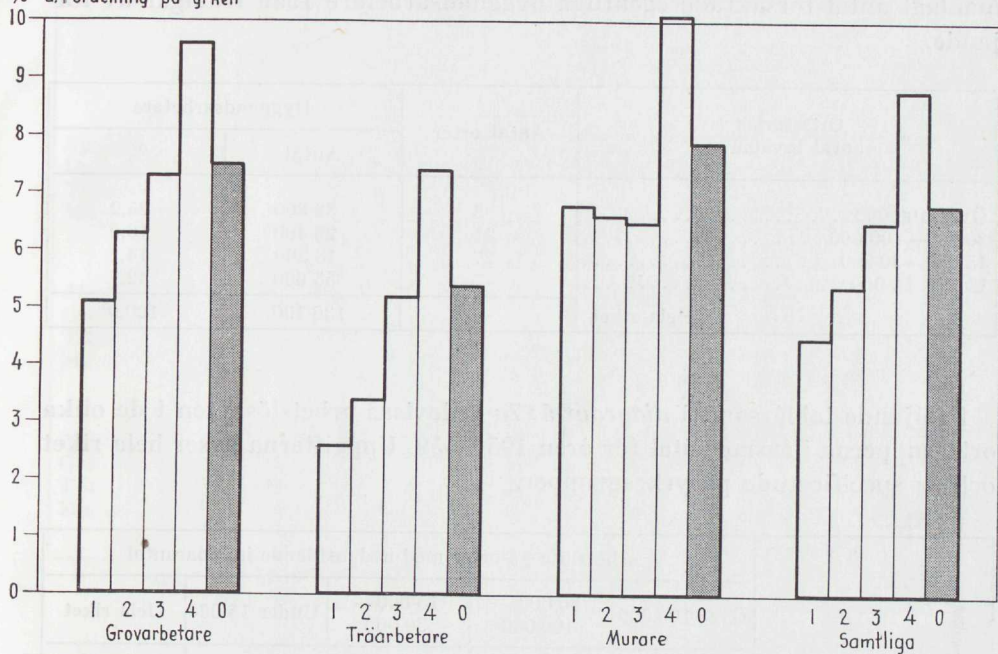
Diagrammet ger en närmare belysning av säsongarbetslöshetens och den övriga arbetslöshetens absoluta omfattning och utveckling i riksområdena åren 1956—59.

Arbetslösheten inom olika ortsgrupper

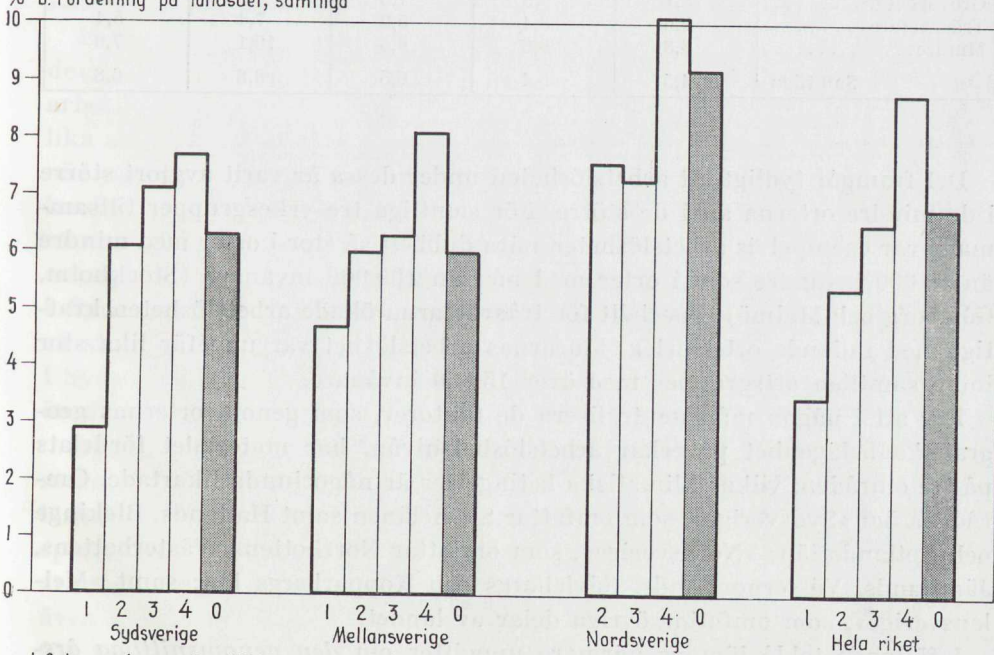
Som ovan visats är skillnaderna i arbetslöshetens storlek mellan riksområdena rätt betydande. De faktiska orsakerna här till är av flera slag, bl. a. klimatiska förhållanden. En betydande roll spelar en rad av faktorer, som sammanhänger med skillnader i bebyggelsestrukturen mellan olika områden. Ett område med renodlad landsbygdskaraktär har oftast en spridd och sporadisk byggnadsverksamhet, varav småhusbyggandet är en stor andel. Sysselsättningen i ett sådant område kan antas vara mer osäker, fluktuerande och säsongmässig än i exempelvis ett storstadsområde.

För att belysa dessa förhållanden har för yrkesgrupperna grovarbetare, träarbetare och murare arbetslöshetsstatistiken bearbetats i syfte att för åren 1956—59 påvisa eventuella *skillnader i arbetslöshetens omfattning i orter av olika storlek*. Fördelningen på ortsstorlekar, antal orter och sam-

a. Fördelning på yrken

b. Fördelning på landsdel, samtliga

1 Orter med mer än 100.000 inv.
 2 Orter med 30.000–100.000 inv.
 3 Orter med 15.000–30.000 inv.

4 Orter med mindre än 15.000 inv.
 0 Genomsnitt av samtliga orter.

Diagram 5: 7. Årlig arbetslöshet i genomsnitt 1956–59 fördelad på ortsgupper

manlagt antal försäkrade egentliga byggnadsarbetare 1959 framgår av följande.

Ortsstorlek antal invånare	Antal orter	Byggnadsarbetare	
		Antal	%
Över 100 000	3	32 800	25,2
30 000—100 000	21	23 400	18,0
15 000—30 000	27	18 300	14,1
Under 15 000	—	55 600	42,7
Hela riket	—	130 100	100,0

I följande tablå samt i *diagram 5: 7a* redovisas arbetslösheten i de olika ortsgrupperna i årsmedeltal för åren 1956—59. Uppgifterna avser hela riket och är specificerade på yrkesgrupper.

	% arbetslösa på orter med nedanstående invånarantal				
	Över 100 000	30 000— 100 000	15 000— 30 000	Under 15 000	Hela riket
Grovarbetare	5,1	6,3	7,3	9,6	7,5
Träarbetare	2,6	3,4	5,2	7,4	5,4
Murare	6,8	6,6	6,5	10,1	7,9
Samtliga	4,5	5,4	6,5	8,8	6,8

Det framgår tydligt att arbetslösheten under dessa år varit avgjort större i de mindre orterna än i de större. För samtliga tre yrkesgrupper tillsammans var exempelvis arbetslösheten nära dubbelt så stor i orter med mindre än 15 000 invånare som i orter med mer än 100 000 invånare (Stockholm, Göteborg och Malmö). Speciellt för träarbetarna ökade arbetslösheten kraftigt med fallande ortsstorlek. Murarnas arbetslöshet var ungefär lika stor inom samtliga ortsgrupper med över 15 000 invånare.

För att i någon mån neutralisera de faktorer, som genom orternas geografiska belägenhet påverkar arbetslöshetsnivån, har materialet fördelats på tre områden, vilkas klimatiska betingelser är någorlunda likartade. Områdena är: »Sydsverige», som omfattar Skånelänen samt Hallands, Blekinge och Gotlands län; »Nordsverige», som omfattar Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands, Västernorrlands, Gävleborgs och Kopparbergs län; samt »Mellansverige», som omfattar övriga delar av landet.

I följande tablå lämnas närmare uppgifter om *den genomsnittliga årsarbetslösheten 1956—59* efter ortsstorlek i olika landsdelar samt fördelade på yrken. Samma uppgifter för grovarbetarna, träarbetarna och murarna tillsammans finns dessutom i *diagram 5: 7 b*.

	Arbetslöshet i % inom olika ortsgrupper				
	Över 100 000	30 000— 100 000	15 000— 30 000	Under 15 000	Summa
<i>Sydsverige</i>					
Grovarbetare.....	3,0	7,9	8,1	9,4	7,4
Träarbetare.....	2,0	3,8	5,4	5,7	4,6
Murare.....	4,4	5,5	7,8	7,4	6,4
Samtliga	2,9	6,1	7,1	7,7	6,3
<i>Mellansverige</i>					
Grovarbetare.....	5,3	5,6	6,3	9,7	6,8
Träarbetare.....	2,6	3,2	3,6	5,7	4,0
Murare.....	7,4	6,8	5,2	8,8	7,3
Samtliga	4,7	5,0	5,3	8,1	6,0
<i>Nordsverige</i>					
Grovarbetare.....	—	8,5	7,9	9,4	9,0
Träarbetare.....	—	5,1	6,5	10,2	9,0
Murare.....	—	9,1	7,4	14,7	11,4
Samtliga	—	7,6	7,4	10,1	9,2

Det bör observeras att grupperna »Över 100 000» i Sydsverige samt »30 000—100 000» i Nordsverige endast omfattar en stad vardera.

Flera intressanta jämförelser kan göras. Den totala arbetslösheten var dessa år ca 50 % större i Nordsverige än i den övriga delen av landet. Grovarbetarnas arbetslöshet var på orter med mindre än 15 000 invånare ungefär lika stor i hela landet. Träarbetarnas arbetslöshet, som med ett undantag när var den lägsta i samtliga kombinationer, var särskilt på Nordsveriges landsbygd — orter med mindre än 15 000 invånare — betydande. Även murarnas arbetslöshet var särskilt stor på Nordsveriges landsbygd, medan den exempelvis i orter med 15 000—30 000 invånare var ungefär lika stor som i Sydsverige. Murarnas arbetslöshet i Nordsverige var för övrigt dubbelt så stor på orter under 15 000 invånare som på orter med 15 000—30 000. I Sydsverige hade däremot orterna 15 000—30 000 något större arbetslöshet än de mindre orterna.

De säsongsmässiga skillnaderna i arbetslöshetens omfattning framgår närmare av *diagram 5: 8*. Av detta framgår det rätt tydligt att den högre arbetslösheten i orter med mindre än 15 000 invånare jämfört med större orter speciellt gjort sig gällande under vinterperioderna. De minsta orternas grovarbetare har dock särskilt under åren 1957 och 1958 haft hög arbetslöshet även under somrarna. Materialet synes tyda på att konjunkturförsämringen för byggnadsverksamheten 1957—59 i övervägande grad drabbade landsbygden och de mindre orterna, medan däremot exempelvis orterna med mer än 100 000 invånare endast i ringa utsträckning berördes av sysselsättningsnedgången.

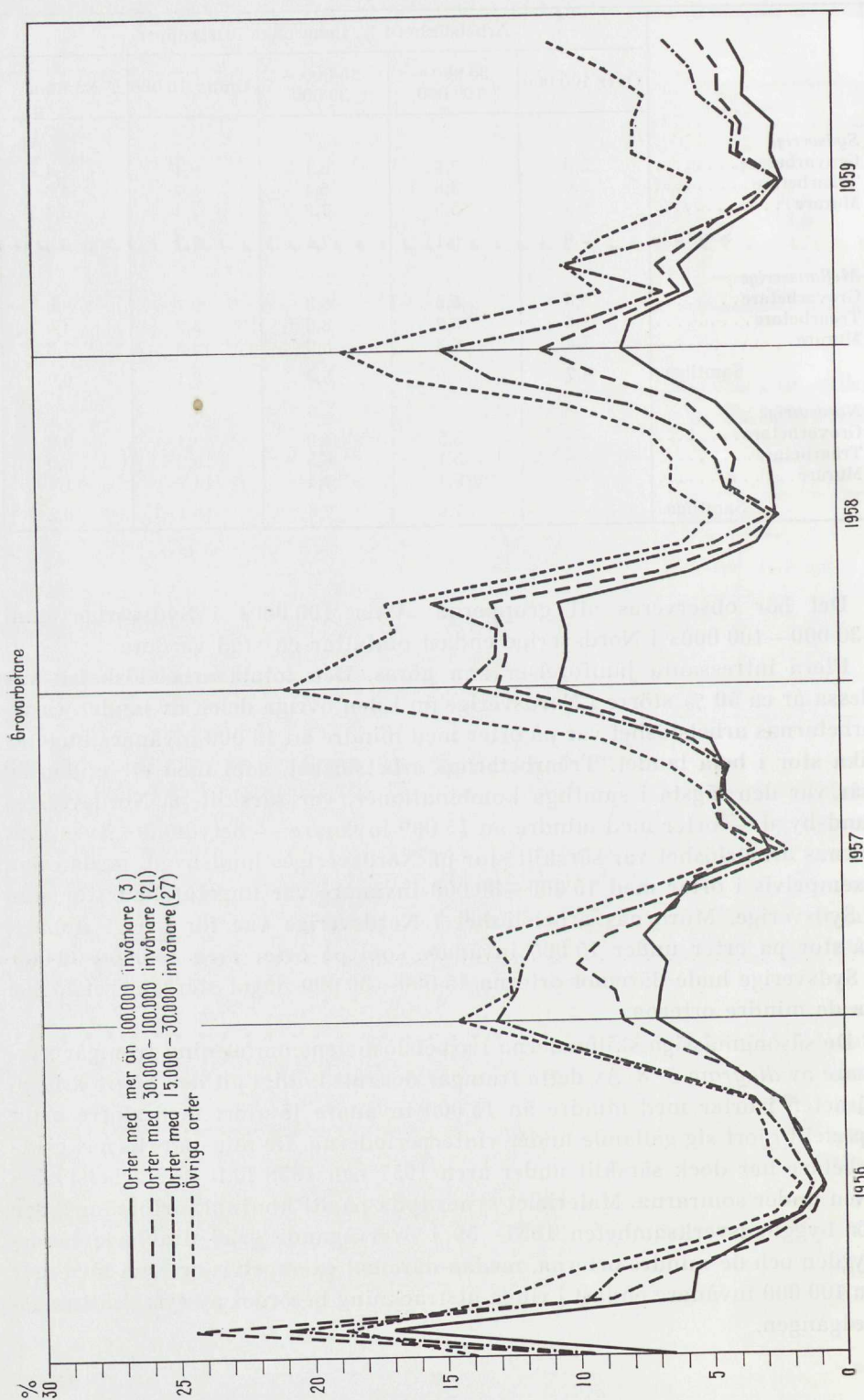
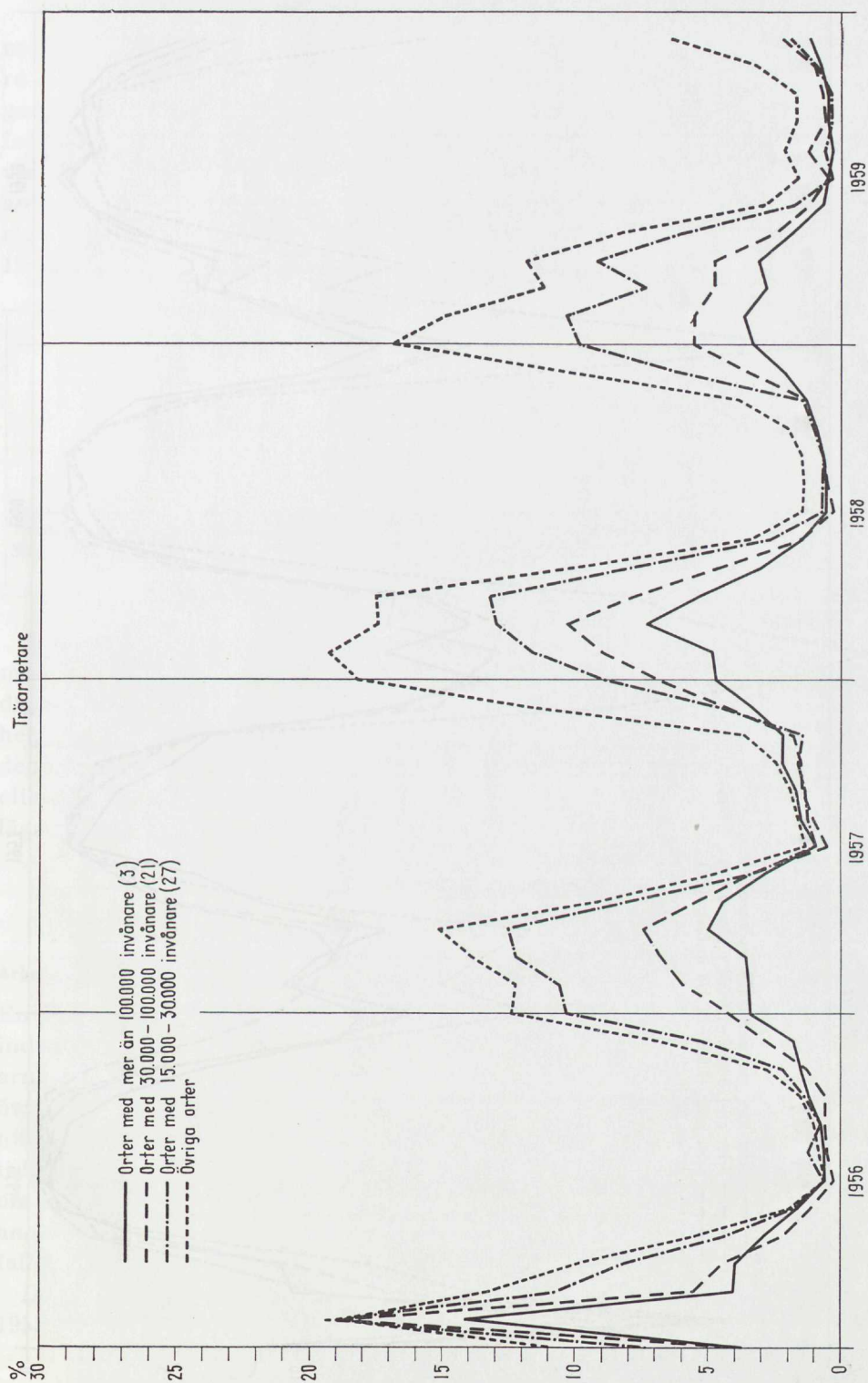
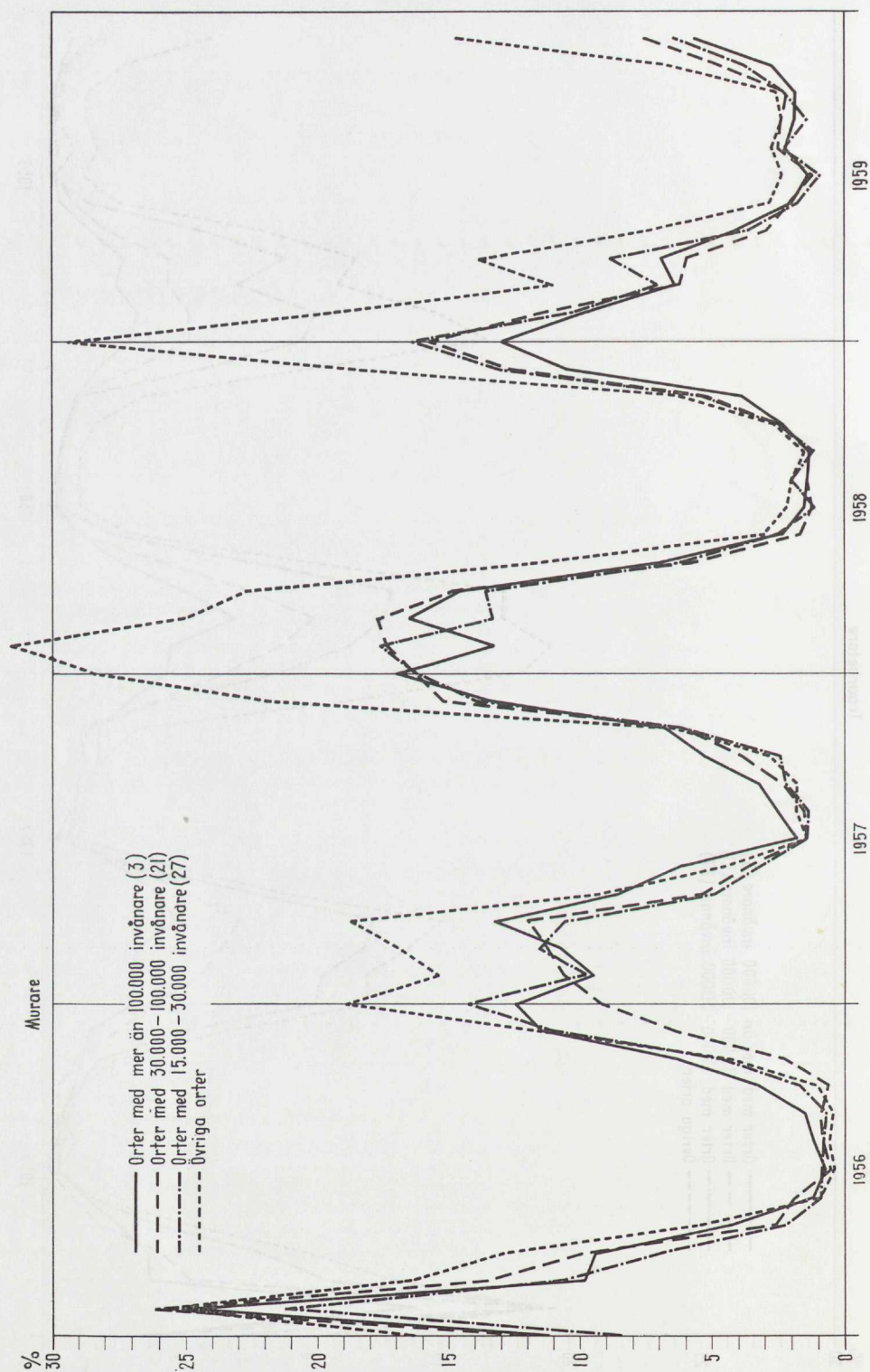

Diagram 5: 8. Arbetslösa kassamedlemmar 1956—59 fördelade på ortsgrupper

Sammanfattningsvis kan således konstateras en klart negativ korrelation mellan ortsstorlek och arbetslöshetsfrekvens under åren 1956—59. Dvs. större orter har mindre relativ arbetslöshet än mindre orter vid i övrigt likartad geografisk belägenhet. Den olikartade ortssammansättningen utgör *en* av de faktorer, som förklarar den större arbetslösheten i Nordsverige än exempelvis Mellansverige. Som framgår av följande uppgifter är de större orternas andel av byggnadsarbetarna betydligt mindre i Nordsverige än i övriga Sverige. Orterna är fördelade på endast två grupper, nämligen över och under 15 000 invånare.

	Antal arbetare i % inom ortsgrupper med nedanstående invånarantal								
	Nordsverige			Mellansverige			Sydsverige		
	Över 15 000	Under 15 000	S:a	Över 15 000	Under 15 000	S:a	Över 15 000	Under 15 000	S:a
Grovarbetare	29	71	100	69	31	100	56	44	100
Träarbetare	32	68	100	62	38	100	40	60	100
Murare	46	54	100	72	28	100	55	45	100
Samtliga	33	67	100	65,5	34,5	100	54	46	100

I Mellansverige var således $\frac{2}{3}$ av byggnadsarbetarna registrerade på orter med mer än 15 000 invånare. I Nordsverige var andelen endast $\frac{1}{3}$. Som tidigare visats hade Nordsverige åren 1956—59 i genomsnitt en årsarbetslöshet, som var ca 50 % högre än Mellan- och Sydsveriges. Mellan $\frac{1}{3}$ och $\frac{1}{2}$ av denna högre arbetslöshet torde uppskattningsvis sammanhånga med den olikartade ortssammansättningen. Även Sydsveriges arbetslöshet hade varit lägre, om ortssammansättningen varit densamma som Mellansveriges.

Arbetslöshetens individuella struktur

Arbetslöshetstidens längd

En jämförelse mellan arbetslösheten inom byggnadsfacken och vid den fasta industrin eller näringslivet i övrigt blir icke helt rättvisande. Anställningarna vid byggnadsindustrin är i regel kortvarigare än vid näringslivet i övrigt. Detta innebär flera kortvariga arbetslöshetsperioder, dvs. en omsättningsarbetslöshet som till stor del bestäms av andra faktorer än arbetstillgången. Sedan september 1957 införskaffas en gång i kvartalet uppgifter om arbetslöshetens längd. Dessa undersökningar bekräftar, att en större andel av byggnadsarbetarnas arbetslöshet är av kortvarigare natur än vad fallet är vid andra näringar.

De arbetslösas fördelning efter arbetslöshetens längd i genomsnitt för åren 1958 och 1959 framgår av följande tablå. Uppgifterna avser dels arbetslösa

		Relativ fördelning av arbetslösa efter arbetslöshetens längd				
		Under 1 vecka	1 vecka—2 mån	Över 2 mån	Summa	Antal arbetslösa
Byggnadsarbetarna	1958.....	27,7	47,4	24,9	100,0	9 273
	1959.....	26,9	47,9	25,2	100,0	6 256
Murarna	1958.....	36,2	48,0	15,8	100,0	1 352
	1959.....	36,1	46,9	17,0	100,0	769
S:a byggnadsarb. och murare	1958...	28,4	47,5	24,1	100,0	10 625
	1959...	27,6	47,9	24,5	100,0	7 025
Industri	1958.....	16,1	39,3	44,6	100,0	10 796
	1959.....	15,7	36,4	47,9	100,0	7 960
Samtliga näringar	1958.....	21,6	44,7	33,7	100,0	30 612
	1959.....	21,8	43,8	34,4	100,0	22 527

tillhörande byggnadsarbetarnas (grov-, trä- och rörarbetare) och murarnas arbetslöshetskassor, dels försäkrade arbetslösa inom industri och hantverk, dels också samtliga försäkrade arbetslösa oavsett bransch eller näringsgren.

Särskilt murarnas arbetslöshet består till stor del — 36 % — av kort omsättningsarbetslöshet. För byggnadsarbetarna är andelen 27 %, medan den för industriarbetarna stannar vid 16 %. Däremot är den långvariga arbetslösheten, över 2 månader, mindre inom byggnadsfacken än inom näringslivet i övrigt. Arbetslöshetens fördelning efter varaktighet synes vara ganska opåverkad av förändringar i arbetslöshetens genomsnittliga årliga nivå. År 1958 var exempelvis arbetslösheten i byggnadsarbetarnas arbetslöshetskassa i det närmaste 50 % högre än 1959, medan fördelningen efter arbetslöshetens längd endast varierade med några tiondels procentenheter.

I följande tablå har den procentuella arbetslösheten — antal arbetslösa försäkrade i % av samtliga försäkrade inom respektive grupp — fördelats efter *arbetslöshetens längd*. Med dessa uppgifter till grund kan mer rättvisande jämförelser om arbetslöshetens omfattning inom olika grupper göras

		Arbetslöshetens längd, % av antalet försäkrade			
		Under 1 vecka	1 vecka—2 mån	Över 2 mån	Total arbetslöshet
Byggnadsarbetarna	1958.....	2,0	3,5	1,5	7,0
	1959.....	1,2	2,3	1,2	4,7
Murarna	1958.....	3,2	5,0	1,2	9,4
	1959.....	1,9	2,7	0,8	5,4
S:a byggnadsarb. och murare	1958.....	2,1	3,7	1,5	7,3
	1959.....	1,4	2,3	1,1	4,8
Industri	1958.....	0,3	0,6	0,6	1,5
	1959.....	0,2	0,4	0,5	1,1
Samtliga näringar	1958.....	0,5	1,1	0,8	2,4
	1959.....	0,4	0,7	0,6	1,7

Försäkrade arbetslösa, sista månaden i varje kvartal, september 1957—september 1960

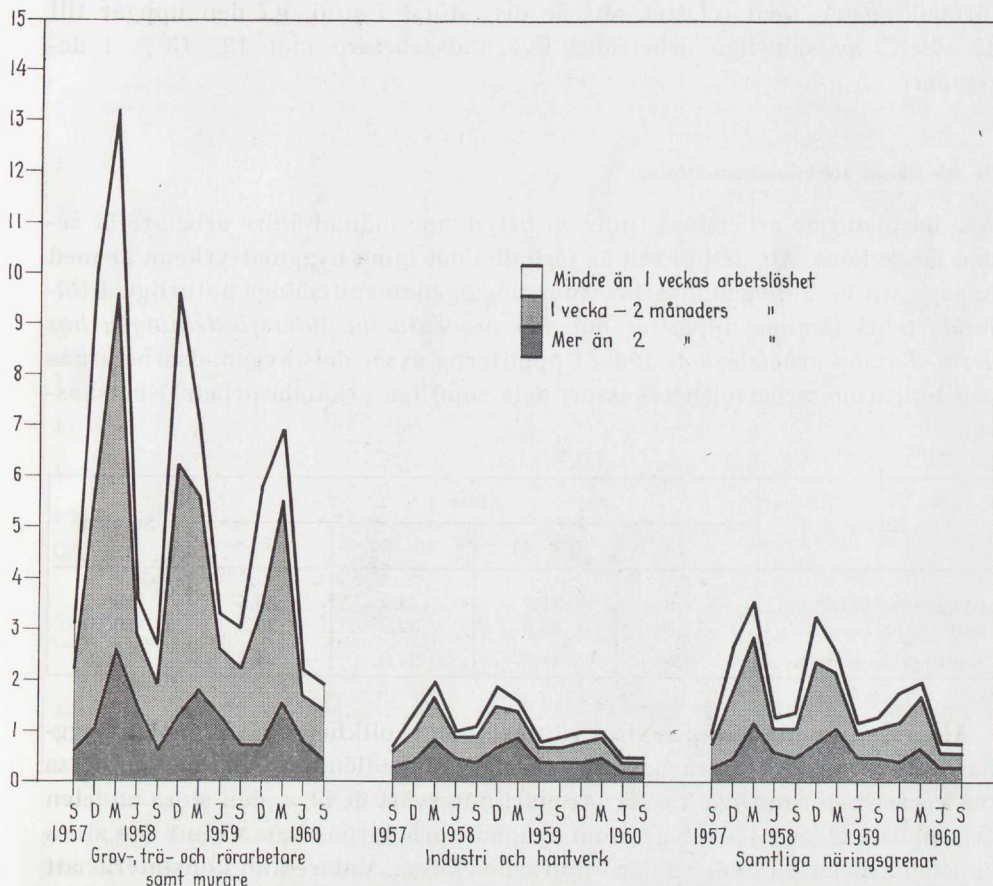

Diagram 5: 9. Arbetslöshetens omfattning och varaktighet

än vad fallet är, om endast totaluppgifter användes. Liksom föregående uppgifter är årsgenomsnittet beräknade på förhållandena vid mitten av månaderna mars, juni, september och december.

I diagram 5: 9 finns uppgifter för samtliga räkningstillfällen september 1957 till september 1960.

Även om den kortvariga omsättningsarbetslösheten frånräknas, har byggnadsarbetarna en avgjort större arbetslöshet än exempelvis industrins anställda.

Som framgår av diagram 5: 9 är den kortvariga arbetslösheten — under en vecka — störst i december, då den för byggnadsarbetarna utgör upp till 40 % av den totala arbetslösheten. I mars och juni har andelen vanligen sjunkit till ca 20 %. Den långvariga arbetslösheten — över 2 månader — är absolut sett störst i mars, då den uppgår till 1,5—2,0 % av medlemsantalet

(till detta antal kan dessutom komma utförsäkrade, som icke besöker arbetsförmedlingen), men relativt sett är den störst i juni, då den uppgår till 35—40 % av samtliga arbetslösa byggnadsarbetare mot 12—13 % i december.

De arbetslösas ålderssammansättning

Att det bland de arbetslösa finns en betydande mängd äldre arbetare är sedan länge känt. Att detta även är förhållandet inom byggnadsyrkena är med hänsyn till bl. a. byggnadsarbetarnas höga genomsnittsålder naturligt. I följande tablå lämnas uppgifter om *den procentuella åldersfördelningen hos årsmedeltalet arbetslösa år 1959*. Uppgifterna avser dels byggnadsarbetarnas och murarnas arbetslöshetskassor, dels samtliga erkända arbetslöshetskassor.

Kassa	Ålder				Summa
	—24	25—44	45—59	60—w	
Byggnadsarbetarnas . .	4,9	31,7	42,9	20,5	100,0
Murarnas.....	12,5	33,8	32,9	20,8	100,0
Samtliga kassor.....	9,6	31,9	34,0	24,5	100,0

Ålderssammansättningen visar rätt betydande olikheter såväl mellan byggnadsarbetarnas och murarnas arbetslösa kassamedlemmar som mellan dessa två kassor och samtliga kassor. Anmärkningsvärt är bl. a. den stora andelen arbetslösa i åldern 45—59 år inom byggnadsarbetarnas kassa samt den stora andelen arbetslösa under 25 år i murarnas kassa. Vidare kan konstateras att andelen arbetslösa, som är 60 år eller äldre, inte är anmärkningsvärt stor inom nämnda byggnadsfack.

De arbetslösas åldersfördelning vid olika tider på året avviker i regel icke avsevärt från årsmedeltalet. Andelen arbetslösa 60 år och äldre är dock regelmässigt något större på sommaren än på vintern. Så är också fallet för de arbetslösa murarna under 25 år.

För att belysa *arbetslöshetsfrekvensen* inom olika åldersgrupper redovisas följande uppgifter för dels en månad med hög arbetslöshet, nämligen mars, dels en med låg arbetslöshet, september. Som tidigare konstaterats måste emellertid marsuppgifterna tagas med reservation, då de i fråga om byggnadsfackens arbetslöshetskassor antagligen icke innefattar all arbetslöshet. I tablán har även medtagits jämförelseuppgifter avseende samtliga arbetslöshetskassor och de 18 speciella industriarbetarkassorna.

Medlemmarna i byggnadsarbetarnas arbetslöshetskassa har en med åldern ganska jämn stegring av arbetslöshetsfrekvensen såväl i mars som i september. För murarna är förhållandena något annorlunda. Den yngsta ålders-

		Arbetslösa i % av medlemmar i åldern						
		—24	25—34	35—44	45—54	55—59	60—66	Summa
<i>Byggnadsarbetarnas arbetslöshetskassa</i>								
1957	mars.....	5,0	8,4	9,1	9,6	10,8	17,3	9,5
	sept.....	1,0	2,0	2,7	3,2	3,9	5,6	3,1
1958	mars.....	6,1	10,5	11,7	12,7	14,5	20,6	12,0
	sept.....	1,0	1,8	2,5	2,9	3,8	5,4	2,8
1959	mars.....	4,0	5,3	5,6	6,8	8,5	15,1	6,8
	sept.....	1,2	1,9	2,5	3,2	4,3	6,0	3,0
1960	mars.....	3,3	4,6	5,2	6,7	8,5	15,7	6,5
Genomsnitt 1959—60 mars.....		4,6	7,2	7,9	9,0	10,6	17,2	8,7
sept.....		1,1	1,9	2,6	3,1	4,0	5,7	3,0
<i>Murarnas arbetslöshetskassa</i>								
1957	mars.....	12,0	14,7	13,3	12,3	14,8	20,8	13,4
	sept.....	2,7	1,6	2,0	1,7	3,2	3,3	2,3
1958	mars.....	16,5	21,0	20,3	20,0	20,7	29,5	19,5
	sept.....	1,6	0,8	0,9	1,1	1,5	2,8	1,3
1959	mars.....	7,6	7,3	7,1	7,4	9,9	15,8	7,9
	sept.....	2,3	1,7	1,7	1,6	1,8	3,4	2,0
1960	mars.....	6,4	9,2	7,4	8,7	11,7	21,3	9,0
Genomsnitt 1957—60 mars.....		10,6	13,1	12,0	12,1	14,3	21,9	12,5
sept.....		2,2	1,4	1,5	1,5	2,2	3,2	1,9
<i>Samtliga arbetslöshetskassor</i>								
Genomsnitt 1957—59 mars.....		1,4	2,1	2,4	3,1	3,9	6,0	2,8
sept.....		0,6	0,8	0,9	1,2	1,6	3,4	1,2
<i>18 industriarbetarkassor</i>								
Genomsnitt 1957—59 mars.....		1,0	1,3	1,4	1,8	2,3	4,2	1,8
sept.....		0,6	0,6	0,7	0,9	1,2	3,6	1,0

gruppen har den lägsta marsarbetslösheten, medan septemberarbetslösheten är relativt hög. Arbetslösheten är för murarna ungefär lika stor i samtliga grupper i åldrarna mellan 35 och 55 år.

Beträffande olikheterna mellan mars- och septemberuppgifterna kan även av dessa uppgifter de stora säsongmässiga variationerna för speciellt murarna ånyo verifieras. Åldern synes för murarnas arbetslöshet vara av mindre betydelse än säsongfaktorn. Man kan således för murarna konstatera en mycket låg arbetslöshet i september även i den högsta åldersgruppen. Denna grupps arbetslöshet understiger till och med den i motsvarande åldersgrupp för samtliga arbetslöshetskassor och i de 18 industrikassorna. De säsongmässiga variationerna i arbetslösheten, som enligt såväl byggnadsarbetarnas kassa som industrikassorna och samtliga arbetslöshetskassor tenderar att avta i de högsta åldrarna, förete för murarnas del inga större skillnader mellan yngre och äldre.

Byggnadsarbetarnas arbetslöshetskassa omfattar såväl grov- och träarbetare som rörarbetare. För åren 1955 och 1956 finns uppgifter om de arbetslösa åldersfördelning inom varje yrkesgrupp. Som tidigare visats låg träarbetarnas genomsnittliga arbetslöshet betydligt under grovarbetarnas. I likhet

med murarna har träarbetarna mycket låg arbetslöshet under högsäsongen inom samtliga åldersgrupper. För grovarbetarna är skillnaderna mellan äldre och yngre åldrar större. I mars är däremot olikheterna i arbetslöshetsfrekvens mellan grovarbetare och träarbetare i respektive åldersgrupper mindre. I gruppen under 25 år tangerar träarbetarna grovarbetarnas arbetslöshet.

De långvarigt arbetslösa

Den både från arbetsmarknads- och social synpunkt allvarligaste arbetslösheten är den långvariga. Om den nedre gränsen för långvarigt arbetslösa sättes vid 2 månader, var som framgått av det föregående i byggnadsarbetarnas kassa i medeltal ca 25 % av samtliga arbetslösa långvarigt arbetslösa. För murarna var motsvarande andel 17 %. I följande tablå ges en mer detaljerad bild av *den långvariga arbetslöshetens storlek och fördelning efter ålder*.

Skillnaderna i arbetslöshetsfrekvens mellan byggnadskassorna och övriga är för de långvarigt arbetslösa betydligt mindre och i något fall omvända i jämförelse med frekvensen för samtliga arbetslösa.

	Långvarigt arbetslösa i % av antalet medlemmar						
	—24	25—34	35—44	45—54	55—59	60—66	Sa
<i>Byggnadsarbetarnas arbetslöshetskassa</i>							
1957 sept.....	0,1	0,3	0,4	0,5	0,9	1,8	0,6
1958 mars.....	0,8	1,5	1,8	2,4	3,6	7,0	2,4
sept.....	0,1	0,4	0,5	0,6	0,9	2,0	0,6
1959 mars.....	0,8	0,9	1,1	1,6	2,7	5,9	1,8
sept.....	0,1	0,3	0,5	0,6	1,2	2,1	0,7
1960 mars.....	0,3	0,7	0,9	1,5	2,2	5,3	1,5
Genomsnitt 1957—60 mars.....	0,6	1,0	1,3	1,8	2,8	6,1	1,9
sept.....	0,1	0,3	0,5	0,6	1,0	2,0	0,6
<i>Murarnas arbetslöshetskassa</i>							
1957 sept.....	0,1	—	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2
1958 mars.....	1,9	3,2	2,2	3,4	4,1	8,3	3,2
sept.....	0,1	0,1	—	0,1	0,2	0,3	0,1
1959 mars.....	1,5	1,5	1,0	2,1	2,4	6,7	2,0
sept.....	—	0,1	0,1	0,3	0,2	0,8	0,2
1960 mars.....	0,8	1,0	1,1	1,5	2,5	5,6	1,6
Genomsnitt 1957—60 mars.....	1,4	1,9	1,4	2,3	3,0	6,9	2,3
sept.....	0,1	0,1	0,1	0,2	0,2	0,4	0,2
<i>Samtliga arbetslöshetskassor</i>							
Genomsnitt 1957—59 mars.....	0,5	0,6	0,7	1,2	1,7	3,4	1,1
sept.....	0,1	0,2	0,2	0,3	0,5	1,7	0,4
<i>18 industriarbetarkassor</i>							
Genomsnitt 1957—59 mars.....	0,5	0,7	0,8	1,1	1,5	3,0	1,1
sept.....	0,1	0,2	0,2	0,3	0,5	2,1	0,4

Vid marsräkningen ligger byggnadsarbetarnas och murarnas arbetslöshetsfrekvens väsentligt högre än vad fallet är inom samtliga arbetslöshetskassor och de 18 industriarbetarkassorna. I september är byggnadsarbetarnas frekvens fortfarande högre, medan murarna har lika liten eller lägre frekvens.

De långvarigt arbetslösa andel ökar kraftigt i den högsta åldersgruppen 60—66 år såväl i förhållande till antalet medlemmar som i förhållande till det totala antalet arbetslösa inom respektive åldersgrupp. Det senare framgår av följande procenttal, som anger *andelen långvarigt arbetslösa* av det totala antalet arbetslösa i åldersgrupperna 55—59 och 60—66 år. Uppgifterna avser mars 1959.

	55—59 år	60—66 år
Byggnadsarbetarnas arbetslöshetskassa	32	39
Murarnas arbetslöshetskassa	24	42
Samtliga kassor	49	57
18 industriarbetarkassor	60	65

Det mest anmärkningsvärda i septemberberäkningarnas resultat är den i jämförelse med andra åldersgrupper höga arbetslöshetsfrekvensen i åldersgruppen 60—66 år i samtliga arbetslöshetskassor och industriarbetslöshetskassorna. Vid dessa tillfällen överstiger frekvensen den som noteras i byggnadsarbetarnas och murarnas kassor. Man konstaterar sålunda att för byggnadsfacken är även den långvariga arbetslösheten i såväl lägre som högre åldersgrupper starkt beroende av säsongfaktorerna.

Bakom varje konkret fall av arbetslöshet föreligger en kombination av personliga och individuella förhållanden och förhållanden på den aktuella arbetsmarknaden. Individuella faktorer såsom yrkeskunnighet, ålder, sjukdom, flyttningsbenägenhet osv. »vägs» på marknaden mot arbetsgivarnas behov av arbetskraft. Orsakskomplexet bakom arbetslösheten varierar därför efter bl. a. ortens sysselsättningsförhållanden, efter säsong- och konjunkturförhållanden osv. Det är förändringarna på efterfrågesidan, som är bestämmande för den övervägande delen av arbetslösheten. Detta är i synnerhet fallet för den icke alltför långvariga arbetslösheten — förutsatt att något sånär goda konjunkturer råder. Visar emellertid den individuella arbetslösheten tendenser till att permanentas, är ofta andra än arbetsmarknadsmässiga skäl avgörande för den uppkomna situationen.

Arbetsmarknadsstyrelsen har för att belysa dessa frågor gjort två undersökningar om den långvariga — mer än 2 månader — arbetslöshetens struktur, nämligen dels i december 1957, dels i juni 1959.

För ett urval av de personer, som vid dessa tillfällen varit arbetslösa i mer än 2 månader, har arbetsförmedlingen undersökt de närmare förhållandena beträffande arbetslöshetens orsaker. De arbetslösa har härvid fördelats i fyra grupper: 1) ungdom under 18 år, 2) individuella fall, 3) lokalt bundna och 4) övriga långvarigt arbetslösa.

Ungdom under 18 år. Till denna grupp har alla arbetslösa under 18 år förts, oavsett vilka faktorer som reellt orsakat arbetslösheten. Ofta saknar dessa bestämd yrkesinriktad utbildning. De bor i regel hemma och kan ofta avvakta önskad sysselsättning.

Individuella fall. Gruppen består av personer, vars arbetslöshet i övervägande grad synes vara betingad av personliga skäl. Hit räknas arbetslösa med nedsatt arbetsförmåga på grund av sjukdom, lyte, »social belastning» osv. Hit hör också samtliga arbetslösa som var 67 år eller äldre, utlänningar med anpassningssvårigheter samt personer, som ställer speciella villkor, exempelvis kräver deltidarbete, för anställning.

Lokalt bundna. Denna grupp kan också sägas bestå av individuella fall. Den utgöres närmast av sådana arbetslösa mellan 18—65 år som är lokala arbetssökande, dvs. personer som äger jordbruk eller annan fastighet, handhar omvårdnaden av åldriga föräldrar samt personer som tillhör hushåll, där endera maken har arbete på orten.

Övriga långvarigt arbetslösa. Hit räknas personer i åldern 18—66 år, beträffande vilka det framgått att de varken är lokalt bundna eller har andra personliga skäl, som väsentligt inskränker deras möjligheter att få arbete. Anledningen till den långvariga arbetslösheten måste därför sökas i förhållandet på arbetsmarknaden.

Det ligger i sakens natur, att fördelningen av de arbetslösa på olika grupper i många fall är svår att göra och beror på skönsmässiga värderingar av arbetsförmedlingens tjänstemän. Vid genomgången av materialet visade det sig också, att ett antal arbetslösa felaktigt hade angivits som långvarigt arbetslösa.

I följande tablå redovisas *de försäkrade långvarigt arbetslösas relativa fördelning* för dels byggnadsverksamheten, dels samtliga näringsgrenar. De som felaktigt angivits som långtidsarbetslösa — ca 10 % vid decemberundersökningen och ca 6 % vid juniundersökningen — samt ett obetydligt antal, för vilka uppgifter saknats, har därvid icke medräknats.

Som framgår av denna tablå är en avsevärd del av de långvarigt arbetslösa personer, som av olika orsaker är särskilt geografiskt trögrörliga. Det kan emellertid konstateras, att denna andel icke är högre för byggnadsverksamheten än för samtliga näringsgrenar.

Under åren 1958—59 har i genomsnitt 25 % av de arbetslösa inom bygg-

	Under 18 år	Individuella fall	Lokalt bundna	Övriga långv. arbetslösa	Samtliga
16. 12. 1957					
Byggnads.....	0,3	55,7	19,5	24,5	100,0
Samtliga.....	0,6	59,0	21,1	19,3	100,0
15. 6. 1959					
Byggnads.....	0,2	41,9	24,4	33,5	100,0
Samtliga.....	0,6	53,2	21,1	25,1	100,0

nadsarbetarnas och murarnas arbetslöshetskassor varit arbetslösa i mer än 2 månader. Därav synes mellan $\frac{1}{3}$ och $\frac{1}{4}$ till övervägande del ha berott på arbetsmarknadsmässiga förhållanden och resten huvudsakligen på individuella och personliga förhållanden. Det kan således konstateras, att det för gruppen långvarigt arbetslösa behövs en mycket differentierad och individuellt inriktad arbetsmarknadspolitik för att den större delen av dessa arbetslösa skall kunna nås med effektiva åtgärder.

Som redan antytts torde för den övriga arbetslösheten — den under 2 månader — fördelningen på huvudsakligen individuellt och arbetsmarknadsmässigt betingade faktorer vara en helt annan än för den långvariga. Dvs. de arbetsmarknadsmässiga förhållandena spelar här en större roll.

Sammanfattning

Arbetslösheten inom byggnadsfacken, vilken under 1940-talet minskade avsevärt, har efter 1950—1951 legat på oförändrad eller tidvis högre nivå än nämnda år. Den medelarbetslöshet av ca 4,5—6,5 % för byggnadsfacken totalt, som registrerats de senaste åren, innebär att byggnadsverksamheten har en arbetslöshet som är 3 à 4 procentenheter större än arbetslösheten för samtliga arbetargrupper. En relativt stor del av byggnadsarbetarnas arbetslöshet är emellertid av mycket kortvarig natur. Medan 28 % av byggnadsarbetarnas arbetslöshet åren 1958—59 varade högst en vecka, var motsvarande andel för samtliga näringar 21 %. Men även om denna kortvariga omsättningsarbetslöshet frånräknas, kvarstår byggnadsarbetarnas betydligt högre arbetslöshet — för åren 1958—59 i genomsnitt 4,3 % för medlemmarna i byggnadsarbetarnas och murarnas arbetslöshetskassor mot 1,6 % för medlemmarna i samtliga arbetslöshetskassor.

Beträffande olika yrkesgruppers arbetslöshet kan det konstateras, att träarbetarna under senare år har haft en arbetslöshet som understigit grovarbetarnas och murarnas med ca 25 à 30 %. Av de två senare yrkesgrupperna har i regel murarna haft den högsta årsarbetslösheten. På längre sikt — under efterkrigstiden — har arbetslöshetssituationen försämrats för grovarbetarna och murarna men förbättrats för träarbetarna.

Olikheterna beträffande arbetslöshetens omfattning såväl mellan olika yrkesgrupper som mellan olika år tar sig främst uttryck i säsongarbetslöshetens storlek. Säsongarbetslöshetens omfattning är således i stor utsträckning avgörande för det årsmedeltal som registreras. När det gäller grovarbetarna, har emellertid under senare år även noterats en anmärkningsvärd hög arbetslöshet under byggnadsverksamhetens högsäsong. De största säsongsvängningarna i arbetslöshetstalen har murarna. Av grovarbetarnas medelarbetslöshet 1959 har totalt ca 52 % beräknats vara säsongarbetslöshet, medan motsvarande andel för träarbetarna och murarna uppskattats till ca 78 %.

Trots byggnadsarbetarnas relativt höga medelålder synes de äldre arbetslösa icke vara något speciellt dominerande problem. De äldre byggnadsarbetarnas arbetslöshetsfrekvens ligger visserligen högre än vad förhållandet är för medlemmarna i samtliga arbetslöshetskassor, men tages hänsyn till den allmänt högre arbetslöshetsfrekvensen inom byggnadsfackens arbetslöshetskassor, är de äldres högre nivå icke särskilt anmärkningsvärd. Under sommaren har vissa byggnadsfack till och med lägre arbetslöshetsfrekvens för de äldre än vad de övriga arbetslöshetskassorna i medeltal har.

De regionala differenserna är av väsentlig betydelse vid en beskrivning av arbetslöshetens omfattning. De två norra riksområdena har i regel en arbetslöshet, som är väsentligt mycket större än den som noteras i det riksområde som har den lägsta medelarbetslösheten. Även riksområdet Västkust- och Vänerlänerna har en relativt hög arbetslöshet. Störst är skillnaderna mellan riksområdena, när det gäller träarbetarnas arbetslöshet: 1959 hade Stockholms stad och län samt Skåne, Halland, Blekinge en medelarbetslöshet av 2,3 % och Övre Norrland 10,5 %. I fråga om säsongarbetslöshetens betydelse för den totala arbetslösheten i olika riksområden finns knappast någon klar tendens. Säsongarbetslöshetens relativa andel är således icke entydigt större i Norrland än i andra områden. När det gäller grovarbetarna är förhållandena de motsatta, dvs. andelen säsongarbetslöshet är mindre i Norrland än i andra riksområden. Detta torde bl. a. sammanhånga med att byggnadsarbetarna — och framförallt då grovarbetarna — i Norrland i större utsträckning än på andra håll har annan sysselsättning under vintern. Av största betydelse är härvid naturligtvis skogsbruket.

De geografiska skillnaderna i arbetslöshetens omfattning är emellertid inte endast en fråga om regionala olikheter utan i ungefär lika grad en fråga om bebyggelsestrukturen. De större tätorterna har betydligt mindre arbetslöshet än landsbygden och de mindre tätorterna. Arbetslösheten på orter med mindre än 15 000 invånare har under senare år i vissa fall varit 2 à 3 gånger så stor som i de största städerna.

Som redan framhållits är det inte möjligt att helt renodla de olika arbetslöshetsfaktorerna och därför ej heller möjligt att mera preciserat ange hur stor del av arbetslösheten, som är att tillskriva den ena eller andra faktorn. Detta gäller i särskilt hög grad de säsongmässiga variationerna i sysselsättningen. Uppenbart är emellertid att byggnadsarbetarnas höga arbetslöshet är beroende av en mångfald olika faktorer. Åtgärderna för att nedbringa den höga arbetslösheten inom byggnadsfacken måste utformas med hänsyn härtill och därför spela över ett brett register.

Det har konstaterats att en icke oväsentlig del av byggnadsfackens arbetslöshet är av relativt kort varaktighet. Mer än en fjärdedel av årsarbetslösheten synes hänföra sig till arbetslöshetsperioder understigande en vecka. Till väsentlig del torde denna korttidsarbetslöshet betingas av andra faktorer än de säsongmässiga variationerna i sysselsättningen och därför också få

angripas med särskilda åtgärder. Detsamma gäller den långvariga arbetslösheten, som omfattar över 2 månader. Till helt övervägande del — omkring 70 % — synes denna betingad av individuella faktorer, såsom lokal bundenhet eller nedsatt arbetsförmåga hos arbetskraften. Detta skulle innebära, att ca 15 % av den genomsnittliga arbetslösheten under ett år beror på sådana individuella faktorer hos arbetskraften. Uppenbart är emellertid samtidigt att en del av den långvariga arbetslösheten är säsongmässigt betingad. Den kraftiga säsongmässiga nedgången i sysselsättningen inom framförallt vissa delar av byggnadsverksamheten under vinterhalvåret medför i många fall risker för relativt långvarig arbetslöshet. Härtill kommer såsom förut framhållits att arbetslöshetsstatistiken på grund av gällande utförsäkringsbestämmelser ofta inte torde fullt ut registrera den mera långvariga arbetslösheten under vinterhalvåret.

Huvuddelen av den mera renodlat säsongbetingade arbetslösheten torde emellertid vara att återfinna i den arbetslöshet, som varar mellan 1 vecka och 2 månader. Av det föregående har framgått att under perioden 1956—59 i genomsnitt 70 à 75 % av den totala arbetslösheten — 65 % av grovarbetarnas och 84 % av träarbetarnas och murarnas arbetslöshet — utgjorts av säsongarbetslöshet, om denna uttryckes som skillnaden mellan arbetslöshetens årsmedeltal och den lägsta noterade arbetslösheten under året. Procenttalen synes bli ungefär desamma om endast den arbetslöshet medräknas som haft en varaktighet av 1 vecka till 2 månader. Man skulle därför grovt kunna anta att åtminstone 35 à 40 % av byggnadsarbetarnas arbetslöshet direkt sammanhänger med de säsongmässiga variationerna i byggnadsindustrins sysselsättning och följaktligen endast kan angripas genom åtgärder, som tar sikte på att utjämna dessa.

Vid sidan av ovannämnda faktorer — omsättningsarbetslöshet, säsongarbetslöshet och individuellt betingad arbetslöshet — skulle man slutligen som ett fjärde faktorkomplex vid bedömandet av byggnadsarbetarnas höga arbetslöshet ha den arbetslöshet, som betingas av byggnadsverksamhetens yrkesmässiga och geografiska struktur och arbetskraftens relativa trögrörlighet — såväl geografiskt som yrkesmässigt — vid förändringar av konjunktur eller strukturell natur i byggnadsverksamhetens omfattning och inriktning. Hithörande faktorer, som i denna grova beräkning behandlats som en restpost, skulle då svara för omkring 15 à 20 % av byggnadsarbetarnas årsarbetslöshet.

Sammanfattningsvis skulle *de olika arbetslöshetsfaktorernas betydelse* då kunna sammanfattas på följande sätt:

Omsättningsarbetslöshet	25—30 %
Säsongarbetslöshet	35—40 %
Individuellt betingad arbetslöshet	15—20 %
Struktur- och konjunkturarbetslöshet	15—20 %

I ett avslutande kapitel skall närmare diskuteras arten och inriktningen av de åtgärder, som de olika slagen av arbetslöshet föranleder.

Arbetslösheten — några internationella jämförelser

Det är i allmänhet inte möjligt att göra internationella jämförelser om arbetslöshetens absoluta eller relativa nivå inom byggnadsverksamheten. De statistiska uppgifterna är nämligen i regel av så olika karaktär, att de på sin höjd medger jämförelser om utvecklingen av arbetslöshetens omfattning och av arbetslöshetens fördelning under året.

Här skall vissa sådana jämförelser göras beträffande arbetslösheten inom byggnads- och anläggningsverksamheten i några länder med antingen någorlunda likartade klimatiska förhållanden som Sverige eller i övrigt betydande säsongarbetslöshet. De länder som ingår i jämförelserna är — förutom Sverige — Norge, Danmark, Västtyskland och Österrike.

Med reservation för uppgifternas otillräcklighet vid internationella jämförelser skall först *den noterade genomsnittliga arbetslösheten inom byggnads- och anläggningsverksamheten år 1959* redovisas för att i någon mån belysa omfattningen.

	Antal arbetslösa	%
Sverige.....	10 000	5
Danmark.....	14 500	12
Norge.....	8 400	8
Västtyskland.....	109 800	7
Österrike.....	24 100	11

För *Sverige* användes här statistiken över försäkrade arbetslösa vid arbetsförmedlingen. Den *danska* statistiken bygger liksom den svenska på uppgifter om arbetslösheten bland försäkrade arbetslösa. Arbetslösheten i Danmark kontrolleras dock inte av arbetsförmedlingen utan av arbetslöshetskassorna. De danska försäkringsbestämmelserna medger ersättning även för en dags arbetslöshet. Då de danska bestämmelserna även är förmånligare än de svenska vid långvarig arbetslöshet, torde den danska arbetslöshetens höga nivå till en del bero på att den i högre grad än exempelvis den svenska består av omsättningsarbetslöshet samt av långvarig arbetslöshet.

Den *norska* arbetslöshetsstatistiken avser försäkrade arbetslösa anmälda vid arbetsförmedlingen. I motsats till övriga nordiska länder är arbetslöshetsförsäkringen obligatorisk i Norge.

För *Västtyskland* och *Österrike* avser uppgifterna antalet arbetslösa registrerade hos respektive arbetslöshetsmyndighet.

Medeltalet arbetslösa (1 000-tal) under senare år framgår av följande tablå.

Förändringarna från ett år till ett annat är betydande. Speciellt mellan 1958 och 1959 skedde stora förändringar. I Danmark och Tyskland minskade således arbetslösheten mellan dessa två år med 40—45 %. Endast Sverige och Norge hade 1959 högre arbetslöshet än 1956.

Hur arbetslösheten säsongmässigt är fördelad i olika länder framgår av diagrammen a och b. Diagrammen visar antalet registrerade arbetslösa varje månad

	1955	1956	1957	1958	1959
Sverige.....	—	9,4	11,1	13,1	10,0
Danmark.....	23,2	26,6	25,1	24,3	14,5
Norge.....	6,5	6,8	6,5	9,1	8,4
Västtyskland.....	184,9	188,8	175,1	191,9	109,8
Österrike.....	24,9	26,8	24,9	26,8	24,2

i procent av det genomsnittliga antalet arbetslösa 1956. Det bör emellertid i detta sammanhang observeras, att medan arbetslöshetsnoteringen i Sverige avser en dag i mitten av månaden, gäller för andra länder vanligen uppgifterna utgången av resp. månad. Denna skillnad medför svårigheter vid vissa tidsmässiga jämförelser.

Diagram a visar Sveriges, Norges och Danmarks arbetslöshet. Om man bortser från utvecklingen i Danmark de senaste två åren, är skillnaderna mellan länderna icke särskilt påtagliga. Beträffande de säsongmässiga variationerna kan det konstateras, att en högsta arbetslöshet, som är 8 å 10 gånger så stor som den lägsta är ganska vanlig i dessa länder. Variationerna i Sverige synes vara något mindre än i Norge och Danmark.

Diagram b visar den svenska arbetslösheten i jämförelse med arbetslösheten i Tyskland och Österrike. Det framgår där tydligt, att arbetslösheten i Tyskland och Österrike är av avgjort större omfattning under vintern och betydligt lägre sommartid än i Sverige. Under åren 1955—59 har exempelvis arbetslösheten i Tyskland i januari endast år 1956 understigit 600 000, medan den lägsta arbetslösheten legat mellan 10 000 och 30 000. Arbetslösheten i dessa mellaneuropeiska länder är av kortare varaktighet än i Sverige. Medan arbetslösheten i vårt land är mycket hög ännu i april, har den i Tyskland och Österrike sjunkit betydligt under årsgenomsnittet.

Utvecklingen i Tyskland under det senaste året är värd särskild uppmärksamhet. Den kraftiga reducering av arbetslösheten som ägt rum har utan tveivel till en stor del berott på den intensiva högkonjunktur som rått i landet. Även andra omständigheter torde emellertid ha medverkat till att särskilt säsongarbetslösheten minskat. Tidigare har varje år före jul ett stort antal byggnadsarbetare avskedats för att arbetsgivaren skulle slippa betala för vissa helgdagar. Enligt en central överenskommelse 1959 mellan arbetsmarknadsparterna skall allt byggnadsarbete ligga nere mellan jul och nyår, men lön skall trots detta utgå som vanligt. Vidare har lagbestämmelser antagits, som under vintern begränsar rätten att företa uppsägningar utan tidigare varsel. Dessutom finns bestämmelser, som tillförsäkrar ersättning, om arbetet på grund av tillfälliga särskilt otjänliga väderleksförhållanden måste inskränkas.

Att direkt mäta dessa åtgärders effekt är inte möjligt. Åtgärderna har emellertid säkerligen en stor del av förtjänsten av att arbetslösheten inom byggnads- och anläggningsverksamhet i slutet av december 1959 »endast» uppgick till 24 000 och i slutet av januari 1960 till 239 000 mot 336 000 resp. 599 000 ett år tidigare.

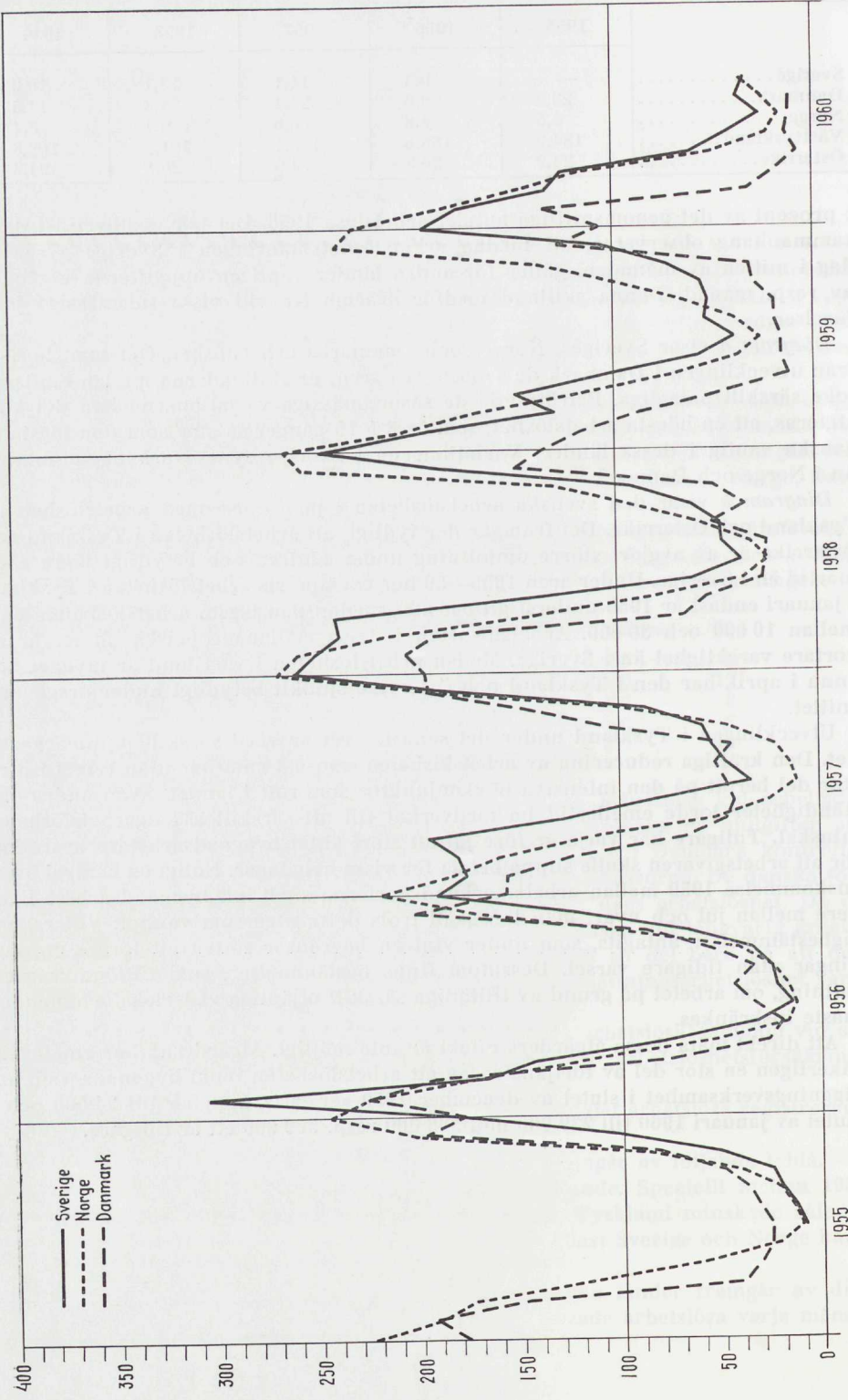

Diagram a. Arbetslösheten inom byggnads- och anläggningsverksamhet i Sverige, Norge och Danmark

Genomsnitt av 1956 = 100

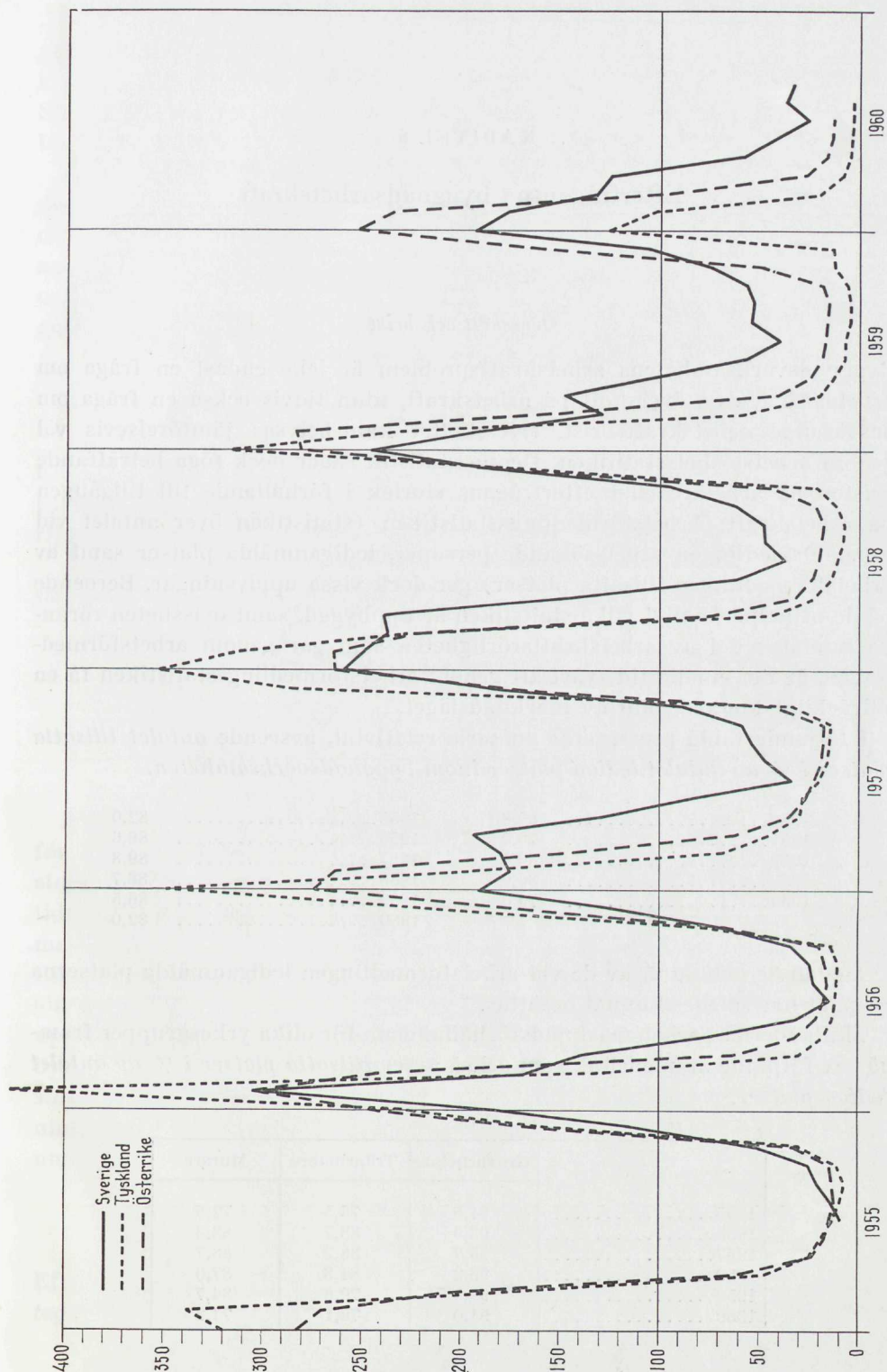

Diagram b. Arbetslösheten inom byggnads- och anläggningsverksamhet i Sverige, Tyskland och Österrike
Genomsnitt av 1956 = 100

KAPITEL 6

Efterfrågan på byggnadsarbetskraft

Överskott och brist

Byggnadsverksamhetens arbetskraftsproblem är icke endast en fråga om arbetslöshet, dvs. överskott på arbetskraft, utan tidvis också en fråga om besvärande arbetskraftsbrist. Överskottet kan belysas jämförelsevis väl genom arbetslöshetsstatistiken. Denna statistik säger dock föga beträffande bristen på arbetare eller efterfrågans storlek i förhållande till tillgången på arbetskraft. Arbetsförmedlingsstatistiken (statistiken över antalet vid arbetsförmedlingen arbetssökande personer, lediganmälda platser samt av arbetsförmedlingen tillsatta platser) ger dock vissa upplysningar. Beroende på de principer, enligt vilka statistiken är uppbyggd, samt ovissheten rörande hur stor del av arbetskraftsrörligheten som går genom arbetsförmedlingen, är det emellertid svårt att genom arbetsförmedlingsstatistiken få en tillräckligt konkret bild av marknadsläget.

I följande tablå presenteras en serie relativtal, avseende *antalet tillsatta platser i % av antalet lediga platser inom byggnadsverksamheten*.

1950.....	80,8	1955.....	82,0
1951.....	76,0	1956.....	86,6
1952.....	86,4	1957.....	89,8
1953.....	86,9	1958.....	88,7
1954.....	79,6	1959.....	86,5
		1960.....	82,0

Mellan 80 och 90 % av de vid arbetsförmedlingen lediganmälda platserna resp. år har således kunnat besättas.

Skillnaderna i arbetsmarknadsförhållandena för olika yrkesgrupper framgår av följande årsmedeltal, som också avser *tillsatta platser i % av antalet lediga platser*.

	Grovarbetare	Träarbetare	Murare
1955.....	91,5	75,5	72,5
1956.....	93,9	83,7	83,3
1957.....	95,7	88,2	88,7
1958.....	95,2	84,3	87,0
1959.....	94,9	79,8	84,7
1960.....	91,0	76,1	74,2

Arbetsförmedlingsstatistiken visar i vissa fall även rätt betydande regionala variationer från ett år till ett annat. Under de senare åren gäller detta i synnerhet för murarna. Under sommaren 1959 tillsattes exempelvis i Stockholms- och Sydsverige-områdena 49 resp. 71 % av de lediga platserna. Under sommaren 1960 var tillsättningsprocenten endast 33 resp. 47 %.

Ovanstående uppgifter säger icke så mycket om den enskilde arbetssökandens eller det individuella företagets situation på arbetsmarknaden. Lokala och individuella förhållanden varierar i hög grad. Även om byggnadsverksamhetens arbetskraftsbehov i stort synes ha kunnat tillgodoses, har tidvis och lokalt arbetskraftsbrist förelegat. Under senare år har detta speciellt gällt åren 1955 och 1960 och då främst beträffande murare och träarbetare.

Efterfrågans styrka vissa tider

Under månaderna maj—oktober har inom byggnadsverksamheten vid flera tillfällen under efterkrigstiden det absoluta antalet lediga platser i hela riket överstigit antalet sökande, som framgår av följande sifferserie.

Antalet lediga platser i % av antalet arbetssökande inom byggnadsverksamheten. Genomsnitt månaderna maj—oktober.

1947.....	124	1954.....	101
1948.....	91	1955.....	91
1949.....	87	1956.....	79
1950.....	112	1957.....	57
1951.....	122	1958.....	60
1952.....	97	1959.....	59
1953.....	91	1960.....	70

För en riktig bedömning skulle en regionvis genomförd efterfrågeanalys för varje arbetsmarknadsområde vara nödvändig. Tydligt är emellertid att stora skillnader i arbetsmarknadsläget mellan olika geografiska områden tidvis kan föreligga med påtaglig brist på arbetskraft på ett håll jämsides med större eller mindre överskott på arbetskraft på andra håll. Med hänsyn till den effekt, som efterfrågeförändringarna på arbetsmarknaden har på löneutvecklingen, byggnadstiderna, arbetsplanerna, materialleveranserna, upphandlingen av underentreprenaderna etc. och därmed även på den totala byggnadsekonomin för det enskilda projektet, torde för framtiden ännu större uppmärksamhet behöva riktas på hithörande problem och förutsättningarna att åstadkomma en effektiv utjämning mellan överskotts- och underskottsområden.

Några utvecklingstendenser

Efterfrågan på arbetskraft påverkas i hög grad av byggnadsindustrins företagsstruktur och de förändringar denna genomgår. Uppskattningsvis finns

i Sverige ca 2 500 byggnadsföretag av någon betydelse. Endast omkring 150 av dem har en arbetarstam större än 200 arbetare («medelstora» företag), och bland dessa företag kan ytterligare särskiljas ett tiotal, som på husbyggnads- och anläggningsarbeten sysselsätter över 1 000 man («storföretag»). Dessa är till stor del eller uteslutande verksamma som entreprenörer. Gruppen av de övriga omfattar olika företagstyper med tämligen starkt inslag av enmansägda småföretag, som ibland kombinerar egenregibyggande med reparations- och underentreprenörsverksamhet.

Statistiska uppgifter om byggnadsindustrins produktion, användning av arbetskraft o. dyl. hänför sig sålunda till företag av mycket varierande storlek, produktionsinriktning, teknisk utrustning etc. Dessa företag kan ha olika utvecklingsutsikter och inställning till expansion över huvud, vilket naturligtvis påverkar deras framtida efterfrågan på arbetskraft. En analys av hur den framtida byggnadsproduktionen i förening med tillämpningen av tekniska nyheter återverkar på t. ex. sysselsättningen måste därför grundas på bl. a. en mer detaljerad bild av utvecklingen i olika företagsgrupper.

Den för byggnadsverksamheten karakteristiska och helt dominerande verksamhetsformen är entreprenad. Tillvägagångssättet är i regel, att byggherren-beställaren tillkännager sina önskemål om det planerade objektet och låter en fristående konsultarkitekt utforma konstruktionstekniska detaljer. Med dennes ritningar som utgångspunkt lämnar sedan byggnadsföretagare in sina kostnadsanbud. En enskild entreprenörs möjligheter att bestämma sitt produktionsprogram hänför sig därför i regel till frågan om vilka redan utformade projekt han skall »räkna på».

Under de senaste åren kan dock särskilt inom några stora och medelstora företag märkas tendenser att knyta projekteringsverksamheten till företaget och erbjuda beställaren en s. a. s. fullständig service. Företeelsen är fortfarande begränsad men har börjat avsätta spår på hela marknaden. Den bör i första hand ses som ett försök att underlätta produktionsplaneringen.

Såväl projekteringsarbetet som själva produktionsprocessen per genomsnittlig produktenhet av något slag är inom byggnadsindustrin sannolikt mer tidskrävande än inom andra industrigrenar. Sålunda brukar man t. ex. i fråga om flerfamiljsbostadshus som en grov tumregel räkna med ett till två års projekteringstid och ett års byggnadstid.

Materialkostnaderna svarar för i genomsnitt närmare hälften av slutproduktens värde eller nästan dubbelt så mycket som arbetarnas löner och mellan 8 à 10 gånger så mycket som maskinkostnaderna vid högmekaniserade byggen.

Den direkta arbetskostnaden svarar visserligen endast för i genomsnitt ca $\frac{1}{4}$ av slutproduktens värde, men byggnadsarbetets komplicerade natur ställer förhållandevis höga yrkeskrav på de anställda. Dessa krav har medfört en lång utbildningstid. Arbetsinsatsen är dessutom i betydande ut-

sträckning koncentrerad till byggnadsplatser, som med nödvändighet ofta skiftar och är utsatta för väderleksstörningar. Yrkes- och rörlighetskraven på arbetskraften är därför säkerligen högre än inom den egentliga industrin.

Kännetecknande för byggnadsindustrin är vidare teknisk bundenhet mellan användningen av bestämda slag av byggnadsmaterial (tegel, lättbetong, trä, stål) och arbetsinsatser av bestämda yrkeskategorier (murare, träarbetare, specialiserade och icke specialiserade grovarbetare). Under långa tider har företagarens tekniska valmöjligheter därigenom i praktiken varit begränsade till några få material och några få yrkesgrupper.

Särskilt under efterkrigstiden har det emellertid blivit allt vanligare med materialblandningar på enskilda byggnadsobjekt och förekomsten av helt nya material. Vidare har de tekniska uppfinningarna väsentligt vidgat valmöjligheterna i fråga om maskinuppsättning. Hela denna utveckling torde m. a. o. ha inneburit en ökning av antalet tänkbara tekniska lösningar mellan vilka byggherren, projektören och byggmästaren kan välja.

Valet av de tekniskt och ekonomiskt lämpligaste lösningarna blir emellertid också beroende av tillgången på arbetskraft. Det är därför viktigt, att byggherren-beställaren, men alldeles särskilt arkitekten-konstruktören, i planeringsarbetet tar hänsyn inte bara till möjliga tekniska lösningar utan också till ortens och regionens tillgång på byggnadsarbetskraft, dennas utbildning och fördelning på olika yrkeskategorier.

Sambandet mellan olika slags byggnadsteknik, tillgången på byggnadsarbetskraft samt materialprisutvecklingen har under efterkrigstiden tagit sig flera uttryck. Småhusbyggandet uppvisade under 1950-talets första år en minskande andel trähus och en ökande andel murade hus — med tegel och lättbetong som huvudsakligt stommaterial. 1952 kulminerade de murade husens andel vid något över 50 %. Vid denna tidpunkt blev bristen på yrkeskunniga murare påtaglig. Detta torde ha påverkat de tekniska lösningarna av småhusbyggandet. De murade husen trängdes tillbaka, och trähusen trädde åter in på marknaden i ökat antal trots höga träpriser. Genom att de lätta träkonstruktionerna lanserades ungefär samtidigt som murarbristen var som mest påtaglig, fick trähusbyggandet en snabbt ökande marknadsandel. 1956 nådde trähusbyggandet sin kulmen. Därefter har träets andel av de färdigställda småhusen minskat, medan de murade husen företer en motsvarande ökning.

Flerfamiljshusbyggandet uppvisar en mot småhusbyggandet svarande utveckling med vikande andel trähus i början av 1950-talet och en ökande andel murade hus. Murarbristen torde här ha utgjort ett marknadsincitament, som drev fram betonghusbyggandet. Den minskade andelen murade hus togs här upp av det ökande betonghusbyggandet. Detta kulminerade emellertid 1957, varefter en svag tendens till en ånyo ökande andel murade hus kan märkas.

De i det föregående lämnade summariska uppgifterna visar byggnads-

arbetsmarknadens dynamiska karaktär. Särskilt under efterkrigstiden har ny teknik och avancerade konstruktionsmetoder starkt påverkat utvecklingen inom alla avsnitt av denna marknad. Det säger sig självt, att stora krav då ställs på arbetskraftens anpassning till förändringarna liksom på företagsamhetens förmåga att med beaktande av den mänskliga faktorn lösa sina uppgifter.

KAPITEL 7

Produktionsutveckling och arbetskraftsbehov

Byggnadsproduktionens volym under efterkrigstiden

Investeringarna i byggnader och anläggningar låg under de första 5—6 åren efter krigsslutet på en i stort sett konstant nivå. Från 1951 har emellertid investeringarna ökat varje år, en ökning som visserligen varierat något men som genomsnittligt sett kan betecknas som mycket stark.

Investeringarnas utveckling 1946—1960 framgår av följande tablå. Beräkningarna, som omfattar kostnader för såväl nybyggnad som underhåll och reparationer av byggnader och anläggningar, är gjorda av konjunkturinstitutet. Investeringarna redovisas i fyra huvudgrupper: bostäder; industribyggnader; övriga husbyggnader, som omfattar jordbrukets och skogsbrukets byggnader, handeln, förvaltningsbyggnader och byggnader för sociala ändamål, skolor, kyrkor och övriga samlingslokaler; anläggningar, som omfattar kraft- och belysningsverk, samfärdsel, väg- och gatuarbeten, vatten och avloppsarbeten samt militära arbeten. Kostnaderna är uttryckta i fasta — 1954 års — priser.

	Investeringar, år			
	1946	1950	1955	1960 ¹
Bostäder, milj. kr.	2 968	2 711	3 098	3 624
index	100,0	91,3	104,4	122,1
Industri, milj. kr.	710	818	836	1 154
index	100,0	115,2	117,7	162,5
Övriga husbyggnader milj. kr.	850	1 191	1 694	2 078
index	100,0	140,1	199,3	244,4
Anläggningar milj. kr.	1 359	1 807	2 439	3 223
index	100,0	133,0	179,5	237,2
Summa milj. kr.	5 887	6 527	8 067	10 079
index	100,0	110,9	137,0	171,2

¹ Preliminära uppgifter.

Ökningen är mycket ojämn grupperna emellan. Bostadsinvesteringarnas ökning är relativt liten och är huvudsakligen ett resultat av de senaste 5 årens ökade bostadsbyggande. Industrins investeringar har likaledes visat en skiftande utvecklingstakt under efterkrigstiden. Under de senaste 2 å 3

åren har industriinvesteringarna ökat mycket kraftigt. De största ökningarna ligger emellertid i övriga husbyggnader och anläggningar, där ökningarna uppgått till hela 140 % fram till 1960. Dessa gruppers ökning har varit relativt jämn under hela efterkrigstiden.

Av investeringskostnaderna för byggnader och anläggningar uppgick underhållskostnaderna 1959 till ca 2 500 milj. kr. eller 25 %. Tidvis har underhållsandelen legat högre eller vid ca 33—34 %.

Efterkrigstidens investeringsinriktning har inneburit, att bostädernas och i någon mån även industrins andelar av den totala investeringsvolymen minskat. Detta framgår av följande relationstal.

	Investeringarnas procentuella fördelning år			
	1946	1950	1955	1960
Bostäder	50,4	41,5	38,4	36,0
Industri	12,1	12,5	10,4	11,4
Övriga husbyggnader	14,4	18,3	21,0	20,6
Anläggningar	23,1	27,7	30,2	32,0
Summa	100,0	100,0	100,0	100,0

Antagande om investeringsvolymen 1961—65

Den i närmast föregående avsnitt redovisade ökningen av de totala investeringarna i byggnader och anläggningar om 71 % mellan 1946 och 1960 innebar en ökning av investeringsvolymen med 20 à 25 % per 5-årsperiod. Investeringsvolymens relativa utveckling under 1950-talet framgår av följande tablå. Av denna framgår också, att i vissa fall betydande förändringar i investeringsutvecklingen inträffat under 1950-talet. Speciellt gäller detta industriinvesteringarna. Totalt sett visar dock investeringarna i byggnader och anläggningar en rätt hög grad av stabilitet. De ökade således från 1950 till 1955 med 23,6 % och från 1955 till 1960 med 24,9 %.

	Investeringsökning i %		
	1950/55	1955/60	1950/60
Bostäder	14,3	17,0	33,7
Industri	2,2	38,0	41,1
Övriga husbyggnader	42,2	22,7	74,5
Anläggningar	35,0	32,1	78,4
Summa	23,6	24,9	54,4

Några klara tendenser till ändrad utveckling av investeringsbehoven är icke skönjbara. Ett antagande om fortsatt ökning av byggnadsinvesteringarna med 25 % under 5-årsperioden 1961—65 synes därför icke orealistiskt. Den totala investeringsvolymen i byggnader och anläggningar skulle såle-

des med utgångspunkt från de preliminära uppgifterna om 1960 års investeringar bli av följande omfattning uttryckt i 1954 års priser.

	1960	1965
Investering i milj. kr.....	10 079	12 600
Relativ utveckling.....	100,0	125,0

I fortsättningen skall investeringarnas möjliga fördelning under första delen av 1960-talet inom den här antagna ramen för investeringsutvecklingen diskuteras.

Bostäder. De senaste årens rekordartade bostadsproduktion har vad gäller antalet lägenheter uppnått och överträffat den genomsnittliga nivå, som 1955 års långtidsutredning ansåg vara erforderlig för att under perioden 1956—65 avskaffa rådande bostadsbrist. Så vitt nu kan bedömas underskattades emellertid bostadsbehovet. Någon påtaglig förbättring av bostadsförsörjningsläget kan inte påvisas. Dessutom synes 1960-talets befolkningsutveckling i högre grad än vad som tidigare beräknats medföra en ökad efterfrågan på lägenheter.

Under senare hälften av 1960-talet kan befolkningens åldersstruktur också väntas medföra ökad efterfrågan på stora lägenheter.

Utifrån dessa synpunkter synes ett hävande av den nuvarande bostadsbristen kräva en avsevärt stegrad bostadsproduktion. Följande antagande om en successiv ökning från nuvarande nivå om ca 70 000 lägenheter till ca 76 000 år 1965 kan därför te sig som en ganska måttlig ökning. Utrymmesstandardens stegring — kanske främst i form av ökad andel småhus — kräver också ökade investeringar. En större andel saneringsbyggen torde även totalt sett medföra ökade kostnader för bostadsproduktionen.

Antagandena beträffande *bostadsproduktionen* sammanfattas i följande tablå. Kostnaderna har uttryckts i 1954 års prisnivå.

	1960	1965
Antal nybyggda lägenheter ¹ ..	70 000	76 000
Utrymmesstandard m. m., index.....	100	113
Kostnad per lägenhet, kr. ...	39 300	44 400
Summa kostnad, milj. kr.	2 750	3 370
Underhållskostnad, milj. kr...	875	980
Totala investeringar i bostäder, milj. kr.....	3 625	4 350
index.....	100	120

¹ Ej antalet färdigställda lägenheter.

Som tidigare visats ökade bostadsinvesteringarna mellan 1955 och 1960 med 17 %. Med 20 % ökning mellan 1960 och 1965 skulle således det årliga antalet nybyggda lägenheter stiga till 76 000, om samtidigt utrymmesstandarden m. m. antages öka med ca 13 %. Underhållskostnaderna skulle mellan

1960 och 1965 under angivna förutsättningar kunna beräknas öka med ca 12 %.

Industribyggandet. Något material, som direkt belyser industriinvesteringarnas utveckling på längre sikt, har icke stått till förfogande. Under efterkrigstiden har industrins kostnader för byggnader och anläggningar växlat kraftigt under olika perioder. Särskilt under senare år har en stark ökning i industriinvesteringarna märkts, vilket medfört att ökningen den senaste 5-årsperioden uppgått till 38 %. Här antages en ökning med 35 % för perioden 1961 till 1965. Detta innebär följande investeringsbelopp i fasta (1954 års) priser.

	1960	1965
Industrins byggnadsinvesteringar, milj. kr.....	1 150	1 550
index.....	100	135

Antagandet om denna stora ökning innebär att industrins investeringar i byggnader och anläggningar i det närmaste fördubblats under 10-årsperioden 1955/1965.

Övriga husbyggnader samt anläggningar. Inte heller för dessa två grupper finns material för en realdiskussion om den troliga investeringsutvecklingen under 1960-talet. Beräkningar försvåras också av att grupperna i sin sammansättning är ganska heterogena. Även om en nedgång kan vara trolig inom någon sektor, finns det inom flertalet andra stora investeringsbehov. Det statliga och kommunala inslaget i dessa grupper är dominerande. Utbyggnaderna blir därför i viss grad beroende av det allmänna ekonomiska läget och av politiska avväganden.

I detta räkneexempel har investeringarna i grupperna övriga husbyggnader och anläggningar fått bli en restgrupp inom den uppdragna ramen. Fördelningen mellan grupperna har skett genom antagandet om samma relativa fördelning som 1960. Dessa antaganden innebär följande investeringsvolym.

	1960	1965
Övriga husbyggnader, milj. kr	2 080	2 630
index	100,0	126,4
Anläggningar, milj. kr.....	3 220	4 070
index.....	100,0	126,4
Summa milj. kr.	5 300	6 700
index	100,0	126,4

Under 5-årsperioden 1955—60 var den relativa ökningen för dessa grupper 23 resp. 32 % eller sammanlagt för båda ca 28 %. Här antages således för perioden 1960—65 något lägre ökning eller drygt 26 %.

Sammanfattningsvis innebär de gjorda antagandena om *investeringsutvecklingen* under förra hälften av 1960-talet följande kostnader.

	Investeringar i milj. kr.		Relativ fördelning	Ökning i % 1960/65
	1960	1965	1965	
Bostäder.....	3 625	4 350	34,5	20
Industri.....	1 150	1 550	12,3	35
Övriga husbyggnader.....	2 080	2 630	20,9	26
Anläggningar.....	3 220	4 070	32,3	26
Summa	10 075	12 600	100,0	25

Fördelningsmässigt innebär denna för olika grupper antagna ökning, att bostadsbyggandets andel av de totala bruttoinvesteringarna i byggnader och anläggningar fortsätter att minska från 36,0 % år 1960 till 34,5 % år 1965. Industrin ökar med ungefär en procentenhet. Övriga grupper håller i stort sett oförändrad andel av de totala byggnadsinvesteringarna jämfört med 1960.

Det bör understrykas, att olika antaganden om fördelningen mellan olika grupper inom en bestämd ram spelar en relativt underordnad roll för den fortsatta uppskattningen av arbetskraftsbehovet inom byggnadsverksamheten. En justering av fördelningen mellan exempelvis industribyggnader och övriga husbyggnader kan således knappast medföra påtagbara förskjutningar i arbetskraftsbehovet. Däremot kan förändringar mellan husbyggnader och anläggningar ge större effekt på sammansättningen av arbetskraftsbehovet.

Produktivitetsutvecklingen

Byggnadsindustrins rationalisering har under efterkrigstiden sannolikt utvecklats snabbare än under tidigare perioder. Speciellt under tiden efter 1952—53 har avsevärda rationaliseringsåtgärder företagits inom byggnadsindustrin.

Utvecklingen har fortskridit efter flera olika linjer, vilka lett till en betydande produktivitetsökning. En grundläggande förändring, som skapat förutsättningar för övriga rationaliseringsåtgärder, är att produktionen nu sker i större skala än tidigare. Från 1946 till 1958 har exempelvis flerfamiljs-husprojekten fördubblats enligt undersökningar, gjorda på de i augusti pågående byggena.

Genomsnittligt antal lägenheter per byggnadsprojekt

1946.....	19,2
1952.....	30,9
1958.....	41,3
1960.....	39,4

En stor del av byggnadsarbetet består i internt transportarbete på byggnadsplatsen. Tidigare har detta varit en ännu större del av byggnadsarbetet, men det är på detta område, som mekaniseringen i första hand gjort sig gällande. Kranar, hissar och andra transportmaskiner har i hög grad underlättat materialhanteringen. Som framgår av följande uppgifter är detta huvudsakligen en förändring, som ägt rum under 1950-talet.

	Antal maskiner		
	1950	1955	1959
Tornkranar.....	22	280	774
Hissar med reversibla spel.....	85 (1953)	590	2 100

Mekaniseringen har också tagit sig uttryck i anskaffandet av andra maskinella hjälpmedel, betongproportioneringsverk, betonghissar, pneumatiska betongtransportörer, ångpannor och ånggeneratorer, olika slag av maskinverktyg osv. Speciellt för vissa anläggningsarbeten har specialmaskiner kommit till användning i en tidigare icke anad omfattning.

Byggnadsprojektens större omfattning, standardiseringen, den förbättrade materialhanteringstekniken samt materialindustrins utveckling har tillsammans gjort det tekniskt och ekonomiskt möjligt och fördelaktigt att i högre grad än tidigare använda stora och mer färdigarbetade byggnadselement. Medan exempelvis byggnadssnickerier ännu i slutet av 1930-talet i stor utsträckning gjordes på byggnadsplatsen, kommer nu snickerierna färdiga, ofta också ytbehandlade till byggnadsplatsen. Även tunga delar som sopnedkaströr och trapplöp köpes färdiga från betongvarufabrik. Betongen köps numera färdigblandad i allt större omfattning, som nedanstående siffror visar.

	Andel fabriksblandad betong i % av total betongmängd		
	1954	1958	1959
Stockholm	20	60	70
Hela riket.....	3—4	15	20

Mest utvecklat i detta avseende är det s. k. monteringsbyggeriet, där hela stommen eller en betydande del därav monteras samman av färdiga element. Även om detta byggande ännu icke blivit av någon avgörande storlek och en viss tveksamhet och reaktion mot de första årens livliga experimenterande inträtt, synes åtskilligt tala för att monteringsbyggeriet kommer att vara en av de vägar, som rationaliseringen kommer att följa också i framtiden.

Antalet inflyttningsklara lägenheter i monteringsbyggda flerfamiljshus åren 1956—59 framgår av följande sammanställning.

	1956	1957	1958	1959
Antal lägenheter	1 410	2 220	3 376	2 853
% av samtliga lägenheter i nybyggda flerfamiljshus	3,4	4,7	7,5	5,5

Från arbetskraftssynpunkt kan byggnadsindustrins rationalisering sägas haft effekt på två olika sätt: dels har manuella arbetsuppgifter ersatts med maskinella hjälpmedel, dels har vissa arbetsuppgifter överförts från det mer hantverksmässiga tillverknings sättet på byggnadsplatsen till materialindustrin med dess mer industriella produktion. Detta har i förening med allmänna organisations- och metodförbättringar möjliggjort den ökade produktionen av byggnader och anläggningar, som skett under 1950-talet utan att byggnadsarbetskraften behövt ökas i tillnärmelsevis samma omfattning.

Svårigheterna att närmare siffermässigt precisera produktivitetens förändringar, dvs. förändringarna i relationen mellan produktionsvolym och insatt arbetskraftsvolym, är stora inom byggnadsindustrin. I det följande skall emellertid vissa resultat av gjorda beräkningar presenteras och diskuteras.

Byggnadsproduktionens volym bestämmes vanligen genom beräkning av investeringskostnader för nybyggnad och underhåll av byggnader och anläggningar. Sådana beräkningar göres regelbundet av konjunkturinstitutet. På detta sätt erhåller man uppgifter om bruttoproduktionens storlek. Volymmåttet innehåller inte bara byggnadsindustrins förädlingsvärde utan också värdet av de råvaror, halvfabrikat och dylikt som förbrukats i produktionen. Ökad produktion genom användning av dyrare och mer bearbetade byggnadsmaterial noteras alltså som ökad produktivitet. Beträffande den använda arbetskraftsmängden finns olika slag av organisationsstatistik, som belyser volymförändringarna. Byggnadsfackförbundens och arbetslöshetskassornas uppgifter om medlemsantal och antal betalade veckor ger ett mått på förändringen i sysselsatt arbetskraft. Dessa uppgifter täcker dock inte hela den sysselsatta arbetskraften, men i viss utsträckning kan de kompletteras med annan statistik från offentliga och enskilda organ.

En jämförelse mellan medlemsutvecklingen i de sex byggnadsfackförbunden — byggnadsarbetareförbundet, murareförbundet, målareförbundet, elektrikerförbundet, bleck- och plåtslagareförbundet och vägarbetareförbundet — tillsammans och utvecklingen av de totala investeringarna i byggnader och anläggningar under efterkrigstiden visar, att investeringarna per förbundsmedlem ökat med i genomsnitt 2,3 % per år. Under de senaste fem åren — 1954—1959 — har ökningen varit större eller 2,9 % per år. Antalet förbundsmedlemmar är emellertid av olika orsaker ett dåligt

mått på den direkt använda arbetskraftsvolymen. Bl. a. har andelen medlemmar, som icke står till marknadens förfogande, ökat under efterkrigstiden. Växlingar i arbetslöshet märks icke heller i medlemsantalets utveckling. Ett något bättre mått på arbetskraftsvolymen är därför arbetslöshetskassornas uppgifter om antalet betalade veckor. Med användande av detta arbetskraftsmått skulle den genomsnittliga årliga produktivitetsökningen åren 1950—1959 ha uppgått till 3,2 % och för de senaste fem åren 1954—1959 till 3,4 %.

I ett tidigare avsnitt har visats att byggnadsfackförbundens (och de motsvarande arbetslöshetskassornas) medlemmar i dag utgör en större andel av den totala byggnadsarbetarkåren än vad fallet var exempelvis under 1940-talet. Vidare förekommer växlingar i byggnadsarbetarnas sysselsättning utanför byggnadsverksamheten. Konjunkturinstitutet har försökt ta hänsyn till dessa faktorer i en produktivitätsberäkning och har då kommit till en årlig genomsnittlig produktivitetsökning av 4,0 % för åren 1954—59.

De nämnda beräkningarna omfattar hela eller större delen av byggnads- och anläggningsverksamheten. De för olika slag av byggnader och arbeten varierande villkoren påverkar givetvis möjligheterna till produktivitsförbättringar. Möjligheterna att förbättra produktiviteten är sannolikt sämre vid reparationsverksamheten än vid nybyggnadsverksamheten, sämre vid exempelvis sjukhusbyggandet än vid flerfamiljshusbyggandet och sämre vid stomkompletteringsarbetena än vid stomarbetena. Endast ett fåtal försök till närmare uppskattningar av produktivitsutvecklingen vid olika slag av arbeten har gjorts. Härvid synes bl. a. antagandet, att flerfamiljshusbyggandet haft en snabbare produktivitsökning än byggnadsverksamheten i genomsnitt bekräftat. Vissa slag av anläggningsarbeten såsom vägbyggnad synes under 1950-talet haft en årlig produktivitsökning som snarare överstigit än understigit 10 %.

Antagande om produktivitsutvecklingen 1961—65

De redovisade produktivitsberäkningarna visar genomgående en stegrad produktivitsökning under senare år. Byggnadsindustrins investeringar i maskiner och annan utrustning har varit stora under 1950-talet och då speciellt under senare delen av decenniet. Det är bl. a. dessa investeringar, som nu ger resultat i stegrad produktivitet. Ingenting tyder på att denna utveckling kommer att upphöra inom nu överskådlig framtid. Förändringar i utvecklingstakten är emellertid ständigt aktuella. När det gäller en så heterogen näringsgren som byggnadsverksamheten, kan också förskjutningar i produktionsinriktningen — exempelvis i bostadsinvesteringarnas fördelning på småhus och flerfamiljshus eller i fördelningen av investeringarna på husbyggnader och anläggningar — totalt sett medföra förändringar i den

totala produktiviteten även med oförändrad produktivitet inom varje grupp för sig.

Under dessa förhållanden måste ett antagande om den framtida produktivitetsutvecklingen i hög grad bli hypotetiskt och endast vara betingat av önskvärdheten av att i räkneexemplets form konkretisera en rad olika antaganden och beräkningar. Utredningens överväganden har lett fram till uppfattningen, att en årlig produktivitetsökning om ca 4 % för här ifrågasvarande yrkesgrupper inom byggnads- och anläggningsverksamheten i sin helhet under perioden 1961—65 icke kan anses vara osannolik. I jämförelse med utvecklingen inom andra näringsgrenar kan antagandet förefalla något högt, men med tanke på att byggnadsindustrin för närvarande synes befinna sig i ett dynamiskt skede och att prognosperioden endast omfattar 5 år, torde antagandet om ökningens storlek icke kunna betecknas som ytterlighetsbetonat.

Utifrån detta antagande om en årlig produktivitetsökning om 4 % för den totala byggnads- och anläggningsverksamheten har följande fördelning för olika slag av arbeten ansetts rimlig.

	Årlig produktivitetsökning i % Egentliga husbyggnads- samt anläggningsarbetare
Bostäder.....	3,5
Industri o. övriga husbyggnader.....	3,0
Anläggningsarbeten.....	5,5
Samtliga	4,0

Byggnadsarbetskraftsbehovet 1960—65

I de föregående avsnitten har beräkningar gjorts om sysselsättningens aktuella volym samt produktionsvolymens storlek; ett antagande om produktionsvolymen under 5-årsperioden 1961—65 har vidare skisserats. Slutligen har också en del beräkningar och antaganden om produktivitetsutvecklingen presenterats. Utifrån dessa beräkningar och antaganden är det möjligt att räkna fram arbetskraftsbehovet inom byggnads- och anläggningsverksamheten.

Utgångspunkten för hela beräkningen är en uppskattning av sysselsättningens storlek och fördelning, uttryckt i genomsnittligt antal sysselsatta arbetare år 1960. Beräkningarna avser närmast de egentliga byggnadsarbetarna, dvs. grov- och träarbetarna samt murarna. Här har emellertid även sysselsättningen vid anläggningarna medtagits, och i nedanstående uppgifter för anläggningsarbeten ingår därför både byggnadsarbetareförbundets anläggningsarbetare och vägarbetareförbundets medlemmar.

Sysselsättningen för ifrågasvarande arbetargrupper kan för 1960 i genomsnitt uppskattas till totalt ca 119 000. Av denna sysselsättning kom 48 000 på bostadsbygge, 39 000 på industri- och övrig husbyggnadsverksamhet

samt 32 000 på anläggningsgrupperna kraft- och belysningsverk, samfärdsel, väg- och gatuarbeten, vatten och avlopp samt militära investeringar.

Bostadsbyggandet. Investeringarna i bostadsbyggandet uppgick 1960 till 3 625 milj. kr. och antages 1965 uppgå till 4 350 milj. kr. uttryckt i 1954 års priser. Den årliga produktivitetsökningen uppskattades för perioden 1961—65 till 3,5 % för egentliga husbyggnadsarbetare. 3,5 % i årlig produktivitetsökning innebär ca 19 % på fem år, dvs. för perioden 1961—65.

Enligt dessa antaganden kommer sysselsättningen, som 1960 beräknades till 48 000, att öka till 48 500 år 1965.

Beräkningen framgår av följande tablå.

	1960	1965
Investering i bostäder, milj. kr.	3 625	4 350
Ökning i %		20
Produktivitetsökning i %		19
Sysselsättningsförändring i %		+ 1
Sysselsättning, arbetare	48 000	48 500

Industri och övriga husbyggnader. För denna sektor har antagits en produktivitetsökning om 3,0 % eller 16 % per 5-årsperiod. Investeringarnas och sysselsättningens utveckling 1961—65 blir således enligt beräkningarna av följande omfattning.

	1960	1965
Investering i industri- och övriga husbyggnader, milj. kr.	3 230	4 180
Ökning i %		29
Produktivitetsökning i %		16
Sysselsättningsförändring i %		+ 13
Sysselsättning, arbetare	39 000	44 100

Anläggningar. Den relativt höga produktivitetsökningen inom anläggningsverksamheten — 5,5 % per år eller 31 % på 5 år — gör att sysselsättningen kan antagas minska något.

	1960	1965
Investering i anläggningar, milj. kr.	3 220	4 070
Ökning i %		26
Produktivitetsökning i %		31
Sysselsättningsförändring i %		— 5
Sysselsättning, arbetare	32 000	30 400

Totalt skulle således *arbetskraftsbehovet inom byggnads- och anläggningsverksamheten* få följande omfattning, uttryckt i årsarbetare.

	1960	1965
Antal arbetare.....	119 000	123 000
index.....	100,0	103,4

Det bör beaktas, att uppgifterna primärt avser de grov-, trä- och anläggningsarbetare samt murare, som är organiserade inom byggnadsfackförbunden.

Arbetskraftens yrkesfördelning

Svårigheterna att förutse det framtida arbetskraftsbehovets yrkesfördelning är många. Teknisk och organisatorisk utveckling kan påverka arbetskraftens yrkesfördelning i många avseenden. Utifrån de skönjbara tendenser som under 1950-talet gjort sig gällande skall emellertid här ett exempel på en tänkbar fördelning ges.

Enligt arbetsmarknadsstyrelsens inventeringar av den reglerade byggnadsverksamheten har i fråga om flerfamiljshusbyggandet en klart märkbar tendens mot relativt sett ett mindre antal murare och ett större antal grovarbetare förelegat. Andelen murare har sålunda minskat från 18—20 % 1950 till 13 % 1959 och grovarbetarna ökat i motsvarande grad. Liknande tendenser fastän mindre utpräglade finns även inom övriga husbyggnader. Däremot är det svårare att beträffande anläggningsarbeten se någon bestämd tendens. I detta fall torde även yrkesbeteckningarna »grovarbetare» och »träarbetare» vara mindre adekvata.

I följande tablå redovisas en beräkning om *förskjutningen mellan yrkesgrupperna grov- och träarbetare samt murare fram till 1965*. För bostads-posten har antagits att murarnas andel successivt minskar från 14 % till 13 %. Träarbetarnas beräknas öka med ca 1 procentenhet. Träarbetarnas ökning sammanhänger med en antagen ökning av småhusbyggandet och småhusreparationerna. För flerfamiljshusbyggandet har antagits att murarnas andel även i fortsättningen skall minska. Även för gruppen övriga husbyggnader har antagits en fortsatt förskjutning mellan grovarbetare och murare. För anläggningsarbetare slutligen har ingen förskjutning antagits. Då emellertid gruppen grovarbetare i detta fall även omfattar vägarbetare och andra anläggningsarbetare, är det tänkbart att betydande förändringar inom denna grupp kan inträffa.

Som framgår av tablåen blir totalt sett de relativa förskjutningarna mellan yrkesgrupperna skäligen obetydliga. Grovarbetarnas andel blir oförändrad, även om anläggningssidan medtages. När det gäller husbyggnaderna däremot ökar grovarbetarandelen något. Totalt sett minskar murarnas andel med 1 procentenhet och träarbetarnas ökar i motsvarande grad.

Ser man däremot till utvecklingen inom varje yrkesgrupp för sig, blir

Arbetskraftsbehov 1960—65 med fördelning på yrkesgrupper

	1960				1965			
	Grov- arb.	Trä- arb.	Mu- rare	Summa	Grov- arb.	Trä- arb.	Mu- rare	Summa
Bostadsbyggande								
Procentuell fördelning....	46	40	14	100	46	41	13	100
Absolut antal.....	22 100	19 200	6 700	48 000	22 300	19 900	6 300	48 500
Industri- och övriga husbygg- nader								
Procentuell fördelning....	53	35	12	100	55	35	10	100
Absolut antal.....	20 700	13 600	4 700	39 000	24 300	15 400	4 400	44 100
Anläggningar								
Procentuell fördelning....	89	10	1	100	89	10	1	100
Absolut antal.....	28 500	3 200	300	32 000	27 100	3 000	300	30 400
Total byggnads- och anlägg- ningsverksamhet								
Procentuell fördelning....	60	30	10	100	60	31	9	100
Absolut antal.....	71 300	36 000	11 700	119 000	73 700	38 300	11 000	123 000

förändringarna större. Som framgår av följande siffror skulle murarbehovet enligt räkneexemplet minska med ca 6 % under första hälften av 1960-talet. I övrigt ökar såväl grovarbetarbehovet som träarbetarbehovet.

	Grovarbetare	Träarbetare	Murare	Samtliga
1960.....	100,0	100,0	100,0	100,0
1965.....	103,4	106,4	94,0	103,4

Sammanfattning

Med hänsyn till efterkrigstidens utveckling har en prognos gjorts beträffande arbetskraftsbehovet inom byggnads- och anläggningsverksamhet under perioden 1961—65. Prognosen vilar på antagandet, att investeringarna under perioden ökar med 25 % samt att den årliga produktivitetsökningen uppgår till 4 %. Under dessa förutsättningar ökar arbetskraftsbehovet från 1960 till 1965 med mellan 3 och 4 % uttryckt i genomsnittligt antal sysselsatta arbetare. I förutsättningarna ingår också vissa antaganden om investeringarnas fördelning och arbetskraftens sammansättning i grovarbetare, träarbetare och murare. Enligt dessa skulle träarbetarbehovet relativt sett öka mera än genomsnittet, medan murarbehovet skulle minska något fram till 1965.

KAPITEL 8

Rekryterings- och utbildningsbehov 1961—65

Nuläge och allmänna tendenser

Rekryteringen och utbildningen av arbetskraft är centrala arbetskraftsproblem inom alla branscher. Så är icke minst fallet inom byggnadsindustrin. Möjligheterna att rekrytera och utbilda tillräckligt med arbetskraft påverkas av en rad svårbestämbara faktorer, som dessutom ständigt förändras. Goda utkomst- och utbildningsmöjligheter inom byggnadsyrkena är uppenbarligen av största vikt för rekryteringen. Byggnadsverksamhetens rekryteringsmöjligheter försvåras, om utbildningsresurserna för detta område är sämre än för andra branscher och yrken. Av stor betydelse för byggnadsverksamhetens rekryteringsmöjligheter och rörligheten till och från byggnadsbranschen överhuvud är sysselsättningsförhållandena inom byggnadsverksamheten i jämförelse med andra branscher. Ofta är därvid de lokala och aktuella förhållandena de för individen mest dominerande, även om de allmänna förhållandena och utvecklingen på något längre sikt kan te sig annorlunda. För tillfredsställande rekrytering av arbetskraft till byggnadsbranschen fordras därför utom tillräcklig utbildningskapacitet även att branschen kan erbjuda arbetsförhållanden, som är lockande i konkurrensen med andra branscher. Slutligen måste också upplysning och information spridas om de faktiska förhållandena och den troliga utvecklingen inom byggnadsverksamheten. I den mån som byggnadsverksamheten härvid ter sig lockande och konkurrenskraftig, sker tillströmningen till branschen och till de utbildningsanstalter, som utbildar byggnadsarbetskraft.

Volymen av denna tillströmning och utbildningsresursernas omfattning har växlat avsevärt under 1950-talet. I stort sett kan dock konstateras att rekryteringen och rörligheten överhuvud — av fackförbundsstatistiken att döma — nedgått kraftigt under 1950-talet.

Beträffande rekryterings- och utbildningens inriktning på olika yrkeskategorier har det tidigare konstaterats, att av de egentliga husbyggnadsarbetarna andelen grovarbetare ökat under 1950-talet. Såväl murarnas som träarbetarnas andel har under samma tid minskat. Förändringarna speglar den utveckling, som ägt rum inom byggnadsverksamheten. Utvecklingen har bestått dels i en förskjutning i investeringarnas inriktning, dels i förändringar i byggnadstekniken.

Arbetskraftens sammansättning torde dock icke adekvat kunna uttryckas i tredelningen grovarbetare, träarbetare och murare. Gruppen grovarbetare består numera av en rad kvalificerade yrkesgrupper. Som tidigare framhållits har en betydande del av det interna transportarbetet, som tidigare utgjort en stor del av grovarbetarnas arbete, försvunnit. Å andra sidan har med de moderna byggnadsmetoderna många nya arbetsuppgifter tillkommit. Betongtekniken, monteringsbyggeriet och byggnadsteknikens övriga landvinningar har åstadkommit en betydande förändring i kraven på yrkeskunskaper hos grovarbetarna. Den ökade maskinanvändningen på byggnadsplatserna kräver ökad andel chaufförer, truck- och traktorförare, gräv- och kranmaskinister. Härtill kommer de stegrade kraven på maskinkunnighet i allmänhet, vilka ställs på flertalet grovarbetare.

Icke heller övriga yrkesgrupper har blivit opåverkade av utvecklingen. Vissa specialmoment i såväl träarbetet som mureriarbetet — exempelvis tillverkning av byggnadssnickerier och murning av valv — har blivit allt mer sällsynta genom annan byggnadsteknik och bättre möjligheter att inköpa färdiga byggnadsdetaljer och element. Totalt sett torde frekvensen av standardiserade arbetsmoment numera vara större än tidigare. Vidare torde gränserna och avstånden mellan de olika yrkesgrupperna i någon mån raserats under efterkrigstiden. I den situation som här skisserats ställs helt andra krav på utbildningsresursernas flexibilitet och rörlighet än vad förhållandena är i en mer statisk verksamhet. Utbildningsmöjligheter för olika kategorier grovarbetare har också under de senaste åren i viss mån kunnat introduceras. Betongarbetarutbildning — s. k. specialarbetarutbildning — har påbörjats. Vidareutbildningen i första hand för grovarbetare men även, fastän i mindre omfattning, för träarbetare och murare har kunnat utbyggas. Fortfarande är dock denna vidareutbildning endast organiserad som ett medel i den aktiva arbetslöshetspolitiken.

Rekryteringsbehov

Enligt räkneexemplet i föregående kapitel skulle under de givna förutsättningarna arbetskraftsbehovet under 5-årsperioden 1961—65 öka från 119 000 genomsnittligt sysselsatta arbetare till 123 000 eller med 3,4 %. De arbetsgrupper som därvid avses omfattar emellertid utom de egentliga byggnadsarbetarna även anläggnings- och vägarbetare. Rekryterings- och utbildningsförhållandena är för dessa senare grupper i flera avseenden andra än för husbyggnadsarbetarna. Därför kommer i fortsättningen sysselsättningen vid de mer renodlade anläggnings- och vägarbetena att exkluderas i beräkningarna om rekryteringsbehoven.

Arbetskraftsbehovet inom husbyggnadsverksamheten beräknas då bli följande.

Väg- och anläggningsarbetare har i tidigare beräkningar förts till grov-

	Grovarbetare	Träarbetare	Murare	Samtliga
1960.....	51 300	36 000	11 700	99 000
1965.....	57 700	38 300	11 000	104 000
Relativ fördelning				
1960.....	52	36	12	100
1965.....	52	37	11	100

arbetarna. Grovarbetarandelen har därför i dessa »rensade» beräkningar blivit mindre eller 52 % år 1960—65, träarbetarnas andel stiger då till 36—37 % och murarnas till 11—12 %. Förskjutningarna fram till 1965 är således icke heller nu stora. Den relativa utvecklingen 1960—65 framgår av följande tablå.

	Grovarbetare	Träarbetare	Murare	Samtliga
1960.....	100,0	100,0	100,0	100,0
1965.....	106,6	106,4	94,0	105,1

Det totala arbetskraftsbehovet antas öka med ca 5 % — grov- och träarbetarebehovet ökar med 6—7 %, medan murarebehovet minskar med ca 6 %.

Arbetskraftsbehovet har i det föregående uttryckts i genomsnittligt antal sysselsatta arbetare, dvs. i arbetare som antages ha helårssysselsättning inom byggnadsverksamheten och som således varken är sjuka, arbetslösa, i militärtjänst eller eljest under någon tid av året saknar sysselsättning. Rekryteringsbehovet kan emellertid icke beräknas på den absoluta arbetskraftsvolymen. Till årsarbetarantalet måste läggas den andel, som normalt av personliga och institutionella skäl icke är i sysselsättning. Andelen växlar något, främst beroende på förändringar i arbetslösheten.

Som framgått av tablåen på sidan 17 kan det genomsnittliga antalet sysselsatta arbetare åren 1957—59 uppskattas till i genomsnitt 75,5 % av det nominella antalet. För grovarbetarna, träarbetarna och murarna var andelen 74,5 resp. 78,0 och 71,0 %. Arbetslösheten låg dessa år tidvis på en hög nivå, vilket måste beaktas vid en kalkyl över det framtida arbetskraftsbehovet. Det kan emellertid icke anses osannolikt, att den relativa arbetstidsvolymen reduceras av andra orsaker i högre grad än tidigare. Andelen personer, som på grund av ålder e. dyl. icke annat än i undantagsfall står till arbetsmarknadens förfogande, har således sedan flera år successivt ökat. Även andelen personer, som tillfälligt icke utför förvärvsarbete, kan eventuellt tänkas öka. Däremot synes utvecklingen för andelen sysselsatta utanför byggnadsverksamheten mera osäker. Trenden synes närmast tyda på minskad andel. I detta fall är emellertid beroendet av konjunkturläget inom de komplementära branscherna av avgörande betydelse.

Sammanfattningsvis torde man emellertid vid bedömande av rekryteringsbehoven böra räkna med en något större andel genomsnittligt sysselsatta arbetare för perioden fram till 1965 än för 1957—1959. Här har antagits att andelen årsarbetare kommer att vara 78,0 % av det nominella antalet byggnadsarbetare. Detta är således en ökning med 2,5 procentenheter jämfört med åren 1957—59, men endast en ökning med 1,0 procentenheter från 1959 och ungefär oförändrat jämfört med 1960. Fördelat på olika yrkesgrupper innebär antagandet, att andelen för grovarbetarna uppskattas till 78,0 %, för träarbetarna till 79,0 % och för murarna till 75,0 %.

I följande tablå har med utgångspunkt från ovanstående antaganden *det totala bruttobehovet byggnadsarbetare* dels 1960, dels 1965 framräknats.

	Grovarbetare	Träarbetare	Murare	Samtliga
1960.....	65 800	45 600	15 600	127 000
1965.....	70 100	48 500	14 700	133 300

Till jämförelse anges nedan *det faktiska antalet* vid början av 1960.

	Grovarbetare	Träarbetare	Murare	Samtliga
1960.....	69 100	45 500	15 400	130 000

Avvikelserna mellan det beräknade behovet och det faktiska antalet år 1960 hänför sig huvudsakligen till grovarbetarna. Även om dessa avvikelser ej får pressas för hårt, kan de delvis vara uttryck för ett viss överskott på grovarbetare i utgångsläget. Arbetslöshetsstatistiska data visar även under 1960 en högre arbetslöshet bland grovarbetarna än bland övriga byggnadsarbetargrupper. En del av grovarbetaröverskottet har även sysselsatts i beredskapsarbeten och därigenom icke kommit till fullt uttryck i arbetslöshetstalen.

En siffermässig precisering av rekryteringsbehovet för att hålla eller nå en viss numerär när det gäller byggnadsindustrins olika yrkesgrupper måste bli av en karaktär, som endast ger grova ungefärliga värden. De faktorer, som påverkar rekryteringen, är i flertalet fall svåra att direkt påvisa eller mäta. Rekryteringen sker regelmässigt på flera vägar, vilka endast i undantagsfall är möjliga att kontrollera.

I de tidigare beräkningarna har faktorerna produktionsvolym, produktivitetssökning och sysselsättningsandel diskuterats. Kvar står nu uppskattningen av avgången på grund av olika orsaker, dödsfall, ålder, yrkesverksamhetens upphörande samt övergång till andra yrken och näringsgrenar.

Uppgifter om tidigare avgångsfrekvens finns bl. a. i fackförbundens medlemsstatistik. Denna statistik ger också viss uppdelning på olika typer av avgång. Totalt sett är avgången betydligt jämnare och stabilare än vad

nyrekryteringen är. En tendens till minskad avgång har märkts under 1950-talet. Denna tendens synes gälla beträffande såväl avgången till andra fackförbund som andelen beviljade utträden.

För antagande om avgången under 1960-talet har utom en extrapolering av 1950-talets utveckling även en åldersframskrivning av yrkesgrupperna använts som grundval.

I följande tablå lämnas uppgifter om dels den faktiska avgången under femårsperioden 1955—59, dels den antagna avgången under perioden 1961—65. Uppgifterna avser *den årliga avgången* i absoluta tal och i procent av det genomsnittliga medlemsantalet.

	Grovarbetare	Träarbetare	Murare	Samtliga
1955—59. Antal.....	4 300	2 300	560	7 160
%.....	6,5	5,2	3,6	5,7
1961—65. Antal.....	3 800	2 300	540	6 640
%.....	5,5	5,0	3,5	5,1

Den årliga avgången skulle således uppgå till ca 5 % eller mellan 6 500 och 7 000 personer. Mer än hälften av dessa kommer på grovarbetarfacket. För att hålla antalet byggnadsarbetare oförändrat skulle det således fordras en rekrytering av nämnda omfattning. Till detta skall alltså fogas den ökning eller minskning i rekryteringen, som motiveras av de förändringar i arbetskraftsbehovet, vilka antagits äga rum fram till 1965. Detta har beräknats stiga med 4 300 för grovarbetarna och med 2 900 för träarbetarna, medan för murarna antagits en minskning med 900. Som redan framhållits torde dock i utgångsläget ett visst överskott på grovarbetarna ha förelegat, vilket borde ge anledning räkna med behov av något mindre utökning av grovarbetarkåren. Underlag för någon mera preciserad uppskattning av detta överskott saknas dock. Jämfört med träarbetarna har emellertid som framgår av kap. 5 grovarbetarna haft omkring 2 % högre arbetslöshet under senare år, vilket motsvarar 1 300—1 400 arbetare. Låter man detta tal indicera grovarbetaröverskottet, skulle utvidgningsbehovet stanna vid omkring 3 000. Det kunde givetvis ifrågasättas, om hänsyn icke också borde tagas till att det i utgångsläget sannolikt förelegat ett underskott på i varje fall träarbetare. Med hänsyn till beräkningarnas ändock relativt grova natur torde man emellertid för träarbetare och murare böra utgå från de redovisade beräkningarna.

Under åren 1961—65 kommer således enligt de gjorda antagandena följande *nyrekrytering* till byggnadsbranschens tre huvudyrken att erfordras *årligen*.

Det totala årliga rekryteringsbehovet under den närmaste femårsperioden i avrundade tal kan uppskattas till 4 400 för grovarbetare, 2 900 för träarbetare och 400 för murare.

	Grovarbetare	Träarbetare	Murare	Samtliga
Ersättningsbehov.....	3 800	2 300	540	6 640
Utvidgningsbehov.....	600	580	— 180	1 000
Totalt rekryteringsbehov.....	4 400	2 880	360	7 640

Från fackförbundens sida registreras rekryteringen på två sätt, dels som nyinträde, dels som flyttning av medlemskapet från annat fackförbund. Fördelningen mellan dessa två rekryteringssätt är olika för olika grupper. Grupper med ordnad utbildning registrerar större andel nyinträdande än andra grupper. Med god yrkesutbildning synes flyttningsbenägenheten mellan fackförbunden avta. Av variationerna i inflyttningen till byggnadsarbetareförbundet kan det också konstateras, att dessa flyttningsrörelser i betydande grad är konjunkturkänsliga. Däremot är rekryteringen via nyinträde mera fast, vilket är naturligt, då lärlingsrekryteringen går denna väg.

I nedanstående tablå lämnas uppgifter om rekryteringens — delvis uppskattade — fördelning mellan nyinträde och överflyttning i genomsnitt för 1955—59. Uppgifterna avser *den årliga rekryteringens fördelning*.

	Grovarbetare	Träarbetare	Murare	Samtliga
Nyinträde.....	2 000	1 300	300	3 600
Överflyttning.....	2 300	1 000	200	3 500

Enligt dessa uppgifter skulle ca 51 % av rekryteringsbehovet ha ersatts med nyinträde under perioden 1955—59.

Den framtida rekryteringens fördelning är beroende av en rad olika faktorer. Om exempelvis utbildningsmöjligheter skapas eller utnyttjas i större omfattning än hittills kommer andelen som rekryteras genom överflyttning från andra fackförbund sannolikt att minska.

Nuvarande utbildningskapacitet

Den regelmässiga utbildningen inom byggnadsyrkena sker vanligen på två sätt, dels genom s. k. traditionell lärlingsanställning med utbildning på arbetsplatsen, dels genom yrkesutbildning på verkstadsskolor med därefter åtföljande lärlingsanställning. Uppgifterna om den traditionella utbildningens omfattning är emellertid bristfälliga. Principerna för yrkesutbildningen och därmed sammanhängande överenskommer arbetsmarknadsparterna emellan har sedan länge varit klara för yrkesgrupperna träarbetare och murare. För specialarbetarna — de yrkeskvalificerade grovarbetarna — träffas avtalsmässig överenskommelse om yrkesutbildningen först 1959. Lärotiden är för samtliga tre grupper 150 veckor, varav verkstads-

skoleutbildningen för berörda elever i regel är 80—90 veckor. För specialarbetarna finns även ett par vuxenutbildningsalternativ, varav det ena bygger på minst två års praktik som byggnadsgrovarbetare samt godkänd vidareutbildning om minst 3 månader. Som en övergångsform finns på vissa orter möjligheten att efter genomgång av en ettårig yrkesskola och ett års praktiskt arbete erhålla specialarbetarkompetens.

Utvecklingen av *utbildningsvolymen för träarbetare och murare på verkstadsskolor* framgår av följande uppgifter, som avser förhållandena i oktober eller året oktober—oktober.

	Träarbetare, antal elever		Murare, antal elever	
	1:a året	Fullföljt kursen	1:a året	Fullföljt kursen
1950.....	118	86	182	91
1951.....	116	101	195	115
1952.....	75	65	312	133
1953.....	100	79	311	177
1954.....	120	86	360	247
1955.....	205	84	31	259
1956.....	267	82	333	287
1957.....	319	182	198	274
1958.....	306	217	232	280
1959.....	520	242	205	147

Det bör observeras, att 1:a årets elever i regel fullföljt kursen efter två år, dvs. de som fullföljde kursen 1959 var de som 1957 registrerades som 1:a årets elever.

Antalet *1:a års elever i traditionell utbildning* år 1956 och i maj 1960 (för murarna är uppgifterna för 1960 delvis baserade på uppskattning) framgår av följande tablå, som grundar sig på uppgifter från fackföreningarna inom respektive förbund.

	Specialarbetare	Träarbetare	Murare
1956.....	—	31	120
1960.....	82	665	75

Totalt sett kan det konstateras, att utbildningsvolymen har expanderat kraftigt i fråga om träarbetarna och f. n. ger ett årligt bidrag av utbildade på ca 600. Antalet ökar emellertid till ca 1 000 om två år. När det gäller murarna, sjunker utbildningen, och det årliga resultatet torde nu ligga omkring 275—300 elever.

Beträffande specialarbetarutbildningen fanns enligt fackföreningarnas uppgifter 228 1:års specialarbetarelever vid yrkesskolorna. Sedan 1959 anställs även lärlingar; deras antal uppgick i maj 1960 till drygt hundratalet.

Totalt sett kan det konstateras, att utbildningsresurserna för specialarbetarna hittills varit små men att de är stadda under stark utbyggnad. Det största bidraget till vidareutbildning av grovarbetare till specialarbetare ger fortbildningskurser i statlig eller kommunal regi, som ordnas för arbetslösa byggnadsarbetare. Totalt uppgick antalet elever vid dessa kurser till ca 1 200 undervisningsåret 1959/60 mot ca 1 000 föregående år. I dessa uppgifter ingår även kurser för träarbetare och murare.

I följande tablå har den nuvarande nyutbildningens kapacitet ställts i relation till det totala årliga rekryteringsbehovet, sådant detta uppskattats i föregående avsnitt. Härvid har utbildningen genom arbetslöshetskurser icke medtagits.

	Grov- och specialarbetare	Träarbetare	Murare
Årligt nyrekryteringsbehov.....	4 400	2 900	400
Utbildningskapacitet.....	300	1 000	275
% av rekryteringsbehovet.....	7	34	69

I jämförelse med det rekryteringsbehov som föreligger är således den tillgängliga utbildningskapaciteten relativt liten. Speciellt gäller detta specialarbetarna. Av den totala rekryteringen behöver flertalet av dem, som registreras som nyinträdande, dvs. en växande andel, någon form av yrkesutbildning för byggnadsarbete. Så är åtminstone fallet när det gäller träarbetarna, murarna och specialarbetarna. Vissa grupper av de övriga grovarbetarna kan eventuellt även i fortsättningen få tillräcklig praktisk utbildning på arbetsplatserna eller rekryteras bland arbetare med annan lämplig yrkesutbildning än egentligt byggnadsarbete.

Med tillräckligt utbyggda utbildningsmöjligheter torde rekryteringen genom överflyttning från andra näringsgrenar — fackförbund — komma att minska. En betydande del av denna rekrytering torde emellertid bestå av yrkeskunnig byggnadsarbetskraft som kanske tidigare erhållit yrkesutbildning inom byggnadsindustrin. Denna arbetskraftsrörlighet kan väntas bestå och bör betraktas som en normal företeelse. För denna arbetskraft liksom för den inom byggnadsverksamheten redan befintliga arbetskraften krävs emellertid i många fall en kompletterande utbildning. Utöver arbetslöshetskurserna finns dock för närvarande ingen organisation för denna utbildning.

Sammanfattning

I föregående kapitel redovisades en prognos rörande arbetskraftsbehovet uttryckt i genomsnittligt antal sysselsatta byggnadsarbetare. I detta kapitel har beräkningarna begränsats till att endast gälla husbyggnadsverksamheten. Dessutom har arbetskraftsbehovet räknats om till ett brutto-

begrepp, dvs. till antalet fackförbundsmedlemmar. Därvid skulle enligt prognosen behovet av arbetare öka med närmare 5 % från 1960 till 1965. Med hänsyn till det befintliga arbetarantalet samt till avgången har det årliga rekryteringsbehovet uppskattats till i genomsnitt ca 4 400 grov- och specialarbetare, 2 900 träarbetare och 400 murare.

Nyutbildningsbehovet är icke lika stort som nyrekryteringsbehovet, då byggnadsindustrin i viss utsträckning rekryterar arbetskraft, vars behov av yrkesutbildning erhållits vid andra näringar eller vars yrkesutbildningsbehov icke är särskilt differentierat. Den befintliga utbildningskapaciteten är dock relativt begränsad och omfattar för grov- och specialarbetarna endast ca 7 % av det årliga nyrekryteringsbehovet. För träarbetarna och murarna uppgår motsvarande andel till 34 resp. 69 %.

KAPITEL 9

Åtgärder för förbättrad arbetsmarknadsfunktion

I inledningskapitlet angavs en del frågor, som utredningen haft att ta ställning till. Huvudfrågan har varit storleken av arbetskraftsbehovet och de därmed sammanhängande aspekterna beträffande arbetskraftens sammanställning i yrkes- och åldersavseende samt dess sysselsättning.

Det ligger i sakens natur, att det icke är möjligt att exakt ange hur stort arbetskraftsbehov som föreligger. Även om sådana faktorer som produktionsbehov och produktivitet vore helt kända och det således vore teoretiskt möjligt att bestämma arbetskraftsbehovet uttryckt i arbetstimmar eller liknande klart definierbar enhet, finns det andra faktorer av arbetsmarknadsteknisk natur som modifierar sådana kalkyler. De arbetsmarknadsmässiga förhållandena är alltid sådana, att vissa brister i anpassningen av tillgång och efterfrågan på arbetskraft föreligger. I fråga om byggnadsverksamheten är de stora variationerna i arbetskraftefterfrågan en avgörande faktor för anpassningssvårigheterna. Dessa variationer, som under efterkrigstiden varit av flera olika slag — konjunkturella, säsongmässiga, geografiska, yrkesmässiga osv. — kan givetvis i praktiken aldrig helt elimineras. Från såväl social som samhällsekonomisk synpunkt är det emellertid nödvändigt, att en utjämning av efterfrågevariationerna kommer till stånd. Hur långt detta krav på utjämning skall drivas, måste givetvis bedömas utifrån de speciella förhållanden, som orsakar olika slag av efterfrågevariationer på arbetskraft.

När det gäller de variationer i arbetskraftsbehovet, som beror på *allmänna konjunkturvariationer*, är det tydligt att avgörandena huvudsakligen ligger utanför byggnadsindustrin. Det måste i första hand vara en uppgift för statsmakterna, men såsom byggherrar även kommuner samt kooperativa och enskilda företag, att planera för en jämn investeringspolitik, när det gäller byggnader och anläggningar. Plötsliga inskränkningar liksom kraftiga volymökningar i speciellt husbyggnadsverksamheten försvårar en jämn och planmässig arbetskraftsrekrytering och åstadkommer i vissa fall, att arbetskraften dåligt utnyttjas.

Vissa begränsade konjunkturvariationer torde emellertid icke helt kunna undvikas. Därför kan inte heller en av konjunkturvariationer betingad rörlighet hos arbetskraften till och från byggnadsindustrin helt undvikas.

Byggnadsindustrins *säsongmässigt* varierande arbetskraftsbehov är ett

problem av stor betydelse. Rent tekniskt torde inga större sysselsättningsvariationer behöva förekomma av klimatiska skäl. Av ekonomiska och organisatoriska orsaker bedöms det emellertid fortfarande i många fall vara fördelaktigt att begränsa eller icke utföra byggnadsarbete vintertid. Detta medför, att det under viss tid av året i regel föreligger överskott på byggnadsarbetskraft. Som framgått av kap. 5 har också en mycket stor del av den under senare år registrerade arbetslösheten varit av säsongmässig karaktär. Däremot har det sedan länge förelegat brist på viss yrkesarbetskraft under sommaren.

Denna säsongmässiga växling mellan överskott och balans eller brist på byggnadsarbetskraft måste mötas med åtgärder, som både ökar arbetskraftens rörlighet och ytterligare utjämnar efterfrågan på arbetskraft.

Även på grund av andra för byggnadsverksamhetens sysselsättning karakteristiska förhållanden, såsom de *geografiskt* och *yrkesmässigt* sett stora variationerna i efterfrågan på byggnadsarbetskraft ävensom den stora *arbetskraftsomsättningen*, dvs. anställningarnas genomsnittligt sett relativt korta varaktighet, uppkommer svårigheter att anpassa efterfrågan och tillgång på arbetskraft.

Frågan om byggnadsarbetarkårens lämpliga storlek kompliceras således av flera omständigheter. Förhållandena är emellertid sådana, att en förbättrad ömsesidig anpassning av efterfrågan och tillgång måste eftersträvas. Detta förutsätter, att problemen angripes från flera håll. Samtidigt som en utjämning av efterfrågevariationerna på arbetskraft måste eftersträvas, måste en lämplig dimensionering av byggnadsarbetarkåren upprätthållas. Därtill måste också kårens rörlighet och anpassningsbarhet ökas. Detta kan inte vinnas genom någon enstaka isolerad åtgärd utan endast genom en samfällid och målmedveten politik av samtliga berörda parter.

Den nuvarande arbetsmarknadspolitiken och den ekonomiska politiken överhuvud innefattar också en rad åtgärder för att förbättra och underlätta den arbetsmarknadsmässiga anpassningen av tillgång och efterfrågan på arbetskraft. Flera av dessa åtgärder är av sådan natur, att de berör hela eller större delen av arbetsmarknaden. En del av åtgärderna har emellertid primärt endast tagit sikte på byggnadsverksamhetens arbetsmarknad. Den åsyftade effekten har då varit att begränsa eller utjämna efterfrågan på arbetskraft eller att öka arbetskraftens rörlighet.

I det följande skall en närmare översikt lämnas över det åtgärdsregister, som den nuvarande arbetsmarknadspolitiken förfogar över. Självklart spelar emellertid den allmänna ekonomiska politiken och de åtgärder av finans- och penningpolitisk natur som vidtas en väsentlig roll för byggnadsverksamheten. Dessa skall dock ej här närmare behandlas. Påpekas bör endast att statsmakterna också direkt i egenskap av byggherre och bidragsgivare har stort inflytande på byggnadsverksamheten. Av de to-

tala bruttoinvesteringarna i byggnader och anläggningar har under senare år de statliga utgjort ca 20 %, de kommunala 30 % och de privata 50 %. Särskilt beträffande anläggningsverksamheten, där den statliga sektorn är mycket stor, men också inom husbyggandet, där exempelvis 95 % av bostadsbyggandet sker under statlig ekonomisk medverkan, har den statliga ekonomiska politiken en i många avseenden avgörande betydelse.

För att effektiva åtgärder skall kunna insättas fordras kunskaper om de förhållanden, som man vill påverka. Skall åtgärderna få full effekt, är det därtill nödvändigt att i någorlunda god tid få kännedom om förändringarna på arbetsmarknaden. Till en början skall därför en översikt lämnas över den nuvarande statistiken på byggnadsområdet från de synpunkter, som här är aktuella.

Statistik och prognoser

Aktuell statistik och goda prognoser är av synnerlig vikt för en effektiv arbetsmarknadspolitik. I första hand erfordras uppgifter om arbetslösheten, sysselsättningens och produktionens storlek, sammansättning och geografiska fördelning samt uppgifter om företagens, statens och kommunernas samt de enskildas planerade investeringar i byggnader och anläggningar samt det därav följande arbetskraftsbehovet. Det kan här omedelbart konstateras, att den nuvarande statistiken icke tillfredsställande fyller dessa krav.

Arbetslöshetsstatistiken är den bäst utvecklade av den befintliga och nödvändiga statistiken. Den sedan 1955 av arbetsmarknadsstyrelsen utarbetade statistiken ger snabba och relativt ingående uppgifter om arbetslösheten. Statistikens beroende av arbetslöshetsförsäkringen medför dock brister hos statistiken, som speciellt för byggnadsarbetarna kan medföra ofullständiga och missvisande uppgifter om arbetslösheten.

Sysselsättningsstatistiken är, som tidigare visats, mycket ofullständig. Som en biprodukt av byggnadsregleringen gör arbetsmarknadsstyrelsen två undersökningar per år om sysselsättningen vid vissa tillstånd reglerade byggen. Byggnadsfackens utredningsavdelning gör dessutom vissa undersökningar, vilka emellertid även de är av begränsad omfattning. Att utifrån detta material dra mer detaljerade slutsatser om sysselsättningens olika karakteristika är inte möjligt.

Någon löpande produktionsstatistik finns icke för byggnadsverksamheten. Konjunkturinstitutet gör visserligen årligen vissa beräkningar om produktionens omfattning. Primärmaterialet för dessa beräkningar erhålles genom uppskattningar och undersökningar, som en rad olika statliga, kommunala och enskilda institutioner gör. Även i detta fall är byggnadsregleringens driftsstatistik ett av de viktigare primärmaterialen.

Uppgifter om planerade investeringar inom byggnadsverksamheten er-

hålles mera kortsiktigt för den tillståndsberoende byggnadsverksamheten genom de inkomna ansökningarna om igångsättningstillstånd. Länsarbetsnämnderna gör vidare fr. o. m. 1960 varje kvartal en uppskattning av det väntade påbörjandet av byggnader och anläggningar under de kommande 2 å 3 kvartalen. Till grund för dessa beräkningar ligger — förutom de uppgifter och erfarenheter som byggnadsregleringen gett och alltjämt ger — mera informella kontakter, som nämnderna har med olika lokala företag och institutioner. Därjämte gör arbetsmarknadsstyrelsen, konjunkturinstitutet och kommerskollegium vissa enkäter, där det bl. a. frågas om de väntade investeringarnas omfattning.

De prognoser eller prognosliknande beräkningar, som göres på grundval av ovannämnda material, sker i huvudsak i total kategorier och i form av årsberäkningar, som nödvändigtvis blir mycket hypotetiska. Detta är exempelvis fallet med de beräkningar, som göres i anslutning till statsverkspropositionens nationalbudget. Dessa beräkningar är alltför odifferentierade och framförallt operiodicerade som underlag för bedömande av utvecklingen inom byggnadsverksamheten och behovet av olika åtgärder från arbetsmarknadspolitisk synpunkt.

Prognoser omfattande den arbetsmarknadsmässiga utvecklingen utarbetas huvudsakligen av arbetsmarknadsstyrelsen. Dessa är när det gäller byggnadsverksamheten främst av två slag. Varje vår och höst göres en mer allmän uppskattning av utvecklingen under de närmaste 6—12 månaderna för såväl byggnadsverksamheten som näringslivet i övrigt. Till grund för dessa beräkningar ligger utom centralt tillgänglig statistik av tidigare nämnt slag länsvisa undersökningar gjorda av länsarbetsnämnderna. Beräkningarna får huvudsakligen formen av en verbal sammanfattning av rådande tendenser på arbetsmarknaden, sådana dessa tolkas av länsarbetsnämnderna eller eljest kommer till uttryck i befintlig statistik.

Länsarbetsnämnderna gör dessutom sex gånger om året vissa mera numeriskt preciserade prognoser. Dessa innefattar uppgifter dels om antalet byggnadsarbetare, som uppskattas stå till arbetsmarknadens förfogande, dels om det beräknade antalet sysselsatta. På basis av dessa uppgifter framräknas väntat överskott eller brist på grovarbetare, träarbetare resp. murare månad för månad under successiva 6-månadersperioder inom olika geografiska områden. Dessa områden, s. k. prognosområden, omfattar i allmänhet en större tätort med kringliggande landsbygd. Uppgifterna om sysselsättningen är fördelad på reglerad och oreglerad byggnadsverksamhet. Sysselsättningen vid reglerad byggnadsverksamhet omfattar endast de av länsarbetsnämnden vid prognosens upprättande kända konkreta byggnadsprojekten. Uppgifterna om sysselsättningen vid oreglerad byggnadsverksamhet är baserade på en uppskattning. Antalet tillgängliga byggnadsarbetare uppskattas med ledning av fackföreningarnas medlemsantal. Dessa prognosers säkerhet och användbarhet är begränsad.

Byggnadsregleringen

Den byggnadsreglering, som funnits alltsedan början av 1940-talet, har motiverats av flera olika förhållanden. Under 1950-talet har byggnadsregleringen huvudsakligen använts för fyra olika syften: 1) konjunkturpolitisk begränsning av investeringarna, 2) fördelning av investeringarna efter vissa principer, 3) säsongmässig utjämning av sysselsättningen inom byggnadsverksamheten och 4) som medel i politiken för näringslivets lokalisering. Regleringens omfattning har varierat starkt. Under större delen av 1950-talet har en successiv avveckling av regleringen skett genom att stora delar av byggnadsverksamheten har beviljats generellt tillstånd eller undantagits från regleringen. Från och med 1959 gäller generellt tillstånd för all byggnadsverksamhet. Kvar står endast den säsongmässiga regleringen genom s. k. igångsättningsstillstånd. Denna sköts helt av länsarbetsnämnderna och innebär, att tillstånd för igångsättning fordras för vissa byggnadsarbeten. Syftet är icke att begränsa byggnadsverksamheten utan endast att åstadkomma jämnare säsongmässig sysselsättning.

Som ett mått på regleringens omfattning kan nämnas att bruttoinvesteringarna i byggnader och anläggningar beräknas under 1958 och 1959 ha uppgått till 10 451 resp. 11 560 miljoner kr. Igångsättningsstillstånd meddelades samma år för byggnadsarbeten till en kostnad av 5 674 resp. 5 945 miljoner kr. Den reglerade byggnadsverksamheten motsvarar således kostnadsmässigt ca 50—55 % av den totala byggnadsverksamheten. En stor del av övriga arbeten står emellertid också under viss offentlig kontroll. Till den »fria» sektorn hör nämligen det statliga vägväsendets arbeten, vilkas säsongmässiga omfattning avgörs under kontakt med arbetsmarknadsmyndigheterna, samt vidare SJ:s och televerkets ban- och linjearbeten. Vidare är de statliga och kommunala myndigheternas arbeten, som utföres av egen fast anställd personal, undantagna från tillståndsregleringen. Så är givetvis också fallet beträffande beredskapsarbetena. Icke heller industrins underhållsarbeten, som utföres av hos företagen fast anställd personal, ingår i regleringen.

Andra »fria» sektorer av byggnadsverksamheten är småhusbyggandet, större delen av reparations- och underhållsverksamheten överhuvud samt jordbrukets ekonomibyggnader. Inom dessa arbeten är också som tidigare visats säsongsvängningarna inom sysselsättningen avsevärda. I strävandena att utjämna sysselsättningsvariationerna har därför arbetsmarknads- och bostadsstyrelserna åren 1958 och 1960 beslutat, att igångsättningen av gruppbebyggelse av småhus skall ske så att största möjliga vintersysselsättning åstadkommes. Tertiärbelånade och icke statsbelånade rad- och kedjehus har under hela efterkrigstiden i regleringshänseende betraktats som flerfamiljshus och således berörts av igångsättningsregleringen. För gruppbebyggelse, som sker med egnahemslån, skall numera länsbostads-

nämnden i lånebeslutet införa bestämmelser om tidpunkt då byggnadsarbete skall igångsättas. Då gruppbebyggelsen för närvarande torde omfatta ca 4 000—5 000 lägenheter, innebär det att ca $\frac{1}{4}$ av småhusbyggandet skall ingå i den säsongutjämnande byggnadsverksamheten. Effekten torde emellertid vara ganska begränsad. Gruppbebyggelse förekommer i regel endast på större orter. Säsongarbetslösheten är emellertid som framgått av kap. 5 mest utpräglad på landsbygden och på mindre orter.

Igångsättningsregleringens innebörd är principiellt sett av tre olika slag. För det första innebär den en reglering av byggnadsarbetets påbörjande genom att det i tillståndet anges tidigast och senaste igångsättningsdatum. Om icke byggnadsarbetet påbörjats inom föreskriven tid, upphör igångsättningstillståndet att gälla. Vidare innebär regleringen ett fastställande av en tidplan för arbetets bedrivande med uppgift om antalet sysselsatta arbetare månad för månad. Igångsättningen skall om möjligt ske på sådan tid, att största möjliga sysselsättning erhålles under vintermånaderna eller eljest på sådan tid, som länsarbetsnämnden finner ändamålsenlig med hänsyn till det väntade sysselsättningsläget. För det tredje gäller som allmän regel, att minst $\frac{1}{4}$ av arbetsstyrkan skall ha uppnått 50 års ålder. Med hänsyn till arbetsmarknadsläget och byggnadsarbetarkårens ålderssammansättning på respektive ort kan dock länsarbetsnämnden bestämma om annan åldersgräns eller -andel.

Vid de överläggningar inför socialministern med de berörda arbetsmarknadsparterna, som föregick lättnaderna i byggnadstillståndsregleringen den 1 januari 1959, överenskomms att försöksvis helt avskaffa byggnadsregleringen (igångsättningsregleringen) på några orter. Lokala samarbetsorgan — samarbetsnämnder — skulle bildas på dessa orter med representanter för kommunen, arbetsförmedlingen och parterna på byggnadsarbetsmarknaden. Samarbetsorganens uppgift skulle vara att eftersträva en planering av ortens byggnadsverksamhet på sådant sätt, att säsongutjämnningen inte blev sämre än om systemet med igångsättningstillstånd fortfarande hade tillämpats.

Till försöksorter utsågs senare Hälsingborg, Linköping, Uppsala, Hudiksvall samt Skellefteå stad med Skellefteå landskommun. Försöksverksamheten påbörjades den 1 april 1959.

Enligt ett av arbetsmarknadsstyrelsen och arbetsmarknadsparterna undertecknat cirkulär åligger det samarbetsnämnderna att skaffa sig god kännedom om all pågående och planerad byggnadsverksamhet på orten samt vid behov upptaga överläggning med myndigheter, byggherrar och byggnadsföretagare. Nämnden skall eftersträva en sådan planering av byggnadsverksamheten, att bästa möjliga säsongutjämnning och i övrigt ett rationellt ianspråktagande av arbetskraften ernås. Därför skall nämnden också sprida upplysning om sina intentioner till berörda parter samt även i övrigt verka för målsättningens fullföljande. Arbetsmarknadsstyrelsens

uppgift att följa utvecklingen inom byggnadsverksamheten genom insamlandet av statistiska uppgifter om påbörjade och pågående arbeten skall icke inskränkas av försöksverksamheten.

Nämndernas arbetsrutiner har utformats olika på de fem försöksorterna. I allmänhet har arbetsförmedlingarna skött det praktiska arbetet. Nämnderna sammanträder i regel varje månad — i ett fall dock endast 4 gånger per år. Utvecklingen inom ortens byggnadsverksamhet erhålles genom flera olika kanaler, genom rundskrivelser till företag och andra byggherrar, entreprenörer m. fl. samt genom kontakter med stadsingenjörskontor, fastighetskontor, byggnadsnämnd och andra myndigheter.

Behovet av aktiv ledning vid bedömandet av lämplig igångsättning har bedömts olika på olika orter. På två av försöksorterna synes en direkt individuell rekommendation av lämplig igångsättningstid förekomma. På övriga orter har man bedömt det vara tillräckligt att följa, registrera och i undantagsfall inskrida för att underlätta en igångsättning enligt byggherrens önskemål.

I övrigt söker samarbetsnämnderna få gehör för sina synpunkter genom information till berörda parter om förhållandena på byggnadsarbetsmarknaden under överblickbar tid. Särskilt synes möjligheterna för byggherrar, projektörer och entreprenörer att hos arbetsförmedlingen få upplysning om arbetsmarknadsläge, lämplig igångsättningstid osv. bedömas vara av mycket stort värde. Härigenom har man redan på projekteringsstadiet bättre kunnat inrikta sig på en realistisk igångsättningstid än vad som tidigare varit vanligt.

Från samtliga försöksorter har omvitnats, att det lokala intresset för en säsongutjämning har aktiviserats hos samtliga berörda parter. De lokala organen och parterna har tagit större ansvar för dessa frågor, sedan försöksverksamheten påbörjades.

Vad slutligen gäller försöksverksamhetens resultat i form av förändringar i säsongvariationernas omfattning är det ännu för tidigt att dra några slutsatser. Säsongarbetslösheten i försöksorterna synes 1959/60 i allmänhet ha varit lägre än föregående år, men så var förhållandena också i hela riket. Det framhålles också från flera håll inom nämnderna, att det nya systemet icke hittills satts på något egentligt prov, då man under den gångna tiden under alla omständigheter synes ha kunnat vänta en tämligen god balans på byggnadsarbetsmarknaden. I allmänhet synes dock samarbetsnämnderna hysa goda förhoppningar om möjligheterna att även under andra konjunkturbetingelser kunna åstadkomma en säsongmässig utjämning av sysselsättningen.

Investeringsreserv och beredskapsarbeten

Det åligger arbetsmarknadsstyrelsen att upprätta förslag till investeringsreserv. Denna reserv av statliga, kommunala och statsunderstödda arbeten

ligger bl. a. till grund för statsmakternas beslut om »allmän beredskapsstat», vilken i händelse av omfattande arbetslöshet kan tagas i anspråk för finansiering av de i investeringsreserven ingående arbetena.

Den senast fastställda beredskapsstaten, som gäller för budgetåret 1960/61, avser arbeten för ca 1,5 miljard kr., varav ca 800 miljoner kr. statliga arbeten, 600 miljoner kommunala arbeten och ca 150 miljoner kr. enskilda arbeten. Av investeringsreservens arbeten är anläggningsarbetena den största andelen eller ca 800 miljoner kr. Husbyggnadsarbetena uppgår till ca 350 miljoner kr., industribeställningarna till ca 250 miljoner samt skogsvårdsarbeten m. m. till ca 150 miljoner kronor.

Bland de olika grupperna av husbyggnadsarbeten i investeringsreserven är byggnader för skolväsendet den största. En betydande mängd andra kommunala och enskilda husbyggnader samt — i mindre omfattning — statliga husbyggnadsföretag ingår också i reserven.

En investeringsreserv bör innehålla så aktuella företag, att de skulle kunna komma till utförande med anlitande av ordinarie anslag under den närmaste tiden samt — i fråga om kommunala och enskilda arbeten — vara berättigade att stödjas med statsbidrag eller statslån. Även andra angelägna kommunala företag kan dock i vissa fall tas med. I vilken grad investeringsreserven behöver tas i anspråk beror på det allmänna arbetsmarknadsläget. Även under goda konjunkturförhållanden kan det säsongmässigt och inom vissa delar av landet erfordras att beredskapsarbeten anordnas för att bereda arbetslösa sysselsättning.

Beredskapsarbetenas omfattning åren 1955—60 framgår av följande tablå, som anger den högsta, lägsta samt den genomsnittliga sysselsättningen respektive år.

	Högsta syssel- sättning	Lägsta syssel- sättning	Genomsnittlig sysselsättning
1955.....	2 754	356	1 246
1956.....	2 984	489	1 474
1957.....	4 639	272	1 933
1958.....	6 049	965	3 473
1959.....	15 344	3 504	8 849
1960.....	12 969	2 034	6 130

Som framgår av ovanstående serier har beredskapsarbetena såväl säsong- som konjunkturmässig betydelse. Under högkonjunktur kan beredskapsarbetena begränsas till ett mer speciellt arbetslöshetsklientel och till arbeten, vilkas ekonomiskt-expansiva effekt är begränsad. Vid sämre konjunkturförhållanden kan dyrare arbeten förekomma, där den expansiva effekten sträcker sig ut över vidare fält.

Den högsta sysselsättningen noteras vanligen i februari—mars och den lägsta i juli—augusti. De säsongmässiga variationerna i sysselsättningen

vid beredskapsarbeten har särskilt under senare år varit stora. År 1959 var exempelvis skillnaden mellan högsta och lägsta sysselsättning ungefär av samma storleksordning som de säsongmässiga fluktuationerna vid den »fria» sektorns byggnadsarbeten. Nu torde emellertid endast en mindre del av de vid beredskapsarbete sysselsatta vara personer, som kan betecknas som byggnadsarbetare. Enligt en undersökning som gjordes rörande de personer, som under oktober 1959 hänvisades till beredskapsarbete var denna månad 30,3 % av de hänvisade byggnadsarbetare. Särskilt i Norrlandslänen torde emellertid byggnadsarbetarna vara en betydligt större grupp, varav en icke obetydlig del ganska regelbundet säsongmässigt sysselsättes vid beredskapsarbete.

Investeringsfonderna

Bestämmelser om investeringsfonder för konjunkturutjämning har funnits under hela efterkrigstiden. Enligt erfarenheter från 1930-talets utveckling i såväl Sverige som i andra länder drabbas vid en konjunkturedgång i första hand och kraftigast investeringarna inom industrin och handeln. Även om industrins och handelns andel av de totala byggnadsinvesteringarna är relativt begränsad — i Sverige under senare år sammanlagt ca 15—16 % — är dess betydelse marginellt sett stor även för byggnadsverksamheten. Ännu större torde emellertid dess indirekta betydelse vara genom att bristande investeringar i industribyggnader även medför stor nedgång i beställningar på maskiner och annan industriell utrustning. Genom lagstiftningen om investeringsfonder får företagen möjlighet att skattefritt fondera vinstmedel för användning under perioder, då investeringsviljan eljest är låg.

Intresset för *avsättningar till investeringsfonder* har ökat starkt under de senaste åren. Enligt 1960 års inkomsttaxering uppgick de samlade avsättningarna till 1 364 milj. kr. fördelade på 1 289 företag. Fondavsättningarnas tillväxt framgår av följande.

	1950	1955	1956	1957	1958	1959
Milj. kr.	215	414	539	754	1 143	1 364

Med anledning av det aktuella konjunkturläget 1960 medgavs genom särskilt beslut extra skatteavdrag för fondavsättningar, som inbetalades till riksbanken under tiden 1 juli—31 oktober 1960. Avsikten var att stimulera till tidigare och större insättningar än vad som eljest skulle ha blivit fallet. De på detta sätt gjorda insättningarna uppgick till ca 770 milj. kr.

I maj 1958 beslöt arbetsmarknadsstyrelsen mot bakgrund av det konjunkturläge som då rådde, att investeringsfonder skulle få tagas i anspråk.

Detta var första gången som fonderna sattes in som arbetsmarknadspolitisk åtgärd. Sedan en tydlig förbättring av arbetsmarknadsläget ägt rum beslöts i september 1959, att inga ytterligare tillstånd tills vidare skulle lämnas. Enligt de av arbetsmarknadsstyrelsen lämnade tillstånden skulle maximalt ca 750 milj. kr. kunna tagas i anspråk. Härutöver lämnade Kungl. Maj:t tillstånd att ianspråktaga ca 320 milj. kr. för i huvudsak omfattande och tidskrävande investeringar. Av sistnämnda belopp avsåg ca 200 milj. kr. framtida avsättningar. Större delen av de givna tillstånden gällde investeringar i byggnader och anläggningar. Totalkostnaden för hithörande investeringar var emellertid högre, då fonderna ofta inte uppgick till sådana belopp, att de täckte hela kostnaden. Tillstånden var ämnade att stimulera till tidigare igångsättning av planerade byggnadsprojekt, bl. a. med hänsyn till den av konjunkturläget skärpta säsongmässiga avmattningen på arbetsmarknaden under vintrarna 1958/59 och 1959/60. Detta lyckades såtillvida att under februari 1959 ca 4 000 byggnadsarbetare sysselsattes vid byggnadsföretag, som helt eller delvis finansierades med investeringsfonder. I februari 1960 var motsvarande siffra ca 6 700.

Av följande tablå framgår storleken kostnads- och sysselsättningsmässigt av de byggen, för vilka fondmedel användes. Uppgifterna är — utom för november 1958 — inhämtade i samband med arbetsmarknadsstyrelsens två gånger om året utförda inventeringar av den reglerade byggnadsverksamheten.

De första medgivandena att få taga investeringsfonder i anspråk gavs som ovan nämnts i maj 1958. I mitten av november samma år var byggen, som helt eller delvis finansierades med fondemedel, till en kostnad av 172 milj. kr. under utförande. Vid dessa byggen sysselsattes ca 2 000 byggnadsarbetare. I mitten av februari följande år hade volymen ungefär fördubblats och utgjorde då ca 22—24 % av samtliga reglerade byggen inom industri och handel. Av hela den reglerade sektorn var andelen emellertid endast 3—4 %. Tillväxten fortsatte och kulminerade sysselsättningsmässigt vintern 1960, då i februari byggen för över 590 milj. kr. var under utförande, sysselsättande 6 700 byggnadsarbetare.

Arbetsmarknadsstyrelsens beslut avsåg vissa begränsade tidsperioder. I åtskilliga fall var det dock fråga om stora byggnadsobjekt, som skulle sträcka sig förhållandevis långt fram i tiden och därför endast delvis kunde finansieras genom ianspråktagande av investeringsfond. I augusti 1960 pågick sålunda allttjämt 136 byggnadsobjekt, för vilka bifall angående investeringsfonder lämnats av styrelsen. Som framgår av tablåen var totalkostnaderna för dessa beräknade till 494 milj. kr. och antalet sysselsatta byggnadsarbetare 4 900. Ser man däremot till de pågående byggnadsarbetena, som allttjämt finansierades med investeringsfonder genom beslut av styrelsen, var det endast fråga om 60 objekt för 188 milj. kronor i totalkostnader, vilka sysselsatte 1 920 arbetare. De återstående kostnaderna för sist-

Pågående byggnadsföretag med investeringsfondsmedel

	Absoluta tal		I % av i byggnadsinventeringen ingående företag			
			Företag inom industri och handel		Samtliga företag	
	Kostnad milj. kr.	Sysselsatta	Kostnad milj. kr.	Sysselsatta	Kostnad milj. kr.	Sysselsatta
1958 12/11.....	172,0	2 000	..	..	..	..
1959 16/2.....	320,0	4 000	21,8	24,3	3,4	4,4
13/8.....	570,0	6 400	32,5	35,8	5,5	7,1
1960 15/2.....	590,0	6 700	28,1	30,6	5,4	7,3
16/8.....	650,0	6 000	27,1	24,6	5,6	6,1
Därav exkl. särskilda tillstånd av Kungl. Maj:t						
1958 12/11.....	172,0	2 000	..	..	..	..
1959 16/2.....	320,0	4 000	21,8	24,3	3,4	4,4
13/8.....	570,0	6 400	32,5	35,8	5,5	7,1
1960 15/2.....	553,0	6 300	26,3	28,7	5,1	6,9
16/8.....	494,0	4 900	20,6	20,0	4,3	5,0

nämnda byggnadsobjekt uppgick till 90 milj. kronor. Bl. a. på grund av att inga av arbetsmarknadsstyrelsen lämnade tillstånd sträckte sig längre än t. o. m. utgången av år 1960, uppgick den återstående kostnad, som fick finansieras med investeringsfonder, till ett lägre belopp.

Enligt en lagändring i början av år 1959 fick Kungl. Maj:t möjlighet att lämna tillstånd att ta i anspråk investeringsfonder under en längre period än vad de aktuella konjunkturutsikterna kunde ge anledning till. Avsikten härmed var att under konjunkturedgången stimulera påbörjandet även av mera omfattande och tidskrävande investeringar. Här avsedda bifall är begränsade till 75 procent av investeringskostnaderna. I februari 1960 pågick 15 sådana byggnadsobjekt, för vilka särskilt tillstånd givits av Kungl. Maj:t. Totala byggnadskostnaderna för dessa objekt var 34,0 milj. kronor och ca 420 byggnadsarbetare var sysselsatta. I augusti 1960 hade antalet objekt ökat till 23 med byggnadskostnader uppgående till 155 milj. kr. och 1 060 sysselsatta byggnadsarbetare.

Rörlighetsstimulerande åtgärder

Av grundläggande betydelse inte bara för den rörlighetsfrämjande politiken utan för nästan all arbetsmarknadspolitik är en effektiv *arbetsförmedling*. En betydande del av arbetskraftens rörlighet sker också genom arbetsförmedlingens medverkan. I efterföljande tablå ges uppgifter om *antalet genom arbetsförmedlingen tillsatta manliga platser*, dels totalt, dels inom byggnadsverksamheten.

År	Samtliga	Därav inom byggnadsverksamhet	Byggnadsverksamhet i % av samtliga
1956.....	645 145	115 735	17,9
1957.....	573 158	111 967	19,5
1958.....	546 437	114 869	21,0
1959.....	580 371	109 110	18,8

Genom arbetsförmedlingen tillsättes årligen ca 900 000 platser, varav ca 600 000 med manliga sökande. Av dessa manliga platser är 18—20 % inom byggnadsverksamheten. Arbetsförmedlingen medverkar icke bara i den lokala arbetskraftsrörligheten utan även i den interlokala. Som framgår av nedanstående uppgifter har under senare år 8—9 % av de genom arbetsförmedlingen tillsatta manliga platserna inom byggnadsverksamheten skett i samverkan med annan arbetsförmedling, dvs. genom interlokal förmedling.

	Samtliga yrkesområden	Byggnadsverksamhet	I % av samtliga tillsatta platser	
			Samtliga yrkesområden	Byggnadsverksamhet
1956.....	46 583	9 200	7,2	7,9
1957.....	42 314	8 892	7,4	7,9
1958.....	36 623	9 784	6,7	8,5
1959.....	43 182	10 054	7,4	9,2

Arbetsförmedlingen har under den gångna konjunktur nedgången tillfälligt fått något större personalresurser till sitt förfogande. Genom omplacering och omfördelning av resurserna har man strävat att anpassa arbetsförmedlingen till de lokalt och tidsmässigt inträffade förändringarna.

Även genom en förbättring av de ekonomiska resurserna har förmedlingarna fått större möjligheter än tidigare att främja den geografiska rörligheten. Sedan januari 1959 kan arbetsmarknadsstyrelsen bevilja *start-hjälp* med högst 300 kr. i varje särskilt fall till personer från av arbetslöshet drabbade områden som tillträder en anställning på annan ort. Beloppet avser att täcka etableringskostnaderna i väntan på det första avlöningsstillfället samt överhuvud verka utflyttningsstimulerande. Som villkor för starthjälpen gäller att anställningen skall uppgå till minst 90 dagar. Avbrytes anställningen dessförinnan på grund av arbetstagarens förvållande, föreligger återbetalningsskyldighet enligt vissa regler.

Under budgetåret 1959/60 har starthjälp beviljats i 8 164 fall till en kostnad av 2 102 000 kr.

Sedan januari 1958 kan arbetsmarknadsstyrelsen bevilja *familjebidrag* till arbetstagare med hushåll på två orter. Utöver villkoren för starthjälp

gäller att arbetstagaren skall ha för avsikt att varaktigt bosätta sig på den nya arbetsorten samt att han icke omedelbart kan erhålla familjebostad på denna ort. Familjebidrag beviljas för högst 9 månader och utgår under de tre första månaderna med 140 kr./månad för make eller husföreståndarinna, 45 kr./månad för barn under 16 år samt med bruttohyreskostnaden på avflyttningssorten, dock högst 210 kr. Efter tre månader reduceras bidraget till två tredjedelar och efter 6 månader till en tredjedel av nämnda belopp. Såväl familjebidrag som starthjälp kan utgå i ett och samma fall.

Antal beviljade familjebidrag samt medelsförbrukningen under budgetåren 1958/59 och 1959/60 framgår av följande tablå.

	1958/59	1959/60
Antal familjebidrag.....	1 881	2 110
Medelsförbrukning kr.....	2 252 000	2 761 000

Resepenning kan utgå i form av förskott eller som bidrag utan återbetalningsskyldighet. Villkoren är att arbetstagaren är arbetslös och icke kan erbjudas lämpligt arbete på eller i närheten av vistelseorten men att han kan erhålla sådant på annan ort. Vidare skall förflyttningen vara ändamålsenlig från arbetslöshetsbekämpande synpunkt. Resepenning kan utgå för resekostnader till den nya vistelseorten samt under vissa förhållanden även för återresa till hemorten. Vidare kan resepenning utgå för trakamentskostnader och flyttningskostnader.

Under budgetåret 1958/59 har i bidrag utbetalats 415 000 kr. och under 1959/60 915 000 kronor.

De här nämnda bidrags- och hjälpformerna är icke begränsade till vissa yrkesgrupper eller till flyttningar mellan vissa orter eller landsdelar. Användningen blir beroende av de rådande förhållandena på de lokala eller regionala arbetsmarknaderna. Detta har praktiskt inneburit, att en betydande del av bidragen gått till arbetstagare, som flyttat från norrländska arbetslöshetsområden.

Bostadsbristen bromsar möjligheterna att öka arbetskraftens geografiska rörlighet. *Bostadsfrågan* kräver därför särskild uppmärksamhet från denna synpunkt. Tidigare har i en del fall förekommit att arbetsmarknadsstyrelsen uthyr ej ianspråktaga förlägningsbaracker som temporära bostäder. Från och med 1956 har styrelsen mer systematiskt anskaffat och uppfört temporära bostäder för såväl familjer som ensamstående. En del av kostnaderna härför bestrides av arbetslöshetsmedel och resten av kommun och/eller företag. Dessa bostäder är avsedda att vara genomgångsbostäder i väntan på att permanenta bostäder kan ställas till förfogande.

För att främja bostadsbyggandet och inflyttningen till vissa speciellt expansiva orter har från och med 1960 särskilda anordningar vidtagits av

seende produktionen av i första hand permanenta bostäder. Inom den av statsmakterna beslutade låneramen för bostäder fördelas en viss del efter arbetsmarknadsstyrelsens särskilda anvisningar. Den på detta sätt beviljade extra bostadsproduktionen disponeras och fördelas efter samråd med länsarbetsnämnden till främst arbetslösa från orter med sämre sysselsättningsmöjligheter.

Rörligheten bromsas emellertid inte endast av bostadsbristen utan även av innehavet av bostad — egnahem. Svårigheterna i vissa fall att avyttra egna fastigheter har påkallat arbetsmarknadsmyndigheternas uppmärksamhet. Därför har arbetsmarknadsstyrelsen i samråd med bostadsstyrelsen hos Kungl. Maj:t begärt att som försöksverksamhet få lämna stöd åt egnahemsägare, som på grund av arbetslöshet måste flytta. Stödet skulle i första hand avse hjälp med försäljning av eget hem. För närvarande finns en överenskommelse mellan arbetsmarknadsstyrelsen och bostadsstyrelsen, enligt vilken länsarbetsnämnd skall kunna påkalla bostadsnämnds bistånd, när någon arbetslös på grund av avflyttning önskar sälja eget hem.

Yrkesutbildningens betydelse för arbetskraftens rörlighet kan knappast överskattas. Utbildningsresursernas kapacitet inom byggnadsyrkena har kortfattat beskrivits i ett tidigare avsnitt. Här skall endast ånyo nämnas de arbetslöshetskurser, som ordnats för byggnadsarbetare. Dessa kurser — vidareutbildningskurser — är avsedda att ge en kompletterande yrkesutbildning åt arbetslösa med branschfarenhet. Antalet kurser ökade från 38 budgetåret 1957/58 till ca 80 budgetåret 1959/60. För vintersäsongen 1960/61 planeras ett 100-tal kurser. Av dessa är 50—60 14-veckorskurser i betongarbete. Dessa kurser är avsedda att ge kompetenta grovarbetare (arbetare som efter fyllda 20 år haft byggnadsarbete i minst 2 år) specialarbetarkompetens. Ett 20-tal kurser är av kortare varaktighet — 2—6 veckor — och avser utbildning i exempelvis armering, cementslipning, maskinreparation, plattsättning, sprutputsning. Dessa kurser är avsedda för grovarbetare och murare. Även för fortutbildning av träarbetare planeras ett antal kurser om 4 veckors längd.

Arbetslöshetskurserna ordnas vanligen av överstyrelsen för yrkesutbildning efter diskussion inom de lokala byggnadsdelegationerna och länsarbetsnämnderna samt efter överväganden inom arbetsmarknadsstyrelsen. Till kursdeltagarna utgår antingen utbildningsbidrag efter vissa regler eller också erhålles ersättning från arbetslöshetsförsäkringen.

Skyddad sysselsättning

Jämfört med de ovan behandlade åtgärderna är den skyddade verksamheten principiellt sett delvis av en annan karaktär. Denna form av arbetslöshetshjälp innebär antingen en mer kortsiktig arbetsträning eller också en mer långsiktig sysselsättning för personer, vilka på grund av olika fy-

siska eller psykiska handikap har väsentligt nedsatt arbetsförmåga och därför stora svårigheter att erhålla sysselsättning i öppna marknaden. Till denna grupp får ofta även den äldre arbetskraften räknas.

Under senare år har i samverkan mellan arbetsmarknadsverket, landsting, kommuner och enskilda organisationer byggts upp en organisation för skyddad verksamhet. Den skyddade sysselsättningen bedrivs huvudsakligen i två former: skyddade verkstäder och särskilda utomhusarbeten. Vid skyddade verkstäder erbjudes en form av sysselsättning, som bl. a. i fråga om tyngd och tempo är anpassad med hänsyn till den handikappades prestationsförmåga.

De särskilda utomhusarbetena med låga generella arbetskrav är organiserade som statskommunala beredskapsarbeten. Under någon tid har även i några fall statliga beredskapsarbeten organiserats för ett par speciella grupper, nämligen för alkoholskadade samt för ungdomsvårdsklientel. Hela denna verksamhet är fortfarande av försökskaraktär.

De statskommunala utomhusarbetena består exempelvis av upprepning av skogs- och strövmarker, stränder och badplatser, anordnande av promenadstråk och stigar, iordningställande och upprepning av campingplatser. De nämnda statliga beredskapsarbetena består av vägbyggen.

Den skyddade verksamhetens omfattning är fortfarande av ganska blygsam omfattning. I skyddad sysselsättning vid verkstäder inklusive arbetsutbildning och hemarbete sysselsattes vid slutet av 1958 2 841 personer och vid slutet av 1959 3 318 personer. Vid beredskapsarbetena sysselsätts för närvarande ca 550 personer. Totalt finns det alltså för närvarande 3 000 å 4 000 platser för arbetsutbildning och skyddad sysselsättning. Vid försök som gjorts att uppskatta behovet har man lågt räknat kommit till ett behov av ca 15 000 platser.

Upplysnings- och informationsverksamhet

En saklig upplysnings- och informationsverksamhet torde i många fall i fråga om smidighet och effektivitet överträffa direkta regleringar och andra åtgärder. De tidigare nämnda på 5 försöksorter verkamma samarbetsnämnderna förutsattes exempelvis huvudsakligen kunna fungera genom en ömsesidig informationsverksamhet. Arbetsmarknadsstyrelsen har redan tidigare, 1952 och 1954, tagit initiativ till bildandet av *lokala samarbetsdelegationer* inom byggnadsverksamheten. Dessa lokala samarbetsdelegationers uppgifter är icke normerade i samma utsträckning som samarbetsnämndernas. Medan nämnderna, som tillkommit efter en central överenskommelse mellan berörda arbetstagar- och arbetsgivarorganisationer samt arbetsmarknadsstyrelsen, lokalt ansvarar för att tillfredsställande sysselsättningsförhållanden råder på orten, fungerar samarbetsdelegationerna

utan någon gällande central överenskommelse och i huvudsak som ett kontaktorgan mellan arbetsförmedlingen och de lokala parterna.

Lokala samarbetsdelegationer finns nu i något över hundra städer och större orter. I delegationerna ingår representanter för kommun, arbetsgivare, arbetstagare och arbetsmarknadsorgan. I något fall sammanträder delegationerna varje månad, men i regel endast 2 à 4 gånger per år.

Allmänt sett är delegationernas uppgift att söka tillse, att förhållandena på byggnadsmarknaden blir så tillfredsställande som möjligt. Därför skall delegationerna informera om och diskutera sådana frågor som arbetsmarknadsläget, säsongsysselsättningen, möjligheterna till ökad omflyttning — geografiskt och yrkesmässigt —, rekryterings- och utbildningsbehov, kommunernas planeringsarbete osv.

Enligt flertalet länsarbetsnämnders uppfattning utgör delegationerna ett värdefullt stöd i nämndernas planeringsarbete. Särskilt beträffande de säsongbegränsande åtgärder som vidtagits under våren och sommaren 1960 har delegationernas medverkan ansetts vara värdefull. Till detta positiva resultat synes också de rekommendationer, som kommunförbunden och olika organisationer givit sina medlemmar, ha verksamt bidragit. Detsamma gäller den publicitet, som skapats kring dessa frågor.

KAPITEL 10

Slutsatser och rekommendationer

Allmänna synpunkter

Alla är i dag överens om att full sysselsättning skall vara en riktpunkt för såväl den ekonomiska politiken i allmänhet som för den speciella arbetsmarknadspolitiken. För byggnadsindustrin innebär det, att all kraft insättes på åtgärder, som åstadkommer hög och jämn sysselsättning. Härvid är det nödvändigt att beakta byggandets särskilda produktionsvillkor. Dessa medför, att en flexibel och dynamisk byggnadsarbetsmarknad är en nödvändig förutsättning för ett effektivt utnyttjande av befintliga arbetskraftsresurser.

Även om byggnadsarbetarkåren i första hand måste dimensioneras efter det lokala behovet, får icke varje ort betraktas som en isolerad marknad. Den lokala tillgången på arbetskraft kan sålunda icke i och för sig få bestämma byggnadsverksamhetens omfattning. En interlokal rörlighet måste betraktas som en normal företeelse hos arbetskraften. Med hänsyn till byggnadsverksamhetens struktur och anställningsförhållandena inom denna näringsgren ställs på byggnadsarbetarna större krav på rörlighet än på flertalet andra yrkesgrupper.

Ett komplement och alternativ till denna geografiska rörlighet är yrkesrörligheten. Föreligger svårigheter för en arbetslös byggnadsarbetare att flytta till annan ort, kan omskolning eller vidareutbildning vara ändamålsenlig. Överhuvud måste ett rikt register av ekonomiska och arbetsmarknadspolitiska åtgärder av såväl generell som individuell natur finnas, om arbetslösheten bland byggnadsarbetarna skall kunna effektivt nedbringas och byggarbetskraften till fullo utnyttjas.

En effektivt arbetande *arbetsförmedling* blir därvid av största betydelse för att byggnadsindustrin skall bli i stånd att lösa sina uppgifter. För detta ändamål fordras av arbetsförmedlingen inte bara en allmän kännedom om arbetskrafts- och näringsförhållandena i allmänhet på orten eller i bygden utan en detaljerad kunskap om byggnadsarbetskraftens kvalifikationer och kunnighet, dess fördelning på olika yrkeskategorier och villighet och förmåga att ta arbete på annan ort. På ett motsvarande sätt behövs kunskaper om företagarnas tidsmässiga behov av arbetskraft, det slag av teknik som tillämpas samt arbetets art och utförande.

Förmedlingsarbetet inom byggnadsindustrin ställer därför stora krav på sina utövare. En effektivisering av arbetsförmedlingen är nödvändig,

och förmedlingsorganisationen måste ges tillräcklig kapacitet för att bemästra sina uppgifter.

Förhållandena inom byggnadsverksamheten är sådana att icke endast de direkt berörda parterna utan i hög grad även statsmakternas ekonomiska och arbetsmarknadspolitiska organ uppmärksamst måste följa utvecklingstendenserna. Som emellertid tidigare konstaterats är den nu befintliga statistiken rörande byggnadsverksamheten icke sådan, att den ger möjlighet att tillräckligt tidigt och klart registrera eller med prognoser förutse den troliga utvecklingen. Åtgärder för mötande av konjunktur- och säsongmässiga störningar i sysselsättningen kan därför få karaktären av otillräckliga och för sent insatta improvisationer.

Det är därför angeläget, att *upprustning av byggnadsstatistiken* enligt de behov som skisserades i föregående kapitel kommer till stånd. I synnerhet är behovet av sysselsättningsstatistik och produktionsstatistik för byggnadsverksamheten stort och aktuellt. Åtgärder i syfte att åstadkomma en tillfredsställande produktions- och sysselsättningsstatistik är därför av stor vikt.

Byggnadsverksamheten och konjunkturpolitiken

En nödvändig förutsättning för en effektiv konjunkturpolitik är att mer långsiktiga planer eller prognoser för byggnadsverksamheten utarbetas. Den *offentliga sektorns* stora omfattning — i denna kan också bostäderna inräknas, eftersom den allt övervägande delen av bostadsbyggandet nu sker med anlåtande av statliga lån — innebär också, att det bör finnas goda praktiska möjligheter att konjunkturvariera olika delar av byggnadsverksamheten, så att full sysselsättning upprätthålles inom denna. En förutsättning härför är tillgången till en ständigt aktuell och tillräckligt stor investeringsreserv. Ansvar för härför åligger de offentliga organen: statsmakterna och kommunerna. Arbetet med att förstärka och aktualisera investeringsreserven måste ständigt uppmärksammas, och de olika myndigheterna måste tilldelas de resurser, som är nödvändiga härför.

Det är emellertid inte endast av konjunkturpolitiska skäl som konkreta investeringsprogram bör utarbetas. Rationellt byggande av hus och anläggningar fordrar nämligen en lång planeringstid. Därför är det angeläget, att i första hand de statliga och kommunala myndigheterna bedriver en realistisk planering. Denna planering bör utom de efterfrågemässiga beräkningarna även omfatta de tekniska och ekonomiska aspekterna.

I vår nuvarande ekonomi är det främst de *privata investeringarna* i industri och handel, som direkt påverkas av konjunkturväxlingarna. Dessa sektors andel av de totala byggnadsinvesteringarna är emellertid relativt begränsad eller mellan 15 och 20 %. Variationerna i investeringsviljan är emellertid stora och kan för nybyggnaderna innebära en fördubbling från

ett år till ett annat eller en lika stor nedgång. Det är på grund av variationerna inom denna sektor, som speciella åtgärder är nödvändiga. Dessa åtgärder måste antingen vara inriktade på att hindra de stora variationerna i industri- och handelsinvesteringarna och/eller att genom motsatta variationer inom andra sektorer neutralisera verkningarna av de förra variationerna.

Båda vägarna har prövats och måste även i fortsättningen användas. Före 1959 verkade byggnadsregleringen utjämnande på investeringsvolymens variationer. Så är nu icke fallet. Däremot har införandet och aktiviserandet av investeringsfonderna för konjunkturutjämning icke utan framgång prövats som konjunkturutjämnande medel.

Byggnadsverksamheten och säsongutjämningen

Som framgått av den tidigare redogörelsen är säsongvariationerna fortfarande betydande i byggnadsarbetarnas sysselsättning och arbetslöshet. Fortsatta ansträngningar är därför nödvändiga för att bemästra dessa.

Från arbetsmarknadspolitiska synpunkter är det i första hand *igångsättningsregleringens* effektivitet och nödvändighet som är av intresse. I detta sammanhang kommer också erfarenheterna från de orter, där igångsättningsregleringen försöksvis upphävts, in i bilden. Som redan konstaterades i föregående kapitel är det icke möjligt att avgöra, vilken direkt betydelse regleringen för närvarande har på den säsongmässiga utjämningen av sysselsättningen. Av gjorda inventeringar framgår det dock, att säsongutjämningen inom den reglerade delen av byggnadsverksamheten är total. Däremot är variationerna inom den icke reglerade sektorn fortfarande stora. Detta kan tyda på att igångsättningsregleringen varit ett betydande säsongutjämnande medel, men hänsyn måste därvid tagas till andra faktorer såsom de olika projektens karaktär och storlek.

Oavsett frågan om regleringens effektivitet och behövlighet synes *säsongförhållandena inom vissa slag av byggnadsarbeten* såväl inom som utom regleringen böra uppmärksammas i högre grad än vad som blivit fallet. Som redan sagts är säsongutjämningen för den reglerade sektorn totalt sett tillfredsställande. Vid en närmare analys visar det sig emellertid, att det inom vissa slag av byggnadsarbeten fortfarande finns en icke önskvärd säsongvariation i sysselsättningen. Under åren 1958—60 var antalet sysselsatta grov- och träarbetare samt murare vid kraft- och belysningsverk ca 2 400 större i augusti än i februari, vid byggen av skolor, kyrkor, samlingslokaler m. m. 800 större i augusti än i februari. Det ligger i sakens natur, att speciella förhållanden av institutionellt och klimatiskt slag kan göra, att en helt säsongutjämnad sysselsättning vid de nämnda sektorerna ej går att uppnå. En närmare utredning av orsakerna till säsongsvängningarna bör emellertid ske. Det gäller här huvudsakligen offentliga byggnader, och det

är troligt, att en bättre säsongutjämning skulle kunna åstadkommas genom en bättre planering från statliga och kommunala organ.

Svårare både till sin omfattning och till sin karaktär är säsongsvängningarna vid en- och tvåfamiljshusbyggen, reparations- och ombyggnadsarbeten samt jordbrukets ekonomibyggnader. Dessa områden har under senare år haft en variation i sysselsättningsvolymen mellan februari och augusti med ca 12 000 byggnadsarbetare. Problemet måste angripas från flera olika håll. Som tidigare anförts har för statsbelånad gruppbebyggelse av småhus införts sådana villkor i lånebesluten, att en någorlunda god säsongutjämning kanske kan vinnas vid dessa byggen. Större delen av småhusen byggs emellertid inte i grupp. Möjligen skulle generösare lånevillkor eller bidrag till egnahemsbyggare, som bygger på vintern, till någon del utjämna säsongvariationerna. Samma gäller för den del av reparations- och ombyggnadsarbetet, som sker på småhus. Fortsatt teknisk och ekonomisk forskning och upplysning om vinterbyggandets olika problem vid såväl småhus som annan husproduktion behövs. Därvid torde speciellt vintermurningens problem böra beaktas. När det gäller reparations- och ombyggnadsarbeten på flerfamiljshus och andra hus, bör säsongfrågan diskuteras med representanter för fastighetsägare och företagare. Till viss del torde reparationsverksamhetens koncentration till sommaren vara betingad av tradition. Därför behövs en saklig, korrekt upplysningsverksamhet, helst i samverkan med de berörda parterna, om för- resp. nackdelar med en säsongmässigt jämnare byggnads- och reparationsverksamhet.

Beträffande den kvarstående byggnadsregleringen och erfarenheterna från de »fria» försöksorterna är det ännu för tidigt att dra några bestämda slutsatser. Den tid som gått sedan igångsättningen frisläpptes på försöksorterna är för kort och försöksområdena alltför begränsade för att något säkert omdöme skall vara möjligt. De uttalade erfarenheterna är dock enbart positiva, varför man synes kunna ta under övervägande att utvidga tillämpningen av denna metodik.

Det skall emellertid understrykas, att ett eventuellt upphävande av igångsättningsregleringen — helt eller delvis — icke får innebära, att säsongproblemet nonchaleras eller kommer i ett sämre läge. Det innebär endast, att ansvaret för säsongutjämningen, som nu huvudsakligen vilar på det statliga arbetsmarknadsorganet, delvis överföres till kommunen och de direkt berörda parterna — byggnadsindustrins företagare och arbetstagare. På detta plan kan frågan om sysselsättningsutjämningen kanske handläggas smidigare och mera hänsyn tagas till de lokala förutsättningarna. I bästa fall kan man också på denna väg lättare än eljest inordna den nuvarande icke reglerade sektorns starkt variabla sysselsättning i en mera kontinuerlig och jämn sysselsättning.

Rekrytering och utbildning av byggnadsarbetare

Rekryteringsens volym och struktur är allmänt av vital betydelse. Byggnadsinvesteringarnas storlek gör att inte bara de direkt intresserade parterna utan även andra beröres av byggnadsindustrins sysselsättnings- och produktionsförhållanden.

De synpunkter, som framkommit i den beskrivning, analys och prognos rörande byggnadsverksamhetens arbetskraftsbehov som gjorts i kap. 8, synes i sina praktiska konsekvenser bäst kunna utformas av arbetsmarknadens parter. Dessa rekommenderas därför att gemensamt dra upp de närmare riktlinjerna beträffande rekryterings- och utbildningens lämpliga uppläggning och organisation. Det samarbete, som parterna såväl centralt som lokalt påbörjat i detta avseende, är därför av synnerlig vikt och måste på lämpligt sätt stödjas. På grund av betydande skiljaktigheter i såväl arbetsmarknadens och arbetskraftens allmänna struktur som byggnadsindustrins krav på arbetskraft är rekryteringen och utbildningen i stor utsträckning frågor, som kräver lokalt differentierade lösningar.

Ett väsentligt krav på planeringen och de prognoser varpå denna baseras är att planen och prognosen ständigt följs upp och hålls aktuella. Detta får emellertid inte skymma de mera långsiktiga och generella utvecklingstendenserna, som tillfälligtvis kan te sig inaktuella. Med de långsiktiga perspektiv, som yrkesutbildningen måste arbeta efter, får tillfälliga svängningar inte tillåtas riva upp och söndertrasa planer och åtgärder, som på något längre sikt speglar en faktisk utveckling.

Utbildningen är emellertid inte endast en kvantitetsfråga utan i lika hög grad en fråga om *ändamålsenlig utbildning*. I detta fall kommer arbetskraftens yrkesgruppsavgränsning i blickpunkten. Om den relativt höga arbetslösheten bland byggnadsarbetarna skall kunna nedbringas, krävs bl. a. ökad rörlighet hos arbetskraften. Även om den geografiska rörligheten är den mest väsentliga under den prognostid som här avses, måste den yrkesmässiga rörligheten även diskuteras. Här synes den byggnadstekniska och organisatoriska utvecklingen ha underlättat rörelser över de nuvarande yrkesgränserna.

Yrkesutbildningens anpassning till byggnadsteknikens krav på lämplig yrkeskunnighet samt arbetskraftens krav på en utbildning, som i största möjliga utsträckning tillförsäkrar utövaren full sysselsättning, kräver särskilda överväganden och utredningar. En närmare analys och studie av byggnadsverksamhetens olika arbetsuppgifter är här erforderlig för att kunna anpassa utbildningen till de aktuella kraven. I detta sammanhang kan det kanske visa sig vara ändamålsenligt att ändra på de nuvarande yrkesavgränsningarna inom vissa områden av byggnadsverksamheten.

Som ett viktigt avsnitt i detta sammanhang ingår *vidareutbildningen och omskolningen*. Möjligheter måste skapas för en permanent organisation för

vidareutbildning och omskolning. Vid en rörlig och expanderande arbetsmarknad måste det alltid finnas möjligheter att oavsett ålder eller den tillfälligt aktuella sysselsättningssituationen bereda personer hjälp till omskolning. Med den mångfald arbetsuppgifter som ingår i byggnadsverksamheten och de tekniska hjälpmedel som nu förekommer på byggnadsplatserna skulle exempelvis viss utbildning kunna göra äldre arbetskraft mer användbar inom byggnadsverksamheten, speciellt inom reparationssektorn.

Åtgärder vid arbetslöshet

Den generella arbetsmarknadspolitikerna kan aldrig ensam garantera anställning åt varje enskild arbetstagare. Där den generella politiken brister, måste emellertid den mer selektiva och individuella arbetslöshetspolitikens åtgärder gripa in. Detta måste i stort sett ske med något eller några av de medel, som beskrivits i föregående kapitel. Byggnadsarbetarna intar härvidlag ingen särställning. Alla arbetslösa har principiellt sett samma rätt till hjälp. Vilken hjälpform som kommer till utnyttjande beror huvudsakligen på arbetsmarknadsläget och de individuella förutsättningarna. Antalet arbetslösa och däribland den stora andelen byggnadsarbetare visar emellertid, att de tillgängliga resurserna icke är tillräckliga. En utbyggnad och komplettering är behövlig av flertalet av de stödformer som står till förfogande.

Av de *rörlighetsfrämjande* medlen måste främst yrkesutbildningen på olika nivåer utbyggas kraftigt. Med bättre och yrkesmässigt lämpligare yrkesutbildning skulle utan tvekan en betydande del av de arbetslösa kunna beredas sysselsättning i den öppna marknaden. Ett försök till beräkning av det ungefärliga totala behovet av grovarbetare, träarbetare och murare har gjorts i ett tidigare kapitel. Utom behovet av en grundläggande yrkesutbildning på enhetsskolans bas fordras emellertid även en omfattande organisation för omskolning och kompletterande yrkesutbildning. En betydande del av de arbetslösa består av lokalt bunden arbetskraft. Befolkningens åldersutveckling, anskaffandet av egna hem osv., medför tendenser till minskad geografisk rörlighet. Denna måste motverkas genom bättre ekonomiska bidrag och kompensation för de kostnader en flyttning medför, särskilt om därvid även ett eget hem måste avyttras. Därtill måste emellertid även omskolningsverksamheten utvidgas och dess ekonomiska villkor förbättras så att den geografiska rörligheten motverkas av en ökad yrkesmässig rörlighet. Frågan om förbättrad tillgång till familjebostäder på expanderande orter, till vilka arbetskraft kan flytta, måste också beaktas.

En utbyggd rörlighetsfrämjande politik innebär, att behovet av *beredskapsarbeten* blir mindre. Sådana arbeten måste emellertid fortfarande finnas som en viktig och nödvändig sysselsättningsreserv. Även om beredskapsarbetena icke i första hand är avsedda för byggnadsarbetare, bör dessa vid behov kunna hänvisas till sådana arbeten. Från många synpunkter är

det emellertid viktigt, att en bättre differentiering av beredskapsarbetena kommer till stånd. Sålunda bör exempelvis utöver vägarbeten och andra tyngre anläggningsarbeten även andra slag av byggnadsarbeten provas som beredskapsarbeten för handikappade och partiellt arbetsföra byggnadsarbetare. Det borde sålunda vara angeläget att även vid beredskapsarbeten utnyttja den kunnighet och erfarenhet av husbyggnadsarbete som finns hos de arbetslösa byggnadsarbetarna. På detta område behövs vidgad försöksverksamhet, där kanske nya organisationsformer för och kombinationer av beredskapsarbete, yrkesutbildning och skyddad sysselsättning bör provas.

De åtgärder inom *arbetsvården*, som kommer handikappade till del, gäller givetvis i lika grad partiellt arbetsföra byggnadsarbetare. Olika slag av rehabiliteringsåtgärder bör därför provas för på grund av ålder eller andra skäl svårplacerade byggnadsarbetare.

Den äldre arbetskraftens problem

En arbetsgrupp tillsatt av arbetsmarknadsstyrelsen, Svenska arbetsgivareföreningen, Landsorganisationen i Sverige och Tjänstemännens centralorganisation, har i ett år 1960 avgivet betänkande, »Medelålders och äldre arbetskraft», framlagt synpunkter och förslag rörande den äldre arbetskraftens sysselsättningsproblem.

Arbetsgruppen konstaterar bl. a., att arbetslöshetsrisken och särskilt risken att bli arbetslös en längre tid ökar med stigande ålder. Bland de äldre arbetslösa har emellertid åtskilliga andra arbetshinder än åldern. Detta gäller i synnerhet de långtidsarbetslösa. De äldre arbetslösa saknar i stor utsträckning utbildning eller har begränsad eller föråldrad sådan, vilket försvårar den branshmässiga rörligheten. Långtidsarbetslösheten bland de äldre torde också sammanhålla med bristande geografisk rörlighet. Den lokala bundenheten sammanhänger med eget hem, makens förvärvsarbete, barnens skolgång etc., vartill ofta kommer de känslomässiga banden till viss trakt.

Beträffande de äldre industriarbetarna konstaterar arbetsgruppen, att det är två kategorier, för vilka sysselsättningssvårigheterna är påtagliga. Den ena utgöres av dem, som saknar egentlig yrkesutbildning eller vilkas yrkesutbildning är alltför begränsad, den andra av dem som inte orkar hålla den arbetstakt som krävs. Vad beträffar den förra gruppen, de som är svårplacerade på grund av otillräcklig yrkesutbildning, anser arbetsgruppen att deras svårigheter i betydande utsträckning kan lösas genom en utökning av utbildningskurserna för arbetslösa. Erfarenheterna tyder på att åldern i och för sig inte behöver utgöra ett hinder för att utbildningen skall bli effektiv.

Den andra gruppen med speciella sysselsättningsproblem, de som utan att vara partiellt arbetsföra inte kan hålla den tidigare arbetstakten, har

en mycket besvärlig situation. Många arbetare har svårigheter att i oförändrad omfattning fortsätta sitt arbete efter 55 à 60 år. Erfarenhetsmässigt har de även svårt att ställa om sig till andra arbetsuppgifter och förhållanden. I vissa fall torde den enda framkomliga vägen vara att ge dem mindre arbete i form av deltidarbete eller låta dem hålla den arbetstakt de kan klara.

Arbetsgruppen framhåller i sina förslag bl. a. följande: Det är angeläget, att befolkningsutvecklingen blir känd för alla som sysslar med personalfrågor och att även den allmänna opinionen påverkas i sådan riktning, att fördomarna mot att anställa medelålders och äldre arbetskraft motverkas.

De hittillsvarande möjligheterna för ungdomen att få yrkesutbildning har varit otillräckliga. De som icke erhållit yrkesutbildning löper uppenbarligen större arbetslöshetsrisker än andra. Mot bakgrunden av detta förhållande anser arbetsgruppen det dessutom vara angeläget, att vuxenutbildningen bygges ut i snabbare takt än hittills. Bl. a. nämns att omskolning av äldre byggnadsarbetare för reparationsarbete diskuteras.

Vissa arbetsuppgifter är av den art, att de torde vara speciellt lämpade för äldre. På det hela taget bör man söka placera de äldre på lugnare arbeten och på arbeten, där noggrannhet och pålitlighet kan kompensera något lägre grad av snabbhet och styrka. Arbetsgruppen anser det önskvärt, att företagen inventerar dylika för äldre lämpade arbeten och — så långt det är möjligt — rekryterar dem med äldre personer.

Arbetsgruppen föreslår vidare, att vid arbetsförmedlingarna inrättas »lokala sysselsättningsnämnder» med representanter för arbetsgivare, fackliga organisationer och kommunalförvaltning med uppgift att följa det lokala sysselsättningsläget. Dessa nämnder, knutna till arbetsförmedlingskontoren, skulle informellt kunna diskutera dels lokala arbetskraftsproblem, dels individuella fall som varit svåra att bereda arbete. Även i övrigt föreslås en aktivisering av arbetsförmedlingens arbete berörande den äldre arbetskraften.

Arbetsgruppen hemställer slutligen, att frågan om den äldre arbetskraften upptages till överväganden inom arbetsmarknadskommittén och motsvarande kommittéer på tjänstemannasidan och ägnas fortlöpande uppmärksamhet inom arbetsmarknadsverket. Vidare ifrågasätter arbetsgruppen, huruvida icke arbetsmarknadsstyrelsen och organisationerna borde utse en delegation med uppgift att kontinuerligt bevaka frågan om den äldre arbetskraftens situation på arbetsmarknaden.

Utöver det av arbetsgruppen anförda, som i stort sett gäller hela arbetsmarknaden, kan ytterligare följande framhållas beträffande byggnadsverksamhetens arbetsmarknad.

Åldersproblemet har ofta ansetts vara speciellt allvarligt inom byggnadsarbetarkåren. Tillgänglig åldersstatistik visar också, att genomsnittsåldern för byggnadsarbetarna ligger betydligt högre än för flertalet andra större arbetargrupper. Medianåldern för de arbetslöshetsförsäkrade byggnadsarbe-

tarna är 45 år, medan i industrin och i samtliga arbetslöshetskassor tillsammans medianåldern är 41 år. Skillnaderna utjämnas dock en del i de högre åldrarna; så är exempelvis den övre kvartilåldern för byggnadsarbetarna 54 år och för samtliga arbetslöshetsförsäkrade 52 år.

Olika åtgärder har satts in för att bemästra problemet. Arbetsmarknadens avtalsparter har bl. a. överenskommit, att anställning av ovana grovarbetare över 45 år temporärt endast skall ske enligt viss ordning. Dvs. »anställning av arbetare, som fyllt 45 år och tidigare varit endast tillfälligt sysselsatt med byggnadsarbete, må endast ske, sedan arbetsgivaren genom hänvändelse till vederbörande arbetsförmedling konstaterat, att annan lämplig arbetskraft icke finnes tillgänglig på orten». Bakgrunden till denna bestämmelse, som intogs i parternas kollektivavtal år 1959, är den samtidigt träffade överenskommelsen om kollektivavtalsreglerad yrkesutbildning för grovarbetare samt om viss lönedifferentiering med bl. a. lägre lön för nytillträdande arbetare, som tidigare ej varit inom byggnadsindustrin. Detta innebar bl. a. en lösning av ett sedan länge diskuterat problem om en grundläggande utbildning av den nyrekryterade arbetskraften. Erfarenheten hade visat, att nytillskottet av arbetskraft till grovarbetarfacket i betydande utsträckning omfattade arbetskraft i sådan ålder, att nyrekrytering av yngre arbetskraft försvårats. Genom överenskommelsen om en tillfällig stödregel om nyrekrytering av äldre arbetskraft har man sålunda försökt inrikta nyrekryteringen på yngre för yrkesutbildning lämpade sökande. Från båda parter har det i kommentarer till 45-årsregeln fastslagits, att denna skall betraktas som en temporär företeelse.

Byggnadsregleringen innebär som tidigare framhållits, att minst $\frac{1}{4}$ av arbetsstyrkan skall vara över 50 år. Länsarbetsnämnderna kan för övrigt föreskriva större andel eller högre åldersgräns. Från byggnadsarbetarnas organisation har, med hänvisning till att ca $\frac{1}{4}$ -del av byggnadsarbetarna är över 55 år, begärts att den generella åldersgränsen i igångsättningsstillånden skulle höjas från 50 till 55 år.

Arbetslöshetsstatistiken visar också, att en betydande del av byggnadsarbetarnas arbetslöshet består av äldre personer. Detta beror emellertid på att de äldre är en större andel av byggnadsarbetarna. Arbetslöshetsstatistiken visar visserligen större arbetslöshetsrisker för de högre åldrarna. Riskerna ökar emellertid icke snabbare för byggnadsarbetarna än för andra grupper. Icke heller byggnadsarbetarnas risk för säsongarbetslöshet ökar med åldern i snabbare takt än vad fallet är för andra grupper. Detta innebär alltså, att byggnadsarbetarnas arbetslöshetsproblem inte i någon högre grad än för andra grupper är någon speciell åldersfråga i annan mening än den som beror på att andelen äldre överhuvud taget är större i byggnadsarbetarkåren än bland flertalet övriga grupper. De arbetslöshetsbekämpande åtgärder, som behöver sättas in, gäller således icke endast en speciell åldersgrupp. Åtgärder, som generellt förbättrar sysselsättningsläget för byggnads-

arbetarna, förbättrar också de äldres läge. Huruvida en höjning av åldersgränsen i igångsättningsregleringen skulle få någon märkbar effekt är icke säkert. Då dessutom en sådan spärregel även kan medföra svårigheter för ett rationellt utnyttjande av den tillgängliga arbetskraften, torde man i första hand böra sträva efter att lösa åldersfrågan på andra vägar.

Med de lokalt ganska skiftande förhållanden, som råder såväl beträffande byggnadsarbetarnas åldersfördelning som arbetsprojektens sammanställning, torde generella bestämmelser av nämnda åldersspärrs typ verka mycket olika på olika orter. Därför bör det i första hand vara en angelägenhet för samarbetsdelegationerna att genom diskussion och information om arbetskraftsläget till berörda parter söka åstadkomma en sådan anpassning av arbetsstyrkan på de olika arbetsplatserna, att även äldre arbetare beredes tillfredsställande sysselsättning. Först om detta misslyckas, bör de centrala parterna och myndigheterna ingripa för att ernå en rättelse.

Samarbetsformer

Som framkommit i utredningen är flera av de för byggnadsverksamheten viktiga frågorna av den karaktär, att de bäst kan bedömas från en lokal synpunkt och då främst av de två närmast berörda parterna — arbetsgivarna och arbetstagarna. Detta gäller i synnerhet yrkesutbildningen, säsongsysselsättningen och den äldre arbetskraftens sysselsättning.

Som redan tidigare framhållits måste det lokala eller regionala behovet i första hand vara avgörande för rekrytering och utbildning av arbetskraft till byggnadsindustrin. Det gäller icke endast det numeriskt konkretiserade utbildningsbehovet utan även yrkesfördelningen. Utom dessa frågor är det emellertid en rad praktiska problem, som bäst eller endast kan lösas av lokala organ. Det är den lämpliga fördelningen på olika utbildningsformer för ungdom och för vuxna, utbildningens lokala organisation, anskaffandet av lärlingsbyggen, lärarrekryteringen samt upplysningen och propagandan för byggnadsbranschens yrken.

Sysselsättningens säsongvariationer har man hittills huvudsakligen försökt bemästra genom direkt byggnadsreglering samt i viss mån genom generella åtgärder av typen teknisk forskning och upplysning och ekonomiskt stöd till vinterbyggandet. En betydande sektor av byggnadsverksamheten har emellertid förblivit opåverkad härav. Det synes därför vara önskvärt, att lokala organ finnes, vilka kan studera och bilda sig en uppfattning om den totala byggnadsverksamheten och byggnadsarbetsmarknaden. Med upplysning och rekommendationer direkt till berörda parter synes förutsättningar finnas för en byggnadsverksamhet med mindre säsongvariationer och överhuvud taget en bättre fungerande arbetsmarknad.

På de försöksorter, där igångsättningsregleringen upphävts, finns samarbetsorgan av detta slag. Föranleder en utvidgad försöksverksamhet att byggnadsregleringen helt upphävs, torde lokala samarbetsorgan bli nödvändiga. Det är emellertid angeläget, att dessa organ i tid hinna sätta sig in i de problem, som kommer att kräva ingripanden vid en fri byggnadsverksamhet.

Som redan framhållits torde en smidig politik beträffande den äldre arbetskraften liksom i övrigt beträffande partiellt arbetsföra och lokalt bunden arbetskraft ha största utsikter att lyckas, om olika parter även lokalt diskuterar och samarbetar. Därför måste detta oavsett konjunktur- och säsongväxlingar alltid vara en aktuell fråga för lokala samarbetsorgan.

Olika slag av samarbetsorgan finns redan i arbete. Som redogjorts för i föregående kapitel (sid. 101) finns på de fem försöksorterna *samarbetsnämnder* bestående av representanter för arbetstagare, arbetsgivare, kommun och arbetsmarknadsorgan. Nämndernas uppgifter omfattar huvudsakligen sysselsättningsfrågor. Yrkesutbildningen har endast i undantagsfall diskuterats. Sedan flera år finns *samarbetsdelegationer* för byggnadsverksamheten. Dessa, som har bildats på arbetsmarknadsmyndigheternas initiativ, består av representanter för länsarbetsnämnd, arbetstagare och arbetsgivare samt i en del fall även för kommun. För närvarande finns ett 100-tal samarbetsdelegationer. Såväl yrkesutbildnings- som allmänna sysselsättningsfrågor diskuteras. Verksamheten ligger helt på informationsplanet. I kollektivavtalet om yrkesutbildning mellan byggnadsindustriförbundet å den ena sidan, och byggnadsarbetareförbundet och murareförbundet å den andra stadgas, att lokala *yrkeskommittéer* skall bildas på orter, där parterna är företrädade av lokala organisationer. Kommittéerna består endast av representanter för de båda parterna. För närvarande finns ett 100-tal kommittéer. Deras uppgift är att »planera, organisera och övervaka den lokala yrkesutbildningen, avseende såväl ny- som vidareutbildningen». I avtalet föreskrives bl. a., att kommittéerna har »att hålla fortlöpande kontakt med berörda lokala myndigheter och arbetsmarknadsorgan».

Olika krav på organ och former för lokalt samarbete har således redan resulterat i inrättandet av samarbetsorgan. En utbyggnad och intensifiering av dessa organs arbete synes önskvärd. Från arbetsmarknadsstyrelsens sida bör det i första hand vara lämpligt att ta initiativ till en aktivisering av de lokala *samarbetsdelegationernas* verksamhet. I de fall, då de lokala arbetsmarknadsparterna har aktiva och effektivt arbetande yrkeskommittéer, bör samarbetsdelegationerna i första hand behandla andra frågor än yrkesutbildningsfrågor, så att dubbelarbete i största möjliga utsträckning undvikas. Genom exempelvis vissa gemensamma ledamöter i samarbetsdelegationen och yrkeskommittén bör de båda organen samordna och hålla varandra informerade om verksamheten.

För att centralt följa upp resultatet av det lokala samarbetet samt stödja detta torde ett centralt organ vara nödvändigt. Arbetsmarknadsstyrelsen, på vars initiativ de lokala samarbetsdelegationerna bildats, bör därför i samråd med olika partsorganisationer utse en *central delegation*, bestående av representanter för styrelsen och arbetsmarknadens parter med uppgift att kontinuerligt följa utvecklingen på byggnadsarbetsmarknaden.

KAPITEL 11

Sammanfattning

Som framgår av inledningskapitlet har uppgiften varit att klarlägga, vilka åtgärder som är erforderliga för att trygga byggnadsindustrins behov av arbetskraft och bereda denna jämn sysselsättning. Bakgrunden har varit den arbetslöshet och brist på arbetskraft, som växelvis kännetecknat efterkrigstidens byggnadsarbetsmarknad.

I utredningen belyses såväl byggnadsarbetarekårens som sysselsättningens storlek, utveckling och övriga struktur. Därvid har särskilt sysselsättningens säsongvariationer samt arbetslöshetens omfattning och fördelning ägnats uppmärksamhet. Med ledning av främst utvecklingen under 1950-talet har vidare vissa antaganden gjorts beträffande den framtida investerings- och produktivitetsutvecklingen. Dessa antaganden ligger till grund för en bedömning av rekryterings- och utbildningsbehovet under första hälften av 1960-talet.

Avslutningsvis anföres följande slutsatser och rekommendationer.

Byggnadsverksamhetens arbetskraftsproblem måste ses i relation till branschens speciella ekonomiska, tekniska och organisatoriska struktur. Denna medför bl. a. att större krav på rörlighet ställs på byggnadsarbetarna än på flertalet andra yrkesgrupper, om arbetskraftsresurserna skall kunna effektivt utnyttjas. En effektivisering av arbetsförmedlingen är därför erforderlig.

En aktiv och förutseende politik rörande sysselsättning och byggnadsverksamhet måste grundas på bl. a. god statistik. Statistiken rörande sysselsättning och produktion inom byggnadsverksamheten är för närvarande ytterst bristfällig och bör därför förbättras.

Det offentliga och av offentliga myndigheter understödda byggandet är av sådan omfattning, att det dominerar byggnadsverksamheten. En förbättrad flerårsplanering av investeringarna inom denna sektor bör komma till stånd som ett medel i konjunkturpolitiken. Samtidigt måste emellertid även aktiva åtgärder vidtagas för att utjämna de privata investeringarnas konjunkturvariationer.

Med anledning av de fortfarande betydande säsongvariationerna i sysselsättningen understrykes bl. a. värdet av fortsatt teknisk-ekonomisk forskning rörande vinterbyggandet. Vidare hemställs att frågan om en förbättring av de ekonomiska villkoren för vinterbygge av småhus överväges. Slut-

ligen föreslås att förhandlingar upptages med berörda parter rörande en säsongsmissig utjämning av reparationsverksamheten.

Det ankommer i första hand på arbetsmarknadens parter på såväl central som lokal nivå att dra upp riktlinjer för rekryterings och utbildningens uppläggning och organisation. I detta sammanhang understrykes att tillräckliga utbildningsmöjligheter för såväl ungdom som vuxna är av mycket stor betydelse för den nödvändiga arbetskraftsrörligheten. Bland annat behövs en permanent organiserad verksamhet för vidareutbildning och omskolning.

Byggnadsarbetarna intar ingen särställning vad gäller de stödformer — rörlighetsfrämjande åtgärder, åtgärder för skyddad sysselsättning m. m. — som den selektiva och individuella arbetsmarknadspolitiken förfogar över. En utbyggnad och komplettering är emellertid behövlig av flertalet av dessa stödformer.

Vidare framhålles att beredskapsarbeten fortfarande måste finnas som en sysselsättningsreserv. En bättre differentiering av arbetena efter de arbetslösas psykiska och fysiska kapacitet är dock nödvändig. Inom arbetsvården bör olika slag av rehabiliteringsåtgärder prövas för på grund av ålder eller andra skäl svårplacerade byggnadsarbetare.

Flertalet av de slutsatser och förslag, som framförts i betänkandet »Medelålders och äldre arbetskraft», äger aktualitet för byggnadsarbetarkåren. Byggnadsarbetarnas genomsnittsålder är högre än för flertalet andra större arbetargrupper. Detta i förening med de rätt stora fysiska krav, som byggnadsarbetet ställer, gör att åldersproblemet är allvarligt. Betydande lokala variationer kräver utom centrala åtgärder lokalt differentierade lösningar, där parternas aktiva medverkan är nödvändig.

Slutligen konstateras att lösningen av en rad för byggnadsverksamheten vitala problem såsom arbetskraftsrekryteringen och yrkesutbildningen, säsongsvariationernas utjämning, den äldre arbetskraftens sysselsättning osv. främjas av permanent samarbete mellan arbetstagare, arbetsgivare och offentliga organ. Utredningen föreslår därför, att det lokala samarbete som påbörjats i olika former utbygges och intensifieras samt att arbetsmarknadsstyrelsen tar initiativ till bildandet av en *central delegation* med representanter från arbetsmarknadsverket, byggnadsindustrin och byggnadsindustrins fackliga parter. Delegationens uppgift skall vara att på det informerande och rådgivande planet diskutera gemensamma frågor rörande byggnadsverksamhetens arbetsmarknad.

Tabellbilaga

Tabell 1. Antal medlemmar i byggnadsjackförbunden vid slutet av åren 1945—1959.

År	Fackförbund						
	Byggnadsarbetare	Murare	Målare	Elektriker	Bleck- och plåtslagare	Vägarbetare	Summa
1945.....	100 160	12 383	15 550	13 353	3 028	20 021	164 495
46.....	107 166	13 086	16 640	14 750	3 108	20 436	175 186
47.....	107 361	13 232	16 955	16 066	3 197	20 964	177 775
48.....	103 510	12 984	17 166	17 150	3 336	22 265	176 411
48 ¹	108 963	12 984	17 166	17 150	3 336	16 765	176 364
49.....	108 715	13 777	17 410	17 906	3 329	15 759	176 896
1950.....	112 433	14 103	17 915	18 568	3 379	16 181	182 579
51.....	115 288	14 496	18 187	18 635	3 464	16 053	186 123
52.....	119 670	14 936	18 344	18 999	3 477	17 609	193 035
53.....	123 523	15 157	18 617	19 143	3 469	17 916	197 825
54.....	129 011	15 594	19 114	19 372	3 505	16 640	203 236
1955.....	132 325	15 823	19 631	19 781	3 660	16 268	207 488
56.....	134 438	15 896	19 707	20 264	3 674	16 561	210 540
57.....	134 603	15 772	20 226	20 316	3 764	16 675	211 356
58.....	138 016	15 573	20 797	20 645	3 884	17 038	215 953
59.....	140 704	15 434	21 388	21 233	4 034	17 648	220 441

¹ Efter omorganisationen i samband med bildandet av Sv. Byggnadsarbetareförbundet.

Tabell 2. Antal medlemmar i byggnadsjackens arbetslöshetskassor vid slutet av åren 1945—59.

År	Arbetslöshetskassa						
	Byggnadsarbetarnas	Murarernas	Målarernas	Elektrikernas	Bleck- och plåtslagarnas	Vägarbetarnas	Summa
1945.....			14 547	13 134	2 996	18 963	
46.....			15 572	14 541	3 082	19 748	
47.....			15 999	15 859	3 168	20 423	
48.....			16 244	16 985	3 325	21 633	
49.....	106 310	12 123	16 545	17 751	3 295	15 388	171 412
1950.....	110 182	12 533	17 174	18 472	3 350	15 721	177 432
51.....	112 542	13 031	17 411	18 490	3 439	15 673	180 586
52.....	117 106	13 499	17 612	18 842	3 463	17 124	187 646
53.....	121 100	13 797	17 863	18 983	3 456	17 506	192 705
54.....	126 454	14 295	18 381	19 119	3 493	16 285	198 027
1955.....	129 933	14 598	18 721	19 540	3 651	15 955	202 398
56.....	131 964	14 686	18 782	20 016	3 666	16 234	205 348
57.....	130 761	14 515	19 256	20 077	3 756	16 394	204 760
58.....	132 966	14 279	19 801	20 350	3 878	16 773	208 047
59.....	134 506	14 079	20 290	20 937	4 030	17 403	211 245

Tabell 3. Antal medlemmar i byggnadsfackförbunden vid slutet av åren 1945—59. Fördelning på yrkesgrupper.

	1945	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959
Grovarbetare.....	47 211	50 033	52 256	55 938	58 803	61 976	64 565	65 936	65 761	68 163	69 086
Träarbetare.....	41 421	42 333	41 978	41 464	41 715	42 927	43 488	44 008	43 971	44 794	45 452
Murare.....	12 383	14 103	14 496	14 936	15 157	15 594	15 823	15 896	15 772	15 573	15 434
Summa	101 015	106 469	108 730	112 338	115 675	120 497	123 876	125 840	125 504	128 530	129 972
Rörarbetare.....	11 528	15 424	16 051	16 197	16 272	16 753	16 925	17 239	17 359	17 459	17 672
Målare.....	15 550	17 915	18 187	18 344	18 617	19 114	19 631	19 707	20 226	20 797	21 388
Elektriker.....	13 353	18 568	18 635	18 999	19 143	19 372	19 781	20 264	20 316	20 645	21 233
Bleck- och plåtslagare ..	3 028	3 379	3 464	3 477	3 469	3 505	3 660	3 674	3 764	3 884	4 034
Summa	43 459	55 286	56 337	57 017	57 501	58 744	59 997	60 884	61 665	62 785	64 327
Vägarbetare.....	20 021	16 181	16 053	17 609	17 916	16 640	16 268	16 561	16 675	17 038	17 648
Anläggningsarbetare....	—	4 643	5 003	6 071	6 733	7 355	7 347	7 255	7 512	7 600	8 494
Summa	20 021	20 824	21 056	23 680	24 649	23 995	23 615	23 816	24 187	24 638	26 142
Samtliga yrkesgrupper ..	164 495	182 579	186 123	193 035	197 825	203 236	207 488	210 540	211 356	215 953	220 441

Tabell 4. Antal medlemmar i byggnadsfackförbunden fördelade på riksområden¹ och år. Samtliga förbund.

Riksområde	Antal medlemmar vid slutet av år										
	1945	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959
Stockholms stad o län ..	30 742	32 861	33 570	34 047	34 792	36 140	37 150	37 505	38 146	39 300	40 846
Mälarlånen i övrigt	20 483	20 901	21 093	21 756	22 333	23 049	24 510	24 689	25 100	25 453	25 813
Östra Götaland	20 063	23 451	23 726	25 010	25 414	26 047	26 281	26 867	26 905	27 027	27 245
Skåne, Halland, Blekinge	27 389	28 241	28 397	29 179	29 917	30 664	31 117	31 281	31 176	31 486	31 496
Väst kust- och Vänerlånen	32 025	35 679	36 623	37 974	38 591	39 283	40 204	40 951	40 927	42 066	42 804
Dalarna och Nedre Norrland	23 663	28 215	29 204	30 881	31 698	32 011	31 283	32 241	31 782	32 303	32 637
Övre Norrland	10 047	13 233	13 432	14 120	15 008	15 988	16 898	16 968	17 276	18 296	19 580
Rest ²	83	—	78	68	72	54	45	38	44	22	20
Hela riket	164 495	182 581	186 123	193 035	197 825	203 236	207 488	210 540	211 356	215 953	220 441

¹ Se not sid. 13

² Bl a direktanslutna medlemmar samt medlemmar i ambulerande avdelningar.

Tabell 5. Antal medlemmar i byggnadsfackförbunden fördelade på riksområden och yrkesgrupper år 1959.

Yrkesgrupp	Stock- holms stad och län	Mälar- länen i övrigt	Östra Götaland	Skåne, Halland, Blekinge	Väst- kust- och Väner- länen	Dalarna och Ned- re Norr- land	Övre Norr- land	Hela riket
Grovarbetare . .	14 850	8 794	8 048	9 099	13 452	9 624	5 219	69 086
Träarbetare . . .	7 481	5 362	6 290	6 122	9 331	6 971	3 895	45 452
Murare	2 476	1 640	2 095	3 366	2 911	2 045	901	15 434
Summa	24 807	15 796	16 433	18 587	25 694	18 640	10 015	129 972
Rörarbetare . . .	3 861	2 261	2 132	2 680	3 629	2 112	997	17 672
Målare	4 552	2 351	2 741	3 227	4 403	2 816	1 298	21 388
Elektriker	4 816	2 334	2 342	3 256	4 082	2 817	1 586	21 233
Bleck- och plåt- slagare	897	573	562	624	841	370	167	4 034
Summa	14 126	7 519	7 777	9 787	12 955	8 115	4 048	64 327
Vägarbetare . . .	1 074	2 208	2 753	2 406	3 165	3 702	2 340	17 648
Anläggnings- arbetare	839	290	282	716	990	2 180	3 197	8 494
Summa	1 913	2 498	3 035	3 122	4 155	5 882	5 537	26 142
Samtliga	40 846	25 813	27 245	31 496	42 804	32 637	19 600	220 441

Tabell 6. Antal medlemmar i Byggnadsarbetarnas arbetslöshetskassa. Åldersfördelning 1959.

Riksområde	Ålder										Summa	Median	Kvartil	
	Under 18 år	18—21 år	22—24 år	25—34 år	35—44 år	45—54 år	55—59 år	60—64 år	65—66 år	67 år och över			Undre	Övre
Stockholms stad och län	584	1 183	1 034	3 676	5 296	6 859	2 763	1 750	429	746	24 320	45,6	34,0	54,4
Mälardalen i övrigt	173	805	669	2 595	3 640	4 338	1 553	1 196	400	279	15 648	44,8	33,7	53,9
Östra Götaland	291	725	593	2 970	3 487	4 495	1 839	1 220	260	220	16 100	45,0	33,1	53,9
Skåne, Halland, Blekinge	290	640	750	3 030	4 300	5 160	1 590	1 230	270	360	17 620	44,5	34,0	54,8
Väst kust- och Vänerlän	340	1 030	870	4 240	6 250	7 570	3 090	1 960	500	1 000	26 850	45,9	35,4	54,2
Dalarna och Nedre Norrland	145	783	842	3 698	5 169	5 977	2 318	1 339	255	245	20 771	44,5	34,3	53,3
Övre Norrland	144	760	948	2 663	3 686	3 210	1 001	569	122	142	13 245	40,7	30,5	50,4
Hela riket	1 967	5 926	5 706	22 872	31 828	37 609	14 154	9 264	2 236	2 992	134 554	44,7	33,8	53,7

Tabell 7. Antal medlemmar i Murarnas arbetslöshetskassa. Åldersfördelning 1959.

Riksområde	Ålder												Summa	Median	Kvartil	
	Under 20 år	20—24 år	25—29 år	30—34 år	35—39 år	40—44 år	45—49 år	50—54 år	55—59 år	60—64 år	65—69 år	67 år och över				
Stockholms stad och län...	83	158	162	153	178	234	369	297	242	136	45	208	2 265	47,3	35,3	56,4
Mälardalen i övrigt	55	158	147	99	183	217	210	185	108	75	16	73	1 526	42,8	31,1	52,1
Östra Götaland	62	167	181	194	213	277	263	211	172	90	29	79	1 938	42,8	31,9	52,3
Skåne, Halland, Blekinge	111	222	131	176	299	369	499	479	290	204	61	174	3 015	47,5	36,9	54,8
Väst kust- och Vänerlän	103	229	210	206	329	396	392	351	208	161	35	107	2 727	43,6	37,2	52,6
Dalarna och Nedre Norrland	54	181	168	177	237	248	232	202	133	101	30	99	1 862	42,3	31,8	52,5
Övre Norrland	53	148	120	121	89	95	98	59	49	29	3	9	873	34,8	25,7	46,5
Medl som ej blivit inmälda i någon avd	15	13	12	11	8	7	7	4	2	—	—	—	79	—	—	—
Hela riket	536	1 276	1 131	1 137	1 536	1 843	2 070	1 788	1 204	796	219	749	14 285	44,2	32,8	53,3

Tabell 8. Antal medlemmar i Måltarnas arbetslöshetskassa. Åldersfördelning 1959.

Riksområde	Ålder											Summa	Median	Kvartil		
														Undre	Övre	
	Under 20 år	20—24 år	25—29 år	30—34 år	35—39 år	40—44 år	45—49 år	50—54 år	55—59 år	60—64 år	65—66 år	67 år och över				
Stockholms stad och län . . .	133	297	265	210	340	437	627	628	348	323	127	313	4 048	47,7	36,6	56,4
Mälarlånen i övrigt	84	205	222	179	254	283	347	299	132	111	41	89	2 246	43,2	31,4	51,9
Östra Götaland	120	249	268	160	350	327	379	288	175	100	37	110	2 563	42,1	30,1	51,2
Skåne, Halland, Blekinge . .	82	201	269	211	457	437	480	322	176	173	67	185	3 060	43,5	35,0	52,5
Väst kust- och Vänerlånen .	120	297	307	257	508	557	646	597	376	261	80	243	4 249	45,6	35,8	54,1
Dalarna och Nedre Norrland	110	277	267	199	331	325	354	310	217	138	45	116	2 689	42,7	30,5	52,5
Övre Norrland	101	189	137	124	153	159	163	117	78	29	8	12	1 270	37,5	26,0	47,8
Hela riket	750	1 715	1 735	1 340	2 393	2 525	2 996	2 561	1 502	1 135	405	1 068	20 125	44,2	33,1	53,2

Tabell 9. Antal medlemmar i Elektrikernas arbetslöshetskassa. Åldersfördelning 1959.

Riksområde	Ålder											Summa	Median	Kvartil		
														Undre	Övre	
	Under 20 år	20—24 år	25—29 år	30—34 år	35—39 år	40—44 år	45—49 år	50—54 år	55—59 år	60—64 år	65—66 år	67 år och över				
Stockholms stad och län . . .	251	505	650	577	578	464	385	286	279	238	87	213	4 513	37,4	27,9	49,7
Mälarlänen i övrigt	96	287	379	309	335	231	193	146	144	93	20	58	2 291	36,1	27,5	47,1
Östra Götaland	110	314	402	328	307	239	187	140	120	86	33	63	2 329	35,2	27,0	46,2
Skåne, Halland, Blekinge . .	178	435	552	446	415	296	226	180	175	118	28	61	3 110	34,4	26,5	45,3
Väst kust- och Vänerlänen .	190	478	645	576	515	407	331	221	218	189	72	159	4 001	36,1	27,6	47,9
Dalarna och Nedre Norrland	81	337	416	394	368	295	245	170	144	108	31	50	2 639	36,3	27,9	46,8
Övre Norrland	51	253	312	281	216	159	128	67	56	36	4	11	1 574	33,0	26,4	42,2
Hela riket	957	2 609	3 356	2 911	2 734	2 091	1 695	1 210	1 136	868	275	615	20 457	35,7	27,3	47,0

Tabell 10. Antal medlemmar i Bleck- och plåstagnarnas arbetslöshetskassa. Åldersfördelning 1959.

Riksområde	Ålder												Summa	Median	Kvartil	
															Undre	Övre
	Under 20 år	20—24 år	25—29 år	30—34 år	35—39 år	40—44 år	45—49 år	50—54 år	55—59 år	60—64 år	65—69 år	70 år och över				
Stockholms stad och län	71	80	67	52	96	78	108	103	79	38	24	97	893	45,2	30,5	55,9
Mälardalen i övrigt	75	107	63	64	63	37	40	39	20	18	4	27	557	32,7	22,0	46,0
Östra Götaland	82	114	81	48	59	32	46	27	16	11	10	24	550	29,9	23,5	44,7
Skåne, Halland, Blekinge	70	98	87	55	68	43	59	47	21	11	9	21	589	33,7	24,0	46,7
Västman- och Västernorrland	97	122	108	98	98	78	75	45	27	18	9	31	806	33,9	24,3	45,4
Dalarna och Nedre Norrland	43	69	59	43	41	30	36	15	10	9	3	13	371	31,8	23,6	44,0
Övre Norrland	25	52	38	14	13	10	8	5	3	1	—	1	170	26,1	21,8	30,0
Hela riket	463	642	503	374	438	308	372	281	176	106	59	214	3 936	34,8	24,1	48,0

Tabell 11. Antal medlemmar i Västmanlands arbetslöshetskassa. Åldersfördelning 1959.

Riksområde	Ålder											Summa	Median	Kvartil		
														Undre	Övre	
	Under 20 år	20—24 år	25—29 år	30—34 år	35—39 år	40—44 år	45—49 år	50—54 år	55—59 år	60—64 år	65—69 år	70 år och över				
Stockholms stad och län...	15	40	75	91	81	140	141	167	126	97	19	73	1 065	48,3	37,8	56,9
Mälardalen i övrigt	22	109	164	192	181	228	261	289	299	187	43	96	2 071	47,7	35,9	56,8
Östra Götaland.....	14	99	150	247	285	301	392	427	395	242	52	107	2 711	48,3	38,0	56,5
Skåne, Halland, Blekinge..	10	71	149	191	244	247	312	366	425	239	55	84	2 393	49,6	38,7	57,4
Västman- och Västernorrland.	14	103	172	265	315	318	509	501	467	268	66	189	3 187	49,0	38,9	57,1
Dalarna och Nedre Norrland	19	107	177	215	335	397	565	574	528	327	85	216	3 545	49,7	40,4	57,6
Övre Norrland.....	10	62	98	153	216	307	378	409	309	151	33	50	2 176	48,2	40,1	55,0
Hela riket.....	104	591	985	1 354	1 657	1 938	2 558	2 733	2 549	1 511	353	815	17 418	48,8	43,8	56,9

Tabell 12. Årlig sysselsättning i antal timmar enligt semesterkorten 1945—1959. Medianvärden för årlig arbets- och semestertid för arbetare med minst 1 100 arbetstimmar per år (för 1958 och 1959 är gränsen 1 077 resp 1 054 timmar).

	Grovarbetare					Träarbetare					Murare				
	Stockholm	Göteborg	Malmö	Landsorten	Hela landet	Stockholm	Göteborg	Malmö	Landsorten	Hela landet	Stockholm	Göteborg	Malmö	Landsorten	Hela landet
	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
1945	—	—	—	—	—	1 933	2 076	2 017	1 876	1 905	1 897	1 954	1 944	1 864	1 884
1946	2 127	2 132	2 094	1 995	2 040	2 025	2 108	2 093	1 958	1 989	1 921	1 976	1 966	1 896	1 913
1947	2 135	2 049	2 003	1 996	2 032	1 998	2 019	1 956	1 942	1 955	1 914	1 810	1 863	1 860	1 864
1948	2 179	2 195	2 223	2 114	2 141	1 930	2 085	2 067	1 982	1 993	1 920	1 910	1 998	1 908	1 911
1949	2 207	2 204	2 181	2 136	2 159	2 042	2 111	2 055	1 987	2 006	1 920	1 980	1 969	1 924	1 931
1950	2 218	2 200	2 202	2 140	2 165	2 111	2 166	2 096	2 032	2 054	2 018	2 038	2 027	1 947	1 970
1951	2 209	2 221	2 278	2 194	2 204	2 147	2 171	2 200	2 088	2 106	2 072	2 041	2 128	2 023	2 038
1952	2 204	2 207	2 277	2 182	2 193	2 156	2 179	2 216	2 112	2 127	2 038	2 070	2 143	2 019	2 031
1953	2 216	2 202	2 288	2 173	2 189	2 165	2 165	2 230	2 117	2 129	2 046	2 032	2 165	2 039	2 046
1954	2 223	2 224	2 281	2 170	2 185	2 178	2 197	2 221	2 134	2 148	2 067	2 100	2 209	2 021	2 045
1955	2 248	2 206	2 285	2 183	2 205	2 187	2 212	2 232	2 159	2 170	2 057	2 081	2 188	2 032	2 044
1956	2 215	2 204	2 256	2 142	2 165	2 166	2 154	2 157	2 111	2 127	2 036	2 057	2 151	1 983	2 005
1957	2 241	2 235	2 313	2 190	2 209	2 182	2 196	2 261	2 141	2 155	2 053	2 064	2 187	2 007	2 026
1958	2 191	2 171	2 257	2 120	2 145	2 148	2 161	2 174	2 079	2 101	1 998	1 978	2 058	1 909	1 934
1959	2 176	2 168	2 251	2 147	2 159	2 135	2 159	2 191	2 104	2 119	2 034	2 025	2 171	1 964	1 990

Tabell 13. Arbetstimmar för olika yrkeskategorier byggnadsarbetare 1945—1959, framräknade ur Byggförbundets semesterkort (i miljoner timmar)¹.

Yrke	År														
	1945	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959
Murare.....	16,4	18,0	17,9	17,7	17,2	18,4	19,5	20,5	19,5	20,2	20,3	19,7	18,7	18,1	18,5
Träarbetare .	48,9	55,4	58,9	54,1	51,4	53,5	56,6	54,5	52,4	54,1	56,1	55,7	54,5	54,2	56,6
Grovarbetare	—	67,3	69,6	66,4	66,1	71,0	80,0	83,4	82,9	88,1	90,6	88,5	87,8	87,9	90,7
Syndikalister	—	2,8	3,3	3,1	3,1	3,2	3,6	3,9	3,7	3,9	3,6	3,5	3,5	3,4	3,7
Totalt.....		143,5	149,7	141,4	137,7	146,1	159,7	162,3	158,5	166,3	170,6	167,4	164,5	163,6	169,5

¹ Totala timantalet inkluderar semestertiden t o m 1952 men ej därefter.

Tabell 14. Betalda veckoavgifter till byggnadsfackens arbetslöshetskassor (1 000-tal).

År	Kassa						
	Byggnadsarbetarnas	Murarnas	Målarnas	Elektrikernas	Bleck- och plåtslagarnas	Vägarbetarnas	Samtliga
1945			564,8	555,9	121,2		
1946			673,7	635,3	129,5	701,1	
1947			669,9	683,8	133,6	735,1	
1948			694,7	745,4	142,9	839,1	
1949	4 161,7	378,6	693,0	784,2	143,5	614,3	6 775,3
1950	4 415,4	512,2	737,0	817,4	146,0	627,6	7 255,6
1951	4 503,3	532,5	727,5	829,6	147,0	611,6	7 351,5
1952	4 717,7	550,3	722,7	837,5	150,3	674,9	7 653,4
1953	4 702,3	548,4	738,2	847,6	146,5	710,4	7 693,4
1954	4 927,1	565,7	784,4	852,7	146,4	651,9	7 928,2
1955	5 125,2	574,2	793,4	872,0	151,0	643,5	8 159,3
1956	5 110,2	570,8	785,6	896,2	155,7	636,4	8 154,9
1957	5 057,2	542,3	799,1	889,6	152,3	641,5	8 082,0
1958	5 091,8	522,3	808,8	892,7	156,1	656,1	8 127,8
1959	5 311,4	541,2	837,5	927,4	163,5	683,6	8 464,6

Tabell 15. Sysselsättning enligt arbetsmarknadsstyrelsens (AMS) och Byggnadsfackens utredningsavdelnings (BFU) undersökningar.
Summa sysselsatta grovarbetare, träarbetare och murare.

Byggnadstyp	1955		1956		1957		1958		1959		1960	
	Febr	Aug	Febr	Aug	Febr	Aug	Febr	Aug	Febr	Aug	Febr	Aug
Reglerad byggnadsverksamhet enl AMS ¹												
Bostadshus	25 088	25 927	27 119	25 923	24 782	24 123	25 768	28 745	24 647	24 048	23 100	23 100
Jordbruk	42	108	82	61	66	73	44	33	121	43	13	13
Industri	8 429	9 086	8 500	8 581	7 526	8 563	8 696	8 907	9 669	11 802	12 989	12 989
Kraft- och belysningsverk	3 342	2 795	2 658	2 211	2 751	5 159	7 646	7 068	9 598	7 164	9 276	9 276
Samfärdsel	1 847	2 680	2 272	2 846	1 695	2 700	2 887	3 363	3 404	3 579	3 502	3 502
Handel	3 695	4 367	3 791	4 203	3 297	3 971	4 361	4 897	5 062	5 209	5 764	5 764
Förvaltning, soc ändamål	3 544	3 424	3 224	3 805	3 173	3 786	4 009	3 859	4 148	3 945	3 504	3 504
Skolor, kyrkor m m	5 843	5 570	6 235	6 272	7 151	6 294	7 014	6 324	7 372	6 075	6 691	6 691
Vägar, gator, vatten och avlopp	6 376	6 104	5 589	6 854	5 178	7 065	7 698	8 209	7 809	6 086	7 116	7 116
Militära arbeten	842	833	861	814	748	708	619	732	829	1 205	1 336	1 336
Summa	59 048	60 944	60 331	61 570	56 367	62 442	68 742	72 137	72 659	69 156	73 291	73 291
Sysselsatta fackförbundsmedlemmar enl BFU ² (exklusive Stockholm och Göteborg)												
En- och tvåfamiljshus	8 768	15 351	8 259	14 619	15 605	8 872	15 723	10 766	15 292	9 732	15 566	15 566
Flerfamiljshus	23 106	26 125	23 213	27 978	26 216	25 049	22 378	23 566	24 618	21 308	23 279	23 279
Industri	9 901	10 051	8 934	11 120	9 143	10 013	8 923	8 284	7 409	10 731	12 659	12 659
Handel, samfärdsel, skolor, förvaltning, militära arbeten m m	9 684	9 976	7 226	7 551	7 924	8 719	9 516	9 945	8 354	9 017	10 161	10 161
Jordbrukets ekonomibyggen	1 103	2 318	1 009	2 138	1 018	1 985	1 803	796	1 473	917	1 670	1 670
Bostadsrep och ombyggnader	7 538	9 063	5 386	9 010	10 444	8 664	5 556	5 993	8 181	6 312	8 053	8 053
Övriga rep och ombyggnader	3 544	4 758	3 176	4 560	5 123	3 577	4 804	3 885	5 405	4 154	4 730	4 730
Kraftverksbyggen	505	685	1 518	1 525	803	1 548	2 650	1 800	2 570	1 004	1 673	1 673
Vatten och avloppsarbeten	—	—	—	2 837	2 313	2 661	3 167	3 173	2 776	2 895	2 382	2 382
Övriga anläggningsarbeten	—	—	—	—	—	—	2 171	2 669	2 820	2 471	3 510	3 510
Summa	64 149	78 327	58 721	81 338	67 405	79 367	82 817	70 002	81 333	68 541	83 683	83 683

¹ Uppgifterna avser en viss dag i mitten av respektive månad. År 1956 gjordes den första undersökningen i april och icke i februari. För februari 1958 ingick icke statliga kraftverksbyggen samt vissa arbeten inom samfärdsel och vägar, gator osv i undersökningarna.
² Uppgifterna avser en vecka i mitten av respektive månad.

Tabell 16. Arbetslösheten inom byggnad/fackförbunden. Arbetslösa i procent av medlemsantalet.

År	Jan	Febr	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug	Sept	Okt	Nov	Dec	Årsmedeltal
<i>Byggnadsgrovarbetare</i>													
1946	13,0	13,7	9,4	4,7	2,2	2,3	2,3	3,1	2,9	3,4	4,5	7,4	5,6
1947	10,3	16,5	10,1	4,6	1,9	1,9	1,7	1,8	1,7	2,4	4,4	8,5	5,5
1948	12,6	13,0	10,1	4,1	2,7	2,8	2,5	2,2	2,9	3,7	5,4	8,3	5,8
1949	11,5	11,1	10,2	6,4	4,3	3,5	3,1	2,6	2,7	3,7	4,9	8,1	6,0
1950	11,2	10,2	6,1	4,0	2,2	2,0	1,8	1,7	1,6	1,8	2,7	4,0	4,1
1951	5,3	4,4	5,5	3,2	1,8	1,4	1,1	1,2	1,1	1,4	2,0	3,1	2,6
1952	4,2	5,8	5,3	3,8	2,1	2,0	1,6	1,9	2,4	3,3	4,9	8,2	3,8
1953	11,4	10,1	6,5	4,2	3,1	2,5	—	2,5	—	3,9	—	12,0	5,9
1954	—	13,5	—	5,0	—	2,4	—	2,2	—	3,1	—	7,4	5,6
1955	—	11,5	—	5,6	—	2,2	—	2,8	—	4,3	—	12,1	6,4
1956	—	17,1	—	8,3	—	2,6	—	2,9	—	4,3	—	12,0	7,9
1957	—	12,3	—	10,6	—	5,3	—	5,1	—	6,2	—	15,4	9,2
<i>Byggnadsträarbetare</i>													
1946	20,3	20,9	18,5	12,7	8,0	7,6	6,5	6,2	6,7	7,4	9,3	11,9	11,3
1947	14,4	22,5	19,5	12,2	8,0	8,0	4,2	4,4	4,1	4,7	7,7	12,9	10,2
1948	18,0	19,2	18,2	11,6	7,7	7,6	5,4	6,4	7,1	8,2	10,4	13,3	11,0
1949	16,2	18,4	16,1	13,3	8,2	6,7	4,7	5,0	5,1	6,5	8,0	12,9	10,1
1950	17,8	17,7	12,1	8,0	5,2	3,7	2,9	2,7	2,8	3,1	4,3	7,0	7,3
1951	9,8	9,6	11,4	6,6	3,6	2,5	2,1	2,2	2,2	2,5	3,5	5,5	5,1
1952	7,6	9,5	8,2	5,8	3,8	3,4	2,6	2,7	2,9	4,2	5,6	9,1	5,5
1953	12,6	13,7	8,4	5,7	3,3	2,5	—	2,1	—	2,8	—	11,1	6,3
1954	—	13,8	—	4,9	—	2,0	—	1,4	—	2,1	—	6,6	5,1
1955	—	10,8	—	4,7	—	2,1	—	1,8	—	2,4	—	12,1	5,7
1956	—	16,9	—	7,5	—	2,5	—	2,0	—	2,5	—	10,3	6,9
1957	—	11,2	—	10,8	—	3,6	—	2,5	—	3,1	—	11,5	7,1
<i>Murare</i>													
1946	20,8	22,0	15,4	5,9	3,5	2,8	2,8	2,9	3,4	4,9	8,4	14,7	9,0
1947	20,9	28,5	18,8	6,7	3,1	2,6	2,8	2,6	2,7	4,6	9,1	15,0	9,9
1948	20,8	23,4	16,4	8,6	4,9	5,1	4,4	4,4	5,3	9,0	15,2	19,6	11,3
1949	24,0	22,2	17,6	7,8	4,6	3,5	3,2	2,9	3,2	5,7	10,7	17,5	10,2
1950	24,2	19,5	10,5	5,0	2,7	2,6	1,8	1,6	1,9	2,2	4,5	8,6	7,1
1951	12,8	9,9	10,6	4,3	2,1	1,5	1,4	1,5	1,5	1,9	4,0	7,0	4,9
1952	10,0	11,9	10,2	4,7	2,7	2,8	2,8	2,0	2,5	4,7	10,3	14,9	6,6
1953	19,5	17,1	9,2	3,9	2,0	1,8	—	1,6	—	2,3	—	16,7	7,2
1954	—	20,1	—	4,4	—	1,4	—	1,3	—	2,1	—	12,7	7,0
1955	—	18,3	—	5,4	—	1,3	—	2,0	—	2,7	—	18,8	8,1
1956	—	25,9	—	9,9	—	2,2	—	2,3	—	4,8	—	18,3	10,6
1957	—	17,9	—	12,7	—	4,5	—	3,8	—	6,0	—	21,4	11,1

Tabell 17. Arbetslösheten i byggnadsfackförbund och byggfackens arbetslöshetskassor.
Årsmedeltal.

År	Byggnads	Murare	Målare	Elektri- ker	Bleck- och plåtslag- are	Väg- arbetare	Samtliga
Arbetslöshet i % av fackförbundens medlemsantal							
1946	8,3	9,0	9,8	1,2	2,4	8,1	7,7
1947	7,7	9,9	9,8	0,8	1,7	5,6	7,2
1948	8,2	11,3	8,7	1,0	1,5	5,3	7,3
1949	7,4	10,2	9,8	1,2	1,7	5,9	7,0
1950	5,4	7,1	9,6	1,0	1,2	5,3	5,4
1951	3,6	4,9	11,0	0,8	0,9	4,0	4,0
1952	4,6	6,6	12,2	0,8	1,7	4,4	4,8
1953	5,7	7,2	12,9	1,3	2,8	5,6	6,0
1954	5,0	7,0	11,1	1,2	2,2	6,2	5,4
1955	5,6	8,1	9,4	1,1	1,6	5,4	5,6
1956	6,8	10,6	11,7	1,5	1,6	5,2	6,8
1957	7,8	11,1	10,3	1,8	1,8	5,1	7,4
Antal arbetslöshetsveckor i % av antalet genomlevda veckor i arbetslöshetskassorna							
1946			11,3	1,9	4,5	15,1	
1947			12,4	1,5	4,5	10,1	
1948			10,8	1,6	3,3	9,4	
1949	11,0	9,0	12,2	1,8	3,1	8,9	10,1
1950	8,3	13,6	11,2	1,4	2,3	7,6	8,2
1951	6,6	11,6	10,7	1,2	2,1	8,4	6,9
1952	7,5	13,4	10,8	1,3	3,6	5,5	7,5
1953	7,5	13,1	10,7	1,7	4,1	7,0	7,7
1954	6,6	12,8	9,8	1,5	3,9	6,7	6,8
1955	6,3	13,0	7,6	1,2	2,6	5,4	6,4
1956	8,1	16,5	8,0	1,6	3,1	5,5	8,0
1957	8,6	15,9	7,3	1,8	3,8	5,4	8,0
1958	9,7	19,7	8,8	2,3	5,9	5,9	9,3
1959	7,7	15,6	7,5	1,7	3,9	5,1	7,4

Tabell 18. Antal försäkrade arbetslösa anmälda vid arbetsförmedlingen. Absolut antal.

	Jan	Febr	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug	Sept	Okt	Nov	Dec	Medeltal
Grovarbetare	1955 7 490	— 13 739	— 7 031	— 5 724	— 3 283	— 1 500	692 860	1 093 1 460	1 554 1 716	1 781 2 191	3 109 3 922	5 121 6 230	— 4 596
1956	8 094	7 406	7 499	7 666	5 673	4 001	1 926	2 923	3 310	3 625	4 805	8 358	5 440
1957	11 194	10 067	9 485	10 010	6 239	3 239	2 312	3 245	3 212	3 964	5 420	8 717	6 425
1958	10 065	7 592	5 004	6 045	4 700	3 175	2 370	3 552	3 488	3 840	4 322	5 300	4 954
1959	8 028	7 167	5 204	5 022	3 064	2 295	1 532	2 468	2 301	2 326	3 295	4 510	3 934
1960													
Träarbetare	1955 3 343	— 7 467	— 4 146	— 3 214	— 1 832	— 726	192 222	213 338	350 346	366 489	719 942	1 733 2 146	— 2 101
1956	3 866	3 959	4 458	4 866	3 174	1 700	431	618	713	891	1 181	3 243	2 425
1957	5 117	5 665	5 709	5 354	3 159	1 075	416	402	437	612	1 144	2 884	2 664
1958	4 705	4 387	3 273	3 568	2 427	836	414	575	456	467	818	1 654	1 965
1959	3 162	3 408	2 902	2 658	1 236	608	298	322	345	384	854	1 520	1 475
1960													
Murare	1955 1 824	— 3 608	— 1 908	— 1 514	— 570	— 146	62 87	50 123	62 112	98 236	400 659	1 406 1 519	— 1 026
1956	2 138	1 755	1 950	2 111	1 081	637	220	264	335	490	927	2 468	1 198
1957	3 026	3 118	2 816	2 485	1 178	352	222	243	194	347	748	2 028	1 396
1958	2 870	1 953	1 156	1 359	692	320	221	337	286	313	679	1 325	959
1959	2 577	2 145	1 304	1 074	261	122	81	107	92	123	407	1 118	784
1960													
Samtliga	1955 12 657	— 24 814	— 13 085	— 10 452	— 5 685	— 2 372	946 1 169	1 356 1 921	1 966 2 174	2 245 2 916	4 228 5 523	8 260 9 895	— 7 723
1956	14 098	13 120	13 907	14 643	9 928	6 338	2 577	3 805	4 358	5 006	6 913	14 089	9 063
1957	19 337	18 850	18 010	17 849	10 576	4 666	2 950	3 890	3 843	4 923	7 312	13 629	10 485
1958	17 640	13 932	9 433	10 972	7 819	4 331	3 005	4 464	4 230	4 620	5 819	8 279	7 878
1959	13 767	12 720	9 410	8 754	4 561	3 025	1 911	2 897	2 738	2 833	4 556	7 148	6 193
1960													

Tabell 19. Antal försäkrade arbetslösa anmälda vid arbetsförmedlingen. I % av antalet försäkrade.

	Jan	Febr	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug	Sept	Okt	Nov	Dec	Medeltal
Grovarbetare	—	—	—	—	—	—	1,0	1,6	2,3	2,5	4,4	7,3	6,5
	1955	19,5	10,0	8,1	4,6	2,1	1,2	2,1	2,4	3,1	5,5	8,7	7,6
	1956	10,6	10,5	10,7	7,9	5,6	2,7	4,1	4,6	5,1	6,8	11,8	9,0
	1957	11,3	10,4	14,1	8,8	4,6	3,2	4,6	4,5	5,5	7,5	12,0	6,8
	1958	14,2	13,4	8,3	6,5	4,4	3,3	4,9	4,8	5,2	5,9	7,2	—
	1959	13,9	10,5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Träarbetare	1960	10,9	9,7	7,1	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	1955	—	—	—	—	—	0,5	0,5	0,8	0,9	1,7	4,0	—
	1956	7,8	17,5	7,5	4,3	1,7	0,5	0,8	0,8	1,1	2,2	5,0	4,9
	1957	9,0	9,2	11,3	7,4	4,0	1,0	1,4	1,7	2,1	2,9	7,6	5,7
	1958	12,0	13,3	12,6	7,4	2,5	1,0	0,9	1,0	1,4	2,7	6,7	6,2
	1959	11,0	10,2	8,3	5,7	2,0	1,0	1,3	1,1	1,1	1,9	3,8	4,6
Murare	1960	7,3	7,9	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	1955	—	—	—	—	—	0,4	0,3	0,4	0,7	2,7	9,6	7,0
	1956	12,5	24,7	10,3	3,9	1,0	0,6	0,8	0,8	1,6	4,5	10,3	8,2
	1957	14,6	12,0	14,5	7,4	4,4	1,5	1,8	2,3	3,4	6,4	17,0	9,7
	1958	20,8	21,5	17,4	8,2	2,5	1,6	1,7	1,4	2,4	5,2	14,2	6,8
	1959	20,1	13,7	9,6	4,9	2,3	1,6	2,4	2,0	2,2	4,8	9,4	—
Samtliga	1960	18,3	15,2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	1955	—	—	—	—	—	0,8	1,1	1,6	1,8	3,3	6,5	5,9
	1956	9,9	18,0	8,2	4,4	1,9	0,9	1,5	1,7	2,3	4,3	7,7	7,0
	1957	10,9	10,1	11,4	7,7	4,9	2,0	3,0	3,4	3,9	5,4	11,0	8,2
	1958	15,1	14,7	14,0	8,3	3,6	2,3	3,0	3,0	3,8	5,6	10,5	6,1
	1959	13,6	10,7	8,5	6,0	3,3	2,3	3,4	3,3	3,5	4,4	6,9	—
1960	11,4	10,5	7,8	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

Tabell 20. Byggnadsarbetarnas arbetslöshet i % av antalet medlemmar i byggnadsarbetarnas och murarnas arbetslöshetskassor. Fördelning på riksområde, månad och yrkesgrupp.

Yrkesgrupp Riksområde	1956												
	Jan	Febr	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug	Sept	Okt	Nov	Dec	Medeltal
Grovarbetare (inkl anläggnings- arbetare)													
Stockholms stad och län.....	10,7	14,9	9,0	8,9	5,4	2,3	1,0	1,4	2,5	2,9	4,8	7,1	5,9
Mälarlänen i övrigt.....	9,7	17,9	9,7	6,4	2,4	1,6	0,6	1,5	1,9	2,4	4,1	8,7	5,6
Östra Götaland.....	10,2	18,9	9,4	5,4	2,0	1,4	1,4	2,6	2,8	2,6	5,0	8,2	5,8
Skåne, Halland, Blekinge.....	12,0	35,0	13,7	4,7	3,6	2,1	1,9	2,8	3,1	3,5	4,3	6,9	7,8
Väst kust- och Vänerlänen.....	8,6	24,2	9,4	7,1	3,6	2,4	1,4	2,7	2,8	3,5	5,9	9,7	6,8
Dalarna och Nedre Norrland.....	12,6	14,5	10,4	11,8	6,4	2,0	1,0	1,6	1,8	2,9	6,7	10,3	6,8
Övre Norrland.....	10,8	10,0	8,3	11,9	9,5	3,0	1,4	2,0	1,8	3,5	7,6	10,3	6,7
Hela riket	10,6	19,5	10,0	8,1	4,6	2,1	1,2	2,1	2,4	3,1	5,5	8,7	6,5
Träarbetare													
Stockholms stad och län.....	6,5	9,3	5,8	5,6	3,9	2,0	0,7	1,0	0,9	1,2	1,9	2,3	3,4
Mälarlänen i övrigt.....	3,9	14,2	6,6	4,1	2,1	1,3	0,3	0,6	0,7	0,4	1,4	3,1	3,2
Östra Götaland.....	6,5	17,0	8,8	4,5	1,9	1,1	0,4	0,9	0,7	1,2	2,0	4,1	4,1
Skåne, Halland, Blekinge.....	8,9	27,9	9,0	3,9	1,4	0,8	0,7	0,8	0,8	1,4	1,7	3,3	5,1
Väst kust- och Vänerlänen.....	4,6	17,8	9,1	5,3	2,7	1,3	0,4	0,7	0,8	1,0	2,0	5,1	4,2
Dalarna och Nedre Norrland....	12,6	17,6	14,8	13,5	7,3	2,0	0,6	0,7	0,8	0,9	2,3	6,3	6,6
Övre Norrland.....	14,9	17,5	15,3	20,9	14,9	4,6	0,7	0,8	1,1	2,2	5,1	13,8	9,3
Hela riket	7,8	17,5	9,7	7,5	4,3	1,7	0,5	0,8	0,8	1,1	2,2	5,0	4,9
Murare													
Stockholms stad och län.....	14,6	19,9	14,5	12,8	5,3	1,2	0,7	1,1	1,4	2,7	6,6	14,6	7,9
Mälarlänen i övrigt.....	13,0	22,2	11,0	10,4	2,5	1,2	0,2	0,4	0,9	0,7	2,9	9,9	6,3
Östra Götaland.....	10,1	23,1	13,0	6,7	1,8	0,7	0,5	0,7	0,2	0,8	3,4	6,4	5,6
Skåne, Halland, Blekinge.....	10,1	30,8	12,2	5,7	1,9	0,6	0,5	0,7	0,7	1,0	2,2	5,7	6,0
Väst kust- och Vänerlänen.....	9,5	26,4	12,0	6,6	3,5	1,1	0,8	1,4	1,1	2,5	3,5	8,6	6,4
Dalarna och Nedre Norrland....	19,3	25,2	14,3	17,7	5,9	0,8	0,5	0,5	0,5	1,7	7,6	16,2	9,2
Övre Norrland.....	14,5	16,5	17,0	23,4	11,5	2,1	0,7	0,6	—	1,3	8,8	18,5	9,6
Hela riket	12,5	24,7	13,1	10,3	3,9	1,0	0,6	0,8	0,8	1,6	4,5	10,3	7,0

Tabell 22. Byggnadsarbetarnas arbetslöshet i % av antalet medlemmar i byggnadsarbetarnas och murarnas arbetslöshetskassor. Fördelning på riksområde, månad och yrkesgrupp.

Yrkesgrupp Riksområde	1958												
	Jan	Febr	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug	Sept	Okt	Nov	Dec	Medeltal
<i>Grovarbetare (inkl anläggnings- arbetare)</i>													
Stockholms stad och län	12,5	10,5	9,9	11,6	6,1	2,8	1,6	2,6	2,5	3,4	4,9	7,1	6,3
Mälaren i övrigt	14,6	12,0	13,5	15,2	9,0	4,0	2,5	4,6	4,7	5,6	7,2	10,8	8,6
Östra Götaland	14,4	14,5	16,3	13,5	4,8	2,2	1,6	3,4	3,3	4,5	5,3	12,4	8,0
Skåne, Halland, Blekinge	19,4	24,4	19,3	10,2	4,9	3,2	2,8	3,7	3,0	3,0	4,1	9,1	8,9
Väst kust- och Vänerlänen	17,0	15,2	14,4	14,2	7,7	5,3	4,2	4,9	4,9	5,5	7,0	12,6	9,4
Dalarna och Nedre Norrland	17,4	13,9	12,3	19,3	15,3	7,0	5,0	6,8	6,6	8,2	11,4	17,1	11,7
Övre Norrland	15,5	9,1	8,6	14,1	14,1	7,7	5,1	6,2	7,3	8,8	13,7	16,9	10,6
Hela riket	15,8	14,2	13,4	14,1	8,8	4,6	3,2	4,6	4,5	5,5	7,5	12,0	9,0
<i>Träarbetare</i>													
Stockholms stad och län	6,7	5,2	6,0	7,4	4,1	0,7	0,7	0,4	0,8	1,1	1,7	3,2	3,2
Mälaren i övrigt	8,1	9,5	11,0	9,9	6,3	2,1	0,8	1,2	1,1	1,5	2,3	4,6	4,9
Östra Götaland	10,6	13,4	14,5	11,5	3,9	1,0	0,5	0,4	0,7	0,9	1,8	5,9	5,4
Skåne, Halland, Blekinge	14,1	18,7	14,2	6,4	3,1	1,0	0,6	0,7	0,7	0,8	0,8	3,4	5,3
Väst kust- och Vänerlänen	11,4	14,1	14,0	10,9	5,4	2,1	0,7	0,7	0,8	0,9	1,6	4,7	5,6
Dalarna och Nedre Norrland	15,7	14,9	15,9	20,0	12,5	4,4	1,6	1,6	1,3	2,2	4,2	11,2	8,8
Övre Norrland	19,4	17,9	19,6	27,0	22,6	6,7	2,6	2,1	2,7	3,9	8,6	18,2	12,6
Hela riket	12,0	13,3	13,4	12,6	7,4	2,5	1,0	0,9	1,0	1,4	2,7	6,7	6,2
<i>Murare</i>													
Stockholms stad och län	19,0	13,2	13,5	16,4	5,0	1,0	0,8	0,7	1,0	2,6	5,0	13,1	7,6
Mälaren i övrigt	17,4	17,2	16,3	16,1	5,7	1,3	0,9	1,4	1,1	3,1	6,3	19,6	8,9
Östra Götaland	21,1	23,9	21,0	15,8	3,9	1,4	1,0	1,3	1,2	2,4	5,4	13,7	9,3
Skåne, Halland, Blekinge	22,1	29,4	24,2	10,4	3,1	1,4	1,1	1,4	1,2	1,5	1,5	6,9	8,7
Väst kust- och Vänerlänen	19,7	21,4	21,8	17,2	10,3	4,0	2,2	1,8	1,3	1,5	2,6	10,5	9,5
Dalarna och Nedre Norrland	23,5	20,8	17,8	26,7	17,0	4,6	2,7	3,1	2,1	3,4	9,4	22,2	12,8
Övre Norrland	24,2	18,6	15,7	28,5	21,7	4,7	2,8	3,0	2,3	4,8	15,4	27,9	14,1
Hela riket	20,8	21,5	19,4	17,4	8,2	2,5	1,6	1,7	1,4	2,4	5,2	14,2	9,7

Tabell 23. Byggnadsarbetarnas arbetslöshet i % av antalet medlemmar i byggnadsarbetarnas och murarnas arbetslöshetskassor. Fördelning på riksområde, månad och yrkesgrupp.

Yrkesgrupp Riksområde	1959												Medel- tal
	Jan	Febr	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug	Sept	Okt	Nov	Dec	
<i>Grovarbetare (inkl anläggnings- arbetare)</i>													
Stockholms stad och län	8,9	8,4	5,7	6,3	4,3	2,6	1,5	2,4	2,4	3,4	4,4	4,9	4,6
Mälarlän i övrigt	13,2	10,5	7,9	7,5	5,3	3,2	1,6	3,7	3,4	4,2	4,1	5,8	5,9
Östra Götaland	10,9	9,3	5,0	6,1	4,7	3,6	3,1	4,5	4,5	5,1	5,6	7,1	5,8
Skåne, Halland, Blekinge	13,3	9,1	4,3	4,1	4,7	3,7	2,5	3,9	3,1	3,7	3,0	4,6	5,0
Väst kust- och Vänerlän	16,0	14,2	9,3	9,4	7,6	5,3	4,2	6,1	6,2	6,8	6,4	7,7	8,3
Dalarna och Nedre Norrland	18,7	11,6	8,2	13,3	8,9	5,8	5,0	7,1	6,7	6,1	8,0	10,5	9,2
Övre Norrland	16,5	8,5	6,8	10,8	9,8	6,5	5,2	6,8	7,3	7,3	9,9	10,3	8,8
Hela riket	13,9	10,5	6,9	8,3	6,5	4,4	3,3	4,9	4,8	5,2	5,9	7,2	6,8
<i>Träarbetare</i>													
Stockholms stad och län	5,4	6,0	4,0	3,8	2,4	1,2	0,5	0,4	0,6	0,6	1,2	1,8	2,3
Mälarlän i övrigt	8,2	9,7	7,6	6,6	4,2	1,3	0,5	1,1	0,8	1,0	1,6	1,9	3,7
Östra Götaland	9,7	7,1	5,0	4,5	3,0	0,6	0,6	1,3	0,8	1,1	1,5	4,0	3,3
Skåne, Halland, Blekinge	7,6	6,3	3,0	2,3	2,2	0,9	0,7	1,4	0,6	0,5	0,8	1,8	2,3
Väst kust- och Vänerlän	9,2	10,1	7,0	6,6	4,1	1,3	0,8	1,2	0,8	1,0	1,5	3,1	3,9
Dalarna och Nedre Norrland	18,3	17,2	13,6	17,4	10,8	3,5	1,7	2,0	1,7	1,4	2,7	6,4	8,1
Övre Norrland	22,0	16,7	15,5	21,2	17,2	6,2	2,6	2,7	2,7	2,6	6,2	10,0	10,5
Hela riket	11,0	10,2	7,6	8,3	5,7	2,0	1,0	1,3	1,1	1,1	1,9	3,8	4,6
<i>Murare</i>													
Stockholms stad och län	17,0	11,3	7,3	7,5	3,6	1,1	1,1	1,2	1,8	1,7	4,2	7,7	5,5
Mälarlän i övrigt	22,5	14,9	10,7	8,1	2,8	1,1	0,9	0,9	0,5	0,8	3,7	6,1	6,1
Östra Götaland	21,2	13,8	6,2	4,2	1,6	0,7	0,7	1,6	1,7	2,3	3,4	11,2	5,7
Skåne, Halland, Blekinge	15,9	9,2	3,4	2,6	1,4	1,0	0,4	1,5	1,5	1,2	2,0	5,9	3,8
Väst kust- och Vänerlän	15,8	16,1	8,0	9,2	6,4	4,3	2,9	5,3	3,3	2,9	4,8	7,6	7,2
Dalarna och Nedre Norrland	27,9	18,8	15,2	23,8	10,3	3,1	2,7	2,5	2,3	4,1	10,2	16,6	11,5
Övre Norrland	31,9	13,8	10,6	24,1	14,6	6,8	3,0	3,7	3,1	3,1	9,8	17,7	11,9
Hela riket	20,1	13,7	8,1	9,6	4,9	2,3	1,6	2,4	2,0	2,2	4,8	9,4	6,8

Tabell 24. Byggnadsarbetarnas arbetslöshet i % av antalet medlemmar i byggnadsarbetarnas och murarnas arbetslöshetskassor. Samtliga grovarbetare, träarbetare och murare fördelade på riksområde och månad.

	Jan	Febr	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug	Sept	Okt	Nov	Dec	Medel- tal
<i>1956</i>													
Stockholms stad och län	10,0	13,9	8,7	8,4	4,9	2,1	0,9	1,3	1,9	2,4	4,2	6,5	5,4
Mälarlånen i övrigt	8,0	17,1	8,8	6,1	2,3	1,5	0,4	1,1	1,4	1,6	3,1	6,9	4,9
Östra Götaland	8,8	18,6	9,6	5,2	2,0	1,2	0,9	1,7	1,7	1,9	3,7	5,1	5,1
Skåne, Halland, Blekinge	10,6	31,9	11,9	4,6	2,6	1,4	0,2	1,8	1,9	2,4	3,1	5,5	6,6
Väst kust- och Vänerlånen	7,3	22,2	9,6	6,4	3,3	1,9	1,0	1,9	1,9	2,5	4,3	7,9	5,9
Dalarna och Nedre Norrland	13,3	16,5	12,2	12,9	6,7	1,9	0,8	1,2	1,4	2,1	5,3	9,5	7,0
Övre Norrland	12,4	13,0	11,3	15,7	11,4	3,4	1,1	1,5	1,5	2,9	6,9	12,1	7,8
Hela riket	9,9	19,4	10,3	8,2	4,4	1,9	0,9	1,5	1,7	2,3	4,3	7,7	6,0
<i>1957</i>													
Stockholms stad och län	8,3	8,0	8,2	9,0	5,9	4,7	2,1	2,7	3,2	4,2	5,1	8,8	5,9
Mälarlånen i övrigt	8,8	9,0	10,2	9,3	4,5	2,9	1,0	2,3	2,4	2,7	4,4	9,2	5,6
Östra Götaland	10,3	8,8	9,4	4,7	4,7	3,5	1,6	2,6	2,6	2,6	3,5	9,9	5,7
Skåne, Halland, Blekinge	10,9	9,1	8,3	6,8	6,2	5,2	2,5	3,1	3,4	3,3	4,2	10,6	6,1
Väst kust- och Vänerlånen	11,3	11,0	11,9	12,2	8,7	6,0	2,3	3,0	4,9	4,9	5,4	10,5	7,8
Dalarna och Nedre Norrland	12,9	12,1	13,6	16,2	10,6	5,5	2,0	3,2	3,3	4,6	7,3	14,0	8,8
Övre Norrland	15,3	13,8	14,7	19,4	14,7	6,2	2,2	1,8	2,9	4,3	8,2	15,3	9,9
Hela riket	10,9	10,1	10,8	11,4	7,7	4,9	2,0	3,0	3,4	3,9	5,4	11,0	7,0
<i>1958</i>													
Stockholms stad och län	11,5	9,3	9,1	10,9	5,4	2,3	1,3	1,8	1,9	2,7	4,0	6,6	5,6
Mälarlånen i övrigt	12,7	11,7	13,0	13,6	7,8	3,1	1,8	3,1	3,1	4,0	5,5	9,6	7,4
Östra Götaland	13,8	15,3	16,2	13,0	4,4	1,6	1,1	2,0	2,0	2,9	4,0	10,1	7,2
Skåne, Halland, Blekinge	18,1	23,4	18,5	9,0	4,0	2,1	1,8	2,3	1,9	2,0	2,6	6,9	7,7
Väst kust- och Vänerlånen	15,3	15,5	15,1	13,4	7,2	4,0	2,7	3,1	3,1	3,5	4,7	9,6	8,1
Dalarna och Nedre Norrland	17,4	14,9	14,1	20,3	14,5	5,9	3,6	4,7	4,3	5,7	8,7	15,5	10,8
Övre Norrland	17,4	12,7	12,7	19,3	17,4	7,2	4,1	4,7	5,5	7,0	12,3	18,1	11,5
Hela riket	15,1	14,7	14,1	14,0	8,3	3,6	2,3	3,0	3,0	3,8	5,6	10,5	8,2
<i>1959</i>													
Stockholms stad och län	8,6	8,0	5,4	5,7	3,7	2,1	1,2	1,7	1,8	2,4	3,4	4,2	4,0
Mälarlånen i övrigt	12,5	10,7	8,1	7,3	4,7	2,3	1,1	2,5	2,3	2,8	3,0	4,5	5,2
Östra Götaland	11,7	9,0	5,2	5,3	3,7	2,2	1,8	2,9	2,8	3,2	3,8	6,5	4,8
Skåne, Halland, Blekinge	11,9	8,2	3,8	3,3	3,3	2,4	1,6	2,7	2,1	2,3	2,3	3,9	4,0
Väst kust- och Vänerlånen	13,6	13,0	8,4	8,4	6,3	3,8	2,9	4,3	4,0	4,3	4,5	6,1	6,6
Dalarna och Nedre Norrland	19,4	14,2	10,7	15,7	9,6	4,8	3,6	4,9	4,6	4,3	6,4	9,7	9,0
Övre Norrland	19,3	11,4	9,7	14,9	12,4	6,4	4,3	5,3	5,6	5,6	8,8	10,7	9,5
Hela riket	13,6	10,7	7,3	8,5	6,0	3,3	2,3	3,4	3,3	3,5	4,4	6,3	6,1

Tabell 25. Försäkrade arbetslösa anmälda vid

Hela riket	Grovarbetare					Träarbetare		
	Över 100 000	30 000— 100 000	15 000— 30 000	Under 15 000	S:a	Över 100 000	30 000— 100 000	15 000— 30 000
Antal medlemmar								
1956	18 318	10 980	10 535	31 010	70 843	9 095	6 333	6 664
1957	18 458	11 193	11 075	30 547	71 273	9 348	6 374	6 794
1958	18 621	12 571	9 815	30 523	71 530	9 263	7 160	6 084
1959	19 569	12 846	9 867	30 673	72 955	9 709	7 332	6 017
Antal arbetslösa								
1956	857	632	701	2 405	4 595	276	223	344
1957	1 026	722	832	2 860	5 440	269	234	383
1958	1 059	943	866	3 557	6 425	251	280	351
1959	815	674	612	2 853	4 954	153	194	246
Arbetslöshet %								
1956	4,7	5,8	6,7	7,8	6,5	3,0	3,5	5,2
1957	5,6	6,5	7,5	9,4	7,6	2,9	3,7	5,6
1958	5,7	7,5	8,8	11,7	9,0	2,7	3,9	5,8
1959	4,2	5,2	6,2	9,3	6,8	1,6	2,6	4,1

¹ Medlemmar tillhörande fackföreningar på orter med över 100 000 invånare, 30 000—100 000, 15 000

Tabell 26. Försäkrade arbetslösa anmälda vid arbetsförmedlingen fördelade

	Södra Sverige					Mellansverige		
	Över 100 000	30 000— 100 000	15 000— 30 000	Under 15 000	S: a	Över 100 000	30 000— 100 000	15 000— 30 000
Antal medlemmar								
1956	4 034	3 909	2 287	9 074	19 304	27 052	14 310	8 940
1957	4 049	3 927	2 318	8 707	19 001	27 354	14 573	9 409
1958	3 915	3 833	2 296	8 715	18 759	27 494	17 188	7 288
1959	4 085	3 880	2 364	8 275	18 604	28 729	17 723	6 965
Antal arbetslösa								
1956	222	299	203	586	1 310	1 170	605	430
1957	104	234	168	690	1 196	1 471	748	587
1958	115	261	175	918	1 469	1 463	1 066	449
1959	27	161	114	493	795	1 111	765	270
Arbetslöshet %								
1956	5,5	7,6	8,9	6,5	6,8	4,3	4,2	4,8
1957	2,6	6,0	7,2	7,9	6,3	5,4	5,1	6,2
1958	2,9	6,8	7,6	10,5	7,8	5,3	6,2	6,2
1959	0,7	4,1	4,8	6,0	4,3	3,9	4,3	3,9

¹ Medlemmar tillhörande fackföreningar på orter med över 100 000 invånare, 30 000—100 000, 15 000—

² Södra Sverige omfattar Gotlands, Blekinge, Kristianstads, Malmöhus samt Hallands län. Norrland Mellansverige omfattar övriga län.

arbetsförmedlingen fördelade på orts¹ och yrkesgrupper.

		Murare						Samtliga				
Under 15 000	S:a	Över 100 000	30 000— 100 000	15 000— 30 000	Under 15 000	S:a	Över 100 000	30 000— 100 000	15 000— 30 000	Under 15 000	S:a.	
20 723	42 815	3 673	2 685	2 788	5 501	14 647	31 086	19 998	19 987	57 234	128 305	
20 363	42 879	3 597	2 747	2 794	5 426	14 564	31 403	20 314	20 663	56 336	128 716	
20 160	42 667	3 525	3 076	2 571	5 198	14 370	31 409	22 807	18 470	55 881	128 567	
19 906	42 964	3 536	3 200	2 381	5 061	14 178	32 814	23 378	18 265	55 640	130 097	
1 258	2 101	259	169	162	436	1 026	1 392	1 024	1 207	4 099	7 722	
1 539	2 425	280	185	189	544	1 198	1 575	1 141	1 404	4 943	9 063	
1 782	2 664	268	252	202	674	1 396	1 578	1 475	1 419	6 013	10 485	
1 372	1 965	170	171	131	487	959	1 138	1 039	989	4 712	7 878	
6,1	4,9	7,1	6,3	5,8	7,9	7,0	4,5	5,1	6,0	7,2	6,0	
7,6	5,7	7,8	6,7	6,8	10,0	8,2	5,0	5,6	6,8	8,8	7,0	
8,8	6,2	7,6	8,2	7,9	13,0	9,7	5,0	6,5	7,7	10,8	8,2	
6,9	4,6	4,8	5,3	5,5	9,6	6,8	3,5	4,4	5,4	8,5	6,1	

—30 000 resp under 15 000 inv.

på ortsgrupper¹ och landsdelar². Samtliga (grovarbetare, träarbetare och murare).

		Norrland						Hela riket				
Under 15 000	S:a	Över 100 000	30 000— 100 000	15 000— 30 000	Under 15 000	S:a	Över 100 000	30 000— 100 000	15 000— 30 000	Under 15 000	S:a	
26 317	76 619	—	1 779	8 760	21 843	32 382	31 086	19 998	19 987	57 234	128 305	
25 984	77 320	—	1 814	8 936	21 645	32 395	31 403	20 314	20 663	56 336	128 716	
25 544	77 514	—	1 786	8 886	21 622	32 294	31 409	22 807	18 470	55 881	128 567	
25 287	78 704	—	1 775	8 936	22 078	32 789	32 814	23 378	18 265	55 640	130 097	
1 863	4 068	—	120	574	1 650	2 344	1 392	1 024	1 207	4 099	7 722	
2 090	4 896	—	159	649	2 163	2 971	1 575	1 141	1 404	4 943	9 063	
2 466	5 444	—	148	795	2 629	3 572	1 578	1 475	1 419	6 013	10 485	
1 921	4 067	—	113	605	2 298	3 016	1 138	1 039	989	4 712	7 878	
7,1	5,3	—	6,7	6,6	7,6	7,2	4,5	5,1	6,0	7,2	6,0	
8,0	6,3	—	8,8	7,3	10,0	9,2	5,0	5,6	6,8	8,8	7,0	
9,7	7,0	—	8,3	8,9	12,2	11,1	5,0	6,5	7,7	10,8	8,2	
7,6	5,2	—	6,4	6,8	10,4	9,2	3,5	4,4	5,4	8,5	6,1	

30 000 resp under 15 000 invånare.

omfattar Kopparbergs, Gävleborgs, Västernorrlands, Jämtlands, Västerbottens och Norrbottens län.

Tabell 27. Arbetslöshetens fördelning efter varaktighet. Försäkrade arbetslösa.

Arbetslöshets- kassa	Antal arbetslösa			Samtliga	Arbetslöshet i % av medlemsantalet			
	Under 1 vecka	1 vecka— 2 mån.	Över 2 mån.		Under 1 vecka	1 vecka— 2 mån.	Över 2 mån.	Total
Byggnadsarbe- tarnas								
1957 16 sept	1 194	2 135	837	4 166	0,9	1,6	0,7	3,2
16 dec	4 466	6 166	1 469	12 101	3,4	4,7	1,2	9,3
1958 10 mars	4 368	8 715	3 316	16 399	3,3	6,7	2,5	12,5
16 juni	1 006	1 860	2 025	4 891	0,8	1,4	1,5	3,7
15 sept	1 072	1 824	885	3 781	0,8	1,4	0,7	2,9
15 dec	4 242	6 047	1 732	12 021	3,2	4,6	1,3	9,1
1959 16 mars	1 798	5 021	2 386	9 205	1,4	3,7	1,8	6,9
15 juni	969	1 859	1 681	4 509	0,7	1,4	1,3	3,4
14 sept	1 085	2 040	960	4 085	0,8	1,4	0,7	3,1
14 dec	2 891	3 308	1 028	7 227	2,1	2,5	0,8	5,4
1960 14 mars	1 781	5 087	2 045	8 913	1,3	3,8	1,5	6,6
13 juni	668	1 279	1 169	3 116	0,5	0,9	0,9	2,3
12 sept	734	1 360	636	2 730	0,5	1,0	0,5	2,0
Murarnas								
1957 16 sept	127	186	22	335	0,9	1,2	0,2	2,3
16 dec	1 061	1 245	162	2 468	7,3	8,6	1,1	17,0
1958 10 mars	840	1 526	464	2 830	5,8	10,5	3,2	19,5
16 juni	128	112	112	352	0,9	0,8	0,8	2,5
15 sept	77	99	17	193	0,5	0,7	0,1	1,3
15 dec	786	1 118	129	2 033	5,5	7,8	0,9	14,2
1959 16 mars	263	596	289	1 148	1,8	4,2	2,0	8,0
15 juni	113	118	88	319	0,8	0,8	0,7	2,3
14 sept	116	138	31	285	0,8	1,0	0,2	2,0
14 dec	599	666	60	1 325	4,2	4,7	0,5	9,4
1960 14 mars	295	777	237	1 309	2,1	5,5	1,7	9,3
13 juni	46	52	24	122	0,3	0,4	0,2	0,9
12 sept	44	38	10	92	0,3	0,3	0,1	0,7
Byggnadsarbe- tarnas + Mu- rarnas								
1957 16 sept	1 321	2 321	859	4 501	0,9	1,6	0,6	3,1
16 dec	5 527	7 411	1 631	14 569	3,8	5,1	1,1	10,0
1958 10 mars	5 208	10 241	3 780	19 229	3,6	7,0	2,6	13,2
16 juni	1 134	1 972	2 137	5 243	0,7	1,4	1,5	3,6
15 sept	1 149	1 923	902	3 974	0,8	1,3	0,6	2,7
15 dec	5 028	7 165	1 861	14 054	3,4	4,9	1,3	9,6
1959 16 mars	2 061	5 617	2 675	10 353	1,4	3,8	1,8	7,0
15 juni	1 082	1 977	1 769	4 828	0,7	1,3	1,3	3,3
14 sept	1 201	2 178	991	4 370	0,8	1,5	0,7	3,0
14 dec	3 490	3 974	1 088	8 552	2,4	2,7	0,7	5,8
1960 14 mars	2 076	5 864	2 282	10 222	1,4	3,9	1,6	6,9
13 juni	714	1 331	1 193	3 238	0,5	0,9	0,8	2,2
12 sept	778	1 398	646	2 822	0,5	1,0	0,4	1,9

Tabell 28 Vid arbetsförmedlingen arbetslösa tillhörande byggnadsarbetarnas och murarnas arbetslöshetskassor efter ålder.

		Samtliga arbetslösa					Arbetslösa i 2 månader eller längre				
		Under 25 år	25—44 år	45—59 år	Över 59 år	S: a	Under 25 år	25—44 år	45—59 år	Över 59 år	S: a
1957	Sept	183	1 429	1 909	980	4 501	10	187	346	316	859
	Dec	923	5 500	5 802	2 344	14 569	63	403	667	498	1 631
1958	Mars	1 109	7 348	7 986	2 786	19 229	147	1 080	1 599	954	3 780
	Juni	291	1 693	2 114	1 145	5 243	99	606	840	592	2 137
	Sept	163	1 272	1 705	834	3 974	18	233	363	288	902
	Dec	904	5 053	5 756	2 341	14 054	91	471	792	507	1 861
1959	Mars	681	3 436	4 221	2 015	10 353	129	633	1 091	822	2 675
	Juni	270	1 410	2 076	1 072	4 828	79	411	761	518	1 769
	Sept	205	1 338	1 924	903	4 370	17	229	427	318	991
	Dec	482	2 850	3 474	1 746	8 552	36	261	402	389	1 088
1960	Mars	562	3 188	4 254	2 218	10 222	55	498	956	773	2 282
	Juni	119	905	1 402	812	3 238	23	260	503	407	1 193
	Sept	73	785	1 273	691	2 822	6	141	264	235	646

Tabell 29. Antal genom arbetsförmedlingen tillsatta platser på 100 lediganmälda platser. Byggnadsverksamhet.

	Jan	Febr	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug	Sept	Okt	Nov	Dec	Medeltal
1950	95,1	94,2	91,9	85,8	79,5	72,4	66,6	73,1	72,8	77,3	80,0	80,8	80,8
1951	88,1	87,4	85,2	79,2	71,4	66,0	62,4	66,3	68,4	75,6	81,4	80,9	76,0
1952	91,6	91,2	91,3	86,8	83,1	79,2	74,9	78,9	82,3	88,6	93,9	94,5	86,4
1953	96,6	95,6	94,9	91,1	85,8	81,8	76,6	78,8	81,5	84,6	87,7	88,9	86,9
1954	94,4	93,7	93,0	86,4	80,3	73,4	67,3	68,1	68,6	73,8	76,8	79,0	79,6
1955	88,5	90,1	91,3	86,6	81,8	75,1	67,8	73,7	74,6	80,5	85,7	87,4	82,0
1956	93,3	93,4	94,3	92,9	87,0	80,0	73,4	79,8	79,1	84,5	89,0	91,8	86,6
1957	95,1	95,4	94,9	92,8	90,8	86,0	79,8	83,3	84,7	89,0	91,8	93,7	89,8
1958	95,7	95,0	96,6	93,9	90,3	84,3	78,3	80,0	81,1	87,6	90,1	91,3	88,7
1959	95,0	94,9	93,6	90,6	88,1	82,8	77,3	80,7	80,7	83,3	85,7	85,8	86,5
1960	90,7	89,9	90,1	86,4	84,2	75,9	72,2	75,4	74,9	78,9	83,3	82,4	82,0

Tabell 30. Antal genom arbetsförmedlingen tillsatta platser på 100 lediganmälda platser. Fördelning på yrkesgrupper.

	Jan	Febr	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug	Sept	Okt	Nov	Dec	Medel- tal
<i>Grovarbetare (inkl våg- och anlägg- ningsarbetare)</i>													
1955	94,2	95,6	94,1	91,0	88,5	85,3	83,8	89,2	91,3	92,8	95,0	96,6	91,5
1956	97,4	97,0	97,0	95,3	92,2	88,9	86,9	91,8	91,5	94,6	96,9	97,7	93,9
1957	97,8	98,1	96,8	95,5	96,5	94,0	91,9	93,9	94,6	95,4	97,1	97,3	95,7
1958	97,5	96,5	97,8	95,8	94,8	90,6	92,0	94,4	93,6	96,1	97,1	96,7	95,2
1959	97,8	97,3	96,4	94,6	93,7	92,2	90,9	94,1	94,5	95,5	95,5	95,7	94,9
1960	95,1	93,0	93,1	90,2	90,1	87,1	88,4	90,3	88,7	90,7	92,6	92,1	91,0
<i>Träarbetare</i>													
1955	82,4	84,5	90,4	85,2	80,5	71,3	56,9	68,7	69,6	76,6	80,5	83,9	77,5
1956	92,7	94,5	95,5	93,9	87,1	76,4	64,4	73,8	71,4	79,3	85,2	89,8	83,7
1957	94,5	95,9	95,9	89,0	93,3	87,3	74,8	80,3	79,8	85,9	89,3	92,9	88,2
1958	95,4	95,4	97,2	94,4	90,8	82,0	66,8	67,6	69,0	80,0	83,9	88,5	84,3
1959	93,7	94,6	93,1	91,8	86,9	78,0	64,4	69,8	67,1	69,5	73,7	75,2	79,8
1960	85,5	87,6	88,5	86,3	84,4	70,9	57,3	66,7	65,7	69,5	75,0	75,6	76,1
<i>Murare</i>													
1955	89,6	88,7	88,7	77,0	63,6	57,8	46,0	52,7	56,3	68,3	86,4	92,1	72,3
1956	95,0	96,2	95,2	90,0	81,0	71,1	62,5	73,1	71,6	79,3	90,8	93,2	83,3
1957	95,4	96,7	95,8	91,9	88,2	81,9	75,2	84,2	79,7	86,9	91,5	96,8	88,7
1958	97,6	97,6	96,9	93,5	87,3	79,4	72,9	77,3	75,8	85,2	89,2	90,7	87,0
1959	95,1	94,9	91,2	86,9	82,9	75,5	68,6	76,7	80,6	84,2	87,8	91,9	84,7
1960	94,5	95,1	90,3	81,2	72,4	62,4	50,2	57,0	57,7	67,4	84,6	77,0	74,2

Tabell 31. Antal arbetssökande personer på 100 lediganmälda platser. Byggnads-
verksamhet.

	Jan	Febr	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug	Sept	Okt	Nov	Dec	Medeltal
1950	358,5	323,3	216,5	155,7	102,6	85,5	76,4	81,5	86,0	103,0	122,7	212,9	160,4
1951	233,7	204,4	205,0	143,7	92,3	75,2	71,1	75,8	78,5	98,2	122,0	194,5	132,9
1952	211,1	219,2	193,5	143,9	104,4	93,1	85,4	91,3	103,7	144,1	191,3	364,5	162,2
1953	300,5	337,1	198,4	156,2	125,1	103,7	99,5	102,1	103,5	123,1	158,5	295,2	175,2
1954	344,6	398,9	234,8	166,4	120,9	98,3	87,6	88,8	88,3	102,0	127,3	223,9	173,5
1955	298,9	359,6	262,2	178,4	128,6	99,2	89,5	100,7	106,4	130,0	178,7	441,1	197,8
1956	381,8	537,8	330,9	237,8	144,5	117,2	108,0	115,8	116,9	144,6	234,6	405,5	239,6
1957	370,2	412,7	405,6	311,1	205,6	167,4	150,1	154,6	163,4	189,7	244,4	536,2	275,9
1958	493,8	590,2	545,9	340,2	209,6	158,2	144,7	141,3	145,8	180,5	239,5	523,6	309,4
1959	513,0	425,9	358,6	269,7	201,2	158,2	161,0	155,2	153,1	182,7	213,4	403,6	266,3
1960	458,2	436,0	306,6	241,6	159,7	137,3	140,1	130,5	127,7	152,1	193,8	344,8	235,7

Tabell 32. Antal arbetssökande personer på 100 ledigannmälda platser. Fördelning på yrkesgrupper.

	Jan	Febr	Mars	April	Maj	Juni	Juli	Aug	Sept	Okt	Nov	Dec	Me- deltal
<i>Grovarbetare (inkl väg- o. anlägg- ningsarb.</i>													
1955	267,3	314,2	233,8	160,0	115,7	98,5	96,3	115,6	127,5	149,6	197,4	428,0	192,0
1956	339,2	512,5	286,9	202,2	125,2	112,1	114,5	131,1	130,4	157,1	257,4	369,8	228,2
1957	332,1	387,5	358,2	270,5	184,9	163,6	157,4	170,2	178,1	195,6	240,1	492,2	260,9
1958	445,0	516,9	474,7	294,4	185,5	154,0	158,5	165,3	172,0	197,9	246,3	486,8	291,4
1959	437,2	369,7	312,4	236,6	188,1	166,1	182,4	187,0	185,5	214,4	229,2	405,5	259,5
1960	432,8	407,5	274,7	220,4	152,2	153,2	163,9	158,8	149,6	175,5	215,4	306,0	234,1
<i>Träarbetare</i>													
1955	241,1	327,0	253,7	175,3	146,7	104,6	85,4	99,6	101,8	116,8	147,8	418,1	184,8
1956	367,6	565,3	350,2	254,0	160,0	125,3	102,4	106,1	105,8	126,4	186,5	371,9	235,1
1957	332,0	409,7	409,1	328,5	227,5	165,1	140,2	132,2	136,7	154,5	197,9	433,8	255,6
1958	440,0	592,6	548,4	343,8	213,2	145,3	103,3	103,9	101,8	133,1	186,9	417,8	277,5
1959	495,4	418,7	371,6	294,2	201,2	136,5	111,6	101,2	97,5	115,2	143,5	295,1	231,5
1960	359,1	382,6	288,0	251,9	161,8	119,0	108,5	99,1	102,3	115,2	147,2	278,0	201,1
<i>Murare</i>													
1955	386,5	528,5	310,0	167,9	97,9	79,9	73,4	72,7	74,5	110,8	242,2	636,7	231,8
1956	521,4	711,6	428,0	278,3	149,7	111,6	99,3	104,2	112,2	166,0	350,3	566,5	299,9
1957	481,8	523,5	487,9	346,0	215,9	194,1	174,4	174,1	176,8	235,0	369,9	816,2	349,6
1958	677,0	835,1	729,9	407,0	226,5	161,6	167,2	135,9	136,0	196,1	311,2	765,5	395,8
1959	723,6	537,8	403,3	287,2	203,0	162,2	197,9	164,3	162,9	194,1	295,4	517,1	320,7
1960	654,4	566,9	365,4	233,0	136,7	99,7	108,4	89,2	92,9	119,9	211,6	433,0	259,3

Tabell 33. *Investeringar i byggnader och anläggningar 1938/39 och 1946—60. Miljoner kronor i löpande priser.*

	1938/39	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959	1960 ¹
Bostäder	935	1 962	2 150	1 697	1 803	2 032	2 251	2 434	2 772	3 049	3 199	3 479	3 640	3 922	4 179	4 466
Jordbruk, skogsbruk, fiske	129	252	271	317	342	365	431	485	484	491	495	540	537	511	514	558
Egentlig industri	224	467	627	645	586	614	830	778	703	802	869	952	994	1 116	1 209	1 454
Kraft- och belysningsverk	77	170	214	292	322	338	358	584	637	615	612	657	682	808	902	908
Handel m m	76	70	90	97	90	93	115	113	197	288	340	396	422	449	569	687
Samfärdsl (exkl vägar) ..	160	300	359	394	422	408	479	632	672	646	710	771	806	818	909	980
Förvaltning, sociala ändamål	92	113	156	196	185	217	238	319	387	432	470	499	568	579	733	697
Skolor och kyrkor	59	110	130	168	201	207	260	362	429	451	450	464	537	577	572	631
Väg- och gatuarbeten ..	162	167	203	292	314	313	414	575	698	640	734	819	939	1 024	1 290	1 381
Vatten och avlopp m m ..	25	77	99	110	123	149	167	195	271	337	365	397	470	494	552	551
Militära investeringar ..	14	81	62	61	62	66	98	135	172	174	160	173	164	153	176	177
Summa	1 953	3 769	4 361	4 269	4 450	4 802	5 641	6 612	7 422	7 925	8 404	9 147	9 759	10 451	11 605	12 490

¹ Preliminära uppgifterTabell 34. *Investeringar i byggnader och anläggningar 1946—1960. Miljoner kronor i 1954 års priser.*

	1946	1947	1948	1949	1950	1951	1952	1953	1954	1955	1956	1957	1958	1959	1960 ¹
Bostäder	2 968	3 090	2 339	2 454	2 711	2 353	2 364	2 758	3 049	3 098	3 198	3 235	3 462	3 649	3 624
Jordbruk, skogsbruk, fiske	406	443	473	506	500	449	482	488	491	476	488	467	436	432	439
Egentlig industri	710	897	882	793	818	861	744	696	802	836	855	851	952	1 023	1 154
Kraft- och belysningsverk	281	327	417	450	457	392	567	639	615	576	595	599	706	779	756
Handel m m	104	128	132	122	121	120	109	195	288	331	371	385	410	518	584
Samfärdsl (exkl vägar)	492	552	574	602	570	537	622	674	646	663	682	686	698	777	802
Förvaltning, sociala ändamål ..	172	224	269	251	291	248	306	385	432	453	456	491	500	623	553
Skolor och kyrkor	168	187	232	274	279	274	349	426	451	434	423	464	498	486	501
Väg- och gatuarbeten	326	361	473	498	488	528	612	721	640	702	751	816	855	1 049	1 073
Vatten och avlopp m m	137	164	168	183	203	185	192	273	337	344	359	414	428	471	453
Militära investeringar	123	89	84	85	89	103	129	171	174	154	157	142	132	149	139
Summa	5 887	6 462	6 043	6 218	6 527	6 050	6 476	7 426	7 925	8 067	8 335	8 550	9 077	9 956	10 078

¹ Preliminära uppgifter

KUNGL BIBL.
- 7 JUN 1961
STOCKHOLM

NORDISK UDREDNINGSSERIE (NU) 1961

1. Den nordiske husholdshøgskolen.
2. Nordens folkelige akademi.
3. Nordisk filmsamarbeid.

STATENS

OFFENTLIGA UTREDNINGAR 1961

Systematisk förteckning

(Siffrorna inom klammer beteckna utredningarnas nummer i den kronologiska förteckningen)

Justitiedepartementet

Begravningsplatser och gravar. [5]
Underrätterna. [6]
Den allmänna brottsregistreringen. [11]
Pensionsstiftelser. I. [14]
Kriminalvård i frihet. [16]

Försvarsdepartementet

Enhetlig ledning av krigsmakten. [7]
Totalförsvarets upplysningsverksamhet. [18]

Socialdepartementet

Byggnadsindustrins arbetskraft. [19]

Kommunikationsdepartementet

Statliga belastningsbestämmelser av år 1960 för byggnadsverk. [12]

Finansdepartementet

Sparstimulerande åtgärder. [2]
Automatisk databehandling inom folkbokförings- och uppbördsväsendet. [4]
Preliminär nationalbudget för år 1961. [10]

Ecklesiastikdepartementet

1957 års skolberedning. 5. Hjälpmedel i skolarbetet. [17]

Jordbruksdepartementet

Totalisatorverksamheten. [1]
Lantbrukets yrkesskolor. [13]

Handelsdepartementet

Effektivare prisövervakning. [3]

Inrikesdepartementet

Om läkarbehov och läkartillgång. [8]
Principer för en ny kommunindelning. [9]
Polisens brottsbekämpande verksamhet. [15]